COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ

DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI

Mircea Dogaru

COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ

DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI

*

Gândirea politică și practica militară în epoca lui Vlad Țepeș. Tradiție și originalitate

MIRCEA DOGARU

GLOBUS

EDITURA GLOBUS
Redactor: Puşa ROTH
Copertă, grafică şi tehnoredactare computerizată: Neculai GALERII!

ISBN: 973-49-0066-8

Mircea Dogaru
DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI
Gândirea politică şi practica militară în epoca lui Vlad Jepeş. Tradiţie şi originalitate

© Editura GLOBUS
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1
C.P. 33-18, Cod 71341
Tel: 222 82 20

Domnului general-maior
EUGEN BĂDĂLAN
Audaces Fortuna juuat!
Autorul

CUVÂNT CĂTRE CITITORI

arte dintru început a unui neam, scrisă cu sudoare și sânge de către înaintași pe ogoare și câmpurile de luptă, pe care fiecare generație și-a dăltuit-o în scris, dacă nu așa cum a fost, cel puțin așa cum a rămas *„în cuget și-n simțiri",* Istoria a fost, îndeosebi la români, de teama *„răotăților"* presărate de soartă în calea lor, cetită, din păcate, de către fiecare, altfel. Temuți uneori, râvniți în permanență pentru bogățiile și poziția noastră strategică - definită de Dunăre, Marea Neagră și Munții Carpați -, sub umbra amenințătoare a unor mari puteri continentale, orice etapă istorică ne-a permis abordarea trecutului doar din anumite unghiuri și neapărat de pe poziții *„noi",* opuse celor anterioare și favorabile intereselor pretendentului de moment la dominarea zonei noastre geografice. Și nu de puține ori. Istoria românilor a fost distorsionată prin omisiuni, îngroșarea anumitor detalii, chiar falsuri conștiente, nu pentru că istoricii neamului nu ar fi vrut să-și facă datoria, așa cum sună *„diata"* înaintașilor, sine ira et studio, ci pentru că *„nu sunt vremile sub oameni, ci bietul om sub vremii* A spus-o un ilustru înaintaș, gândindu-se că *„mulți străini de neam",* puternici ai zilei, s-au temut și se tem de adevărurile istoriei noastre și multe uscături ale codrului nostru, ajunse pe nemerit, prin uzurpare, îh scaunul oamenilor noștri *„buni și bătrâni"* sau al vitejilor noștri de

demult, a căror măreție au râvnit-o, au căutat să și-o facă treaptă de înălțare.

maRCEH D0GRRU

Istoria, ca știință, a dus, așadar, și va mai duce la noi, prin slujitorii săi de credință, aprige bătălii pentru a scăpa din nemeritata stare impusă, de *„cenușăreasă"* sau *„slujnică"* a politicului. Dar niciodată, poate, atât de grele ca cele purtate pentru adevăr, între lumină și întuneric, în anii supralicitării sale ca armă politică și panaceu de către clanul Ceaușescu. Arătându-se, declarativ, hotărât să redea Istoriei și istoriografiei românești locul ce li se cuvine, dictatorul a cerut eliberarea *„adevărurilor interzise"* și înlăturarea *„tabu-urilor"* epocii staliniste, pentru ca, în aplauzele neamului nostru care își vedea descătușarea și era gata să-i venereze patriotismul, să-și fabrice propriile tabu-uri și năluciri. în aceste condiții, obsedată de sloganurile *„război exclusiv de apărare"* și *„vocația muncii pașnice",* istoriografia militară postbelică nu a putut surprinde corect implicarea fenomenului militar în problemele majore ale istoriei naționale - formarea poporului și limbii române, apariția statelor medievale, structurarea societății și definirea reală a acestei structuri și a instituțiilor și funcțiilor în stat, trecerea de la conceptul de popor înarmat la acela de armată națională etc. - esența gândirii și doctrinei militare românești în evoluția lor istorică și nu a putut defini cu claritate raporturile dintre armată și societate. S-a elaborat un tratat de *„Istorie militară a poporului român",* pe care atât cititorii militari cât și specialiștii civili și publicul larg consumator de istorie l-au acuzat a fi o istorie *„civilă",* un compendiu de istorie a românilor. Răspunzând acestor acuze, istoricii militari au forțat limbajul, utilizând, cu efecte uneori hilare, o terminologie contemporană, de specialitate, concepte apărute după primul război mondial, pentru definirea unor evenimente și practici militare din epoca lui Burebista sau a formării poporului român, pentru că nimeni

nu și-a asumat răspunderea să afirme cu curaj ceea ce cronicarii și primii istorici moderni au simțit instinctiv, iar istoriografia românească interbelică a demonstrat - faptul că istoria militară nu este parte a, ci însăși. Istoria românilor. Cu peste 150 de ani în urmă Nicolae Bălcescu, cel care, intuind că românii nu pot avea două istorii, una

militară și una *„civilă"* sau *„națională",* se justifica: *„Am preferit a lucra instituțiile ostășești înaintea altora, căci aceste instituții sunt cele mai minunate ce au avut părinții noștri, căci ele au făcut mărimea și puterea țării"'.* '

Datorită poziției noastre geo-strategice, admirabil definită de Grigore Ureche prin sintagma *„în calea răotăților"*[2], a bogățiilor solului și subsolului românesc, de interes vital pentru toate marile puteri care au aspirat sau aspiră la dominația regională ori continentală, nu ne putem defini pe noi înșine, urmași ai tracilor nordici și ai romanilor și nu ne putem defini țara, altfel de cum anticii i-au definit pe înaintașii noștri și țara lor: un *„neam ogetit în lupte"*[3] , *„cu totul gata să înfrunte moartea"*, „cea mai adevărată întruchipare a lui Marte"*,* trăind în *„ținuturirăzboinice'** sau într-o *„țară marțială"*[1]*,*

„Când Nordul a vrut să meargă spre Sud, când Apusul a vrut să se atingă cu Răsăritul - caracteriza Nicolae lorga cadrul istoriei noastre naționale - *aici s-au întâlniC* .* Din această cauză am evoluat și ne-am format mental ca popor *„asediat'**. Din această cauză, potrivit realistei caracterizări făcută de analiștii militari ai începutului de veac XX, războiul a fost întotdeauna pentru noi *„nu un ideal, ci o trebuință de viață"'*[0] , aceasta fiind explicația definirii românului drept *„veșnic păzitor al locurilor acestora, ... izvorul ca și explicația însușirilor militare așa de trainice ale românilor"" .* Și această realitate justifică sentințele pe care gânditori militari ai veacurilor trecute, oameni de decizie politică în același timp, ni le-au lăsat ca

„diată" în discursuri, cronici și cărți de învățături militare: *„maibine iaste moartea cu cinste decât viața cu amar și ocară"*[2] (Neagoe Basarab, domn al Țării Românești, 1509-1521); *„Mai bine să ne mănânce câinii pământului nostru decât pre alte meleaguri străine să izidim"* (Gheorghe Ștefan, domn al Țării Moldovei, 1653-1658)'[3]; *„să nu dăm locul, că pământul acesta iaste frământat cu sângele moșilor și a strămoșilor noștri"* (Miron Costin, 1633-1691, istoric, mare logofăt al Țării Moldovei)'[4].

Rezumând, putem afirma că am fost și rămânem adepții de neclintit ai concluziei generalului academician Constantin I. Brătianu: *.Pentru români, mai mult ca pentru oricare altă națiune, istoria militară națională este ea însăși istoria țării și a neamului românesc"*[3].

Din această perspectivă, adversari dintotdeauna ai *„istoriei dacice",* promovată, în dauna adevărului istoric, și contrar intereselor poporului român de literați și pseudo-specialiști în domeniul istoriei antice considerăm ca fundamentală pentru elucidarea problemei formării poporului român și a limbii sale, analiza rolului armatei romane în acest proces, ca factor de coeziune, de cultură și civilizație, a creștinismului de expresie latină și a consecințelor extinderii prin Constituția Antoniniană din anul 212 a statutului juridic de *„cives romanus"* în cvasitotalitatea teritoriului tracilor nordici. Considerăm necesară analiza factorului militar în cadrul unui proces paralel, aflat în interdependență cu cel menționat și în organizarea societății românești, societate în mod impus definită drept *„feudală",* în apariția și definirea instituțiilor sale statale, în primul rând a celei militare, a caracterului în primul rând militar al statului și aparatului său birocratic, la români, în evul mediu. Numai astfel vom putea înlătura erorile comise prin abordarea de pe poziții nu *„marxiste"* ci sovietice a problemelor raportului

armată-societate și a organismului militar românesc în evul mediu, concretizate, din dorința de a argumenta *„firul roșu",* evolutiv al doctrinei naționale de apărare de la Burebista la Nicolae Ceausescu, în inventarea, pe criterii fals sociale, a două tipuri de armată, paralele și opuse adesea prin obiective, în secolele III - XVIII - *„oastea cea mare"* (formulă la care s-a renunțat de către Petru Rareș în 1538 și al cărui deces a fost semnat de bătălia de la Verbia din 17-18 noiembrie 1561) și așa-zisa *„oastea cea mică"* (nume utilizat în ultimele decenii în mod arbitrar pentru categoriile militare permanente sau semipermanente ale oștirilor Țării Moldovei și Țării Românești). Considerăm necesară analiza dreptului medieval de posesie (uzufruct pentru boieri, în calitate de slujbași în primul rând militari) și de

proprietate (condominium, domn și totalitatea obștilor țărănești) asupra pământului, pentru înțelegerea organizării militare medievale românești și a modului în care societatea românească a conceput organizarea apărării raportându-se într-un mod specific, în teorie și practică, la fenomenul război. Considerăm totodată necesare, pentru înțelegerea luptei dusă de români în vederea unirii in integrum a României medievale, analiza dreptului războiului, a dreptului internațional medieval în privința recunoașterii apartenenței unui teritoriu la un stat (cucerire cu sabia, moștenire sau uniune dinastică, dotă, zălogire etc.), a caracterului războaielor purtate între voievozii (domnii sau principii) Țărilor Române în secolele XIV-XVII - tabu pentru istoricii militari în perioada 1980-1989.

Opinia noastră este că, pe plan intern, societatea românească a evoluat, din momentul cristalizării sale până în epoca modernă a apariției conceptelor de națiune și armată națională în cadrul unui efort militar permanent, menit să asigure supremația unuia dintre conducătorii de state

românești (ex. Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Mihai Viteazul, Matei Basarab sau Vasile Lupu) asupra celorlalte două state, în vederea unirii in integrum a *„Țării Românilor"* - România, în conformitate cu mentalul colectiv al epocilor medievală, renascentistă și postrenascentistă, oglindit în cutumele și principiile de drept internațional.

„Visul de aur, țelul isprăvilor marilor bărbați"[6], *„visarea cea iubită a voievozilor noștri cei viteji"*[1], *„unirea român dor într-un singur stat, independent întru cele dinlăuntru și întru cele din afară"* a impulsionat, potrivit expresiei lui Cezar Bolliac *„sentimentul național în toate părțile României de când istoria a început a ne spune câte ceva despre Dacia"**. *„Pentru ea* - concluziona Nicolae Bălcescu, analizând întreaga istorie politico-militară a veacurilor XIV-XVIII - *Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupra lor năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Șerban*

Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horea moarte cumplită pe roată suferi'™ . Dar realizarea ei presupunea în primul rând lupta armată, afirmarea *„cu sabia",* potrivit dreptului internațional, a stăpânirii teritoriului prin drept de cucerire, deci un organism militar adecvat unei concepții strategice ofensive. Astfel se explică reconquista antitătară susținută de voievozii români spre Nistru și în *„părțile tătărești"* numite în amintirea învingătorilor *„Basarabia",* la mijlocul secolului XIV, ofensivele strategice ale lui Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș sau Mihai Viteazul în teritoriile românești sud-dunărene și Dobrogea, crearea *„oastei valahe"* a lui Iancu de Hunedoara și impunerea mânu militari chiar cu recurgerea la asasinat (Vlad Dracul și fiul său Mircea în 1447) de către acesta a unor domni vasali la Suceava și Târgoviște, campaniile lui Ștefan cel Mare și Ion Vodă cel Cumplit în Țara Românească, soldate cu schimbarea domnilor, incursiunile lui Vlad Țepeș în Amlaș și Făgăraș, ale lui Ștefan cel Mare în Secuime și implicarea acestuia în răscoala antiungară din 1467 în Transilvania, campaniile transilvănene ale lui Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu, susținute de domnii munteni Vlad înecatul, Vlad Vintilă, Radu Paisie, Mircea Ciobanul sau Pătrașcu cel Bun, ofensivele lui Mihai Viteazul din toamna lui 1599 în Transilvania și mai 1600 în Moldova, războaiele pentru supremație dintre Matei Basarab și Vasile Lupu.

Am subliniat aceste aspecte pentru a demonstra falsitatea mitului privind concepția exclusiv defensivă a gânditorilor militari și marilor comandanți de oaste români ai evului mediu. în interiorul spațiului românesc, în condițiile pluralismului statal specific medieval și în scopul unificării *„Țării românilor"* în întregimea sa, organismul și gândirea militară au avut în primul rând valențe ofensive, vizând impunerea suzeranității la început (secolele VIII - XV) apoi a suveranității (secolele XVI - XVII) unuia dintre conducătorii celor trei state române. Și, după tentativele

transilvăneanului Iancu de Hunedoara, ale domnilor Moldovei, începând cu Ștefan cel Mare și terminând cu Ion Vodă cel Cumplit, care semnează decesul primatului

politico-militar al acestui stat românesc, Unificarea României a fost realizată temporar^de către Țara Românească, prin Mihai Viteazul în anii 1599-1600. în relațiile cu adversarii externi însă, care s-au manifestat constant și concentric la toate fruntariile românești (Regatul Ungariei, Ordinul Cavalerilor Teutoni, Hoarda de Aur și Bizanțul, apoi Ungaria, Polonia, Hanatul Crimeii, Imperiul Otoman și, în fine, imperiile habsburgic, rus și otoman), bazată pe unitatea socio-economică și culturală, pe aspirația generală spre Unirea in integrum, solidaritatea politico-militară a celor trei Țări Române s-a manifestat constant, acest aspect, al rezistenței permanente față de agresiunea externă, explicând și valențele defensive ale organismului și gândirii militare românești, recurgerea împotriva adversarului comun, ca ultimă soluție, la defensiva strategică organizată cu potențialul militar al întregului spațiu românesc, sub comanda unică a unuia dintre voievozi.

Determinată de evoluția complexă istorică, sub semnul necesității unificării in integrum, dar și sub aspectul lichidării statelor deja create și al ocupației străine, de efortul de cristalizare a principiului doctrinar privind lupta pentru realizarea unirii și apărarea ființei etnice și politice, ca datorie a tuturor bărbaților valizi, gândirea și arta militară ca și organismul militar românesc s-au cristalizat pe această dualitate de planuri (intern - ofensiv și extern - defensiv) determinând caracterul specific al conceperii și desfășurării actului războiului la români din momentul individualizării lor ca popor și până la sfârșitul veacului XVIII al afirmării ideologiei naționale. Alături de poziția lor geo-strategică, acest specific a făcut ca Țările Române și oștile lor să constituie un factor activ în politica europeană, o prezență obligatorie în desfășurarea

conflictelor armate în Europa centrală și răsăriteană.

Pe coordonatele fundamentale expuse, o încercare critică de reconsiderare a evoluției gândirii, artei și organismului militar în spațiul românesc în secolele III - XVIII, ar evidenția un tablou complex și bulversant pentru cadrul strâmt, impus istoriografiei noastre militare,

postbelice. S-ar evidenția, în primul rând, faptul că, deși categoriile de probleme abordate sunt, pentru fiecare epocă istorică în parte, similare în aspectele lor esențiale celor din alte țări, motivația, datele ca și modalitățile de rezolvare a lor poartă o puternică pecete, proprie realităților autohtone. De la cele de istorie, geografie și artă militară până la cele de doctrină, de la evenimentele îh sine și scrierile care le ilustrează tratând, prin prisma unor concepții diferite despre lume, filozofia fenomenului război în evul mediu românesc, până la analizele modeme vizând interacțiunea științelor sociale cu domeniul militar sau, în fine, de la primele studii cuprinse în sfera teoriei generale a războiului în strânsă legătură cu principiile și formele organizării și pregătirii forțelor armate, ale artei militare propriu-zise (strategia și tactica) până la actualele preocupări vizând dezvoltarea tehnicii militare și întrebuințarea acesteia și a ultimelor cuceriri ale științei în conducerea și ducerea războiului, contribuțiile românești au căutat întotdeauna să valorifice în primul rând potențialul autohton, inclusiv factorii psihologici proprii, remarcându-se prin creativitate și realism, prin efortul de a integra concepției universale, concepția despre viață proprie poporului nostru.

Se pune întrebarea: în ce măsură gândirea militară românească, originală și care, în mod evident, a îmbogățit-o în diferite epoci istorice cu elemente noi pe cea europeană și universală, a furnizat soluții viabile, idei perene, capabile să eficientizeze efortul armat și, totodată, în ce măsură practica

tipului de război *„românesc",* numit până în 1989 *„popular"* și, de către alții, pentru realități asemănătoare, eventual *„total",* a verificat sau infirmat opțiunile teoretice preconizate? Pentru că, pe de o parte, unirea in integrum încă nu a fost împlinită, nici chiar în 1918 și starea de amenințare externă concentrică se regenerează periodic, iar, pe de altă parte, statalitatea românească încă există, neîntreruptă din vremea primilor voievozi și nu permite trupe străine pe teritoriul de suveranitate națională. Răspunsul, menit să clarifice importanța actuală a tradițiilor noastre în domeniul fenomenului militar,

continuitatea de percepție românească a fenomenului război și a raporturilor dintre armată și societate, depășește, datorită complexității problematicii, efortul de investigare, chiar și pe perioada evului mediu românesc, al unui singur cercetător. Investigarea, în scopul reconsiderării întregii istorii medievale românești, analizarea evoluției fenomenului militar în spațiul românesc, din epoca cristalizării poporului român până în momentul exploziei conștiinței naționale și al conștientizării conceptelor de **națiune, teritoriu național, conștiință** și armată națională, presupun un amplu efort colectiv și pluridisciplinar. De aceea, dorind să ne aducem o contribuție proprie, în cadrul unui efort general de investigare, ale cărui perspective reale le-au deschis evenimentele din decembrie 1989, ne-am rezumat aria cercetării în domeniul de specialitate la o epocă pe care o considerăm de referință.

De ce epoca de numai trei decenii legată de personalitatea lui Vlad Țepeș? Pentru că această epocă, marcată de un eveniment crucial pentru destinul poporului român - căderea la 29 mai 1453 a Constantinopolului - constituie, pentru mentalul românesc, momentul final și definitoriu al opțiunii între Occident și Orient, între tradiția de moștenitori ai vechii idei imperiale romane, strălucitor tradusă în practică de Asănești și

afirmată în titulatura principilor noștri de drept divin, de *„Io ... mare voievod și domn (dominus) a toată Țara ..."* și **revendicarea, în concurență cu emirii apoi sultanii, a moștenirii Noii Rome - Constantinopolul. Moștenire care implica asumarea misiunii imperiale de apărători ai civilizației europene și creștinismului de rit neschimbat de la Constantin cel Mare și până astăzi, în Orient.**

Să ne amintim că primii noștri voievozi și domni erau suverani prin grația lui Dumnezeu, că între papă și patriarh, între împărații Occidentului și Orientului, au purtat ei înșiși alături de cruce, mantia imperială și vulturul roman, coroană de împărat și cușmă dacică, erijându-se în judecători supremi, protectori ai bisericii până departe, peste hotare, la Muntele Athos și că, spre deosebire de ducii români ai secolelor anterioare, de la Menumorut la Litovoi, ei nu au recunoscut

autoritatea laică a împăratului bizantin, dar nici suzeranitatea papei, admițând-o doar temporar, în situație de inferioritate militară, pe aceea a regilor catolici vecini. Să ne reamintim că au utilizat în cancelariile lor, în egală măsură scrierea latină și cea slavonă, că au purtat și au fost reprezentați în armuri, un Radu I solicitând Republicii Veneția, potrivit Cronicii Carrarense[20], 10 000 de astfel de mijloace individuale de protecție, pentru dotarea curții sale, că au participat, ca și emirii turci de altfel și seniorii balcanici, la turnire, că au fost cooptați prin definiție în orice tentativă de cruciadă antiotomană, deși nu erau catolici, că s-au căsătorit, din rațiuni politice, cu principese sau și-au măritat fiicele cu principi, regi și împărați de la toate marile curți învecinate, că, toleranți, au oferit șanse de prozelitism nunțiilor papali și că Transilvania sau Moldova (prin Polonia) au fost în permanență porți de pătrundere în spațiul românesc ale influențelor culturii și civilizației occidentale, catolică la început, apoi catolică și protestantă. Ca și Moldova și Țara Românească, deschise însă numai până la jumătatea secolului XVI, la Dunărea maritimă, influențelor genoveze, venețiene și germano-ungare, prin cetățile porturi și emporiile care s-au dezvoltat sub oblăduirea domnilor lor! Să ne reamintim, totodată, că eforturile de relatinizare în timpul și post-cruciade a Peninsulei Balcanice au învins prin latinitatea orientală, prin Imperiul român al Asăneștilor, al cărui mesaj a fost moștenit și transformat în program politic în primul rând de domnii Țării Românești, dar și că, dacă în vest Europa s-a deschis prin Spania, științei și culturii arabe, în Răsărit continentul a făcut cunoștință cu bogățiile și cultura Orientului prin poarta deschisă în Dobrogea și la Dunărea inferioară și maritimă de către Moldova și Țara Românească.

Ulimul bastion al Europei civilizate și creștine, al latinității la porțile Orientului, spațiul românesc și-a schimbat însă

menirea, tocmai în epoca lui Vlad Țepeș, al cărui conflict cu roda sa Matia Corvin nu poate fi deplin înțeles fără latura concurențială a afirmării ca unic mare stăpânitorîn zonă, datorită căderii Constantinopolului.

Autoritate decăzută, redusă la o simplă aparență care nu mai reușea să impună, menținând un echilibru fragil în raportul dintre forțele creștine ale Orientului și Occidentului, apelând la amintirea gloriei militare și a hegemoniei economice și spirituale trecute, Bizanțul lăsa un vid de putere care va permanetiza starea de conflict militar până în secolul XVIII când se va impune prin forță, drept concurent și partener acceptat de către Occident - Rusia. Și aceasta pentru că Europa civilizată și creștină, fie catolică, fie ortodoxă, nu a recunoscut niciodată calitatea sultanilor păgâni, de moștenitori, prin dreptul cuceritorului ai Imperiului bizantin.

Dacă însă, de facto ca și de jure, imperium-ul a trecut în mâinile *„păgânului"* Mehmed II Fatih (1444-1446, 1451-1481) care a renunțat la vechile titulaturi de emir și han în favoarea celor de sultan și padișah, până la afirmarea politică și militară a lui Petru cel Mare (1696-1725, împărat din 1721), pentru populația creștină din teritoriile vechiului Imperiu de Răsărit, continuând să supraviețuiască în ceea ce Nicolae Iorga a numit atât de insiprat *„Bizanț după Bizanț",* autoritatea adevăraților împărați au suplinit-o conducătorii latini de la Dunăre, apărătorii credinței strămoșești, ultimii mari protectori ai patriarhiilor ortodoxe, domnii Țării Românești și Moldovei. Spre ei, singurii mari conducători ortodocși, păstrători în Răsărit ai tradițiilor vechiului imperiu roman, s-au îndreptat speranțele creștinilor din Balcani și întregul Levant, conduse atât de instinctul libertății, cât și de amintirea calităților de arbitru și protector al peninsulei pe care Mircea cel Bătrân le-a exercitat vreme de aproape două decenii, în perioada de maximă decădere a Bizanțului, calități pe care Basarabii, urmașii săi în primul rând,

au căutat permanent să și le atribuie. în plus, epoca lui Vlad Țepeș (1448-1477) cunoaște un adevărat exod la nord de Dunăre al clericilor și intelectualilor bizantini ca și accentuata reorientare, pe măsura dispariției ultimelor centre de rezistență (Trapezunt - 1461, Caffa și Mangop-Teodoro în 1475) a activității vechilor comercianți rămași în imperiul devenit otoman, spre comerțul cu sau de tranzit prin

Țările Române. Militari balcanici apar ca mercenari în gărzile domnești; călugări, copiști, medici, cronicari din vechiul Bizanț se pun la dispoziția domnilor români în timp ce în Pera și în cartierele comerciale ale Stambulului, alături de greacă, italiană și otomană (turco-arabo-persană) începe să se audă tot mai frecvent româna. Aceasta este deci epoca în care, după ce a respins occidentaiizarea prin catolicizare, societatea românească se deschide spre Răsărit, fără să se orientalizeze, în scopul menținerii, printr-o nouă infuzie de latinitate, a specificului european și creștin al culturii și civilizației în fostele teritorii bizantine, salvând *_Bizanțul după Bizanț".* Aceasta este, deci, epoca în care se desăvârșește definirea spațiului românesc drept insulă sau continent de străveche cultură și civilizație latină, situat între Occident și Orient, legat de primul prin limbă, de cel de-al doilea, prin credință, tranzitând dar și creând și introducând îh circuit valori, receptând dar și dăruind, dezvoltându-se ca o entitate creatoare în sine, complementară și necesară ambelor extremități sau zone culturale ale continentului european.

Din punctul de vedere al transformărilor suferite în mod inevitabil și de gândirea și practica militară, ilustrate de reformele în domeniul economiei de război (care vor provoca celebrei conflict al lui Vlad Țepeș cu negustorii sași) și al organismului militar, această epocă este larg încadrată de apariția în spațiul românesc, dar vizând obiective net diferite, a două tratate sau cărți de învățături militare.

Primul, Tractatus Pauli Sanctini Ducensis (Codex Latinus Parisinus), elaborat la Timișoara pentru Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei 1387-1437, împărat al Imperiului romano-german 1410-1437), după unii cercetători în 1394-1395 în contextul pregătirii campaniei de la Nicopol, după alții în jurul anului 1420, în contextul luptelor pentru apărarea liniei Dunării, susținute de domnii români Mihai I (1418-1420) și Dan II (1420-

1427, cu întreruperi) în alianță cu cornițele Filippo dei Scolari (Pippo Spano) numit de Sigismund comandant al garnizoanelor Orșovei, Mehadiei și Severinului (răpit

recent de la Țara Românească - octombrie 1419 -), tratează de pe poziții ofensive, în slujba ideii de cruciadă, strategia, tactica precum și tehnica de luptă (baliste, catapulte, arme *„biologice",* arme de foc și primele piese de artilerie navală și de asediu) adecvate unei campanii antiotomane. Cel de-al doilea, învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, este nu numai un îndreptar de tactică, cumulând și adaptând pentru români cunoștințele epocii, dând indicații în privința cooperării inter-arme, a tehnicii asediilor, luptelor navale și utilizării armelor de foc portabile, ci și, în primul rând, un manual de strategie politico-militară, recomandând voievozilor studierea tuturor factorilor care pot contribui la luarea actului decizional, inclusiv de natură psihologică, realizarea aliațelor în scopul deschiderii unui al doilea *„front"* în spatele inamicului, utilizarea, ca armă de contracarare, a diplomației, de către un principe prudent, al cărui obiectiv principal, este apărarea țării sale.

între aceste două monumente ale gândirii militare medievale se află buletinele de victorie, circularele și știrile de cronică referitoare la Ștefan cel Mare și, îndeosebi, bogatele relatări referitoare la războiul antiotoman susținut, fără aliați, de Vlad Țepeș (în anii 1461-1462), corespondența sa cu factorii politici de decizie din Transilvania, cu Matia Corvinul și cu patriciatul săsesc. Adăugându-se unui document unicat, de la Mircea cel Bătrân, des utilizat, referitor la *„singură oastea cea mare care rămâne pe seama domniei"*[7]*,* corespondența lui Vlad Țepeș, lămuritoare în privința multor aspecte legate de mentalitatea imperială a domnilor români, de organizarea armatei, în perioada tranziției spre profesionalizare, cu modalitatea dublă de răsplătire a slujbei militare (prin *„miluire"* și *„jold"),* de mobilizare a ei, înzestrare și instruire, cu sistemul său de informare și modalitățile de acțiune în câmp tactic

mergând până la utilizarea avant la lettre a unor elemente specifice războiului psihologic, a constituit de altfel și unul din principalele argumente care ne-au făcut să ne oprim alegerea asupra acestei epoci, ca obiect al investigării și al demersului nostru științific.

Analizarea, cu efortul maxim autoimpus de obiectivitate a documentației de epocă (acte de cancelarie, corespondență, rapoarte secrete, mărturii, cronici etc.) ce constituie procentual, peste 75% din bibliografia utilizată, ne-a oferit posibilitatea întregirii imaginii asupra evoluției fenomenului militar până la epoca lui Vlad Țepeș, deci a realităților politico-militare, a organismului militar și tradițiilor de luptă moștenite de el și voievozii din Moldova și Transilvania, facilitându-ne totodată, depistarea elementelor de noutate apărute acum în aceste domenii, îndeosebi a elementelor de natură psihologică introduse de Vlad Țepeș în gândirea și practica militară românească.

Este a doua oară când facem referiri la războiul psihologic, conștienți că putem provoca o anumită reținere prin utilizarea unui concept atât de actual pentru *„epoca de aur"* a evului mediu românesc. Conceptul poate fi actual însă nu și substanța (tot așa cum raporturile teoremei lui Pitagora, au existat dintotdeauna, Pitagora fiind doar primul care le-a sesizat), opinia noastră, bazată pe analiza fenomenului militar de către teoreticienii Chinei antice, Greciei, Romei, Germaniei modeme sau blocurilor militare contemporane fiind aceea că, structural, creierul lui Homo sapiens nu a suferit modificări esențiale. A furnizat în toate epocile aceleași probleme, aceleași soluții, diferind nu în fond ci în forma determinată de acumularea de cunoștințe și dezvoltarea tehnicii, care au oferit doar posibilitatea nuanțării într-un cadru limitat de universul uman. Concepția privind dezvoltarea ofensivei strategice prin Dobrogea, în scopul tăierii liniilor de comunicații, distrugerii bazelor logistice și întoarcerii de flanc a frontului unui adversar venit din sud, este aceeași din epoca lui Decebal până în zilele dezastrelor militare româno-ruse din august-septembrie 1916 de la Turtucaia și Bazargic. Campania eșuată de Mihnea al III-lea Radu, sprijinit de forțele moldo-transilvane, în 1659, este o

copie fidelă a campaniei lui Mihai Viteazul din prima parte a anului 1595, care și ea este o copie a celei dusă de Mircea cel Bătrân în primăvara lui 1395, îmbunătățită cu unele inovații ale

campaniei lui Vlad Țepeș din vara anului 1462. Tactica *„pârjolirii pământului"* pe direcția de înaintare a adversarului s-a aplicat și în China și în Flandra și în Portugalia și în Lumea Nouă, nu numai în Țările Române. Ceea ce lucrarea noastră urmărește prin analizarea minuțioasă a moștenirii primite de la Vlad Țepeș în domeniul gândirii și practicii militare, dar și a faptelor și declarațiilor sale este tocmai stabilirea nuanțelor datorate atât modificărilor survenite în contextul internațional, cât și, mai ales, imaginației speculative a voievodului, genialității sale, pentru a-i reda locul cuvenit în rândul marilor personalități politico-militare românești, loc întunecat nu de defăimători ci de neșansa de a fi încadrat de personalități de talia lui Iancu de Hunedoara si Stefan cel Mare, Matia Corvin sau Mehmed II Fatih. S-a afirmat adesea, în mod nejustificat, că și Vlad și Ștefan ar fi creații ale lui Iancu de Hunedoara ori, tocmai documentele conduc la surprinzătoarea realitate că Vlad Țepeș a fost, în primul rând, o creație a propriilor sale fapte, iar Ștefan cel Mare îi datorează și domnia și liniștea în perioada consolidării acesteia, afirmarea sa ca personalitate europeană coincizând cu sfârșitul lui Vlad Țepeș și al epocii sale.

Alături de documentele și cronicile contemporane, s-au aflat în atenția noastră atât fabricatele povestiri germane și slave despre *„Dracula",* cât și cvasitotalitatea lucrărilor scrise pro sau contra personajului literar, sau a celui real, istoric, din momentul arestării domnitorului Vlad Țepeș din ordinul lui Matia Corvinul și până astăzi. Aceste lucrări, ca și cele de specialitate, de la operele de referință semnate de generalul Radu Rosetti sau Nicolae Iorga, Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea și, respectiv, Istoria armatei românești, până la realizările actuale ale istoricilor militari - Idei

și concepții doctrinare românești. Evoluție istorică, Influența gândirii militare asupra războiului în ultimele cinci secole. Cazul românesc sau Muntele în istoria militară a românilor, apărute în Editura Militară, în anii 1990-1991 - se regăsesc în notele și comentariile de la subsol și în Bibliografia lucrării, pe care noi am

dorit-o cât mai completă. 0 deosebită atenție am acordat amplelor lucrări de sinteză asupra fenomenului militar românesc medieval care au abordat, fără să adâncească însă, și problematica extrem de interesantă pentru noi a structurii organismului militar, gândirii și practicii militare în epoca lui Vlad Țepeș: *„Istoria armatei române și a războaielor poporului românesc"* a lui I. D. Georgescu (București, 1928), cunoscuta *„Oastea română de-a lungul veacurilor"* a generalului 1.1. Anastasiu, *„Istoria militară în cadrul istoriei universale"* în 3 volume (Arad 1933-1937) a lui G. I. Trofin, culegerea de studii realizată de istoricii militari sub egida CSCITM în 1970 - *„Armata și societatea românească", „Contribuțiile"* tânărului, pe atunci, Andrei Pippidi, *„... la studiul legilor războiului în evul mediu"* (București, 1974), *„Războiul popular în istoria universală"* publicat de generalul-maior C. Antip în 1976, cele două albume ale colonelului dr. Gh. Romanescu editate în 1976 *(„Oastea română de-a lungul veacurilor"}* și 1982 *(„Marile bătălii ale românilor"),* studiul monografic al lui Ion Toderașcu, *„Alianța politico-mtiitară dintre țările române în evul mediu. Idee și faptă"* (Iași, 1984) etc. De asemenea, în note și bibliografie se regăsesc studii de actualitate care, aparent, sunt colaterale temei abordate, dar care sunt necesare pentru înțelegerea unor procedee mai aparte ale luptei armate sau a rolului comandantului în luptă, de la încercare de psicologie militară, semnată în 1906 de Dv. M. Câmpeanu, și Aspectul psicologic al răsboiului, publicat în 1922 de D. Caracostea, la *„Strategia. Acțiunile indirecte"* a lui Basil Liddell-Hart, publicată în limba română, la București în 1973, sau Comandantul (șeful). Profil psiho-profesional și Surprinderea în lupta armată, recent publicate de general-maior dr. Gheorghe Arădăvoaice și, respectiv, general-maior (r) dr. Valentin Arsenie și colonel Cornel Sârbu.

De un real folos ne-au fost schimbul de opinii cu colegii de

la secțiile de artă și doctrină militară ale Institutului de Istorie și Teorie Militară și din catedra de Istorie a artei militare din cadrul Academiei de înalte Studii Militare și sprijinul competent oferit de reputații

specialiști, colonel (r) dr. Gheorghe Romanescu și colonel (r) dr. Nicolae Ciobanu, cărora le mulțumim pe această cale.

Pe parcursul investigației noastre, rezultatele obținute și concluziile la care am ajuns ne-au ajutat să elucidăm unele aspecte legate de apariția și vitalitatea *„Mitului Dracula"* cu variantele sale, aspecte concretizate deja în studiul monografic *„Dracula. Mit și realitate istorică",* de circa 300 pagini, publicat anul trecut sub egida Comisiei Române de Istorie Militară, în Editura JANUS Inf. S.R.L.".

Astăzi ne prezentăm în fața cititorilor, cu concluziile rezultate din cercetarea întreprinsă de noi asupra fenomenului militar în epoca lui Vlad Țepeș, cu speranța că modestul nostru demers întru reliefarea câștigurilor pe care această epocă le-a adus gândirii și practicii militare românești și universale va convinge.

NOTE:

1 N. Bălcescu, Vezi Scrieri militare alese, București, 1957, p. 70.
2 Grigore Ureche, Letopisețul Țârii Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, 1958, p. 61.
3 Appian, Hlstoria Romana, II, 100.
4 Pomponius Mela, Descrierea pământului, II, 2,18.
5 Ovidiu, Tristia, V, 7,17.
6 Silius Italicus, Punicele, I, 324.
7 Vergilius, Eneida, III, 35; Idem, Georgicele, IV, 462.
8 Nicolae lorga, Chestiunea Dunării (Istorie a Europei răsăritene în legătură cu această chestie), Vălenii de Munte, 1913, p. 8.

9 Simion Mehedinți, Fruntaria României spre răsărit, în Opere complete, vol. I/2, București, 1943, p. 271.
10 General Grigore Crăiniceanu, Despre istoria armatei române, Discurs rostit la 29 mai 1912, în ședința solemnă sub președinția M. S. Regelui, în Academia Română, București, 1912, p. 38.
11 General I. I. Atanasiu, Oastea română de-a lungul veacurilor, București, 1933, p.42.
12 învățăturile Iul Neagoe Basarab către fiul său Theodosle, ed. Dan Zamfirescu, Florica Moisil, Gheorghe Mihăilă, București, 1971, p. 278.

13 Apud Buletinul Comisiei Istorice a României, II (1916), p. 222.

14 Apud I. Neculce, Letopisețul Țării Moldovei, în Opere, ed. G. Strempel, București, 1982, p. 277.

15 General C. I. Brătianu, însemnătatea Istoriei naționale din punctul de vedere militar, București, 1905, p. 4<.

16 Mihail Kogălniceanu, în *„Ste lua Dunării",* nr. 1/1 octombrie 1855.

17 N. Bălcescu, Mersul revolu lei în Istoria românilor, în op. cit., p. 195.

18 Apud Anul 1848 în Principatele Române. Acte șl documente, tom. IV, București, 1903, p. 109.

19 N. Bălcescu, op. cit., p. 195.

20 Apud Gh. Brătianu, L'expedition de Louis l-er de Hongrie contre le prince de Valachle Radu l-er Basarab en 1377, în RHSEE, II (1925), p. 13.

21 Vezi Documenta Romaniae Histories, B., Țara Românească, vol. I, București, 1966, p. 18.

CAPITOLUL I

EVOLUȚIA FENOMENULUI MILITAR, CA PROCES SINCRON AL CRISTALIZĂRII ETNICE ȘI STATALE ROMÂNEȘTI

1.1. Spațiul etnogenetic, teritoriul național, teritoriul de stat și arealul românesc. încadrarea epocii lui Vlad Țepeș pe coordona- tele istorice ale procesului Unirii „in integrum"

părut din necesitatea asigurării protecției bunurilor vieții și teritoriului locuit de o comunitate închegată prin unitatea de sânge, limbă, obiceiuri, tradiții, mod de existență, credințe etc., fenomenul militar a evoluat în interdependență cu procesul evolutiv al însăși societății, adaptându-se permanent obiectivelor vitale ale acesteia, expansiunii sau regresului său uman și teritorial. în investigarea sa, se cuvin, prin urmare, a fi luate în calcul, pentru o corectă încadrare în spațiu și înțelegere a relațiilor cu alte comunități, în diferite epoci istorice, în primul rând

variabilele binomului

popor-teritoriu: **spațiul etnogenetic, teritoriul național, teritoriul de stat** și **arealul.**

Geografic, actuala **Republică România** se situează în S-E Europei Centrale, la limita nordică a Peninsulei Balcanice, între 43°37'07” - 48°15'06” latitudine nordică și 20°15'44” - 29°41'24” longitudine estică, având ca puncte de reper Dunărea Inferioară românească pe o lungime de 1 075 km, litoralul vestic al Mării Negre pe o întindere de 245 km și Munții Carpați, însumând peste 950 km în lungime. Acest spațiu, în suprafață totală de circa 237 500 km^2, constituie, ca o consecință a dictatelor impuse de marile puteri în 1940, **actualul** său **teritoriu de stat.** Se poate însă cu ușurință constata faptul că, din lungimea totală a frontierelor sale de 3 159,9 km, 1328,8 km în N și E o separă de un al doilea stat românesc, **Republica Moldova** și de alte teritorii (Pocuția, Țara Herței, Bucovina de Nord, Bugeacul) care, împreună cu aceasta, au constituit părți ale Țării Moldovei, răpite în ultimele două secole și arbitrar incluse astăzi în Republica Ucraina. Mai există însă și alte părți de teritoriu românesc aflate în anul 1918 în componența statului român (Cadrilaterul - sudul Dobrogei istorice) sau unificate acestuia prin istorica Declarație de la Alba Iulia din 1 Decembrie[1] (nordul Maramureșului istoric, părțile vestice până la Tisa, sud-vestul și vestul Banatului istoric) intrate din 1920 sau după 1945 în componența Ucrainei, Ungariei, Iugoslaviei și Bulgariei. Toate acestea constituie **teritoriul național românesc,** identificat cu **teritoriul de stat** doar **de facto** și nu **de jure** în anii 1918-1919 deoarece sistemul de tratate de la Versailles (îndeosebi cele de la Trianon - 4 iunie 1920 și Sevres - 10 august 1920) a impus românilor cesiuni teritoriale în favoarea Ucrainei, Ungariei și Iugoslaviei, eludând parțial prevederile unui act de drept internațional - Declarația de la Alba-Iulia. De aceea, suprafața României interbelice, cunoscută sub numele de *„România Mare“* de 295 049 km^2 nu poate fi considerată teritoriu

național, ci ca nucleu al acestuia, tot **teritoriu de stat.**

Dincolo de limitele teritoriului național, la care conștiința politică românească a ajuns treptat, prin renunțări impuse de evoluția politico-statală și etno-demografică a Europei Centrale și Răsăritene în ultimele două secole, au supraviețuit, până în preajma celui de-al II-lca război mondial sau încă subzistă, supuse unei acțiuni tenace de deznaționalizare, enclave etnice românești în Slovacia, Polonia, Ucraina, Rusia (dincolo de Nistru), Bulgaria (între Dunăre și Balcani) statele fostei Iugoslavii, Albania, Ungaria (între Tisa și Dunăre) ca martori ai **spațiului ctnogenetic** sau comunități ajunse prin *„roire"* în urma vicisitudinilor la care istoria a supus spațiul etnogenetic, până dincolo de Bug în Răsărit și până în Peloponez, în sud. împreună cu teritoriul național, ele conturează **arealul românesc.**

Realitatea în privința spațiului etnogenetic și arealului românesc, voit uitată sau eludată prin deznaționalizare, dar încă evidentă la începutul secolului nostru, cu atât mai mult în secolele anterioare este, așadar, aceea evidențiată încă în 1714 de istoricul sas Georgius Soterius: *„Românii sunt acele populații europene care stăpânesc nu numai Valahia și Moldova și care se întâlnesc și în mai aproape toate localitățile din Transilvania unde chiar și alcătuiesc comunitățile sătești în întregime, ba se întind și dincolo de Dunăre până în Grecia și Dalmația /... /. Grecii îi numesc Blachos, de unde a derivat latinescul Blachi sau Valahi și săsescul Bloch. Ei înșiși se numesc Rumuin sau Romani, de unde opinia că ei s-ar trage din romani, ceea ce este numai în parte adevărat, întrucât coloniile romane s-au amestecat cu neamurile scitice și dace după vremurile lui Aurelian și din acest amestec își trag obârșia românii"*[a].

Punând aceste date pe hartă se poate constata astfel că arealul românesc corespunde în bună măsură spațiului

etnogenetic, de cultură și civilizație al poporului nostru, identificat în limitele *„României Orientale“* din secolele VI-VII. Acesta includea întreg

spațiul tracic nord- balcanic, acoperind o bună parte a Europei Centrale, Răsăritene și de Sud-Est între Dunărea Mijlocie în Pannonia, Carpații Slovaciei, Munții Balcani (Haemus), Bug și Marea Neagră. Locuit de comunități aparținând aceluiași *„neam"*[3] sau vorbind *„aceeași limbă** a poporului nord-trac (indiferent de faptul că, pentru a fi desemnate zonal s-au folosit nume regionale ca: daci, daci mari, appuli, geți, carpi, suci, buri, costoboci, tyrageți etc., așa cum mai târziu românii aveau să fie desemnați regional prin apelative ca ardeleni, munteni, olteni, moldoveni, hațegani, maramureșeni, bănățeni, lăpușeni etc.), acest vast teritoriu a fost unificat politico-statal în antichitate, **in integrum,** doar în epoca lui Burebista (c. 82 - 44 î.e.n.), *„cel dintâi și cel mai mare dintre regii care au domnit vreodată peste Tracia, stăpân peste tot ținutul de dincolo și de dincoace de fluviu"*[3]*.* Acesta constituie creuzetul în care, pe măsura avansării treptate a. legiunilor romane, după definitiva prăbușire a Macedoniei (146 î.e.n.), spre Dunărea Inferioară și Carpați, s-a plămădit treptat, între secolele I î.e.n. - VI e.n. sinteza traco-daco- romană. La început (sec. I î.e.n. - I e.n.) între Dunăre, Adriatica, Marea Neagră și Balcani, în estul Pannoniei, în Muntenia și sud-estul Moldovei, pentru ca, apoi, după zdrobirea, în anul 106 a ultimei rezistențe organizată de dacul Decebal, în Banat, Oltenia, Crișana, sudul Moldovei, centrul și sudul Transilvaniei, pecetluit prin Constituția Antoniniană din 212, care acorda statutul de cetățean **(cives romanus)** tuturor născuților liberi la nord de Dunăre, după retragerea de către Aurelian a frontierei imperiului în valea fluviului (275 e.n.) procesul de sinteză și sincretismul spiritual să înainteze spre nord, nord-est și est, favorizat de rapida răspândire a creștinismului de expresie latină. Acesta este

motivul pentru care, cristalizați ca popor la nord și la sud de Dunăre, prin absorbția de către tracii nordici a purtătorilor culturii și civilizației latine, veniți în Dacii *„ex loto orbe Romano"*[6], românii au

considerat până în pragul secolului nostru fluviul nu un hotar, ci *„însăși axa vieții poporului nostru "*[7].

Iar unitatea etno-culturală a acestui spațiu a fost spartă nu prin retragerea legiunilor romane pe linia Dunării, pentru a crea între aceasta și Carpați o *„pungă strategică"* în calea năvălitorilor barbari*, ci prin două *„accidente"* istorice consecutive: 1) forțarea frontierei Imperiului de Răsărit și așezarea masivă a slavilor, urmați de bulgari, în cursul secolului VII, între fluviu și Munții Balcani, având drept consecință dislocarea unei mari mase a românilor sud-dunăreni-(ar(u)mânii) - restrângerea treptată a arealului lor la zonele montane și împingerea treptată spre sud, spre Rodopi și Pind, până în Thessalia, Etolia, Epir, Acamania; 2) venirea, la sfârșitul secolului IX, a valului de migrație turco-finic condus de maghiari și stabilirea acestuia între Dunărea Mijlocie și Tisa, fapt ce a dus la slăbirea elementului etnic românesc în Pannonia și la dislocarea unor grupuri de români vestici, obligați să se refugieze la est de centura de mlaștini a Tisei, spre Apuseni, sau spre sud, până pe coasta Adriaticii (nimerii).

‘ Din considerente exclusiv de ordin strategic, împăratul, de origine traco-dacă, Aurelian (270-275), a retras treptat, în perioada 271-275, legiunile din Transilvania în valea Dunării Inferioare, stabilindu-le comandaturile la sud de fluviu. Chiar dacă această retragere a antrenat și înalții funcționari sau aparatul birocratic imperial în întregul său și o parte a marilor proprietari de pământuri, ea este o falsă problemă și o capcană întinsă istoriografiei obiective, deoarece a insemnat o repliere a autorităților militare și civile, nu și a numeroasei populații daco-romane (fapt probat arheologic și chiar documentar), executată în Interiorul spațiului etnogenezei românești care

înglobează valea Dunării Inferioare, fiind delimitat de Munții Balcani, Adriatica, Dunărea Mijlocie, Carpații Păduroși, Bug și litoralul vest și nord-vest pontic. în hotare fluctuante, sudul și sud-estul Moldovei (Basarabia istorică), Dobrogea, teritoriile dintre fluviu și Munții Balcani, sudul Munteniei și Olteniei (până la *„Brazda lui Novac"),* sudul și vestul Banatului până la Dunărea Mijlocie, au continuat să rămână romane sau sub control roman direct până sub Justinian (527-565), cu excepția perioadei de dominație hunică (434-453) fiind pierdute treptat sub impactul slavo-avar, proces încheiat prin stabilirea slavilor în Peninsula Balcanică în timpul lui Heradius (610-641).

SJKCEH B0GTOU

Sedentarizarea noilor migratori (maghiari, cabari, pecenego-cumani, slavi etc.) al căror amestec cu populația românească va duce în Pannonia la formarea poporului ungar (sec. X - XVI) și apariția ducatului, apoi regatului Ungariei, afirmarea statelor sud-slave, a Hoardei de Aur în Răsărit și, în fine, apariția Imperiului otoman la Dunăre în 1388, au definitivat această operă corozivă, din secolul XIV, spațiul românesc căpătând configurația unui continent latin sprijinit pe Carpați, între Tisa, Ceremuș, Nistru, Valea Dunării Inferioare și litoralul pontic, înconjurat de o mare slavo-ungară și a unor insule presărate în această mare, cu care avea să întrețină legături sporadice.

Descrisă de cronicarii bizantini[8] și confirmată arheologic, contracția românității ca expresie a *„României Orientale",* prin agresarea spațiului românesc de către populațiile barbare care i-au răsluit, de jur-împrejur, teritoriile marginale, a fost analizată de numeroși cercetători români și străini, cea mai sugestivă imagine fiind, după opinia noastră, aceea oferită de istoricul german de origine săsească, Adolf Armbruster: *„Apărat de Centura Carpaților care include podișul Transilvaniei, leagănul Daciei preromane, «îmblănit» de câmpii înconjurătoare despărțite unele de altele de hotare naturale evidente, acest spațiu geografic va deveni pentru un alt mileniu*

cadrul noii realități etnice care, în curând avea să corespundă și unei realități politice. Istoria Romanității orientale este, de fapt, un proces de contracție și deznaționalizare la capătul căreia ea își va pierde toate pozițiile în afară de chintesența ei din spațiul carpato-dunărean. (Menținerea unor «atoli» de azi ai României Orientale în afara spațiului carpato-dunărean nu scade valoarea generală a acestei afirmații). Odată fixată asupra acestei poziții, Romanitatea orientală - care, de acum înainte se va identifica cu poporul român - s-a apărat în împrejurări externe permanent nefavorabile

și, împotriva tuturor primejdiilor a reușit să se păstreze, dovedindu-se o cetate inexpugnabilă. Contemporanilor nu le-a scăpat acest proces dramatic /... / care avea să ducă la o nouă sinteză etnică; pentru a o desemna, ei aveau, firește, nevoie de un termen corespunzător, care să-i exprime trăsăturile caracteristice". Această nouă realitate etnică o surprindem documentar sub un nume propriu, într-o scrisoare a împăratului bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul din anul 980 *„ ... Numele sub care întâlnim poporul român în hrisovul imperial este cel de vlahi[1]'*.*

Astfel, dacă **teritoriul național** s-a concentrat la nord de Dunăre, între Tisa, Nistru, Carpații Păduroși și Marea Neagră, prin **spargerea unității spațiului etno-genetic, arealul românesc** s-a lărgit treptat în secolele VII - XIV.

Drama poporului român care trăiește, din momentul cristalizării sale, **starea de asediu** a constat, așadar, și constă în primul rând în așezarea sa geo-politică în centrul continentului, între Occident și Orient, între Nord și Sud, în zona de interferență a sferelor de interes ale tuturor puterilor de pretenție universală date de Europa Istoriei, legată nemijlocit de principala arteră naturală de covârșitoare importanță economică și strategică - Dunărea. Această realitate i-a marcat nu numai evoluția economică, spirituală și specificul

național ci și, în primul rând, destinul politic. Până în anul 1913, când tratatul de la București (28 iulie/10 august) care punea capăt celui de-al doilea război balcanic, consacra renunțarea definitivă la teritoriile românilor balcanici, evoluția sa istorică a fost definită de efortul său permanent de apărare, eliberare și unificare politico-statală, mânu **militari,** a ceea ce el a numit întotdeauna, cu un cuvânt latin, **ȚARA.** Ca derivat din terra-ae, cuvântul există în toate limbile neolatine, desemnând, de la solul fiecărui stat în parte la planeta în întregul ei, **materia.** Cu acest sens românul utilizează, ca o

dovadă clară a autotohniei și continuității sale în spațiul României Orientale, tot un cuvânt de origine latină - **pământ,** derivat din **pavimentum,** în amintirea **pavajului** străzilor orașelor sale distruse de barbari în cursul secolelor V - VIII. Și aceasta, deoarece ȚARA, cuvânt sacralizat și spiritualizat, care concentrează un întreg efort de supraviețuire, are pentru el și numai pentru el o triplă semnificație: 1) aceea de stat ca sumă a uniunilor sale de obște; 2) de întregime a teritoriului locuit de români și 3) de armată **(oaste)** ca totalitate a bărbaților valizi datori să ridice armele *„împotriva dușmanului"* **(ad hostem).**

Datorită vicisitudinilor istorice, unirea **in integrum** a Țării ca expresie a **spațiului etnogenetic** sau a arealului a rămas o reverie cu care s-au hrănit poeții și politicienii epocii romantice. Din ce în ce mai izolate în Imperiul otoman la sud de Balcani, deznaționalizate treptat în Ungaria de la vest de Tisa, în Imperiul romano-german care le înglobase cu Cehia și apoi Slovacia, în Polonia, apoi Ucraina și Rusia la răsărit de Nistru, insulele românești și-au urmat în secolele VII - XIX destinul tragic spre transformarea lor în amintire. Cu excepția momentului de explozie de la cumpăna secolelor XII - XIII când constituie, prin ridicarea la luptă împotriva bizantinilor, Imperiul Asăneștilor și cele din Munții Balcani, bulgarizate în timp, vor avea aceeași soartă! *„Continentul"* însă, sprijinindu-se pe cele trei repere geo-strategice fundamentale - Carpați, Dunăre, Marea Neagră, a rezistat prin efortul ȚĂRII ca oaste, căutând permanent să-și împlinească unitatea politico-statală pe aliniamente naturale, în cadrul spațiului etnogenetic - Tisa, Ceremuș, Nistru, Marea Neagră, Munții Balcani. Această tendință este vizibilă îndeosebi la fruntaria sudică, în urma replierii frontierei Țării Românești de pe linia Șiștov - Lom - Cavama - Ecrene, pe Dunăre, sub presiune otomană, după anul 1388. Toate campaniile ofensive antiotomane ale domnilor Țării Românești, de la Mircea cel Bătrân

(1386-1418) la Mihnea al Ill-lea Radu (Mihail) (1658-1659) au avut ca obiectiv eliberarea teritoriului dintre Dunăre - Marea Neagră și Munții Balcani, fiind declanșate și desfășurându-se pe coordonate generale identice ofensivelor strategice ale lui Burebista din anii 55-48 î.e.n. și Duras-Decebal din iama 85-86 sau contraofensivei acestuia din urmă din anul 102. Este motivul pentru care, în prezenta lucrare am fost obligați să utilizăm, pentru corecta înțelegere a concepției strategice a lui Vlad Țepeș, o hartă cadru incluzând teritoriul închis între Munții Balcani, Tisa și Carpații Păduroși, Nistru și Marea Neagră.

Sub aspectul concepției dominante, privind unitatea teritoriului, lupta românilor pentru unirea **in integrum** a **ȚARII** s-a desfășurat sincron proceselor de cristalizare etnogenetică la început (sec. III - VI), de constituire (sec. III - XIV) și afirmare (sec. XIV - XV) a instituțiilor statale fundamentale în frunte cu cea militară, de apariție și acțiune a conștiinței naționale și de percepere în sens modem, ca naționale, a statului și armatei (sec. XVI - XVIII). Ea cunoaște în evul mediu românesc patru etape distincte:

1) etapa închegării, din rațiuni în primul rând militare, de apărare, a obștilor teritoriale rurale în uniuni de obști generic numite *„țâri"* și *„ducate"* (cnezate, voievodate sau celnicate) ca prime formațiuni statale (sec. III - IX);

2) etapa constituirii, pe spații largi a uniunilor de *„țări"* și *„ducate"* în cadrul Imperiului Asăneștilor (sec. XII), despoției dobrogene (sec. XIV) și principatelor nord-dunărene Țara Ardealului sau Voievodatul Transilvaniei (sec. X), Țara Românească (c. 1310) și Țara Moldovei (c. 1359/1365), în secolele X - XIV;

3) etapa luptei pentru unirea finală, declanșată din a doua jumătate a secolului XIV de către Țara Românească luptă care, din momentul instalării Imperiului otoman la Dunăre (1388) și a

celui romano-german la fruntariile Transilvaniei (1526) o însoțește permanent pe aceea pentru supraviețuire a statelor existente. Această etapă se încheie în 1662 prin eșecul războiului antiotoman declanșat în 1657 de cele trei țări românești aliate și cunoaște la rândul său trei faze; a) lupta pentru impunerea autorității unuia dintre cei trei voievozi și unificarea în sistem medieval, feudo-vasalic (c. 1342-1526, fază în care se integrează, așa cum vom vedea **doar cronologic, epoca lui Vlad Țepeș; b)** lupta celor trei principi, într-o viziune modernă, renascentistă pentru crearea unui stat românesc unic și centralizat (1527-1600), fază încheiată prin succesul acțiunii lui Mihai Viteazul (] 593-1601) și înscrierea pe harta Europei a României ca stat unitar (1599-1600); c) lupta pentru refacerea operei iui Mihai Viteazul (1601-1662).

4) etapa luptei pentru eliberarea provinciilor românești intrate sub ocupație străină (habsburgică, rusească și otomană) și conturarea strategiei realizării Unirii în două faze consecutive: Unirea principatelor extracarpatice, apoi eliberarea și unirea celorlalte teritorii. Inițiat după 1685, anul în care trupele imperiale invadează Transilvania, această strategie avea să devină după 1785, anul execuției lui *„Horea - Rex Daciae",* coloana vertebrală a întregii istorii modeme a României, ultimul său obiectiv fiind împlinit în anul 1918.

Conturarea acestui tablou al evoluției poporului român și a conștiinței sale etnice și politice, pe care îl propunem în toate lucrările noastre se impune oricărei cercetări obiective asupra istoriei naționale pentru corecta încadrare a momentului sau aspectului analizat în complexul determinantelor istorice și acumulărilor care au conturat caracterul colectiv și obiectivele imediate ale fiecărei generații de români în parte. Și cu atât mai mult se impune în cazul analizării epocii lui Vlad Țepeș, domn care, depășindu-și prin puterea geniului său și obiective etapa

istorică, invidiat sau adulat, temut sau iubit de contemporani a căpătat, în conștiința politică europeană, o imagine contradictorie, oscilând între aceea de cavaler cruciat și aceea de *„trădător"* al Creștinătății și pactizant cu Diavolul. Se impune de aceea, pentru urmași, analiza cauzelor și obiectivelor faptelor sale de arme, a lucidității și vizionarismului gândirii sale politico-militare care aparțin etapei istorice următoare prin scopul propus - făurirea unui stat românesc independent centralizat și subordonarea treptată a teritoriilor românești vecine unei singure autorități - aceea a principelui Țării Românești.

1.2. Armată și societate în epoca cristalizării poporului român și a începutului organizării sale statale

Lipsa unei autorități statale după retragerea legiunilor și aparatului birocratic roman pe aliniamentul Dunării, a determinat pe de o parte, în centrul și sudul Transilvaniei, Banat, vestul Olteniei, zonele subcarpatice meridionale și sudul Moldovei, concentrarea populației, la adăpostul vechilor castre în zone colinare și submontane, mlăștinoase sau împădurite situate în afara marilor d -urnuri ale migrației și căutarea unor forme proprii de organiza'e socio-economică și politico-militară, iar pe de altă parte, activarea militară a formațiunilor statale traco-dace din nordul Transilvaniei, centrul și nordul Moldovei. Penetrarea spre sud a costobocilor și carpilor a produs revitalizarea unor forme de cultură și civilizație ancestrală, nord tracă dar și, totodată, accelerarea penetrării culturii și civilizației latine, a

spiritualității

creștine în lumea acestor fragmente etnice, rămase cvasiindependente, ale poporului tracilor de nord.

Nivelarea culturală, proces pecetluitor, marcând intrarea în etapa finală a cristalizării etnice românești, a atins în mod firesc și domeniul militar. Organizarea societății la nord de Dunăre, având ca punct de plecare **obștea teritorială,** ale cărei structuri se definitivează la cumpăna secolelor VII - VIII în condițiile ruralizării generale a populației, ca urmare a distrugerii vieții urbane de către *„ mareea slavă ",* s-a făcut, așadar, din **necesitatea opunerii unei rezistențe eficace migratorilor,** în forme proprii, originale, în primul rând **pe baza experienței statale și militare traco-dace și romane. în** timp ea s-a definitivat sub impactul *„împrumuturilor de la vecini"*[10], în rândul cărora Nicolae lorga subliniază importanța *„ modelelor "* romano-bizantin și bizantin, bulgar, mongolo- tătar și, mai târziu, unguresc și polonez.

Fenomenul se întâlnește în toate fostele provincii romane, din Gallia și până în Sardinia sau Balcani unde locuitorii, pe măsura dispariției autorității de stat imperiale, *„nevoifi a se apăra și organiza ei înșiși, s-au constituit* - potrivit aceluiași Nicolae lorga - *în democratii populare, având mândria de a reprezenta, înaintea unui dominator stabilit în vecinătatea lor sau pe însuși teritoriul lor, Romaniile, țări de romanitate națională, a căror amintire este perpetuată în numele Romagnei italiene, a romanșilor din Alpi, în acela de Români, Românii Peninsulei Balcanice și ai teritoriului vechii Dacii'".*

Celulă economică, social-culturală și militară a acestor *„romanii",* obștea țărănească teritorială presupunea stăpânirea în comun **(devălmășie)** a pământului repartizat familiilor în loturi, prin rotație, în urma tragerii la sorți, munca și apărarea în comun sub conducerea sfatului *„oamenilor buni"* **(homines boni)** și *„bătrâni (et veterani - betrani)"*[2]. Acești înțelepți împărțitori de dreptate însărcinau cu puterea executivă pe jnzii

și judecii (lat.

comunităților, continuatori ai acelor **duumviri, juri dicundo** din fostele **municipia** și **colonia** ale Daciei romane.

Conviețuirea daco-romanilor cu germanii și slavii și asimilarea acestora din urmă (sec V - VIII) în procesul cristalizării poporului român, nu au produs schimbări de fond, ci doar de formă. Structurile de obște au rămas aceleași, numele judelui începând să alterneze cu cel de **cneaz** (de la *„kdnig"* prin filieră slavă). în caz de conflict armat, el avea atribuții de comandant suprem, conducând **ad-hostem** *{„împotriva dușmanilor")* - de unde românescul *„oaste",* desemnând armata - forțele armate ale comunității, constituite din totalitatea bărbaților valizi, ai unei unități administrativ-teritoriale și politice. împărțiți în cete, aceștia plecau călare **ad-hostem** și cu armele lor[13]: lănci, săbii, rar spade, ghioage, securi, bice de luptă, arcuri cu săgeți, având ca echipament de protecție coifuri, cămăși de zale, scuturi. Cei mai puțin înstăriți care nu aveau cai de luptă, ci doar de muncă, se pedestreau pe câmpul de luptă,* formând *„gloata"* înarmată, mai rar, cu săbii, prăștii și sulițe, folosind de obicei uneltele de muncă drept arme: coase, furci, îmblăcii, topoare, bâte, pari ascuțiți *{„țăpoaie")* etc. și, pentru protecție, sumane din lână întărite prin *„ batere"* în pive, straturi succesive de material sau cusături dese și capace de plută puse în fundul tradiționalelor căciuli din blană de oaie. Caracteristica păstrată în întreg ev mediul românesc, deplasarea călare spre câmpul de luptă și calitatea, ușor de sesizat prin armament și echipament, de țărani-luptători, a cetașilor, au fost redate de Mamertinus prin afirmația că, în regiunile părăsite de armata romană, *„barbarilor"* a rămas să li se opună *„o oaste țărănească «cavaleria țăranilor proști (ignari agricolae)» "*[14].

Potrivit mărturiilor arheologice[15], după retragerea aureliană, pârjă la marile distrugeri provocate de huni în perioada 375-445, protecția populației neluptătoare a fost asigurată prin repunerea în

funcțiune a unor vechi cetăți dacice (ex. la Odorheiu Secuiesc, Porumbenii Mici etc.) și, îndeosebi, reamenajarea condiționată de posibilitățile materiale și umane restrânse ale comunităților a unor castre romane (Răcari - Dolj; Slăveni - Olt; Ioneștii Govorei - Vâlcea; Gilău, Bologa, Gherla, Hoghiz, Cincșor, Comalău și Olteni - Covasna, Micia, Brâncovenești - Mureș, Jigodin - Harghita,- Sarmizegetusa Ulpia Traiana) ale căror ziduri ruinate, dacă nu exista posibilitatea refacerii lor, au fost dublate cu valuri de pământ și șanțuri de apărare (ex. la Cioroiul Nou)[16]. Alături de vechile **castra, pyrgoi** (turn), **burgi** (de unde românescul târg) s-a apelat, de asemenea, și la apărarea naturală, așezările fiind ridicate pe grinduri înconjurate de ape sau terenuri inundabile(ex. Gura Idrici - Vaslui, Câmiceni - Iași, Cipău - Mureș) ori pe înălțimi cu pante abrupte (ex. Horodiștea - Botoșani, Albești - Mureș). Unele castre, datorită comunităților mari și stabile închegate în jurul lor, vor continua să-și împlinească funcția militară și după ‘dominația hunică, până în timpul invaziei maghiare. Este cazul celui de la Porolissum (Moigrad)[17] și, dacă este să dăm crezare primilor cronicari unguri, al celui de la Apulum - Alba Iulia unde *„marele și puternicul duce"* al Transilvaniei, *„ Geula"* (Giulea) își stabilea capitala la jumătatea secolului X[18]. Ruinarea majorității centrelor urbane și ruralizarea populației au dus încă, în secolele VI - X la concentrări ale populației în mici așezări agricole sau agro-pastorale cu potențial material și uman redus și la o regândire a concepțiilor privind fortificarea teritoriului. Pe lângă așezarea locuințelor în puncte apărate natural de pante abrupte, ape, mlaștini, păduri, se generalizează, pentru localitățile situate în plan deschis, practica fortificării cu valuri, palisade și șanțuri de apărare. Aceasta este dovedită de utilizarea în întreg spațiul românesc, pentru desemnarea așezărilor rurale, a termenului *„sat"* derivat - prin intermediul *„fsat"* - din latinescul *„fossatum"* - șanț de

apărare.

Epoca (sec. VI - IX), arheologic corespunzând culturilor unitare Bratei (Transilvania), Costișa - Botoșana (Moldova), Ipotești - Cândești - Ciurelu (Muntenia și Oltenia) și Dridu (pe întreg teritoriul României din secolele VIII - IX) este o etapă decisivă în procesele de structurare socială și edificare statală a poporului român, deja cristalizat ca trăsături caracteristice și limbă. Ea este marcată de puternicele invazii ale avaro-slavilor, bulgarilor și valului asiatic de migrație condus de maghiari, **invazii care impun, din rațiuni militare, accelerarea procesului de unificare a obștilor țărănești, într-un microteritoriu determinat de formele de relief (vale, bazin hidrografic, depresiune intramontană sau intracolinară), într-o formațiune teritorială mai largă cu caracter politico-statal.**

Asociindu-se în luptă pentru a putea rezista agresorului comun, obștile se constituie, așadar, tot mai mult, în *„obști de obști”,* **numite regional,** datorită caracteristicilor terenului, *„câmpuri”, „câmpulunguri", „râuri mari”, „ocoale”, „codrii”* și, generic, *„țări”,* cuvântul dobândind de la început semnificațiile amintite de *„stat”* și *„oaste”.* Ca părți ale *„Țării”* unice a tuturor românilor (pentru străini *„Balak”, „Blokumannaland”, „Vlaquia”* etc.), ele au pătruns în conștiința agresorilor și vecinilor sub numele de *„ vlahii ”, „ vlăsii ”, „ silvae “ („codrii”)* sau *„terrae blachorum “ („țări ale românilor”).*

Din rândul juzilor sau cnezilor de sate, era ales un comandant unic, la început numai pe baza competenței sale militare, apoi, treptat și ca membru al uneia și aceleiași familii, numit **cneaz de vale** (Maramureș) sau **cneaz** și, ca moștenire romană directă, derivând din reformele militare ale lui Dioclețian (284 - 305) și Constantin cel Mare (306 - 337) - *„duca”* (dux).

în paralel, cu aceeași semnificație, au pătruns în limba

română termenii *„Jupan”,* de origine avară **(zoapan),** sau cei de origine slavă **voievod** și, numai la românii sud-dunăreni, **celnic.**

în cazul *„țărilor"* în care ieșirea din devălmășie generând, ca o consecință a progresului economic, o anumită diferențiere socială, a fost stopată de mecanismele de protecție ale obștei*, autoritatea, inițial exclusiv militară a voievodului s-a exercitat doar temporar, pe durata campaniilor. în *„țările"* în care, însă procesul de transformare socio-economică s-a dezvoltat, autoritatea sa s-a permanentizat, lărgindu-se prin preluarea unor părți din atribuțiile sfatului *„oamenilor buni și bătrâni"* și în domeniile juridic și administrativ, tinzând să se transmită ereditar. în jurul său, din necesitatea traducerii deciziilor în practică, s-a constituit treptat, la început doar schițat, apoi, din ce în ce mai bine conturat, un aparat executiv, administrativ, juridic și militar care a conferit asociației inițiale de obști libere caracterul de nucleu statal[19]. Lingvistic, procesul este oglindit de noua semnificație dobândită de un termen militar roman: vechile **cohors** (cohorte) devin, în accepțiunea medievală românească **curțile** conducătorilor locali, principalele pârghii ale exercitării autorității lor statale, având inițial doar sensul de aparat militar permanent, apoi și pe acela de reședință fortificată, centru politic și administrativ, capitală, incluzând totalitatea persoanelor cu atribuții militare în primul rând, dar și administrative, judecătorești și de *„poliție",* aflate permanent la dispoziția voievodului **(duca).** în caz de război, aceste persoane constituiau **consiliul militar și garda sau ceata personală a comandantului unic, un nucleu al oastei** formată din forțele tuturor obștilor aduse *„la tabără"* de cetași sub comanda cnezilor lor.

Pe măsura conturării *„castei"* conducătoare, ca aristocrație militară și de funcții, din *„slugi"* ale voievodului *(„ducelui"),*

‘ Astfel de *„obști de obști"* ca forme arhaice de organizare a societății românești (ex. cel mai concludent Țara Vrancei), numite de Dimitrie Cantemir *„republici țărănești"* vor supraviețui până în secolul XX, ultimele lor trăsături

individualizatoare fiind șterse prin colectivizarea forțată din anii 1949 -1962.

continuând să se numească generic *„țări",* majoritatea uniunilor de obști au constituit, în condițiile declanșării procesului de diferențiere socială, formațiuni statale, intrate în tradiția orală și istoria scrisă sub numele datorat titulaturii adoptate de conducătorii lor, ca *„ducate", „voievodate", „jupanate",* mari *„cnezate"* sau, la românii sud-dunăreni, *„celnicate".* Iar forțele armate ale acestora, alcătuite în caz de primejdie prin cumularea efectivelor tuturor obștilor componente ridicate **ad-hostem** au devenit **oastea voievodală** (ducală).

Constituită pe principiul teritorial, ca sumă a bărbaților valizi, oastea a avut așadar, de la început, la români, două categorii de efective - permanente (curtea) și nepermanente (cnezii obștilor cu cetele lor, alcătuind rezerva mobilizată doar în clipe de mare primejdie).

1.3. Gândirea și practica militară în secolele III - IX

Din mimetism, invocând lipsa izvoarelor, să istoriografia românească postbelică s-a includă evoluția postaureliană a societății autohtone nord-dunărene într-un așa-zis *„mileniu întunecat". „întunecat",* datorită atât distrugerilor provocate de invazii și de luptele locale în vidul de putere creat de retragerea aureliană, prăbușirea Imperiului de Apus (476) sau pierderea frontierei dunărene de către cel de Răsărit (după anul 602), cât mai ales lipsei de informații. Și totuși, informațiile, nu numai arheologice, așa cum am văzut, dar și scrise există, fiind în măsură să ofere date inclusiv despre începuturile alcătuirii statale daco-romane și românești și despre concepțiile autohtonilor privind războiul.

Dobândind, sub impactul extern, un *„ caracter confederal și războinic",* obștile teritoriale s-au arătat de la început *„capabile de acțiuni militare ... dispunând de o categorie socială de căpetenii"* în măsură să le *„organizeze și în forme statale'™.* O astfel de realitate pare să constate Ammianus Marcellinus în Banat la jumătatea secolului IV, când descrie rezistența unui organism teritorial al *„indigenilor"* pe care îi numește *„limiganthes"* cu un termen corupt poate, dedus din acela de apărători ai limesului **(limitanei),** sub conducerea unor căpetenii **(regi)** încă necreștine, cu nume semnificative - Zizais (nume dac) și Rumon (Roman) - atât împotriva sarmaților *„Argaraganthes"* sau *„Ardaganthes" „stăpânii lor"* în anul 354 cât și a armatelor lui Constantinus II (337 - 361) care au încercat să readucă teritoriile proaspăt eliberate în hotarele Imperiului (357 - 359)[21].

In aceeași epocă, în Dobrogea, organizată din punct de vedere bisericesc, există date că, independent de armata imperială, *„localnicii, cu episcopul* (de Tomis - **n.n.)** *în fruntea lor întrețineau o miliție care le aparținea în exclusivitate"[12].* Numele acestor *„ localnici"* trăitori de o parte și de alta a Dunării - *„romanii"* sau *„ausonii"* (vorbitori de limbă latină - n.n.) - elemente de gândire și artă militară, termeni militari **(fossatum, clisura, sculca)** chiar comenzi militare *„în limba pământească" („torn a, torn a fratre" sau „retorna fratre")* sunt menționate pentru secolele V-VII de scriitori bizantini, cei mai importanți fiind Priscus din Panion, Maurikios, Teophilact Simocatta și Theophanes Confessor[23]. De altfel, terminologia specifică, în cea mai mare parte latină, este ea însăși în măsură să demonstreze autohtonia și continuitatea românilor, ca urmași ai traco-romanilor, prin continuitatea fenomenului militar. Câteva exemple, asociate termenilor de oaste, oștean, ostil, sunt edificatoare: a lupta **(luctor, luctari),** a prăda

praedari), a ucide **(occido-ere),** a pieri **(pereo, perire),** a muri **(morio-ire), a** bate **(batteo-ere),** a învinge **(vinco, vincere),** pace **(pax, pacis),** pedestru **(pedester, pedestris),** arc **(arcus-us),** săgeată **(saggitta-ae),** spadă **(spatha-ae),** măciucă **(matteuca-ae),** scut **(scutum, scuti),** șa **(sclla-ac),** fuște **(fustis-is)** etc.

Ca și frații lor nord-dunăreni, prezentați de Strategikonul lui Maurikios ca aliați ai slavo-avarilor și românii sud-dunăreni *(„vlahorinhinii"* din *„ținuturile de lângă Dunăre"}* sunt atestați de o notiță provenind de la Muntele Athos ca aliați ai slavilor *(„sagudații"}* cuceritori ai Bulgariei, alături de care *„s-au întins puțin câte puțin în diferite părți, au pus mâna pe Macedonia și, în sfârșit, au pătruns în Sfântul Munte'™.*

în Pannonia, în schimb, unde trăiau în calitate de *„stăpânitori",* românii *(„volohii", „blachii ac pastures Romanorum "* etc.) sunt prezentați de gestele maghiare și Cronica lui Nestor ca adversari ai slavilor, mai întâi, apoi ca aliați ai lor, la sfârșitul secolului IX în lupta împotriva maghiarilor[25]. O informație aparte, legată de realități mai târzii (probabil sec. XIII) o formează cântecul Nibelungilor, amintind venirea în Pannonia, la curtea lui Attila (deci în secolul V) a unui personaj amintind de acel *„rege" „ Romon"* al lui Ammianus Marcellinus - *„ducele Râmunc* Acesta are o oaste permanentă, de vreme ce este însoțit de 700 de călăreți și este conducătorul *„Țării Românilor"* (Vlâchen lanț)[26], deci al unui stat românesc, nelocalizat însă.

Furnizând numeroase inscripții cu caracter laic sau religios[27], arheologia este astăzi în măsură să identifice pe teren *„țările Românilor"* - fie simple *„obști de obști",* fie *„ducate"* - existând în secolele VIII - IX, ca formațiuni teritoriale sau state întinzându-se din zonele montane spre cele de șes, de

o parte și de a(ta a întregului arc carpatic sau în celelalte zone (Podișul transilvan, Câmpia Română, Dobrogea etc.) acolo unde existau

alte condiții naturale de protecție (păduri, ape, mlaștini). Se cunoaște astfel existența a 8 *„vlahii"* la est de Carpații Orientali, a 14 la sud de cei Meridionali, a 9 în Transilvania și Crișana și a uneia în Banat[28]. Ele acopereau suprafețe cuprinse între 2 000 și 6 000 km^2, grupând până la 60 de sate. Știut fiind că un sat grupa de la 10 la maximum 40 de case, că o familie număra 5-10 membri și că proporția între elementul luptător și neluptător se acceptă ca variind între 1/5 și 1/10 se poate afirma, desigur, estimativ, că, la o populație care ar fi putut atinge cifrele maxime de 6 000 - 24 000 de locuitori, oastea unei astfel de *„țări"* ar fi putut avea efectivele cuprinse între 600 și 2 400 de luptători. Aceasta grupând toți bărbații apți să poarte armele și care, în clipa de maximă primejdie, așa cum afirmă o mărturie anonimă[29], legat de înarmarea *„indigenilor"* de către argaraganți, în anul 334, împotriva goților, erau datori să participe la luptă! Acest fapt specific, izvorât din necesitate în chiar momentul retragerii legiunilor romane, din dubla tradiție a ridicării la luptă a obștilor nord trace și a datoriei de **cives romanus,** avea să caracterizeze în timp, până astăzi, întreaga gândire românească a fenomenului război, fiind **elementul-cheie al tuturor concepțiilor doctrinare elaborate de români în privința războiului de apărare ca datorie sacră pentru toți membrii comunității** și explicația efectivelor impresionante ale *„oastei celei mari",* utilizate de un Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș sau Ștefan cel Mare.

Nevoia de a se apăra de agresorul *„barbar",* deci experiența, i-a făcut pe români, din chiar momentul nașterii lor, să înțeleagă - nota Nicolae Bălcescu - *„că toată baza sistemei militare trebuie a sta într-o bună întocmire de o numeroasă rezervă națională; pentru aceea au organizat ei de la început armata, miliția și ridicarea gloatelor, încât la dânșii tot românul se năștea cu datoria de a fi soldat și de a apăra statul la vreme*

când vrăjmașul călca pământul românesc, toată țara trebuia să fie în arme" (subl. ns.)[30].

Oastea se constituia, așadar, ca sumă a forțelor armate ridicate de obștile țărănești, grupând totalitatea bărbaților lor valizi, și din această caracteristică au decurs atât elementele perene ale doctrinei de apărare, cât și trăsăturile specifice ale artei militare românești.

Istoriografia postbelică, reducând fenomenul război în istoria românilor la *„războiul de apărare",* a alăturat însă până la obsesie acestui concept atributul *„drept".* De aici interdicția pentru istoriografia militară de a opera cu altă formă de bază a acțiunilor militare decât **apărarea,** reducând **ofensiva** la simpla acțiune în cadrul apărării strategice sau transformând-o uneori de-a dreptul hilar (cazul campaniilor lui Ștefan cel Mare în Țara Românească) în **contraofensivă prelungită** și aceasta datorită ciudatei impresii că prezentarea ofensivei pornită de către un domn român împotriva unui vecin l-ar fi pus pe acesta neapărat în postura de agresor și autor moral al unui război nedrept. De aici și obligația de a utiliza în locul verbelor *„a cuceri"* și *„a ocupa",* inevitabile acțiunilor militare, *„a recuceri"* sau *„a elibera". Așa.* a ajuns Mihai Viteazul să elibereze de pildă un teritoriu care, potrivit volumelor I - III ale *„Istoriei militare a poporului român",* nu fusese niciodată cucerit de nimeni, aparținând unui stat dintotdeauna independent *„Țara Românească Transilvania".* Și tot așa, Vlad Țepeș nu a avut voie să recucerească, în termeni militari, cetățile porturi dunărene, iar Vlad Uzurpatorul și Radu cel Frumos să existe, deoarece au avut îndrăzneala să-i alunge **mânu militari** din scaun **pe** Mircea cel Bătrân și **pe** același Vlad Țepeș.

' Este, desigur, evident faptul că, obștile țărănești fiind sedentare datorită ocupațiilor de bază ale românilor -

agricultura,

mineritul, prelucrarea metalelor, lemnului, pietrei, creșterea animalelor de casă și vitelor, legumicultura, pomicultura, păstoritul transhumant doar al oilor (care presupunea așezări de baștină stabile și cicluri de deplasare a turmelor cu însoțitori, sezonier, pe timpul iernii, spre zonele cu clima mai blândă de la Dunărea Mijlocie și de Jos, Marea Neagră sau Adriatica) - caracterul războiului purtat de ele nu putea fi decât *„drept",* de apărare, datoria tuturor de a participa la el fiind o condiție a supraviețuirii comunității. Dar chiar și în această etapă, continuând opțiunea dacilor liberi de a lupta alături de goți împotriva Imperiului (sec. III - IV), daco-romanii, ulterior românii, s-au aliat cu slavii, apoi cu slavo-bulgarii, pecenegii și cumanii împotriva bizantinilor. Deși, din punct de vedere al limbajului militar, erau definiți de bizantini ca agresori, era războiul declanșat de ei un război *„nedrept"* din moment ce viza eliberarea teritoriilor lor aflate sub stăpânirea Bizanțului? Cu atât mai mult dacă, după unirea pe cale pașnică a *„țărilor*'* în cadrul marilor voievodate sau principate se declanșează lupta pentru unirea **in integrum,** conform accepțiunii medievale prin *„cucerire cu sabia",* pot fi considerate campaniile de pedepsire ale lui Vlad Țepeș în Amlaș și Făgăraș, sau în Dobrogea, (teritorii ale sale de drept), cele ale lui Ștefan cel Mare în Transilvania sau Țara Românească, cele ale lui Petru Rareș sau Mihai Viteazul peste munți războaie *„nedrepte"?* în nici un caz! Deși întotdeauna domnii români au declanșat războaiele, alegând momentul favorabil lor, ei nu pot fi considerați agresori, indiferent de scopul urmărit, câtă vreme **teatrul de acțiuni militare se circmscria spațiului etnic românesc,** Țării în ansamblu. Chiar și campaniile polone ale lui Ștefan cel Mare sau Petru Rareș moral nu pot fi considerate acte de agresiune sau războaie *„nedrepte"* de vreme ce vizau eliberarea unui teritoriu de drept românesc - Pocuția.

Defensive sau ofensive, campaniile daco-romanilor, apoi românilor, în cadrul spațiului etnogenetic, au vizat, așadar, atât apărarea, cât și eliberarea urmată de unificare politico-statală. Toate au avut deci, moral, același caracter *„drept”,* subsumat obiectivelor, indiferent de opinia adversarului care, întotdeauna, a gândit de pe poziția cuceritorului. De aceea nu trebuie să ne mire consternarea lui Maurikios, autorul din secolul VII al unui celebru **Strategikon** destinat **romeilor** (bizantinilor) că *„romanii”* nord-dunăreni se aliază cu un ocupant vremelnic (slavii) împotriva ocupantului de durată (Bizanțul) și nici sfaturile date de el generalilor Imperiului: *„De așa-zișii refugiați trimiși să ne arate drumurile și să ne descopere pe cineva, trebuie să ne păzim cu străjnicie; măcar că sunt romani, ei au căpătat cu vremea această calitate, au uitat de ai lor și sunt cu mai multă tragere de inimă față de dușmani. Pe cei binevoitori să-i răsplătim iar pe cei care ne fac rău să-i pedepsim “*[31]. Pasajul este relevant pentru ilustrarea **stratagemei** ca modalitate de pregătire și influențare a acțiunii de luptă, identică aici cu cele utilizate de Dromichaites în războiul cu Lisimachos (prin infiltrarea lui Seuthes în tabăra adversă), de Ștefan cel Mare în bătălia de la Șcheia (prin infiltrarea boierului Pântece) sau Mihai Viteazul la Călugăreni (lăsarea în urmă a unor *„ciobani"* care îi vor atrage pe otomani pe o direcție falsă de înaintare spre capitală). Totodată, el subliniază o permanență majoră a gândirii politico-militare românești: dacă o mare parte a *„romanilor"* sunt ostili, există și unii *„binevoitori"* față de bizantini. Aici, în condițiile existenței mai multor agresori, nu este vorba despre trădare, ci despre necesitatea ca societatea agresată să-și lase porți deschise în eventualitatea schimbării în viitor a sisemului de alianțe, adversarul de ieri putând deveni oricând aliat împotriva vechiului aliat de nevoie, devenit el însuși periculos. Sunt

elocvente în acest

sens informațiile privind amintitul conflict din secolul IV dintre *„indigeni "* și *„argaraganthes".*

Vidul de putere instalat după anul 275 a permis crearea în sud-vestul actualului teritoriu românesc, prin venirea alanilor care întăresc elementul iazyg, stabilit între Tisa și Dunărea Mijlocie încă din secolul I, a unui centru de putere sarmat. Puțin numeroși, sarmații numiți de Ammianus Marcellius și Anonymus Valesii *„Argaraganthes"* îi dominau pe *„indigeni"* prin puterea și calitatea armelor lor. în anul 334 însă, din necesitatea de a-i respinge pe goți, argaraganții și-i fac aliați, înarmându-i. Izvoarele oferă din acest moment suficiente date pentru arta militară a *„indigenilor".* Pe goți i-au învins refuzând să se angajeze în câmp deschis și atrăgându-i pe **direcții impuse de înaintare, prin hărțuire,** în *„văile retrase ale munților"*[32], unde, dispersate, forțele de urmărire ale acestora au căzut în **ambuscade.** Cu o mie de ani înaintea celebrei *„Posada"* (9-12 noiembrie 1330), goții au suferit deci soarta armatei de invazie a lui Carol I Robert d'Anjou (1308 - 1342), evenimentul sugerându-ne aplicarea intuitivă în practica militară, în cadrul **defensivei strategice,** pe baza moștenirii traco-dace și romane a împrumuturilor din lumea barbară, a câtorva **principii** ilustrative pentru strategia clasică a războiului popular de apărare: **economia forțelor, asigurarea libertății de acțiune, concentrarea forțelor principale, surprinderea.** De asemenea, putem considera că, **manevra pe direcții (linii) interioare era** frecvent utilizată în practica războiului.

Victoria îi readuce în actualitate pe aliații efemeri - sarmații, ca ceea ce erau în fapt - dușmani. Și indigenii îi alungă, eliberându-și teritoriul printr-o **răscoală generalizată** declanșată prin **surprindere.** Apărând ca formațiune statală cu veleități de independență, *„regatul"* lui Zizais atrage atenția

competitor la stăpânirea spațiului nord-dunărean - Imperiul roman. După eșecul mai multor tentative diplomatice și militare menite să-l aducă sub ascultarea sa, Constantinus II declanșează o puternică ofensivă în primăvara lui 359, armata imperială trecând *„Istrul învolburat de topirea zăpezilor"* pe un pod de vase[33]. Probând continuitatea de netăgăduit în domeniul gândirii și artei militare, desfășurarea campaniei ne amintește până la identitate campania ofensivă declanșată tot prin Banat, de către Traian, în anul 101. Ca și Decebal, Zizais secondat de *„Rumon"* (un fel de Vezina al său) pentru a câștiga timp, cere pace în așteptarea ajutorului militar solicitat cvazilor. Apoi, ieșind din văile munților, *„indigenii"* încearcă *„prefăcându-se că cer pace, să dea un atac prin surprindere din trei părți"*[34] asupra forțelor principale de intervenție romane. Declanșează deci, după apariția aliaților în **zona de așteptare strategică,** o puternică acțiune **contraofensivă** în care aplică **manevra strategică pe direcții (linii) exterioare,** în scopul unei duble învăluiri a forțelor romane, concomitent cu lovitura frontală. Respinși cu mari eforturi și pierderi, **se vor retrage în contact cu inamicul,** hărțuindu-1 permanent până când vor dispare *„în ascunzișurile lor din munți"*[35].

Se impunea invocarea acestui episod, ca și a informațiilor lui Maurikios, pentru a anula efectele asupra a zeci de promoții de ofițeri și gânditori militari, ale concluziilor marelui nostru înaintaș, generalul Radu Rosetti, determinate de lipsa informațiilor, că *„nu cunoaștem organizarea ostășească a populației Daciei"* **postaureliene** că, de fapt, *„nu exista o organizare anumită militară",* că *„nu cunoaștem procedeele de luptă din secolul al III-lea",* dar că acestea, aceleași, ca și în sepolul XIII, nu ar presupune nici un fel de moștenire romană, nici chiar dacică din epoca statului, avându-și sorgintea doar în

„practica vânătoarei"[36]. Ori, din episodul analizat, reiese cu claritate faptul că „indigenii" aveau o experiență de luptă comparabilă cu cea romană, dovadă că: 1) au speculat dificultățile pe care le presupunea zona montană prin fracționarea forțelor, slaba lor coordonare și capacitate de manevră și limitarea acțiunii călărimii; 2) acordând corecta importanță strategică reduitului muntos, l-au folosit ca zonă de așteptare și bază de regrupare pentru declanșarea - după joncțiunea cu aliații - a contraofensivei menită să le aducă victoria în câmp deschis prin executarea manevrei pe linii exterioare; 3) atât strategic, cât și tactic, au exploatat avantajele terenului, executând manevre dublu învăluitoare menite să producă întoarcerea *„frontului"* advers și încercuirea, sub amenințarea tăierii comunicațiilor cu rezerva (garnizoanele de la Dunăre și flota) și au căutat permanent să-și asigure și să păstreze inițiativa, să impună momentul și locul bătăliilor, exploatând în permanență elementul-surpriză.

Aceste considerații ar părea, poate, la prima vedere, pretențioase pentru secolul FV și o populație *„barbară",* dar nu pentru *„indigeni".* Nu trebuie omis faptul că localnicii, fie prin participare directă, fie prin cunoștințele transmise de generația precedentă, stăpâneau arta militară romană și moștenirea traco-dacă, iar viețuirea și cooperarea militară cu migratorii le oferiseră deja noi cunoștințe privind armele și tehnica luptelor în care călărimea să aibe rolul preponderent. De altfel, prin exagerări determinate de ranchiună, privind *„cruzimea"* lor, Ammianus le recunoaște vitejia și, fără să vrea, faptul că aveau solide cunoștințe militare. Astfel, el relatează că, în ziua tratativelor Zizais și-ar fi așezat *„rândurile de soldati ... in formația pe care o foloseau pentru luptă",* aceștia fiind dotați și cu *„scuturi"* și cu *„arme de atac "*[31]. Și tocmai ca o recunoaștere a valorii lor militare, pacea îi va aduce lui Zizais pe lângă calitatea de foedus și confirmarea aceleia de rege.

Organizarea militară fermă, pe baza unor concepții doctrinare realiste, a unei gândiri suple și adaptabile la stimulii externi, ca și cunoștințele complexe de strategie și tactică nu numai că au existat în epoca postaureliană în Dacia, dar au constituit așadar, în calitate de condiții vitale de supraviețuire a societății, coloana vertebrală a structurării sale politico-statale și economico-sociale. Fără o organizare și o percepere a lumii exterioare adecvate unei rezistențe militare de durată, *„romanii "* izolați de restul latinității nu ar fi putut supraviețui și cimenta etnic un popor nou în Carpați, Valea Dunării Mijlocii și de Jos și în Balcani. Pentru că bogățiile lor au atras în permanență, ca un blestem pe cei interesați, Strategikonul lui Maurikios fiind prima lucrare medievală lămuritoare în acest sens: *„Bogățiile aflate în țara din apropiere* - nota strategul preocupat de logistică - *să nu le părăduim, ci să ne străduim să le aducem în țară la noi pe animale și corăbii, căci râurile lor se varsă în Dunăre și căratul se face ușor, cu ajutorul corăbiilor .*

Soluția găsită de societatea românească în formare pentru supraviețuire, a constat, așadar, în **crearea, din rațiuni militare, a statului ca uniune liber consimțită de obști țărănești libere,** prin păstrarea la nivelul individului a drepturilor și îndatoririlor decurgând din calitatea de **cives-romanus** - cetățean responsabil și om liber. Ca și în vechea **republică romană,** elita conducătoare, până la comandantul suprem, era aleasă de obște sau promovată pentru pricepere militară de conducător, el însuși ales, dobândind în timp statutul de aristocrație birocratică, de funcții. Astfel se explică de ce termenul juridic *„romanus*" devine, pe măsura izolării și cristalizării unor trăsături specifice la populația traco-romană, apelativ etnic (ROMANUS - ROMÂN - ROMÂN sau RUMÂN și AR(u)MÂN) și de ce statul, ca sumă a comunităților libere și oastea ca totalitate a bărbaților liberi valizi, ajung să fie desemnate prin unul și același termen - ȚARA.

Societatea organizându-se piramidal, ca sumă de entități a căror libertate decurgea din libertatea individului și doctrina religioasă rămâne aceea a bisericii egalitariste a primilor creștini - martiri, revoltați pentru apărarea dreptului lor la libera cugetare și libertate. Indiferent de schimbările suferite de biserică, al cărui nume arhaic doar el îl păstrează **(basilica-ae),** românul va rămâne credincios ortodoxiei în forma sa primară pentru că structural este un apărător al libertății, incapabil să militeze pentru a impune, cu arma sau crucea și amenințarea cu exterminarea fizică, altora, renunțarea la libertate. De aceea, exprimând sufletul românesc, mergând până la sincretism în interpretarea dogmelor în variantă autohtonă, biserica strămoșească, slujită de oameni liberi pentru oameni liberi, a fost de la început, alături de *„țara"* ca oaste, principalul pilon al existenței românești, cu rol fundamental în conservarea ființei etnice, spiritualității și statului.

în contact cu întreaga lume a creștinătății latine, dar îndeosebi cu patriarhia constantinopolitană și cu valorile culturale și politice ale Imperiului de Răsărit, preoții, călugării, episcopii autohtoni, formați la Tomis, trimiși de arhiepiscopia Justinianei Prima, pregătiți apoi adesea în mediul clerical românesc de la Ohrida sau Sfantul Munte Athos, factori de coeziune spirituală peste frontierele temporale, au avut rolul determinant în educarea pentru viață, pentru muncă și luptă întru apărarea valorilor proprii mai întâi, apoi general-creștine, a fiecărei tinere generații și au facut-o în spiritul dragostei față de pământ și comunitate, al dreptului, credinței în răsplata veșnică, acordată celor ce apără brazdele sfințite de oasele înaintașilor, al onoarei decurgând din împlinirea datoriei militare, al obligației de a asculta sfaturile înțelepților și poruncile căpeteniilor orânduite conform unei tradiții statornicită prin voința divină. De mic, coconul (băiatul),

viitorul stâlp al familiei, era pregătit atât pentru ocupația sau *„măiestria"* părinților săi, cât și pentru satisfacerea nevoii de

apărare a comunității. Era învățat să muncească atât pentru sine și ai săi, cât și pentru necesitățile obștei, asigurând, alături de ceilalți, rezervele de alimente, activitățile legate de amenajarea genistică permanentă (cetatea de refugiu) sau pasageră a teritoriului comunității, întreținerea garnizoanelor alcătuite prin rotație, ale *„țării",* a drumurilor, cetăților ei, a aparatului administrativ și militar și a luptătorilor în campanie. La maturitate știa să mânuiască atât ca unealtă, cât și ca armă, secera, coasa, cosorul, furca, îmblăciul, toporul, bâta ciobănească, fierul plugului devenit, în timp, paloș. Era însă familiarizat și cu lancea, sulița, spada, ghioaga, securea și biciul de luptă, arcul cu săgeți, praștia etc.

Fruntașii, pe lângă armament ofensiv de calitate, în a cărui mânuire excelau, purtau scuturi cu armătura metalică, cămăși de zale, coifuri, etc. Cei mai dotați dintre fiii lor erau inițiați în tainele actului de comandă militară, al celui de justiție, în organizarea muncii și apărării, în arta tratativelor cu adversarii și potențialii aliați.

Aceasta era societatea care, o dată cu intrarea, în plin conflict cu maghiarii, bizantinii și pecenego-cumanii, în etapa edificării în Balcani sau de o parte și de alta a lanțului carpatic, a principatelor, pătrundea la cumpăna secolelor IX/X și în istoria scrisă sub numele clar precizat de *„român* " (vlah).

NOTE:

1 Reamintim din textul Declarației: *.Adunarea Nap'onală a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească* («Părțile» până la Tisa și Maramureșul istoric - n.n.), adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba lulia în ziua de 28 noiembrie/1 decembrie 1918, *decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul*

inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între • râurile Mureș, Tisa și Dunăre'. (Apud, Marea Adunare Națională întrunită la Alba lulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și Documente, București, 1928,

p.10; vezi, pe larg, M. Dogaru, De la Esculeu la Alba-lulia. Un mileniu de Istorie românească in cronlstlca șl Istoriografia ungaro-germană, București, 1993, p.85-97).

2 Georgius Soterius, Transilvania Celebris, Arh. St. Sibiu, A, 1-5, nr. 16, f. 196.

3 Vezi Strabon, Geografia, VII, 3, 2 și 12; Trogus Pompeius, Prolegomena, XXXII, 3,16; Appianus, Historia Romana, IV, 15; Cassius Dio, Hlstoria Romana, LXVII, 6, 2L; Plinius C. S. Caius Maior, Naturae hlstoriarum libri, XXXVII, IV, 80; Diodorus Siculus, Biblioteca Istorică, XXI, 11, XXI, 12, 1; Pdyainos, Stratagemata, VII, 25; Menandru, Fabula Incerta, în HR, I, București, 1964, p.794-795.

4 Vezi Strabon, Geografia, VII, 3,13.

5 Decretul dyonissopolitan în cinstea Iul Acomlon, apud G. Mihailov, Inscriptiones Graecae In Bulgaria repertae, I, Serdicae, MC ML VI, p.13.

6 Eutropius, Brevlarium hlstoriae Romanae, VIII, 5.1.

7 S. Mehedinți, Legăturile noastre cu Dunărea șl Marea, în Opere complete, 1/2, Geographlca, București, 1943, p. 150.

8 Este edificator în acest sens celebrul pasaj din *.Descripția Europeae Orientalis"'. .Este de notat aid că între Macedonia, Achaia și Thessaloniki* (numit de români Săruna - n.n.) *se găsește un oarecare popor, foarte mare și răspândit, care se numește Blazi care și altădată au fost păstori ai Romanilor* (expresie identică celei folosită de Anonymus pentru românii din Pannonia - «Blachii ac pastores Romanorum» - n.n.) *și din cauza terenului roditor și plin de verdeață trăiau odinioară în Ungaria unde se aflau pășunile Romanilor. Dar In urmă, fiind izgoniți de aid de Unguri au fugit în acele părți; ei au în abundență multă brânză excelentă, lapte și came mai presus de alte națiii".* (Apud Fontes Hlstoriae Daco-Romanorum, ed. G. Popa Lisseanu, fasc. II, București, 1934, p.42; cf. Anonym! Bele Regls notarii, în Fontes Hlstoriae Daco-Romanorum, ed. G. Popa Lisseanu, fasc. I, București, 1934, p.74,78-81,83-86).

9 Adolf Armbruster, Romanitatea românilor. Istoria unei Idei, București, 1972, p. 12-13. ,

10 N. lorga, Istoria armatei românești, ed. N. Gheran și V. Iova, București, 1970, p.21 și urm.

11 Idem, La Romania danubienne et Ies barbares au Vl-e sitele,

în *fievue beige de philologie et d'histoire",* III, 1929, p. 46.

12 Pentru analiza care urmează, întemeiată pe concluziile studiilor de sociologie istorică ale lui H. H. Stahl, vezi pe larg: H. H. Stahl, Studii de sociologie Istorică, București, 1972, passim; vezi Major Mircea Dogaru, Doctrinal tenets concerning the defence of the Romanian Countries In the middle ages, în Romanian Doctrinal and Conceptions. A historical approach, Bucharest, 1990, p. 24-32;

Idem, Le rfile de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumaln, dans la formation de sa pensie et de son art mllitalre au Moyen Age, dans La guerre et la montagne dans I'histolre des Roumalns, Bu care st, 1991, p. 69-84.

13 Pentru armamentul utilizat de comunitățile dacoromâne și românești In secolele IV - IX vezi C. Cihodaru, R. Vulpe, R. Petre, St. Kiss, Cercetările arheologice de la Suletea șl Bârlăleștl (raion Murgenl), In SCIV, 2, nr.1, 1951, p. 223-225; Șt. Dănilă, Așezări vechi descoperite in județul Blstrița-Nâsăud, în M CA, IX, București, 1970, p. 430-431; Cătălina Bloșiu, Considerații preliminare asupra necropolei blrituale din secolul al IV-lea e.n. de la Letcanl - lași, In Cerc. Ist. lași, S.N., 4, 1973, p. 103-104; Szekely Zoltan, Așezări din sec. IV - IX e.n., în sud-estul Transilvaniei, în *^luta',* 6-7/1974-1975, p. 36-40; Gh. Diaconu, Așezarea șl necropola de la Gherăseni - Buzău (Noi dovezi despre continuitatea populației autohtone de la Dunărea de Jos), în SCIVA, 28, nr. 3, 1977, p. 448-455; E Zaharia, Populația românească în Transilvania, în secolele VII ■ VIII, București, 1977, passim; Dan Gh. Teodor, Teritoriul est carpatic în vecurile V - XI. Contribuții arheologice șl Istorice la problema făuririi poporului român, lași, 1978, p. 20-35; Idem, Romanitatea carpato-dunăreană în veacurile V - XI, lași, 1981, p. 35; Gh. Baltag, Date pentru un studiu arheologic al municipiului Sighișoara, în *țarista',* 9, 1979, p. 98-99; V. Baumann, Cercetările arheologice din ferma romană de la Telița, în M.C.A, XIV, 1980, p.417-419; V. Palade, Necropola din secolul IV șl de la începutul secolului V e.n. De la Bârlad - Valea Seacă, în M.C.A., 1980, p. 413-414.

14 Apud N. lorga, Istoria românilor, Vol. II, București, 1936, p. 13.

15 D. Tudor, Săpăturile lui Gr. C. Tocii eseu în castrul roman de la Răcari (raion Filiași, Reg. Oltenia), în *.Apulum",* 5, 1964; Idem, Oltenia Romană, ed. IV, București, 1978, p. 294-307, 415-466; D. Pretase, Problema continuității In Dada, In lumina arheologiei șl numismaticii, București, 1966, p. 104-202; Ligia Bârzu, Continuitatea creației materiale șl spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii, București, 1980, p. 46-69.

16 D. Pretase, op. cit p. 112-127.

17 Vezi N. Gudea, Porollssum, București, 1986, p. 152-163.

18 Chronlcon Pldum Vindobonense, în Fontes Historiae, Daco-Romanorum, fasc. XI, ed. G. Popa-Lisseanu, București, 1937, p.21-22; Vezi pe larg, Mr. Mircea Dogaru, Res gestae regnum et voyevodarum (II), în *.Cetatea Biharief,* I, nr. 3/1992, p. 4.

19 Vezi H. H. Stahl, Teorii șl ipoteze privind sociologia orânduirii tributale, București, 1980, p. 172-180.

20" Ibidem, p. 172.

21 Vezi Ammianus Marcellinus, Rerum Gestarum Llbri qul supersunt, XVII, 12, 9, 20, 13, 30, (ed. David Popescu, București, 1982, p. 163-173; Pe larg, Comandant Mircea Dogaru, Le role de la montagne dans la perpetuation du peuple roumaln, dans la formation de sa pensâe et de son art mllltaires au Moyen Age, dans La Guerre et la hiontagne dans I'hlstolre des Roumalns, Bucarest, 1993, p. 80-84.

22

23 Vezi N. lorga, La Romania c anublenne et les barbares au VF sldcle, p. 40.

Priscus din Panion, Excerp a de Legatlonlbus, apud FHDR, vol. II, București, 1970, p. 265, 277, 279; Mauridus, Strateglcon, XI, 31, 32; Theophanes Confessor, 6079 (587),

24 p. 258,1-22 (De Boor); Cf. P. P. Panaitescu, Introducere în

25 Istoria culturii românești, București, 1969, p. 86; Theophilact Simocatta, Istorii, vol. II, București, 1970, p. 539.

Apud FHDR, vot. III, București, 1982, p. 7.

Vezi Simon de Keza, Chronicon Hunnorum et Hungarorum,

26 în Fontes Hlstoriae Daco-Romanorum, 1935, p. 75-77; cf. Anonyml Bele Regls notarii Gesta Hungarorum, în idem, fasc.

27 I, București, 1934, p. 83; Chronica Nestoris, în idem, fasc. VII, București, 1935, p. 34-38.

28 *JJer herzoge Rămunc vzer Vlâchen lanț / mit siben hundert mannen* tom er *fur si gerannf* (Der Nlbelunge nât, XII, 1283-1284, apud A.Armbruster, op. cit, p. 34).

29 Vezi Emilian Popescu, Inscripțiile grecești șl latine din

30 secolele IV-XIII descoperite în România, București, 1976.

31 Vezi Șt. Otteanu, Etapele de formare a statelor feudale românești, în Rl, 30, nr. 2/1977, p. 313-330; Idem, Structuri teritorial-politlce românești în spațiul carpato-dunăreano-pontlc, în secolele VIII-XI, în Rl, 32, nr. 2/1979, p. 285-307.

32 Anonymus Valesll, VI, 31.

Vezi N. Bălcescu, Scrieri militare alese, București, 1957, p.

33 70.

34

35 Mauridus, Strateglcon, XI, 31, 32. Patru secole mai târziu, un

36 alt ilustru general bizantin, Katakalon Kekaumenos, într-un alt celebru Strateglcon, nota, sintetic, aceeași apredere:

37 *.Vlahii... nu țin niciodată credință cuiva, cum nu au făcut-o*

38 *nici vechilor împărați romani"* (Apud A.Armbruster, op. cit, p. 20).

Ammianus Marcellinus, op. cit, XVII, 12, 5 cf. XVII, 12,9,11; Anonymus Valesll, VI, 31. ,
Ammianus Marcellinus, op. cit, XVII, 12.4.
Ibidem, XVII, 12,9,11.
Ibidem. -
Vezi Generalul R. Rosetti, Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVH-îea, București, 1947, p. 56-57.
Ammianus Marcellinus, op, cit, XVII, 12,9,11.
Mauridus, Strategikon, XI, 31,32.

CAPITOLUL II

„OASTEA CEA MARE“, ORGANISMUL MILITAR MOȘTENIT DE VLAD ȚEPEȘ

II. 1 Constituirea „ oastei celei mari “

Sub impactul agresiunii militare maghiare, apoi ungare, bizantine, pecenego-cumane și, în cele din urmă, mongolo-tătare, subsumat efortului obștilor de continuare, ca o condiție a realizării unei apărări eficace, a procesului de unificare statală, organismul militar a cunoscut, în secolele X - XIV, în întreg spațiul locuit de români, o evoluție similară.

în istoria scrisă a sau despre cumpăna secolelor IX/X, românii apar constituiți în *„ducate",* cu oști capabile să susțină un efort militar îndelungat și cetăți (Biharea, Sătmar, Dăbâca) în măsură să reziste asediilor, sub conducerea unor duci ca Salanus (între Tisa și Dunărea Mijlocie), *„Gelu Românul"*[1] (în centrul Transilvaniei), Menumorut (în Crișana) și Glad (Vlad ?) (în Țara Timișanei, viitorul Banat)[1]. La jumătatea secolului X, unificând teritoriul intracarpatic, apoi toate *„ țările"* românești dintre Munții

Apuseni și Tisa, se afirmă ca întemeietor al primului *„mare ducat"* (principat) medieval românesc -Țara Ardealului - Giulea *(„Geula") „dux magnus et potens"* și *„dușman ungurilor care locuiau în Pannonia "*[3], iar în Dobrogea, *„jupan Dimitrie*" (943). La sfârșitul secolului, apare (980) ca *„guvernator"* al românilor din Thessalia și Pind, Niculiță.

Secolul XI, debutează cu războaiele de apărare purtate împotriva ungurilor de ducele timișan Ahtum, urmașul lui Glad (anii 1001 - 1002) și de *„marele duce"* transilvan *„Geula cel Tânăr",* nepotul lui *„Geula cel Bătrân"* (anii 1002 - 1003), împotriva nepotului său de de soră Voicu, devenit, ca urmare a recunoașterii autorității papale, *„ rege "* al Ungariei sub numele de Ștefan *(„cel Sfânt")*,* pentru a cunoaște apoi puternica răscoală antibizantină a comunităților românești din Vlahia Mare thessalică, sub conducerea celnicilor din Farsala și Larissa, Niculiță, Berivoi-Românul și Slavotă al lui Carmalac (1066)* și afirmarea, în Dobrogea, a formațiunilor statale conduse de Tatu (Halis), Sacea (Satza) și Sestlav (1086 - 1091).

Secolul XII se încheie dezastruos pentru bizantini, datorită ridicării armate a românilor din Balcanii Mici (1185) sub conducerea celnicilor Petru și Asan, a celor din Munții Sărunei (Thessalonic) (1197 - 1198), conduși de pronoiarul Dobromir Hârsu și a celor din Rodopi, conduși de Ioancu (1200). Viteji, având comandanți iscusiți, buni diplomați și strategi, stăpânind o tactică a luptei în munți superioară celei bizantine[6], românii sud-dunăreni, persistând încă *„în mulțime fără număr"* pe pământul înaintașilor lor[7], întemeiau, la sfârșitul secolului XII, cu ajutorul cumanilor, bulgarilor și românilor de la nord de fluviu, în Peninsula Balcanică, un al doilea mare stat medieval românesc, intrat în istorie sub numele de *„Imperiul Asăneștilor", „Imperiul vlaho-bulgar"* sau *„ Valahia... care este țara lui Asan*

Ofensiva mongolo-tătară din secolul XIII, împotriva Europei, căreia românii **(karauiaghii)** au încercat inițial să-i reziste, sprijinind-o ulterior până la completa alungare din Transilvania a reprezentanților regelui Ungariei,' a făcut apoi cunoscute alte personalități politico-militare românești: cneazul Ploscânea (1223) și *„ducele Olaha"* (1247) între Prut și Bug, ducele *„Mishelav"* (Seneslav) în Munții Argeșului, apoi, în conflict deschis cu regele Ungariei, voievodul Litovoi al *„Țării Litua",* situată în nordul Olteniei și sudul Transilvaniei, de o parte și de alta a Carpaților Meridionali. Este etapa războaielor purtate de *„țările"* românești din Transilvania, Crișana și Banat, alături sau independent de voievodul *„ Țării Ardealului "* cu oștile lor compuse din luptători **(milites)** călăreți **(equites)** sau pedeștri **(pedites)** în mare parte săgetași **(sagittarii)** împotriva tendințelor de cotropire ale feudalilor unguri. Cu o organizare asemănătoare celei relevată de **Legenda Sancti Gerhardi**[10] pentru transilvăneni și bănățeni, românii extracarpatici, în rândul cărora figura dominantă este în perioada 1247 - 1277, Litovoi, au o forță militară **(apparatus belicus)** suficient de importantă pentru a se implica într-o politică sud-est europeană de anvergură. Alături de Litovoi, voievodul Seneslau, cnezii Ioan, Farcaș și Țara Severinului care are o oaste proprie **(exercitus de Zeurino),** au luptători **(armati)** capabili să acționeze în colaborare cu militari experimentați, precum Cavalerii loaniți, respectând uzanțele de război ale acestora[11]. Aceste ducate sau *„țări"* au ca și Țara Ardealului cetăți cu ziduri de piatră **(murum),** ca cele de la Slon sau Argeș și șanțuri **(fossa)** dublate de valuri de pământ cu palisade, apărate de garnizoane permanente, în timp ce obștile lor de margine ridicau *„prisăci"* **(indagines)** pentru interzicerea direcțiilor principale de pătrundere. Acesta fiind tabloul politico-militar al societății românești extracarpatice, nu este de mirare faptul că, în momentul în care Țara Ardealului

(Transilvania) își definea, prin tratatul de

la Seghedin (8 aprilie 1310) statutul de *„regnum"* aparte de regatul ungar, ca voievodat (principat) legat de Buda doar prin relația personală vasalică a voievodului față de rege, așa cum Aquitania a fost legată de Anglia sau Flandra de Spania, saltul de la *„ducat"* (voievodat zonal) la principat sau mare voievodat se produce și aici.

în contextul dublei presiuni ungaro-tătare, se unifică mai întâi, prin uniunea matrimonială a dinaștilor, voievodatele din stânga și dreapta Oltului, apărând ca principat, între Carpații Meridionali și Dunăre, Țara Românească sub *„Tocomerius"* (c.1290-c.1310) și Basarab I (1310-1354) ultimul considerat întemeietor datorită zdrobitoarei victorii asupra lui Corol I Robert d'Anjou, obținută la Posada (9-12 nov. 1330). Apoi, având ca nucleu *„ Țara Moldoveană"* de pe valea râului cu același nume, transformată în marcă angevină în anii 1342 - 1352, sub voievodul maramureșan Dragoș și fiul său Sas, se constituie, în contextul unei răscoale antiungare, sprijinită de oastea Țării Maramureșului condusă de voievodul Bogdan din Cuhea, marele voievodat (principat) al Moldovei (1359/1365). El se va extinde treptat, unificând până în 1395, toate *„țările"* românești situate între Carpații Orientali, Ceremuș, Nistru, Dunărea Maritimă și Marea Neagră. în același timp, profitând de decăderea militară a Bizanțului, în conflict cu ungurii și genovezii, interesați de Dunărea maritimă, frații Balica, Theodor și Dobrotiță își extind, cu sprijinul Țării Românești, autoritatea, din sud, din Țara Cărvunei spre Gurile Dunării, unificând *„Alualak"* *„țara românilor"* dintre fluviu și mare, care, în amintirea ultimului, recunoscut despot (1354 - 1386), va intra în istorie sub numele de Dobrogea. în fața ofensivei otomane din 1388, Ioancu (1387 - 1388), fiul lui Dobrotiță, cărturar cu înclinații mai mult spre filozofie și studii teologice decât spre actul de comandă militară,

avea să-și cedeze prerogativele nepotului său de soră, Mircea cel Bătrân[12].

Unificarea *„țărilor"* ca *„obști de obști"* sau *„ducate"* (voievodate) într-un mare voievodat (principat) al cărui conducător, cu excepția Transilvaniei (datorită legăturilor vasalice personale cu regele de la Buda) își ia titlurile de *„mare voievod", „domn (dominus)", „mare și singur stăpânilor",* a condus și la contopirea *„țărilor"* ca oști într-o *„oaste mare". „Oastea cea mare "* în cele trei *„ Țări"* românești nord-dunărene, apare astfel, ca sumă a oștilor locale din ținuturi *(tenetum)*,* expresia care se va încetăți în cronici - *„x"* voievod *„a chemat țara"* la arme, urmând din acest moment să aibe sensul de *„a mobilizat la oastea cea mare ".*

în paralel, fortificațiile fostelor *„țări"* și *„ducate"* vor fi încadrate treptat, în fiecare principat românesc, într-un sistem care, raportat la ansamblul teritoriului românesc nord dunărean, va înconjura practic, în cercuri concetrice arcul carpatic : 1) fortificații de hotar, pe Nistru (Hotin, Orhei, Soroca, Tighina, Cetatea Albă), pe Dunărea Inferioară și Maritimă, de o parte și de alta (Diiu, Rahova, Giurgiu și Giurgiunel, Tumu și Nicopol, Silistra, Turtucaia, Hârșova, Chilia și Licostomo) și, datorită faptului că Tisa era fortificată natural pe toată lungimea ei în câmpie de o puternică centură de mlaștini, pe principalele căi de pătrundere spre Transilvania (Hust, Chioar, Seghedin, Ineu, Arad, Giulea (Gyula), Lipova etc.); 2) fortificații de refugiu ale obștilor țărănești sau de apărare a orașelor, în interior (Coconi, Frățești, Frumoasa, Vinț, Vurpăr etc., Deva, Sibiu, Roman); 3) fortărețe pe linia Carpaților (Bran, Poienari, Unguraș, Neamț etc.) pe care se va sprijini strategia defensivă a fiecărui stat românesc în parte în timpul campaniilor antiotomane.

Fostele *Jâri'* sau *.ducate".*

II. 2 Structura militară medievală, clasică, românească

Investigarea pluridisciplinară a rapor- turilor armată-societate în secolele XIV - XV și în prima jumătate a celui de-al XVI-lea, relevă existența, funcționarea și eforturile de adaptare, corespunzător evoluției economico-sociale și politico-statale a structurii militare medievale românești pe care o putem numi clasică, în contextul presiunii armate exercitată de regatele ungar și polon, Hoarda de Aur, apoi Hanatul Crimeei și, după 1388, în mod deosebit de către Imperiul otoman. Aceasta a fost structura care și-a dovedit eficiența în bătăliile pentru salvgardarea independenței și statului și în tentativele de realizare a unității politice în mentalitate medievală, sub conducerea unor mari domni și voievozi ca Basarab I, Vladislav-Vlaicu, Radu I, Mircea cel Bătrân, Dan II, Ștefan I Mușat, Vlad Dracul și, îndeosebi, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș și Ștefan cel Marc[13] în perioada 1330 (Posada) - 1497 (Codrul Cosminului). Procesul de închegare a sa a însoțit deci edificarea statală, de la obște la sumă de obști, în conformitate cu principiul doctrinar al datoriei fiecărui bărbat valid de a lupta pentru apărarea comunității. Ierarhia militară se identifica cu ierarhia funcționărească, administrativ-teritorială și judecătorească, atribuțiile **dregătorilor** (de la dirigo - a conduce) nefiind strict delimitate la început, ca decurgând firesc din funcțiile domnului (voievodului) pe care îl reprezentau pe plan local.

Ca reprezentant ales al tuturor obștilor, prin decizia *„țării"*, din rândul aceleiași familii, șef al ierarhiei administrative și judecătorești, comandant unic al armatei, în calitate de **mare**

voievod, era, **în** Țara Românească și Țara Moldovei **domnul** (lat. **dominus).** în Transilvania - **voievodul** care, legat fiind prin jurământ vasalic de regele de la Buda, nu-și putea aroga și calitățile de *„mare"* și *„singur stăpânilor",* împărțind cu suzeranul său, suveranitatea. Ca *„singur stăpânilor",* reprezentant al obștilor, cumulând toate drepturile de obște, **domnul era proprietarul întregului pământ al Țării,** împărțindu-și dreptul de *„dominium eminens"* (stăpân suprem al întregului patrimoniu funciar) doar cu obștile (cu fiecare în parte) care-și păstrau autonomia internă și puterea de decizie, conform cutumei **(jus valachicum).** Printr-un transfer de drept, acceptat de obști, el era, așadar, un reprezentant-simbol, o expresie a întregii societăți românești, o proiecție transcedentală a confederațiilor de obști sătești libere, fapt care, în concepția medievală românească îl apropia de divinitate. Mult mai mult decât un **princeps** sau chiar un *rex* în accepția occidentală, **domnul** își preciza ca decurgând din voința divină *(„din mila lui Dumnezeu")* raporturile cu supușii, cu ceilalți conducători de state, chiar cu biserica, în vechea tradiție imperială din epoca **dominatului** (285 - 491). Dubla sa îndreptățire, ca reprezentant al tuturor obștilor și al divinității s-a conturat în timp, ca un corolar al procesului de asociere treptată, din rațiuni militare în primul rând, dar și economice, a obștilor sătești cu oamenii lor *„buni și bătrâni"* desemnând *„juzi"* și *„cnezi",* în *„obști de obști"* sau *„țări",* apoi *„ducate"* în frunte cu *„duci"* (voievozi) care și-au atribuit, pe măsura adâncirii diferențierii rezultată din importanța socială, pe lângă funcțiile de comandă militară, administrative și judecătorești și **inițiativa politică și religioasă,** tinzând să iasă de sub tutela adunării generale a *„Țării"* și a sfatului înțelepților și să-și transmită puterea ereditar. Devenit **mare voievod,** prin unificarea voievodatelor (ducatelor) cu ierarhizare socială și

politică avansată și a *„țărilor"* rămase simple confederații de obști teritoriale, asociindu-și biserica în măsură să-i legitimeze, în lipsa unui împărat, autoritatea de *„dominus"* prin drept divin, el se prezintă deci, asociindu-și la titlul de *„mare și singur stăpânilor",* particula *„Io"* de moștenire asănească, drept **aspirant la vechea demnitate imperială romană.**

Moștenitor al tradiției vechilor împărați și pretendenți, mulți originari în veacurile III - VI, din valea Dunării (traco-daci romanizați) domnul se considera îndreptățit la sumarea misiunii de reconstituire a puterii imperiale în Răsărit, de reunificare a ROMÂNIEI, așa cum reușise Justinian I (527 - 565) și încercaseră Asăneștii, prin eliberarea și aducerea sub autoritatea sa, a tuturor teritoriilor compact locuite de urmașii romanilor, românii, generic numite *„ȚARA".* Aceasta este explicația pretenției de *„domn a toată Țara Românilor"* sau *„Românească"* existentă în titulatura marilor voievozi munteni, ca formulă ce includea un real și îndrăzneț program politic.

în exercitarea puterii, **domnul** (voievodul în Transilvania) se sprijinea pe un sfat (dietă) alcătuit din dregătorii cu obligația de **consilium** ale căror atribuții și nomenclatură reprezentau, parte o moștenire din epoca romano-bizantină, parte o adaptare a dregătoriilor bizantine sau din lumea avaro-slavă, bulgară, cumană, și mongolo-tătară, la necesitățile proprii. Din punct de vedere militar, atât dregătorii din sfat, cât și **curtenii** subordonați lor pe cale ierarhică, generic numiți cu un cuvânt din *„Eski turkce "* (turca veche) atestând priceperea ostășească, **boiarini** sau **boieri** (de la **bolar)** aveau obligația, transmisă ereditar *(„de neam")* urmașilor de sex bărbătesc, de **auxilium.** Proveniți din vechii juzi (cnezi), jupani (zoapani) și voievozi (duci) și din curtenii lor cu responsabilități în primul rând militare, dar și din țărani promovați pentru fapte de arme în rândul slujbașilor

militari, boierii și-au îndeplinit în continuare funcția de ridicare la luptă pe ținuturi a obștilor, dar la ordinul marelui voievod (domnul). **Mari (boieri de sfat) sau mici (simpli curteni sau *„neamuri")* ei constituiau o ierarhie militară bine precizată, în subordinea marelui voievod, forțele armate permanente, profesioniste și, în caz de ridicare generală la *„oastea cea mare"* căreia-i furnizau comandanții teritoriali, nucleul acesteia.** întreținerea lor a trecut de la *„obștea de obște"* pe seama statului ca sumă a uniunilor de obști teritoriale. Lipsa unei cantități suficiente de monedă, care ar fi permis plătirea serviciului lor prin *„jold"* (soldă) a făcut ca domnul să recurgă, pentru a le asigura întreținerea și răsplata *„dreptei și credincioasei slujbe"* la: 1) **miluire -** concedarea unei părți din impozitele în produse (dijmă, bir) și muncă (la cetate, drumuri, lăzuiri, cărături etc.) datorate domniei în schimbul asigurării de către aceasta a organizării activităților de apărare, economice și de cult și 2) **acordarea dreptului de uzufruct și scutiri de impozite** asupra unor proprietăți integral de stat (domnești) spre punere în valoare (terenuri pustii sau ruinate, vaduri, păduri etc. unde urmau să întemeieze, în sistem de obște, noi așezări sau să contribuie la revitalizarea unora' vechi, decăzute). Aceste aspecte constituie specificul societății românești medievale, care poate fi considerată mai curând *„tributală"* decât feudală. Boierii, militari prin definiție, fie în funcții, fie foști dregători sau urmași direcți ai acestora aspirând la dregătorii, fie simple *„neamuri",* toți la un loc alcătuind **categoria** *„slugilor"* **domniei,** nu erau proprietarii pământului obștilor țărănești arondate lor pentru întreținere ci doar beneficiari ai rezultatelor muncii, raporturile lor cu membrii de obște decurgând din starea lor **de jure** de **mandatari,** de reprezentanți locali ai puterii domnești. Astfel,

supremă (domnul), pământul continua să fie stăpânit în devălmășie și munca organizată în sistemul tragerii la sorți, de către obști *„organizării devălmașe țărănești, suprapunându-i-se stăpânirea boierească organizată pe neam, tot devălmaș*[uU]*.* în domeniul militar, această realitate avea o importanță considerabilă. Liberă **de facto** și **de jure,** obștea avea dreptul și datoria de a se ridica la chemare în amle, fiind mobilizată de cneazul său sau de boier în întregul ei, în calitatea acestuia de reprezentant local al domniei, cu funcție militară bine stabilită. în acest sens, actele de danie din secolele XIV - XV precizează ferm faptul că, parte din sau totalitatea impozitelor și prestațiilor datorate domniei de către obște pot fi transferate boierului, în urma actului de *„miluire", „afară de singură oastea cea mare care rămâne pe seama domniei* "[1S].Era o realitate consfințită prin înseși numele purtate de membrii obștilor *„dăruite"* - cel străvechi de *„Romanus"* - *„Român"* în forma *„RUMÂN"*[*]*,* încă încărcat de semnificația juridică de cetățean al statului și om liber și cel nou de *„vecin"* al *„boierului"* căruia i se pusese la dispoziție un loc de casă cu lotul aferent și a cărui *„curte"* o întreținea. în timp, deoarece boierul a căutat să-și depășească statutul de intermediar, să altereze raporturile complexe pe care le avea cu obștea și domnia (care, împreună, exercitau un **condominium** asupra pământului obștii) erijându-se în proprietar și căutând să-și impună autoriatea și asupra obștilor din regiune, situate în afara actului de *„miluire",*

* **Și în Transilvania unde, organizării românești i se suprapune ierarhia feudală occidentală de import, termenul de *jobag“* a desemnat inițial nu șerbul, ci omul liber, în categoria *Jobagiones",* ca slugi ale autorității supreme reprezentată de binomul rege-voievod, încadrându-se toate categoriile nobilimii și locuitorii orașelor.**

membrii acestora din urmă, pentru a se delimita de *„ vecinii"* sau *„ rumânii"* a căror poziție de oameni liberi începea să fie contestată,'și-au spus *„moșneni"* sau

„răzeși" considerându-se și ei, datorită obligativității prestării slujbei militare *„boieri"* sau *„neamuri".*

în Transilvania, dacă acest specific românesc se menține intact, în *„țările" („obștile de obști")* rămase autonome (Timișana - Banat, Maramureș, Făgăraș, Bârsa, Amlaș, Oaș, Zarand etc.) în comitatele supuse direct auto- rității regale, între Tisa și Carpații Occidentali (Partium) și voievodatul intracarpatic propriu-zis este preluat în interes propriu și alterat, în condițiile în care prerogativele decurgând din **dominium emines** și le atribuie suzeranul voievodului (regele de la Buda), de către **nobilimea catolică străină** (ungurească și săsească) infiltrată treptat, pe văile marilor râuri, dinspre vest spre est, sau **ungurizată prin catolicizare** (cnezii și voievozii români care au acceptat condițiile impuse, îndeosebi după 1366*, de regii angevini și, de asemenea, fruntașii secuilor). Astfel, spre deosebire de Țara Românească și Țara Moldovei, în Țara Ardealului (excepție *„țările"* autonome în cadrul voievodatului) apar și se consolidează în secolele XIV - **XV feudul cu rezerva seniorală, ierarhia feudală de tip occidental** și **statutul de șerb** (desemnat în timp prin modificarea sensului, de termenul *„iobag"),* dreptul feudal continuând însă să coexiste, la scara întregului teritoriu, cu **jus valachicum*.**

*** în perioada 1366-1437 Louis I d'Anjou și Sigismund I de Luxemburg, ginerele său, emit o serie de decrete regale, conform cărora nu se recunoaște calitatea de nobil și ded și dreptul de a poseda feude, necatolidlor. 0 parte din fruntașii românilor vor lupta, refuzând catolidzarea, până când vor fi siliți să se refugia e la românii extracarpatid sau vor decade fn rândul masei țărănești (de unde îmbogățirea onomastidi cu nume ca - Vaida - voievodul, Chinezu - cneazul, Duca - cucele, Jipa, Jupa - jupanul). O mare parte însă acceptă condițiile, integrându-se prin asimilare nobilimii**

ungurizate căreia-i va furniza nume sonore, trădând ascendența românească: Kendeffy (Cândea), Karacsony (Crădun), Bekes (Bichiș), Bethlen (Bedean), Majlath (Mailat), Banffy (Ban), Dragffy (Drag) etc. Vezi Mircea Dogaru, De la Esculeu la Alba Iulla. Un mileniu de Istorie românească, în cronistlca și istoriografia ungaro-germană, București, 1993, p. 31.

Momentul care a pecetluit soarta fruntașilor români, răpindu-le definitiv , în calitate de **ortodocși,** deci de **români** drepturile politice, a fost marea răscoală de la Bobâlna, când s-au ridicat pentru *„dobândirea vechilor libertăți",* pentru recunoașterea lor ca *„obște"* egală în drepturi. *„înțelegând în acest moment primejdia pe care o reprezentau românii pentru viitorul lor de stări privilegiate și găsind conjunctura propice afirmării supremației lor politice, coloniștii (nobilii unguri, patricienii sași și fruntașii secuilor) au încheiat la 14 septembrie 1437 o «fraterna unio», numită «Unio Trium Nationum», care va intra în vigoare la 2 februarie 1438, după înfrângerea răscoalei, ca armă de represiune antiromânească"*[16]. Din 1438, așadar, stările privilegiate (coloniștii) își precizează statutul de *„națio" - națiune politica)**,* privându-i pe autohtonii care nu acceptă ungurizarea prin catolicizare, de dreptul de participare la luarea deciziilor în stat. Totodată, ele declanșează ofensiva, niciodată finalizată, pentru șerbirea tuturor obștilor românești. Coloniștii fiind o

minoritate, nu au putut șterge nici specificul etnic al voievodatului, nici instituțiile, nici tradițiile românești, nici *„dreptul românesc",* nici tradiționala orientare a Țării Ardealului, care continua să fie un regnum separat de Ungaria, și orientat firesc spre Țările românești extracarpatice. *„Pentru cea mai mare parte a transilvănenilor* - avea să recunoască, după aproape trei secole de la întemeierea *„mesei cu trei*

picioare" **(Unio Trium Nationum),** cronicarul secui Mihail Cserei - *Ungaria era o țară străină de care trebuiau să se apere ca de oricare alta"*[xl]. Pe plan militar, voievodul continua să păstreze prerogativele mobilizării la *„oastea cea mare"* a populației românești majoritare, lui subordonându-i-se și forțele nobilimii ungurești, ale secuilor și ale orașelor care nu aveau statutul de orașe *„regale".* Această realitate este dovedită de caracterizarea, sub aspect etnic, făcută de contemporani oastei voievodului lancu de Hunedoara, care apare în documente ca *„armată valahă"* sau *„așa-numiții viteji, oastea Ardealului"* și de informațiile lui Marc- Antonio Bonfini privind mobilizarea generală din 1442".

Dacă nobilii unguri nu au reușit să distrugă cu totul ancestralele legături dintre obștea țărănească autohtonă și pământul său, legături care precizau statutul țăranului în domeniul militar, cu atât mai mult nu au reușit să o facă boierii din *„țările"* autonome în cadrul voievodatului sau cei din principatele extracarpatice unde vor rămâne, cu toate abuzurile, simpli uzufructari. Și aceasta deoarece *„domnul"* și-a apărat calitatea de *„singur stăpânilor",* utilizând trei eficace instrumente de control oferite de dreptul cutumiar: 1) **darea calului -** obiceiul ca la orice schimbare de domnie boierii să-și răscumpere dreptul de a percepe, în contul slujbei lor, o parte din impozitul datorat statului de obștile repartizate lor, de la noul proprietar (domnul nou ales); **2) procedura în caz de desherență (lipsa de urmași pe linie** bărbătească, deci potențiali luptători) când toate drepturile asupra

„moșiei" **(dominium utile** - obștile repartizate) reveneau proprietarului unic - domnul, care dispunea de ele miluind alți sfujbași; 3) **pedeapsa în caz de hiclenie** (trădare) când, pe lângă pedeapsa capitală aplicată trădătorului, înceta orice drept de uzufruct al urmașilor săi†. Această realitate îi permitea domnului, în calitate de cap al oștirii, să-și asigure controlul asupra întregului potențial militar al Țării și să se limiteze statutul boierilor la acela de funcționar local și comandant teritorial subordonat. La dispoziția sa se află în permanență nucleul de profesioniști ai *„oastei celei mari",* numit în acte *„curte"* sau *„oaste".* Aceste efective de pace, permanente sau semipermanente (cu serviciu prin rotație) numărau în fiecare dintre cele trei Țări Române, funcție de situația demografică și evoluția teritorială a statului, între 8 000 și 12 000 de luptători boieri (nobili în Transilvania), țărani liberi cu obligații militare

† **Situația începe să se schimbe de facto abia în secolul XVI, când, urmare a marilor descoperiri geografice, spațiul românesc devine în răsăritul continentului placă turnantă a comerțului de tranzit la mare distanță, fapt care stimulează creșterea producției cerealiere, animaliere și de materii prime pentru piață, având drept scop acumularea de capital comercial, investit mai puțin în manufacturi, mai mult în cumpărări de terenuri, funcții și în jocul politic. în goana după producția-marfă, boierii încep acum să eludeze frecvent legea, pătrunzând, în scopul acaparării de loturi, în interiorul obștii repartizate, prin *Jntrățire"* cu unul dintre membri, subminând-o din interior, scoțând terenurile productive din indiviziune. Odată cu loturile cumpără (răscumpără) și obligațiile obștei față de domnie, relația obște-domn fiind înlocuită de aceea boler-domn, creându-se premisele, în urma transferului drepturilor ancestrale ale obștii către boier, uzurpării de către acesta și a drepturilor domniei (concedate la începutul organizării societății de către obște voievodului-duce și preluate ulterior de marele voievod sau domnul). Astfel, în secolele XVII - XVIII, prin uzurpare, începe să se creeze proprietatea privată asupra pământului, uzurparea fiind consfințită inițial prin legile de «eliberare cu capul' ale lui Constantin Mavrocordat (1746 Țara Românească, 1749 Moldova) și definitiv statuată prin Regulamentele organice impuse de ruși în anii 1830-1831.**

militar în toate cele trei state și secuii în Transilvania) și angajați cu soldă (joldunari sau lefegii).

Structural, „oastea" cuprindea: 1) **garda domnului** (1 000 - 3 000 luptători) sau, în Transilvania a voievodului (1 000 de luptători), formată din *„copiii de casă"* și mercenarii constituiți în steaguri (în Transilvania **- banderium);** 2) **corpurile teritoriale** de oaste, concentrate în localitățile de garnizoană din comitate (Transilvania și Partium), districte (Banat), scaune (în Secuime și Universitatea săsească), județe (Țara Românească) și ținuturi (Moldova), structurate pe pâlcuri, căpitănii și cete sub comanda boierilor (nobililor) aflați în dregătorii centrale (boierii de sfat) sau locale; 3) **garnizoanele cetăților** și orașelor-cetăți alcătuite din mercenari și orășeni organizați pe bresle (isnafuri), potrivit specificului *„armei"* sau meseriei și din țărani cu obligații militare care asigurau serviciul prin rotație; 4) **forțele de asigurare a frontierelor** *{„cetele de margine"),* depinzând de căpeteniile sau garnizoanele cetăților de margine, formate din obștile de margine (ale *„țărilor"* sau *„codrilor"* gen Făgăraș, Tigheci, Lăpușna etc.), satele de grăniceri numiți și plăieși (Moldova) sau **străjeri** (Țara Românească) și, în Transilvania, secuii în totalitate, având ca unitate de bază **decuria;** 5) **în campanii se adăugau, în Transilvania,** ca element forte *„insurecția nobiliară"* (nobilii cu cetele sau lănciile lor), iar **în Moldova și Țara Românească, cetele boierești,** de mai mică importanță, formate din boieri fără dregătorii pe moment, cu rudele sau *„ neamurile "* și slugile lor.

în clipe de maximă primejdie, sub steagurile marilor dregători, comiților și căpitanilor sau comandanților garnizoanelor de cetate, era mobilizată, pe principiul teritorial* rezerva. Aceasta era formată din totalitatea bărbaților valizi,

împărțindu-se, după criteriul principalei activități și al locului de reședință în două

categorii: 1) gloatele (obștile țărănești în frunte cu cnezii și voievozii, juzii sau vătămanii lor) în Țara Moldovei, Țara Românească și *„țările"* autonome din Banat și Transilvania și 2) steagurile breslelor meșteșugărești urbane cu obligații de asigurare a garnizoanei de cetate (prin serviciu în rotație sau plata mercenarilor) și participare efectivă pe câmpul de luptă la solicitarea domnului (voievodului).

întreg ansamblul, oastea permanentă și rezerva, având un comandant alcătuit din domn (voievod) și principalii săi dregători de sfat (dietă) cu atribuții mixte, militare și civile (administrativ-judecătorești) s-a numit așadar, în limba documentelor și cronicilor medievale românești *„oastea cea mare*

Ca genuri de armă*, în oștile române medievale erau prezente cavaleria, infanteria (pedestrimea) și, de la sfârșitul veacului XIV, artileria. Campaniile lui Iancu de Hunedoara îndeosebi aceea pentru degajarea liniei Dunării, din 1445, atestă și existența flotei militare. în privința raportului inter-arme, favorabil pe câmpul de luptă pedestrimii și aflat în permanentă evoluție în consens cu dezvoltarea tehnicii (armamentului) și artei militare, se impune însă o constatare. Deplasarea spre locul bătăliei (unde gloata se pedestrea) facându-se călare, se crea

*** Administrativ, pe unități corespunzând vechilor formațiuni statale românești, teritoriul celor trei state era împărțit în Județe care înglobau *Jării"* (ex. Loviștea) cu oarecare autonomie (în Țara Românească), ținuturi care includeau *jocoalele", .câmpurile", .codrii"* sau *Jării"* (ex. Câmpulung, Vrancea, Orhei, Tighed, Lăpușna etc.) care-și păstraseră organizarea sodo-economică specifică aproape intactă (în Țara Moldovei), comitate (în Partium și Transilvania), districte (în Banat), scaune (în Secuime și mediul săsesc) suprapuse de către regalitea ungară vechilor cnezate, voievodate și**

***Jări'* românești. Fapt specific Transilvaniei, alături de secuime, cu obligații militare aparte, în afara instituției comitatense se situau orașele regale cu domeniile lor și *„țările"* românești rămase autonome, exemplul cel mai concludent fiind Țara (ducatul) Făgărașului (Oltului). .**

impresia că accentul în organica oastei era pus de domnii români pe călărime. Această impresie era întărită de raidurile executate de pâlcuri de călărime în teritoriul inamic, la începutul campaniilor române și de acțiunile permanente de hărțuire întreprinse cu ajutorul acelorași unități asupra inamicului pătruns pe teritoriul propriu, până la locul stabilit pentru atacul decisiv. Apoi, în caz de victorie, urmărirea, ca preludiu al trecerii la contraofensivă, se executa în mod firesc tot de către călărime, ca pretutindeni în Lumea Veche, la acea dată.

în privința specializării, aceasta se produce treptat și se diversifică în cadrul categoriilor sociale cu atribuții militare permanente, fapt ilustrat de terminologie. Inițial, la începuturile statului, luptătorii, oameni liberi direct dependenți, ca indivizi sau obște, de domnie, care le întărea drepturile de posesiune, s-au numit generic **viteji, voinici** sau **iunați.** în veacul XV, primul termen se menține doar în Maramureș și, îndeosebi, în Moldova, pentru categoriile sociale ale răzeșilor și micilor boieri, apropiindu-se ca semnificație de cel apusean de **cavaler,** cel de-al doilea este folosit mai mult ca atribut *{„viteji voinici*") sau desemnează în Țara Românească, sub influența turcească, luptătorii auxiliari (serviciile) ori mercenarii sud-dunăreni, iar **iunat** ajunge să desemneze militarul specializat care se angajează să slujească în corpurile oștii permanente pentru jold (soldă) sau **miluire.** Datorat lipsei de bani lichizi, echivocul sistemului de plată al serviciilor sale (și **jold** și **miluire)** este specific epocii lui Vlad Țepeș și îl vom analiza la locul cuvenit. lunații, miluiți cu dreptul de a strânge,

în contul plății, impozite, de a întemeia așezări în teritoriile pustii acordate direct lor ca *„ocină“* cu *,,ohabă"* (scutire de impozite) și răsplătiți cu bani doar pe durata campaniilor, se vor apropia treptat de categoria curtenilor mărunți, alcătuind însă, de la sfârșitul secolului XVI, o categorie

aparte, aceea a slujitorilor, arondați curților domnești locale și deci, fixați teritorial. în plan militar, dar și social, **curtea** ajunge să cuprindă toate categoriile suprastructurii, generic numite *„slugile"* domniei - de la înalții dregători cu funcții în stat, coborând pe scara ierarhică a breslelor dregătorești până la slujbașii mărunți (vistiemiceii, păhămiceii, șătrăreii etc.) și **boierii mazili** (foști dregători) cu slugile lor, trăind ca urmare a **miluirii** pentru serviciile prestate de ei și de înaintași. Pe măsură însă ce domnia ajunge să dispună de fonduri bănești (rezultate din vămi și comerț), poate să plătească serviciile militare cu **jold,** categoria joldunarilor (oștenilor în leafa) ajungând să crească în rândul efectivelor la pace, treptat, în secolul XVI, în dauna curtenilor. Un sistem de plată (răsplată) deosebit se instituie din secolul XV, odată cu apariția **hânsarilor[19].** Corpuri speciale de călărime ușoară, de cercetare- diversiune, asemănătoare akîngiilor otomani, hânsarii, peste facilitățile (scutiri de impozite) acordate și cadourile (bani și îmbrăcăminte) pe timp de pace, erau răsplătiți în campanii cu o cotă-parte din prăzile de război.

Organizarea oastei fiind teritorială, fiecărei unități administrative (județ, ținut, comitat, district, scaun) îi corespundea o formațiune militară de o anumită valoare, pentru efectivele permanente, variabilă în funcție de mărimea, potențialul economic și uman supus recrutării în unitatea administrativă respectivă; cea mai veche unitate de luptă atestată documentar, comună celor Trei Țări române, a fost **steagul[20]** (banderiul între 250 - 1 000 de luptători). Tot variabilă ca mărime, ca unitate tactică, subzistă **ceata** (lat. **coetus;** secuii aveau **centurii,** împărțite în **decurii). Ca** mare unitate, cu valoare de corp de oaste, putând acționa independent la nivel *„operativ-tactic"* era **pâlcul,** iar cu semnificația actuală de armată, ca subdiviziuni ale forțelor

armate ale Țării, existau sub comanda pricipalilor locțiitori ai domnului

(voievodului) oștile provinciale. în Țara Românească a Mehedinților, a băniei Craiovei și a Buzăului, în Moldova a *„Țării de Sus"* și *„de Jos",* în Transilvania, oastea secuilor, a Maramureșului sau a banatului Timișoarei, comandate de bani, vornici și, respectiv, câte un comes. Deducem în acest context că, specializări militare apar și în rândul înalților dregători cu funcții administrativ- judecătorești și politice complexe care, în timp de război, devin comandanți de oaste, oști sau arme.

II. 3 Recrutarea, alarmarea, mobilizarea parțială și generală

Chemarea în campanie a categoriilor specializate sau cu obligații precumpănitor militare față de stat se făcea pe steaguri și pe *„circumscripții de mobilizare"* în care, teritorial, se alcătuiau corpurile de oaste care se deplasau spre tabăra (beleag) sau locul de adunare stabilit. în paralel, *„ofițeri recrutori"* dădeau *„șfară în țară"* sau în țările românești vecine, făcând *„strigări",* în sate și orașe, *„trăgând la oaste"* pe cei ce voiau să se înroleze *„în jold".* Plata pentru joldunari era în oștile române, în prima jumătate a secolului XV, potrivit mărturiei împăratului-rege Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei 1387 - 1437, împărat romano-german 1410 - 1437) de 1 hyperper pe zi pentru 1 călăreț sau pentru 3 pedestrași[21].

Mobilizarea rezervei *{„chemarea sub steag", „chemarea țării")* cădea în sarcina *„comandanților mărunți",* de cete, de tipul hotnogului, aflați în subordinea pârcălabilor (căpitanilor) din județe, ținuturi, comitate, districte, scaune sau a

(căpitani sau portari) care comandau garnizoanele cetăților. Ea putea fi **parțială,** vizând toți locuitorii apți de luptă din regiunea direct amenințată, sau **generală și** se făcea ca urmare a alarmării, declanșată la graniță, prin aprinderea de focuri semnal[22] și dangăte de clopote și era executată de serviciul de ștafete (la secui călăreți care purtau prin sate o sabie însângerată) care dădeau *„șfara în țară*

Decurgând din datoria tuturor de a participa la *„oastea cea mare",* efectivele Țărilor Române erau considerate uriașe pentru Europa medievală, fapt ce a determinat intrarea lor, în contextul amenințării otomane, în calculul marii politici internaționale. Astfel, elaborând în 1430 un nou plan de campanie pentru contracararea amenințării otomane la Dunărea de Jos, același Sigismund de Luxemburg miza pe efectivele permanente ale românilor, apreciate la 8 000 - 12 000 luptători în fiecare stat, cele generale putând urca la 30 000 - 40 000 pentru ca, un secol mai târziu să poată atinge 70 000 - 80 000[23].

II. 4. înzestrarea și instruirea

Dacă gestele maghiare menționaseră că în secolul X luptătorii ducatelor românești *„alte arme nu aveau decât arcuri și săgeți"*[24], am văzut că arheologia și terminologia prelatină și latină a armamentului și echipamentului (custură, muscă, ghioagă, paloș, arc, spadă, măciucă, fuști, scut ș. a.) atestă că, dimpotrivă, românii utilizau întreaga gamă a armelor ofensive și defensive cunoscute în Europa epocii respective, alături de uneltele utilizate ca arme. Iar pe măsura

procesului de edificare statală, interesul pentru procurarea armamentului perfecționat și instruirea în mânuirea Iui a crescut, relevant fiind amintitul demers din 1377 al domnului muntean Radu I la Veneția de a i se asigura 10 000 de armuri pentru a-și echipa ostașii complet *„din cap până-n picioare... în fier'™.*

Cele mai răspândite arme, în perioada de glorie a *„oștirii celei mari"* erau spadele, pumnalele, lăncile, săbiile, sulițele, topoarele de luptă, ghioagele și, în mod evident, arcurile cu săgeți, de formă simplă, lungi de 1,5 - 2m, sau acoladată (arcuri *„scitice"* sau *„tătărești").* Săgețile aveau tub de prindere sau peduncul, profilele lor variind, pe epoci, în limitele unor serii tipologice și, deseori, erau otrăvite[26]. Eficacitatea și larga răspândire a acestei arme a determinat extinderea categoriei de pedestrași specializați a **arcașilor** sau **săgetașilor[27],** care-și trimiteau săgețile la peste 200 m cu o cadență de tragere de 12 pe minut, obligați fiind să aibe permanent asupra lor, două *„ cucure "* cu câte 12 săgeți.

Alături de arc, se răspândește, în a doua jumătate a secolului XIV, ca armament de cetate, *„balista"* (atestată la asedierea *„castelelor"* nobiliare de către mongoli și români încă la 1241) și, ca armă individuală, **arbaleta,** atestată în dotarea garnizoanei cetății Bran[2']. Arbalete celebre în epocă au fost cele ale lui Iancu de Hunedoara (păstrată la Muzeul Național de Istorie) și Ștefan cel Mare (amintită de Ion Neculce).

Pentru lupta de aproape erau folosite **săbiile** drepte și curbe și **spada** *„a la facione valachesca"*| toate putând fi *„ferecate"^* (împodobite cu aur și argint) sau *„proaste"* (simple)

și spade de tip occidental, romanice, ca cele descoperite la Grid, Hațeg și la *„Horodiștea "* pe Șiret.

Alături de **securi** speciale **de luptă (haches d'armes)** se folosesc cu succes de către *„gloate"* topoarele și coasele, ultimele

fiind deosebit de eficace împotriva cavaleriei grele polone în bătălia de la Codrii Crasnei. Pe scară largă, datorită campaniilor antiotomane ale lui Iancu de Hunedoara, sunt utilizate **halebardele** (pentru împuns, agățat și tăiat) și **lăncile,** dar preferințele oștenilor români se îndreaptă spre *„sulițele vătămătoare"*[3'] și **semisuliță** (cu un vârf drept și ascuțit și altul încovoiat), spre **ghioage, buzdugane, biciuri de luptă** și **prăștii.**

Atelierele transilvănene (Brașov, Sibiu, Făgăraș, Bistrița) produc **armuri cu coleretă**[32] (umeri stil *„epaules de moutons"),* **cămăși de zale** *„a graine d'orge"* sau simple, **platoșe, căști tip barbut,** deschise și căști închise, cu vizieră, tip *„tete de crapaud",* **coifuri** cu tui fix pe calotă, **paveze** și **scuturi.**

O adevărată revoluție o produc în domeniul tacticii fabricarea, după 1372, în Transilvania" și **larga răspândire a armelor de foc portabile (scopeta,** *„pixidem manualem")* și **bombardele** *(„puștile")* grele **(archebuze),** ușoare **(culevrine)** și manuale **(plumbatae).** Prezentate pe larg de **Codex Latinus Parisinus** la cumpăna secolelor XIV - XV, perfecționându-se rapid, ele vor duce la **apariția artileriei ca armă** și la apariția unor categorii speciale de pedestrime. Iancu de Hunedoara utilizează în campanii 30 de bombarde mari, și 120 de bombarde mici antiinfanterie, purtate pe căruțe. Vlad Dracul, tatăl lui Vlad Țepeș, achiziționează numai în 1443 de la Brașov *„lOfrde puști ușoare"*[3]*, iar în 1445 bombarde de cetate. Arheologia și izvoarele documentare atestă apariția artileriei de cetate în perioada 1445 - 1454 și la Giurgiu, Bârlad, Cetatea Albă și Suceava[3]*, după moda cetăților transilvane și, fapt semnificativ, tunul *șahi* utilizat de Mehmed II Fatih la spargerea zidurilor Constantinopolului, fusese fabricat de

înzestrarea oștilor române se afla astfel la nivelul oștilor medievale europene. Dacă serviciul logistic era încă la începuturi, deși în campaniile lungi nu lipseau **carele de provizii** (proviantwagen)[36] echipamentul și proviantul și-l asigurau în primul rând luptătorii încă de la plecarea de acasă, transportul nefiind o problemă, întrucât *„cel mai sărac dintre ei are un cal pentru război și parada'[31].* Adusă de acasă, merindea era purtată deci la oblâncul șeii și, pentru campaniile de lungă durată, în carele puse la dispoziție de obști, cu personalul auxiliar necesar în contul obligațiilor speciale de război. Cea mai mare parte a ei era însă obținută prin **rechiziții** forțate în teritoriu.

Servicii deosebite s-au constituit pe lângă parcurile de **artilerie** și **flotă** (dulgheri, tâmplari, fierari, zidari, croitori etc.) pe măsură ce acestea s-au dezvoltat, bombardele diversificându-se și sporind numeric, iar navele evoluând de la simplele monoxyle amintite de Walerand de Wawrin pe Dunăre în 1445[3]* la **naviculae-le** lui lancu **de** Hunedoara (1456) **galerele** lui Vlad Țepeș (1462) și **pânzarul** lui Ștefan cel Mare (1484).

Deosebit de importante pentru cunoașterea datelor despre inamic, funcție de care erau elaborate planurile proprii de campanie, au fost **serviciile de informații, cu** agenți strecurați și informatori voluntari, îndeosebi *„în Turcia și ținuturile și locurile ce țin de ea*[39].*

Cunoașterea armamentului propriu și străin, a comenzilor, acumularea unor deprinderi elementare de **deplasare și mascare în teren,** în aplicarea unor procedee tactice, constituiau parte integrantă a educației primite de tânăr în familie și obște. Dotarea cu armament modem, albiși îndeosebi

de foc la nivelul oștirii celei mari ca și instruirea în mânuirea sa, presupuneau însă o cheltuială imensă, pe care statul*nu o putea suporta. De aceea, domnii (voievozii) au căutat să doteze și să instruiască, angajând

îndeosebi pentru parcul de artilerie experți străini, în primul rând efectivele permanente, apoi cele semipermanente, lărgite pe măsură ce capturile de război sau achiziție o permiteau, cu anumite categorii din cadrul rezervei. Astfel, cu toate eforturile, oastea lui lancu de Hunedoara își păstrează la asediul Belgradului (1456) caracterul țărănesc, *„abia a treia parte*[11] a sa fiind *„instruită în armele militare, ceilalți purtau coase și praștii*[M]*.* Ceea ce nu înseamnă însă că voievodul nu s-a străduit și *‚pe cât a putut i-a pregătit pentru luptă"**[1]*.* Proporția între oștenii profesioniști și gloată va fi și mai defavorabilă lui Ștefan cel Mare (cca. 1/4); în cadrul *„oastei celei mari"* de 40 000 de luptători[42], cu care a înfruntat oastea cuceritorului Constantinopolului, Mehmed II Fatih, *„cea mai mare parte erau țăranz*'[143], pe care însă, ce este drept, se străduise, potrivit lui Jan Dlugosz, să-i învețe *„să vegheze la apărarea țării"*[44]*.*

în vederea verificării instruirii efectivelor permanente și a deprinderii rezervei cu armamentul modem, în măsura posibilului, oștile erau mobilizate periodic, pe zone, pentru desfășurarea *„la tabără"* a *„lustrațiilor" („căutărilor")* sau **inspecțiilor. Cu** ocazia unor sărbători religioase (hramuri, nedei etc.) sau sfințiri de biserici și mănăstiri se executau apoi și **întreceri** sau **jocuri ostășești** (halca, hânca etc.)[4S], iar pentru instrucția generală, în vederea cooperării între arme și unități, domnia instituise anual **două treceri în revistă la date fixe** (23 aprilie și 26 octombrie). Totodată, populația neluptătoare era pregătită să evacueze în caz de forță majoră așezările, să ducă în munți sau în păduri, la adăpost, femeile, copiii și toate bunurile ce puteau fi salvate, după cum observa Walerand de Wawrin[46] pentru campania din 1445 și să distrugă toate proviziile și materialele *„strategice"* care-i puteau fi de folos invadatorului.

II. 5. Amenajarea teritoriului pentru apărare -

fârșitul secolului XIV și începutul celui de-al XV-lea au înregistrat o puternică lovitură dată în primul rând Țării Românești prin pierderea cetăților dunărene, devenite kazale otomane (Tumu, Giurgiu, Silistra, Hârșova etc.) și distrugerea așezărilor fortificate din câmpie (Frumoasa, Coconi, Frățești etc.) de către raziile akîngiilor. în compensație, se fac lucrări de fortificare, cu noi ziduri de incintă a curților domnești de la București, Târgșor, Târgoviște.

Cetățile își păstrează, în ansamblul teritoriului, caracterul de sistem sprijinit pe arcul carpatic și pe celelalte frontiere naturale - Tisa, Nistru, Dunărea maritimă. Dezvoltarea artileriei impune însă, concomitent cu lucrările de fortificare a orașelor, regândirea arhitectonicii, locul incintelor restrânse și al zidurilor și turnurilor înalte începând să-l ia incintele mari, împrejmuite cu ziduri groase, colțuri rotunjite și bastioane semicirculare. Astfel, noul zid de incintă al cetății Severinului, ridicat după 1419, are la bază o grosime de peste 4 m și o înălțime de 8 m. Pe Nistru sunt ridicate după 1400 marile incinte cu ziduri groase de piatră de la Hotin, Orhei, Soroca, apoi, spre sfârșitul secolului, Tighina. Cetatea Albă suferă două refaceri, incumbând înălțarea a noi ziduri >de incintă, cu colțuri rotunjite, în 1454 și 1479, an când Ștefan cel Mare ridica pe malul stâng al brațului Chilia, ca pandant al vechii cetăți, Chilia Nouă. în interior, tot el ridică în 1466, pe Șiret, Cetatea Nouă de la Roman, cu ziduri groase de 4 m, protejate de un șanț de apărare lat de 9 - 13 m și adânc de 4 m, consolidează până în 1476 Neamțul și înconjoară principalele

orașe de reședință cu șanțuri, valuri de pământ și palisade. Concluzionând, Miron Costin nota: *„Toate cetățile acestea erau la început mai mici și aveau numai partea din mijloc ca niște turnuri, zidite de jur împrejur le-au făcut domnii / ... / cele mai multe ziduri au fost făcute de vestitul domn, bătrânul Ștefan Vodă*[41].

în Ardeal sunt refăcute vechile cetăți românești Ardud, Chioar și Hunedoara, iar în 1405, fortificate în baza hotărârii regale sau refortificate principalele orașe din interior (Sibiu, Brașov, Mediaș, Bistrița, Sighișoara etc.). Ample fortificații ridică la Timișoara și în aproape toate localitățile bănățene Pippo Spano.

între noile ziduri de incintă și cele vechi distanțele variază de la 10 la 20 m (ex. Deva și Șoimuș). Crenelurile cedează locul ferestrelor de tragere (fante) din zid, înguste spre interior, pentru a proteja pușcașii și largi spre ambrazuri (platforma de tragere). Pe partea exterioară a zidurilor apar **machicoulis** un fel de balcoane susținute de console prin podeaua cărora erau aruncate asupra asaltatorilor materii inflamabile. în fața cetăților apar **turnuri care închid căile de acces.** Obștile își ridică și ele adevărate cetăți de refugiu, din piatră (Râșnov, Saschiz, Câlnic, Slimnic etc.), bisericile și mănăstirile se fortifică, înconjurându-se cu incinte ovoidale, înălțând spre zidurile edificiilor etaje și turnuri de apărare (Homorod, Apold, Brădeni, Moșna, Rupea, Prejmer, Saros, Șoimuș etc.).

în acest mod, cu sisteme de cetăți, orașe, sate și mănăstiri fortificate, sprijinite pe lanțul carpatic, supraveghind Câmpia Tisei, a Dunării și Nistrul, cu oști permanente, totalizând la un loc 35 - 40 000 de luptători bine înzestrați și instruiți, cu posibilitatea de a realiza împreună, prin mobilizarea generală, efective comparabile cu ale otomanilor, (175 000 - 250 000 de luptători), Țările Române au fost capabile, până în epoca lui Vlad Țepeș, să-și păstreze statutul de-sine-stătător și, în pofida unor pierderi

teritoriale minore, să pregătească, în contextul respingerii agresiunii polone, ungare și otomano-tătare, contextul trecerii la realizarea **mânu militari** a unității politice **in integrum** în sistem medieval, ăl relației feudalo-vasalice la început, apoi în sens modem, în secolul al XVI-lea.

NOTE:

1 „Ge/ou *quidam Blachus", jjbi Gelou ducem Blachorum dominum tenebat",* vezi Anonym! Bele Regis Notarii Gesta Hungarorum, In *fontes Historiae Daco-Romanonjm"* (I.I.R.), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. I, București, 1934, p. 94, 96.

2 Vezi pe larg despre rezistența opusă de ei maghiarilor, le Commandant Mircea Dogaru, Le râie de la montagne dans la perpetuation du peuple roumaln, dans la formation de sa pensie et de son art mlltalre au Moyen Age, In *.La guerre et la montagne dans Khistolre des Roumalns",* Buca re st, 1991, p. 86-88; Idem, Res gestae regnum et voyevodarum (I), In *.Cetatea Bihariei",* nr. 2, an 1/1992, p. 8-9; Idem, Armata și societatea tn procesul formării statelor feudale românești, Cristalizarea structurilor de oaste de tip ținedleval clasic tn spațiul românesc (secolele VIII * XIV), In *Jstoria militară a românilor*,* I, București, 1992, p. 82-86; Idem, De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de Istorie românească tn cronlstlca și Istoriografia ungaro-germană, București, 1993, p. 25-28,34.

3 Chronlcum Plctum Vlndobonense, în *fontes Historiae Daco-Romanorum",* (I.I.R.), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. XI, București, 1937, p. 21-22. Pe larg, Mircea Dogaru, Res gestae regnum et voyevodarum (II), în Cetatea Bihariei, nr. 3, an I, 1992, p. 4.

4 Vezi, M. Dogaru, op. cit, p. 4, 12; Idem, Armata și societatea în procesul formării statelor feudală românești..., în loc. dt., p. 89-91.

5 Idem, Le râie de la montagne dans la perpetuation du peuple roumaln .... în loc. cit, p. 92-93; cf. George Mumu, Studii Istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre, ed. N. Ta na șoca, București, 1984, p. 105,163.

6 Vezi M. Dogaru, op. cit, p. 93-98.

7 Fontes Historiae Daco-Romanorum, vol III, București, 1975, p. 449 /Pachymeres/.

8 - Hurmuzaki, I, p. 265-266 /Guillaume de Rubruck/, cf. FDHR, vol. III, p.

495 /Ioannes Cantacuzenvs/; t. IV, București, 1982, p. 167 /Cronica Moreei/.

9 Vezi M. Dogaru, Armata șl societatea In procesul formarii statelor feudale românești, In loc. dl, p. 92-94.

10 Vezi Legenda Sandi Gerhardl episcop), In Scriptores Renim Hungaricarum, li, ed. Szentpetery, Budapest, 1938, p. 489-492.

11 Documenta Romanlae Hlstorica, D, vol. I, București, 1977, p. 25-26

12 Vezi Sergiu losipescu, ***Balica, Dobrotiță, loancu,*** București, 1985, p. 168-171.

13 Este de remarcat faptul că, din cei 53 de ani și 9 luni cât totalizează concentrarea ***oștilor celor mari"*** succesiv sau concomitent In Țările Române, In perioada 1351-1552, împotriva genovezilor, teutonilor, ungurilor, polonilor, otomano-tătarilor, sau Habsburgilor, aproape trei ani ele s-au aflat sub comanda unică a unuia dintre voievozi, secondat de ceilalți, doi. (vezi Senior-Ueutnant Mircea Dogaru, Some Sequences from the Romanian People's Struggle for Independence and Unity In the Middle Age, in ***.The Entire people's Struggle-Special Issue",*** București, 1986, p. 44-48.

14 Manole Neagoe, Problema centralizării statelor feudale românești Moldova șl Țara Românească, Craiova, 1977, p. 60.

15 DRH, B, Țara Românească, vol I, București, 1966, p. 18.

16 M. Dogaru, op. cit, p. 32.

17 Apud N. Stoice seu, Unitatea românilor In evul mediu, București, 1983, p. 27.

18 Monumenta medii aevii hlstorica res gestae Polonlae lllustrantia, vol. XII, Cracovia, 1891, p. 469; FHDR, vol. IV, București, 1982, p. 497. In anul 1442 primejdia fiind deosebit de gravă, lancu de Hunedoara, ***ja trimis în toate părțile Transilvaniei curieri, purtând în semn de primejdie o sabie însângerată; a adunat astfel ostași din sate și orașe, a poruncit secuilor să ia armele și tuturora, săteni și orășeni, le-a impus prin decret public să slujească în oaste spre mântuirea comună".*** (A. Bonfini, Hlstoria Pannonlca sive Rerum Hungaricarum decades IV et dlmidia... Coloniae, 1690, p. 317.

19 Vezi Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de loan Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, București, 1953, p. 18.

20 Vezi DRH, D, vol. I, p. 94; cf. DRH, A, vol. I, București, 1975, p. 157.

21 Diploma din 5 noiembrie 1426; vezi DRH, D, I, p. 242.

22 Vezi Cronici turcești privind țările române. Extrase, voi. I, sec. XV - mijlocul secolului XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M. A Mehmet,

București, 1966, p. 36-37.

23 Vezi Călători străini despre Țările române, vol. I, București, 1968, p. 149, 199; Hurmuzaki, XV/1, p. 243; I/2, p. 568.

24 Anonyml Bele Regis notarii Gesta Hungarorum, în Fontes HIstoriae Daco-Romanorum, fasc. I, ed. G. Popa-Lisseanu, București, 1934, p. 92,96.

25 Apud Gh. Brătianu, [.'expedition de Louis I er de Hongrie contre Ie prince de Valachle Radu ler Basarab en 1377, în R.H.S.E.E., II (1925), p. 12.

26 DRH, D, vol. I, p. 155-157.

27 Ibidem, p. 203; Of. Miron Costin, Opere, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p.236.

28 DRH, D, vol I, p. 155-157.

29 Apud N. lorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria românilor, vol. IV, București, 1987, p. 43.

30 I. Bogdan, Documente privitoare la relațiile Țârii Românești șl Moldovei cu Brașovul și cu Țara Unguréască, I, București, 1905, p. 298.

31 Vezi Gr. Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 88.

32 DRH, D, l,p. 155,157.

33 Vezi Elena Roman, Arme de foc portative, secolele XV-XVIII, Catalog, Sibiu, 1981, p. 10.

34 DRH, D, vol. I, p. 296.

35 Vezi I. Bogdan, Inscripțiile de la Cetatea Albă, București, 1900, p. 17; I. Ursu, Ștefan cel Mare șl turcii, București, 1914, p. 79; Călători străini despre țările române, vol. I, p. 138.

36 în 1443 lancu de Hunedoara ar fi dispus de 400, iar în campania de la Vama de 800 (Vezi Istoria militară a poporului român, vol. II, 1986, p. 78).

37 Martin Bielski, Kronlka polska, ed., G. I. Năstase, în CI, nr. 1/1925, p. 166.

38 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 86.

39 DRH, D. I, p. 302.

40 Apud Johannes Dubravius în Rerum Bohemlcarum antlqua scriptores aliquot Insignes partem hactenus Incognito, ed. M. Freherius, Hanovriae, 1602, p. 239.

41 loan Turoczi, Cronica Hungarorum, ed. I. G. Schwandtner, 1.1, Tymaviae, 1761, p. 230.

42 Gentls Slleslae Annates Context! ex antlqultate sacra et ex scriptls recentloribus a Joachlmo Cureo Freistadiensl, Witenbergae, 1571, p. 193.

43 J. Dlugosz, Hlstoria Polonlca, t. II, Lipsiae 1712, col. 526.

44 Ibidem, col. 345.

45 .Vezi învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, București, 1971, p. 281.

46 Apud N. Iorga, Cronica Iul Wawrin ș‌l românii, Tn B.C.I.R., VI, (1927), p. 63; cf: L Chalcocondil. Expuneri Istorice, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 64; „Columna Iul Tralan, 1883, p. 36; Călători străini despre țările române, vol I, p. 135,142; învățăturile Iul Neagoe Basarab către fiul său Theodosle, ed. dt., p. 388.**

47 Apud I. Bogdan, Cronice Inedite atIngătoare de Istoria românilor, București, 1895, p. 153. ■

CAPITOLUL III

DIN GÂNDIREA ȘI ARTA MILITARĂ A BASARABILOR ȘI MUȘATINILOR

II1.1. Raportarea domniei și a „țârii" la fenomenul război. Războiul de coaliție

Abordând fenomenul război în evul mediu românesc, istoricii și istoricii sau teoreticienii militari moderni și contemporani s-au mulțumit, în general, să treacă în revistă campaniile domnilor români, desprinzând câteva concluzii de ordin strategic și tactic, să analizeze pe baza urmelor palpabile, fortificațiile și, pe baza documentelor, structurarea organismului militar, insistând asupra concepției doctrinare privind datoria tuturor bărbaților valizi de a participa la *„oastea cea mare",* în situații de excepție. Raportul de forțe, în general defavorabil românilor, i-a condus la convingerea că războaiele evului mediu românesc ar fi fost exclusiv de apărare, toate principiile artei noastre militare subsumându-se scopului *„de a învinge o putere mai mare cu o alta mai mică"*[1]. *„Răsunătoarele izbânzi dobândite"* de cele mai multe ori și

*„ingeniozitatea procedeelor întrebuințate** au condus la concluzia, realistă, că avem o istorie militară *„plină de originalitate și învățăminte^.* Insuficiența textelor scrise nu a permis însă analizarea filozofiei războiului la români în evul mediu clasic, ci doar linșarea, prin apelul la logică, a unor aprecieri de genul *„o gândire românească asupra războiului românesc trebuie să existe de vreme ce acest popor a rezolvat în decurs de veacuri atâtea situații militare grele și a câștigat atâtea războaie**.*

Tot prin trecerea în revistă a evenimentelor istorice, colectivul de autori al volumului II al tratatului de *„Istoria militară a poporului român",* din care am făcut și noi parte, neavând nici timpul necesar, nici misiunea să aprofundeze, a simțit totuși nevoia să aplice intuitiv câteva etichete gândirii militare medievale românești, caracterizând-o prin: *„continuitate și originalitate*, „caracter realist*, „suplețe și adaptabilitate*, „activism** și *„dinamism*.* Se observau totodată *„folosirea terenului ca aliat în lupta împotriva invadatorilor*, „măiestria de a atrage adversarul în locuri înguste și neprielnice desfășurării forțelor lui superioare*,* importanța *„factorului moral*,* și *„doctrina înțeleaptă - al cărei scop suprem era apărarea libertății^.*

Noi înșine, tributari încă unei concepții triumfaliste privind desfășurarea cronologică a evenimentelor militare, exclusiv ca șir de victorii - *„aceeași izbândă repetată mereu, secol de secol, asupra celor care s-au perindat pe arena istoriei râvnind la stăpânirea spațiului carpato-danubiano-pontic*[5],* am vorbit expeditiv despre faptul că *„Relatările călătorilor străini descriu armamentul aflat la nivelul european al epocii, modul în care se făcea pregătirea tinerilor pentru luptă, trecerile bianuale în revistă, calitățile și defectele luptătorilor români instruifi pe*

genuri de armă - călărime și infanterie", iar *„Corespondența dintre principii români sublinia închegarea în luptă a frontului unic, românesc**.*

Rezumând, se poate spune, așadar, că, dacă există opinii și referiri, o analiză aprofundată a analizei războiului la români, a gândirii militare medievale românești încă nu există. Această mare sinteză neconstituind obiectul prezentei lucrări și efortul depășindu-ne oricum posibilitățile, ne mulțumim și noi să oferim câteva jaloane pentru o cercetare de viitor, jaloane care permit pe moment înțelegerea concepției despre război a domnului Vlad Țepeș și a epocii sale:

1. războiul a fost înțeles în perioada formării și afirmării statelor medievale românești, atât ca soluția ultimă și necesară a apărării independenței (fapt ce presupunea organizarea defensivei strategice), cât și ca soluție a eliberării teritoriilor românești aflate sub ocupație străină (ex. răscoala generalizată a românilor balcanici, cu sprijinul celor nord-dunăreni din anii 1185 - 1186) **și continuării procesului de unificare politico-statală până la unirea in integrum** (fapt oglindit prin declanșarea unor puternice ofensive strategice).

2. din momentul afirmării independenței Țării Românești (1330), caracterul ofensiv al războiului, subsumat programului politic exprimat de titulatura domnilor munteni *„Io, mare voievod și domn... singur stăpânilor... dăruit de Dumnezeu cu domnia... a toată Țara Românilor",* **devine precumpănitor până în anii 1388 - 1389 ai marii ofensive otomane vizând Dunărea.** în timp ce Transilvania, după 3 secole de luptă pentru independență își precizase statutul de **altum regnum** prin tratatul de la Seghedin, domnii munteni își extind autoritatea, din Valea Mostiștei spre răsărit, până la gurile Dunării (c. 1343 - 1370), eliberând *„părțile tătărești".* în aceeași

perioadă, voievozii Țării Moldovene declanșează lupta de eliberare a teritoriilor răsăritene de sub dominația tătară, proces încheiat în 1395. Spre Apus și Nord, domnii munteni, revendicându-și moștenirea, prin neîncetate lupte cu Ungaria, unesc Țării Românești Țara Severinului și *„țările Amlașului și Făgărașului"* iar în sud, contestându-1 pe Ivan Șișman, unifică teritoriul cuprins între Dunăre, râul Lom, Caliacra și Marea Neagră, apoi, în fața primejdiei otomane - Dobrogea. Succesele campaniilor lor ofensive au fost oglindite de titulatura lui Mircea cel Bătrân și a fiului său Mihail, a căror moștenire Vlad Țepeș se va strădui să o refacă: *„Io..., mare voievod și domn, stăpânind și domnind peste toată Țara Muntenească și a părților de peste munți încă și spre părțile tătărești și herțeg al Amlașului și Făgărașului și domn al Banatului Severinului și de amândouă părțile peste toată Podunavia, încă si până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Drâstorului"*[1]. începută în forță, ultima etapă a procesului de unificare **iu integrum** a întregii *„Romanii",* declanșată de domnii munteni prin acțiuni diplomatice, aranjamente matrimoniale și, îndeosebi, **mânu militari,** a fost frântă de apariția, ca nou adversar la Dunăre, a Imperiului otoman.

3. războaiele de apărare duse de unul sau altul dintre statele române **împotriva unui adversar cu potențial militar comparabil,** cu Ungaria sau Polonia, au apelat doar Ia **forțele proprii,** suficiente pentru respingerea invadatorului (1330, Țara Românească, 1395 - Moldova etc.).

4. războaiele desfășurate pentru eliberarea unor teritorii românești sau contracararea unui invadator puternic, superior ca efective și dotare s-au transformat, fără excepție, în războaie de coaliție. Astfel, în anii 1185 - 1186, când adversar a fost Imperiul bizantin, românii sud-dunăreni, sprijiniți de cei

nord-dunăreni și, ulterior (1210) chiar de transilvăneni, au luptat în alianță cu bulgarii și cumanii[8]; declanșată în anii 1343 - 1345, reconquista antitătară în răsărit, a fost susținută de coaliția munteano-moldo-transilvană sub egida regelui Ungariei[9]; coaliției ungaro-genoveze din anii 1368 - 1369 i s-a opus o coaliție munteano- dobrogeană[10].

Apariția Imperiului otoman la Dunăre găsea Țara Românească, condusă de domnii asociați Dan I și Mircea cel Bătrân[11], într-un conflict armat, vechi de peste două decenii, cu Ungaria, pentru Banatul Severinului și în plin război cu țarul bulgar Ivan Șișman, pentru posesiunile sudice. Ea **a avut drept consecințe neașteptate,** greu de înțeles de către o parte din contemporani, care continuau să vadă în Ungaria principalul adversar, atât **unificarea prin moștenire dinastică a Dobrogei[12], cât și o completă schimbare a sistemului de alianțe[13].** Din adversar, Șișman devine nu numai aliat, ci chiar protejat al lui Mircea cel Bătrân, iar cu dușmanul tradițional, Ungaria, se încheie o alianță antiotomană, care, cu întreruperi în timpul lui lancu de Hunedoara și Matia Corvin (1458 - 1490), va duce până la dispariția Ungariei de pe harta Europei (1526). O alianță nu numai cu un dușman tradițional, dar și cu un stat fundamental opus prin obiective politice și **religia catolică** obiectivelor românești. Schisma bisericilor nu împiedică deci realizarea alianțelor politice, din 1396, anul participării Iui Mircea cel Bătrân la campania de la Nicopol, Țările Române devenind, pentru întregul ev mediu, vârful de lance al oricărei cruciade antiotomane inițiată de papalitate. Mai mult, dovedind o concepție politică modernă, Mircea și-a căutat aliați în rândul musulmanilor, atrăgând de partea sa, împotriva lui Bayezid I Ildîrîm (1389 - 1402) pe bey-ii Alâuddin Aii de Karamania și Isfendiar de la Sinope. Fapt care depășește cu mult epoca și, îndeosebi, habotnicia catolică occidentală, Mircea cel Bătrân va sprijini apoi uri șeik reformator (Bedr-ed-Din) și, în interesul politic al Țării,

își va mărita una dintre fiice cu prințul otoman Musa. Acest **realism** și această **îndrăzneală** a gândirii sale politice și militare vor constitui principalele repere ale lui Vlad Țepeș, nepotul său, în relațiile cu lumea musulmană, dar și cu cea catolică, reprezentată de Matia Corvin, ambele ostile românilor.

Jocul alianțelor politico-militare, nevoia de a contracara un virtual adversar cu altul, au avut însă, în întreg evul mediu românesc, o **constantă - alianța, în fața primejdiei comune, a celor trei Țări Române,** alianță sprijinită pe unitatea teritoriului, etnică, economică, spirituală, *„identitatea limbii"*[14], interesul comun și aspirația spre unirea in integrum a ceea ce *„odinioară a fost Dacia"*[15]. Necesitatea unirii s-a tradus în plan militar prin transformarea unui război de coaliție, în primul rând, într-un război general românesc, **coaliția celor trei Țări Române, constituind, în fapt, coloana vertebrală a tuturor alianțelor europene antiotomane.** Ilustrative în acest sens sunt expresiile, frecvent întâlnite în scrisorile care solicită ajutor armat, de o parte și de alta a Carpaților - *„țara noastră fără țara voastră nu poate* fi" sau *„țara noastră și țara Măriei Sale au fost întotdeauna o țară"*[16] și, îndeosebi pateticul apel lansat transilvănenilor în 1431 de domnul muntean Alexandru Aldea (1431 - 1436) în numele său și al protectorului său, Alexandru cel Bun, al Moldovei (1399/1400 - 1431): *„Așa să știți că turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile și vin împotriva țării să jefuiască; și grăbiți-vă cât mai iute, ziua și noaptea, să-mi veniți în ajutor, căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și mai rău... câtă oaste puteți ridica în grabă să vie, iar câtă nu este gata, o veți trimite pe urmă"*[1].

în astfel de situații, în toate cele trei Țări Române se făcea, *„după sistemul regional"*'* mobilizarea generală, la oaste venind în întregul ei țărănimea, clasa socială cea mai numeroasă,

caracterizată prin *„acea iubire adâncă a pământului strămoșesc"*[19]. Nu numai că efectivele deveneau comparabile cu ale otomanilor[20], dar **armata, unind pe câmpul de luptă românii ardeleni, munteni, moldoveni, dobrogeni și, adesea, sud-dunăreni, fugari sau mercenari și războiul în ansamblul său dobândeau un caracter** *„național".* Era, în fond, o reluare la cea mai mare scară (a întregului teritoriu) a procesului de constituire, din necesități militare, a *„țărilor"* ca oști și state prin cumularea eforturilor obștilor și *„ obștilor de obști".* Și așa cum unirea *„țărilor"* și *„ducatelor"* a dus la apariția unui *„mare voievod"* (domnul), **cooperarea militară la nivelul celor trei state a dus la concluzia necesității unui comandament si a ♦ »**

unui comandant unic, al unei autorități care să fie recunoscută în întreg spațiul românesc. Ca un corolar și ca o expresie inițială a concepției concretizată și exprimată în veacul următor de Mihai Viteazul, privind statul românesc unitar, centralizat și independent, cu domni ereditari ai unei singure dinastii, **se generalizează practica inițiată de Mircea cel Bătrân** prin impunerea în scaunul de la Suceava a lui Alexandru cel Bun. în mod concret, lancu de Hunedoara va schimba domnii munteni și moldoveni în funcție de interesele alianței antiotomane, considerându-i simpli *„locțiitori"* ai săi, Vlad Țepeș îl va impune pe Ștefan cel Mare domn al Moldovei, iar acesta va ocupa periodic Bucureștii, punându-și domni vasali, fiind totodată la un pas de reușită, în 1467, în proclamarea unui *„regat"* transilvănean liber de orice relație de supunere față de Matia Corvin. Acesta este contextul în care, devansându-și timpul, considerându-se simbol al Țării și al Divinității, unica voință în calitate de comandant unic și unic stăpân al destinelor statului, Vlad Țepeș va apare în istoria Europei, prin declarațiile și faptele sale, ca un monarh absolut.

în plan larg, continental, **strategia frontului unic românesc de luptă,** ca nucleu al unei alianțe europene mai largi, sub semnul cruciadei, **viza internaționalizarea conflictului,** unirea tuturor forțelor celor interesați de contracararea adversarului comun și, în plan strategic, **mutarea teatrului de acțiuni militare pe teritoriul inamic.** Era o realitate luată în calcul, în baza experiențelor trecute și de adversar. Astfel, în 1526, sultanul Siileyman Kanunî (1520 - 1566), se va grăbi să încheie, în faza de pregătire a campaniei din Ungaria, un tratat cu Țările Române, deoarece, explica Antonius Verantius, pe de o parte *„s-a temut Soliman ca nu cumva, când va încerca el să ocupe Transilvania sau Valahia Sau Moldova, toate aceste țări să se unească împreună și să se apere*[44]*,* pe de altă parte, pentru că, împreună românii erau invincibili, *„fiind foarte bine apărați de munții cei mari abrupți, de pădurile cele greu de străbătut, de cele mai mari prăpăstii, de râuri repezi și de torente primejdioase, cu căi și poteci nespus de strâmte*[44]*,* și având *„o cavalerie uimitor de numeroasă și o armată țărănească atât de pricepută și de dârză în atacarea dușmanului în asemenea locuri grele*[46']*.*

Relatarea lui Verantius este, desigur, târzie, dar ea reflectă experiența pe care au acumulat-o sultanii, în luptele cu românii, începând din chiar anul 1388 și unele **constante ale gândirii și artei militare românești.** Aflăm astfel că *„frontul"* sau **coaliția interromânească** împotriva unui adversar comun, **se putea închega chiar în condițiile prezenței oastei regale ungare în Transilvania,** fapt probat deatfel și în epoca lui Vlad Țepeș. în condițiile în care acesta zăcea în temnița regală, rolul său de lider al românilor și al întregii creștinătăți ortodoxe și l-a asumat *„elevul"* său Ștefan cel Mare, astfel încât în mișcarea antiungară din 1467 - 1468, alături de insurgenții transilvăneni, logistic sprijiniți de Moldova și Țara Românească, au luptat și

extracarpatici în frunte cu *„Mihail Transalpinul",* un pretendent în slujba domnului Moldovei[22]. Apoi **exploatarea la maximum a avantajelor terenului,** în scopul reechilibrării raportului de forțe, se regăsește în toate campaniile românești, dovedind indisolubila legătură dintre român și teritoriul său, ca principiu de viață și în modul de abordare a războiului. Cât privește fortificarea sau amenajarea genistică a teritoriului, acestea dovedesc prin sistemele de fortificații edificate în timp, ridicarea concepției de apărare la nivel general, suprastatal, *„național".* Ele țin însă atât de latura teoretică a gândirii militare, cât și de cea practică, toate conceptele Ia care se ajunge în această perioadă de glorie a *„oastei celei mari",* având puncte de plecare în, și determinând la rândul lor, specificul artei militare românești medievale.

III. 2. Strategia și tactica

Excluzând eliberarea teritoriilor sud-dunărene ocupate, de pildă, sau smulgerea Transilvaniei din relațiile de vasalitate față de Coroana ungară și luptele interne pentru realizarea **mânu militari** a Unirii dintre scopurile războiului la români, atât istoriografia militară mai veche, cât și istoricii și analiștii militari postbelici au subsumat concepțiile strategice privind ducerea luptei armate, obiectivului unic declarat al domriiei **- neatârnarea[23].** Pentru generalul Radu Rosetti,

strategia s-a rezumat astfel în perioada 1300 - 1450 la următoarele etape: 1) ținerea turcilor cât mai departe de Dunăre;

2) oprirea turcilor la Dunăre; 3) împiedicarea de a înainta peste

Dunăre; 4) **defensiva activă** care presupunea *„apărarea tenace la graniță ",* evacuarea populației și *„pârjolirea Țării",* retragerea cu

„hărțuirea necurmată a inamicului", atragerea acestuia spre un loc strâmt, supunerea aparentă și atacarea prin surprindere într-un loc prielnic, și 5) urmărirea[24]. Potrivit *„Istoriei militare a poporului român", „în gândirea și arta militară românească scopurile politico-strategice ale războiului erau atinse prin două trei campanii cu o strânsă legătură între ele. Fiecare campanie sau etapă se desfășura după un scenariu propriu, cu obiective bine precizate și cu forțe și mijloace specifice cerințelor ei Prima, însuma, ca regulă generală, acțiunile de luptă și măsurile luate pentru întâmpinarea forțelor de invazie, încă de la frontieră, optând pentru o elastică apărare strategică în lungul direcției (direcțiilor) de înaintare a inamicului. A doua campanie sau etapă avea drept conținut principal bătălia hotărâtoare, care decidea, de regulă, deznodământul războiului, iar cea de-a treia - urmărirea forțelor dușmane scăpate din bătălie și alungarea resturilor acestora peste frontieră. Nu de puține ori la începutul primei campanii, se executa și mobilizarea forțelor principale ale oștirii^[5].*

Mai aproape de opinia generalului Rosetti, în completarea acestei imagini, opinia noastră este că, în marea majoritate a cazurilor, **prima etapă** a campaniilor antiotomane a constituit-o **ofensiva strategică,** vizând o paletă largă **de** obiective politice și militare[26]. Campania lui Mircea cel Bătrân de la Kărinovasi din 1393, campaniile lui lancu de Hunedoara din anii 1443 - 1448, chiar și amestecul militar al lui Ștefan cel Mare în Transilvania în 1467, demonstrează faptul că domnii români dispuneau de un bun **serviciu de informații,** fiind la curent cu efectivele inamicului, modul de organizare a apărării teritoriului sau calitatea oștirii, dotarea și instruirea, nemulțumirile interne și jocurile politice de culise, planurile de campanie și locurile de concentrare etc. în funcție de astfel de date și luând în calcul propriul potențial

militar, domnii români erau în măsură să elaboreze o **strategie realistă,** alegându-și în mod avantajos **obiectivele,** acordând scopurile cu mijloacele, stabilind forme adecvate de acțiune. Din această perspectivă, declanșate prin exploatarea elementului surpriză, **ofensivele strategice** românești urmăreau **câștigarea și păstrarea inițiativei** și **impunerea momentului** războiului ca timp fizic (iama în general), știut fiind faptul că otomanii, de exemplu, nu agreau decât intrarea în campanie în anotimpul primăverii, eventual verii. în plan strict militar, declanșate prin Dobrogea și dublate de **raiduri** ale călărimii care forța Dunărea Inferioară pe la toate vadurile, avansând adânc în teritoriul inamic, ofensivele strategice urmăreau **eliberarea teritoriilor** pierdute în perioada 1388 - 1421, **asigurarea controlului integral asupra liniei fluviului, dezorganizarea sistemului defensiv** otoman, **distrugerea bazelor logistice, tăierea liniilor de comunicație, împiedicarea concentrării de trupe** și **interceptarea marelui drum imperial** Constan tinopol - Adrianopol - Sofia - Belgrad. Ele nu numai că preîntâmpinau declanșarea ofensivei otomane, în situația în care aceasta fusese proiectată, dar urmăreau, în plan general politico-strategic, **schimbarea raportului de forțe.** Succesele antrenau de regulă și ridicarea la luptă a românilor sud-dunăreni, și bulgarilor până la limita spațiului etnogenetic românesc - Munții Balcani și, la flancul drept al „frontului românesc" răscoala sârbilor și albanezilor amenințând cu răsturnarea *„frontului"* otoman dunărean. **Teatrul de acțiuni militare** era mutat **în afara teritoriului de stat** românesc, iar **internaționalizarea conflictului,** stimulând ideea de cruciadă, oferea perspectiva alungării otomanilor din Europa. Din păcate până în vecul XVII când Habsburgii, în interes propriu, vor înainta cu tenacitate spre sud, nici o coaliție europeană patronată de papalitate, Ungaria sau

Germania nu s-a ridicat la înălțimea cerințelor impuse de formidabila mașină de război otomană, românii fiind, în cele din urmă, abandonați și obligați să renunțe la ofensivă. Dacă în acest moment nu intervenea o conciliere cu sultanul, pecetluită prin **ahdnâme** se trecea la cea de-a **doua etapă a apărării liniei Dunării** de către forțele care asigurau **acoperirea strategică** a frontierei. Scopul ei era nu oprirea inamicului la hotar, imposibil de realizat, ci **întârzierea** acestuia, câștigarea timpului necesar organizării **defensivei strategice.** în această etapă era **mobilizată la** *„oastea cea mare"* **și concentrată într-o zonă de așteptare strategică,** în regiunile submontane, *„țara",* populația era retrasă, și **teritoriul pustiit pe direcțiile probabile de înaintare,** procedeu de străveche moștenire ce provoca, în mod inevitabil, **epuizarea** prin înfometare și însetare a **adversarului[27].** Timpul câștigat era necesar totodată concentrării și apariției pe teatrul de război (teritoriul țării atacate) a forțelor armate ale celorlalte două țări surori și ale eventualilor aliați (Ungaria, Polonia, contingente italiene, germane, etc.). Urma cea de-a **treia etapă a defensivei strategice,** caracterizată prin **retragerea în permanent contact cu inamicul,** hărțuit ziua și noaptea, în **scopul atragerii în adâncimea teritoriului pe direcții false sau secundare de înaintare** spre Capitală. Etapa era punctată de **bătălii de etapă,** ca aceea de sub cetatea Argeșului *(„Arkîș")* din 1395 sau de la *„Războieni"* în 1476, de **acțiuni** executate ca urmare a manevrării **pe direcții (linii) interioare, dacă** inamicul înainta convergent **pe** mai multe direcții sau **pe linii exterioare,** asupra unui inamic ce înainta compact, cu forțele eșalonate **pe o singură direcție.** Aproape de frontiera montană se producea *„la tabără",* **joncțiunea** cu aliații care, echilibrând raportul de forțe, permitea **angajarea bătăliei** sau atacul

decisiv ca **premisă a trecerii la cea de-a patra etapă - contraofensiva strategică.** Desfășurată pe

mari adâncimi, aceasta urmărea să împiedice efortul de reorganizare a inamicului epuizat, să-i *„decimeze”* pe părți - ariergarda în primul rând, apoi grosul forțelor unde se afla comandantul - eșaloanele și se prelungea până la definitiva alungare a acestuia peste hotar.

Tactic, se remarcă **atenția** deosebită **acordată asigurării de luptă,** (îndeosebi **cercetării** și **siguranței),** utilizarea micilor detașamente de călărime, în **hărțuire,** organizarea unor **atacuri prin surprindere** asupra grupurilor inamice izolate pentru **distrugerea cercetării** acestuia și **împiedicarea aprovizionării[28], stratagemele** și **alegerea cu pricepere a terenului,** astfel încât adversarul să nu-și poată desfășura și utiliza forțele în cadrul bătăliilor impuse. Cele mai frecvente locuri alese erau **defileele înguste,** și **păsurile montane** *{„Posada”* 1330, *„pazzatele”* bănățene 1395 utilizate de Vlad Uzurpatorul și trecătorile montane în care a încercat să reziste Ștefan Mușat tot în 1395), terenuri mlăștinoase înconjurate de înălțimi *{„rovină”* - 1395 primăvara sub cetatea Argeșului), codrii (1369 pe Ialomița, 1394 *„la șanțuri”, „pe Argeș”,* 1422 la Marienburg, 1450 în Codrii Crasnei). Dificultățile naturale ale terenului erau sporite prin amenajări genistice, cu *„șanțuri și valuri de pământ eșalonate în adâncime”*[19].

în bătălie, **domnul** se afla, de regulă, pe o **înălțime dominantă** pentru a avea o **viziune de ansamblu** și **a** păstra **contrdlui** bătăliei. Mijloace empirice ca buciume, t trme **de** animale, timpul defavorabil (ploaie, ceață) apoi artileria, funcție de care încep în secolul XV să se organizeze dispozitivele, erau menite să producă deruta și **demoralizarea** adversarului. în general, la **centru** era plasată **infanteria** în

care predominau arcașii și **artileria, pe** flancuri **călărimea** pentru manevrarea flancurilor adverse prin învăluire și dublă învăluire, domnului

rămânându-i la dispoziție o **rezervă** puternică de curteni mari și mici în fruntea căreia se arunca el însuși în luptă în situații critice.

Fapt specific secolului XV, deci și epocii lui Vlad Țepeș, dată fiind înmulțirea populației și, implicit, a efectivelor, locurile alese **pentru bătăliile de proporții au început să coboare din trecătorile montane spre zonele împădurite, colinare sau împădurite și mlăștinoase de șes.** Este epoca în care începe să se impună **ideea** de **război manevrier,** deplasările facându-se călare, iar **cavaleria dobândind, în organica oștii, un rol preponderent,** datorită mobilității sale deosebite. Ca element de noutate, sub influența războaielor husite apar **în cadrul fortificațiilor pasagere** care protejează taberele, **întăriturile de care** legate **cu** lanțuri, constituind obstacole greu de trecut și, în același timp, mijloace de protecție. Ele au avut un rol hotărâtor în obținerea victoriei de către țăranii români și unguri în prima etapă a răscoalei de la Bobâlna (1437 - 1438) care a zguduit voievodatul intracarpatic.

De asemenea, **dezvoltarea artileriei,** adaptată inclusiv navelor fluviale și maritime, **a perfecționat tehnica asediilor,** în arta militară românească întâlnindu-se tot mai frecvent **cooperarea** în luptă **a flotei** (utilizată anterior doar la transport) **cu trupele terestre și asediile executate concomitent de pe apă și de pe uscat** asupra cetăților otomane dunărene. Primele operații de anvergură de acest tip au fost executate în cursul campaniei pentru degajarea liniei Dunării din 1445, când flota burgundo-papală a lui Walerand de Wawrin, sprijinită de oastea Țării Românești și detașamente ale lui Iancu de Hunedoara, au luat Turtucaia. Spaima otomanilor a fost atât de mare, încât în multe locuri (ex. Rusciuk și Rahova) au preferat în loc să reziste, să aplice ei înșiși tactica pâijolirii pământului, arzând tot și fortificații *„și bucalele și satele“*[30].

Această campanie mai are

însă și o altă semnificație, deosebit de importantă pentru noi, deoarece îl consacra pe foarte tânărul Vlad Țepeș ca militar, într-adevăr, se pare că viitorul mare adversar al otomanilor a primit acum „botezul focului", facându-și ucenicia, alături de fratele său mai mare Mircea, sub comanda ilustrului cavaler burgund, Walerand de Wawrin. ,

III. 3. Pregătirea politico- diplomatică și militară a lui Vlad Țepeș ca viitor domn și comandant de oști

În egală măsură Basarab și Mușatin, ca nepot, prin tatăl său Vlad Dracul, al lui Mircea cel Bătrân și, prin mama sa, fiu al lui Alexandru cel Bun, îndepărtată rudă prin alianță a lui Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș[31] s-a născut în Transilvania, la Sighișoara, în 1430 sau, mai probabil, în 1431, anul în care tatăl său, refugiat aici, era primit de împăratul
Sigismund I de Luxemburg în *„Ordinul Dragonului*Și-a petrecut primii ani de viață aici, într-o casă de piatră care încă se păstrează, deprinzând în mediul intelectual cosmopolit al sud-estului transilvan, ca os domnesc, tainele scrisului și ale cititului în limbile latină, germană și maghiară.

[nrmcEH 102

Educația,
ca fiu de domn, și poate, viitor domn, a primit-o la Târgoviște în anii 1436 - 1442 ai primei domnii a tatălui său. Paralel cu scrierea și cititul, a fost inițiat în tainele protocoalelor curții și în meșteșugul armelor. în anii 1442 - 1443 l-a însoțit în

prizonierat pe tatăl său, la Adrianopol, capitala de atunci a Imperiului otoman, fapt care i-a prilejuit un prim contact cu limba, cultura, mentalitatea, culisele disputelor de palat și ale diplomației otomane. A avut ocazia să-i cunoască, totodată, atât pe Mehmed II Fatih, viitorul său adversar, cât și pe Skanderbeg, eroul albanez în care mai mult ca sigur, a văzut un model.

Revenit în țară în toamna lui 1443 prin rămânerea ca garant la Adrianopol a fratelui său Radu (cel Frumos), Vlad era, la cei aproape 14 ani ai săi, conform cutumelor epocii, matur. Și-a putut astfel adânci pregătirea în domeniul armelor pe lângă fratele său mai mare Mircea, fiind în campania antiotomană din 1445, se pare, comandant al unui corp de oaste și reprezentant domnesc pe lângă căpitanii flotei burgundo- papale, fapt dedus din relatările lui Jehann de Wawrin[32].

Șansa de a avea un dascăl de talia profesionistului Walerand de Wawrin, i-a permis acumularea unor cunoștințe noi privind utilizarea artileriei, domeniul genistic, navigația, utilizarea flotei și a tacticii navale, atât pentru închiderea Dunării, cât și la asediul de pe apă și de pe uscat al cetăților porturi. De asemenea, a acumulat date concrete despre cetățile românești dunărene Silistra, Turtucaia, Giurgiu, Micul Giurgiu (Rusciuk), Nicopol, Tumu, Rahova, date care îi vor fi de folos în campaniile anilor 1461 - 1462 și a înțeles importanța economică și strategică a **Brăilei.** Ca o coincidență, în perioada în care tatăl său îi încredința primele funcții militare de răspundere, pentru a-i desăvârși practic educația ca viitor comandant de oști, Murad II (1421 - 1444, 1446 - 1451) îi dăruia prima domnie, de probă (1444 _ 1446) fiului său, Mehmed II Fatih (1444 - 1446, 1451 - 1481), cel care avea să fie marele învins al lui „Dracula“.

Cunoștința celor doi adversari avea să se reînnoiască în decembrie 1447 când, în urma asasinării lui Vlad Dracul și a

fiului său Mircea, din ordinul lui Iancu de Hunedoara, tânărul Vlad Țepeș a fost nevoit să se refugieze la Adrianopol. A facut-o însă în calitate de pretendent, noul sejur în capitala otomană servindu-i ca examen de viață. Timp de un an de zile el s-a angrenat în luptele de culise, obținând, în contextul pregătirii de către Iancu a campaniei de la Kossovopolje, care reclama prezența pe câmpul de luptă a uzurpatorului tatălui său, Vladislav al II-lea (1447 - 1448, 1448 - 1456), sprijinul armat otoman pentru ocuparea scaunului Țării Românești[33]. Domnia a fost însă de scurtă durată, de numai două luni (octombrie - începutul lui decembrie 1448) întoarcerea corpului expediționar moldo-muntean, cu ajutoare transilvane, obligându-1 să se refugieze din nou la Adrianopol. Experimentul i-a fost necesar lui Vlad pentru a înțelege că, în epoca dominată de figura cruciatului Iancu de Hunedoara, cel declarat de papa Calixt III (1455 - 1458) - *„forthissimus athleta Christi"*[34], **ocuparea scaunului domnesc cu sprijin otoman nu putea fi agreată nici în țară, nici în Europa.**

Inteligent, pe cale de a deveni un iscusit diplomat, disimulându-și adevăratele sentimente față de ucigașul tatălui și a fratelui său, el a decis să întreprindă indirect cucerirea bunăvoinței puternicului voievod transilvănean și guvernator al Ungariei. Profitând de înscăunarea în Moldova, cu sprijinul lui Iancu, a unchiului său Bogdan al II-lea (1449 - 1451), Vlad Dracula s-a refugiat la curtea acestuia la Suceava. Aici și-a desăvârșit pregătirea militară, luând contact cu specificul *„național",* de luptă, al *„oastei celei mari",* ca participant la înfrângerea polonilor în bătălia de la Codrii Crasnei (5-6 septembrie 1450) și s-a apropiat de vărul său mai tânăr, viitorul Ștefan cel Mare pentru care avea să constituie un model și un protector în primii ani de domnie. Asasinarea lui Bogdan al II-lea, la Reuseni (16

octombrie 1451) de către un *„comando"* polon al pretendentului Petru Aron, i-a obligat însă pe cei doi prinți să se refugieze în Transilvania.

Timp de trei ani, Vlad Țepeș a îndeplinit funcții de comandă în oastea voievodatului românesc intracarpatic, apoi l-a urmat pe Iancu la Buda unde și-a perfecționat calitățile diplomatice și și-a desăvârșit propria imagine despre suveran și rolul lui într-un stat creștin, ca martor și uneori participant la luptele de culise întreținute de marii magnați unguri și împăratul romano-german Friedrich III de Habsburg (1452 - 1493) în jurul regelui minor Ladislau Postumul (1444 - 1457). S-a inițiat astfel în culisele marii politici europene, ale ambițiilor laice îmbrăcate în haina fervoarei catolice și i-a cunoscut, în calitate de rudă săracă, pe membrii familiei lui Iancu de Hunedoara, acum întrezărind probabil posibilitatea întăririi rudeniei printr-o legătură matrimonială.

În paralel, Vlad nu și-a neglijat țelurile cele mai importante, strângând cu răbdare relațiile cu populația ducatelor Amlașului și Făgărașului care vedea în el un viitor stăpân, facându-și numeroși partizani în Țara Bârsei, atrăgându-i pe negustorii sași prin promisiuni de scutiri de taxe vamale și numeroși pribegi munteni, curteni și căpitani de oaste, dornici să continuie alături de Iancu de Hunedoara - devenit, după căderea Constantinopolului, speranța lumii creștine - lupta antiotomană. Soarta îi surâde atunci când Vladislav II, impresionat de succesele otomane, părăsește alianța cu Ungaria și Transilvania, făcând chiar incursiuni pe domeniile fiului lui Iancu, cornițele Ladislau[35].

Vlad dispunea deja de o puternică armată personală, stipendiată și înzestrată cu armament de foc, din banii puși la dispoziție cu titlu de împrumut, de negustorii sași, când Iancu de Hunedoara, pentru a-și asigura flancul stâng în vederea bătăliei Belgradului, a luat decizia numirii sale în funcția de

trupelor din sudul Transilvaniei, însărcinat cu acoperirea strategică a frontierei sudice a voievodatului (mai - iunie 1456)[36].

La numai o săptămână de la moartea protectorului său, răpus de ciumă în tabăra de la Zemun (11 august 1456), Vlad Țepeș forța, profitând de criza politică declanșată în Ungaria și Transilvania, trecătorile Carpaților Meridionali, în fruntea unui puternic corp expediționar, format din vasali, pribegi și mercenari. Dezlănțuită pe direcția Bran - Rucăr - Târgoviște - Târgșor - Gherghița - Snagov - București, ofensiva a luat sfârșit la Târgșor unde, surprins, Vladislav II a căzut răpus *„de sabie"* într-o scurtă ciocnire[37]. Astfel își începea Vlad, sub semnul săbiei, noua domnie de numai șase ani care avea să-l consacre pentru modul original în care a gândit războiul și actul de justiție, drept **cea mai cunoscută și cea mai controversată personalitate românească a tuturor timpurilor.**

Ajuns domn, la vârsta de 26 - 27 de ani, ceea ce pentru Evul Mediu însemna deplina maturitate, Vlad Țepeș era așadar beneficiarul moștenirii unei îndelungate tradiții de luptă pentru independență și unitate, al unor acumulări milenare în domeniul gândirii și artei militare și al unui organism militar bine structurat care își probase deja eficacitatea. Totodată, ca fiu de domn, în țară și în pribegie, pretendent, chiar domn pentru scurt timp în 1448, beneficiase de o educație de excepție și acumulase o bogată experiență proprie în domeniile diplomatic și militar. Cunoscător al limbii, culturii, obiceiurilor și vieții politice din Ungaria și Imperiul otoman - principalii adversari, la acea dată, ai poporului român - avusese totodată șansa să-i studieze îndeaproape și să-și desăvârșească formația, luptând sub steagul unor mari comandanți ai epocii, lancu de Hunedoara, Murad al II-lea, Walerand de Wawrin, Vlad Dracul, tatăl său, și Bogdan al II-lea al Moldovei. A avut apoi ocazia să-i

cunoască bine, încă din perioada de formare, pe cei trei mari conducători de state, ale căror destine

aveau să fie împletite cu al său: Matia Corvinul, Mehmed II Fatih și protejatul său Ștefan cel Mare. Toate aceste circumstanțe au favorizat atât demersul său politic și victoriile militare bazate pe o cunoaștere obiectivă a realităților contemporane, a adversarilor și potențialilor aliați, cât și libera exprimare a geniului său, care avea să îmbogățească arta guvernării, diplomția și știința militară românească și universală, cu valori care depășeau cadrul secolului său, prefigurând machiavellismul epocii Reformei. în istoria românilor el s-a impus ca un simbol național, alături de lancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare, pentru că, la fel ca și aceștia, a gândit la scara întregului teritoriu *„național",* în calitate de cunoscător și implicat direct în realitățile socio-economice, politice și spirituale ale fiecăreia dintre *„ Țările "* care-și disputau rolul de lider în spațiul românesc: Transilvania, Moldova, Țara Românească.

NOTE:

1 Vezi N. Bălcescu, Scrieri militare alese, București, 1957, p. 90.

2 Lt. col. V. Nădejde, Istoria armatei române, vol. I, Iași, 1930, p. 13.

3 Cpt. Mircea Tome seu, Știința militară și doctrina românească, București, 1937, p. 68.

4 Vezi Istoria militară a poporului român, vol. II, București, 1986, p. 493.

5 Ibidem.

6 Mayor Mircea Dogaru, Elementos de pensamlento militar y practica de la guerra entre los Rumanos en los siglos XV-XV1I, în *Jnfluencia del pensamiento militar sobra la guerra en los cinco uftimos siglos. El caso rumano',* Impreso en Rumania, 1990, p. 14-15.

7 DRH, B, I, București, 1966, p. 91.

8 Vezi Commandant Mircea Dogaru, Le râie de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumaln, dans la formation de sa pensie et de son art mlltaires au Moyen Age, în La guerre et la montagne dans l'hlstoire des Roumalns, Bucarest, 1991, p. 93-99.

9 Vezi Ștefan Ștefănescu, Țara Românească de la Basarab I *„întemeietorul"* până la Mlhai Viteazul, București, 1971, p. 35.

10 Vezi Sergiu Iosipescu, Ballca, Dobotlță, Ioancu, București, 1985, p. 120-125.

11 Vezi Lt. maj. Mircea Dogaru, Mircea cel Mare - ctitor de Țară, strălucit comandant de oaste, în PAM. 4/1986, p. 15-16; Idem, Ctitor și unificator de Țară, domn până la Marea cea Mare, în L.I.P., 3(9)/1986, p. 3; cf. Cronicari munteni, ed. M. Gregorian, vol. I, București, 1961, p. 239.

12 S. Iosipescu, op. cit, p. 124-125.

13 Vezi Lt. maj. Mircea Dogaru, Mircea cel Mare - ctitor de Țară, strălucit comandant de oaste, în loc. dt., p. 17-20.

14 Apud V Motogna, Articole și documente. Contribuții la Istoria românilor din veacurile X1I-XV1, Cluj, 1923, p. 20-21 (afirmația aparține secretarului regal Petru Perembski); cf. A. Bonfini, Hlstoria Pannonlca sive Hungaricarum Rerum Decades IV et dlmldla libris XLV comprehensae, Coloniae Agrippinae, 1690, p. 304.

15 Apud Călători străini în țările române, vol. I, București, 1968, p. 482-483. De o parte și de alta a fruntariei montane permeabile, locuitorii se socoteau elemente ale unui întreg, toți *.creștini și de același neam'* (Apud Literatura română veche «1402-1407», ed. G. Mihăiță, Dan Zamfirescu, vol. I, București, 1969, p. 39). In conștiința intelectualității europene renascentiste, această unitate a pătruns în mod firesc sub numele de *JJada".* Nu numai Antonio Bonfini, contemporanul lui Vlad Țepeș, dar și Lodovico Tubero va utiliza pentru Țările Române denumirea de *.Dacia"* (Apud Ce spun cronicarii străini despre Ștefan cel Mare, ed. N. Orghidan, Craiova, 1915, p. 86). Prin *JJada'* se înțelegea ceea ce astăzi am putea numi teritoriu național, estimat conds și preds cu aproape patru secole în urmă în cartea sa *Jiungaria'* de către Nicdaus Olahus: *Jn Dada se găsesc provindile Valahia Mare numită și Transalpina, Moldova, Transilvania, Maramureșul, Țara Someșului, Țara Crișului, Nyr și Țara Timișului"* (Umanistul Nicolae Olahus «Nlcolae Românul» «1493-1568». Texte alese, ed. I. S. Firu, C. AJbu, București, 1968, p. 116).

16 Vezi I. Bogdan, Documente moldovenești din secolele XV-XV1 în arhlvul Brașovului, în *,C.L',* XXXIX/1905, p. 852; DRH, D, I, București, 1977, p. 296.

17 Idem, Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI, I, București, 1905, p. 41.

18 Istoria gândirii militare românești, București, 1974, p. 39.

19I. Bogdan, Documentul Râzenllor din 1484 și organizarea armatei

moldovene . în secolul al XIV-iea, București, 1908, p. 21.

20 Vezi Hurmuzaki I/2, p. 567-568; N. Iorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria

românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. III, București, 1897, p. 101-102; G. I. Brătianu, Origlnes et formation de l'unitâ roumalne, Bucarest, 1943, p. 148.

Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 418.

21 Vezi pe larg Ion Sabău, Relațiile politice dintre Moldova și
22 Transilvania în timpul lui Ștefan cel Mare, In Studii cu privire la Ștefan cel Mare, București, 1956, p. 226-229.

23 Vezi Generalul Radu Rosetti, Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea, București, 1947, p. 101; Istoria militară a poporului român, București, 1986, p. 496.

24 Generalul Radu Rosetti, op. dt., p. 104,115.

25 Istoria militară a poporului român, vol. II, p. 496.

26 Vezi, pe larg, Commandant Mircea Dogaru, Le râie de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumaln, dans la formation de sa pensie et de son art mlltaires au Moyen Age, In loc. dt., p. 107-113; Idem, Elementos de pensamlento militar y practica de la guerra entre los Rumanos en los slglos XV-XVIII, în loc. dt., p. 15-22.

27 Referitor la campania din 1330 a regelui Card I Robert cTAnjou, Cronica pictată de la Viena precizează că, avansând In adândmea teritoriului, prin zonele de câmpie ale Olteniei, *.neputând regele și ai săi să găsească de mâncare ...au început* să *sufere curând de foame, regele însuși, ostașii și caii"* (Chronlcon Plctum Vlndobonense, In Fontes Hlstoriae Daco-Romanorum, ed. G. Popa-
28 Lisseanu, Fasc. XI, București, 1937, p. 234).

Descriind acțiunile lui Mircea cel Bătrân, Laonic Chalcocondil nota că *.Urmărea și* ei *armata lui Baiazid prin pădurile țării, care sunt numeroase și de peste tot înconjoară țara, așa că nu e accesibilă vrăjmașilor și este anevoie de cuprins. Și urmărind armata, făcea fapte însemnate luptându-se chiar dacă un detașament al inamicului, rupându-se de grosul armatei, mergea tn vreo parte a țării după hrană ori după prindere de vite. Pe când armata înainta,*
29 *el o strâmtară foarte rău, și o primejduia și nu-i dădea răgaz,*
30 *distrugând-o"* (Laonic Chalcocondil, Expuneri Istorice, ed. V. Grecu,
31 București, 1958, p. 64).

General Radu Rosetti, op. dt, p. 87.

Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 121.

Vezi C. C. Giurescu, Viața Iul Vlad Țepeș sau Dracula, in *Jurnal de călătorie",* București, 1971, p. 253-254; C. Kogălniceanu, Tabloul genealogic și cronologic al Basarabllor, domni al Țării Românești, 1310-1659, București, 1912; I. Minea,

Informațiile românești ale cronicii lui Jan Dlugosz, Vălenii de Munte, 1962, p. 37; A. Sacerdoțeanu, Stema lui Dan al II-lea In legătură cu familiile Hunlade și Olah, în R.M. V, (1968), p. 1; G. Barițiu, loan Corvin de Hunedoara, originea, genealogia, faptele sale Imortale, în *.Transilvania',* nr. 5/1873, p. 8; cf. în Anexe, schema nr. 4.

32 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 86,88-116.

33 Vezi Cronici turcești despre țările române. Extrase, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M. A. Mehmet, București, 1966, p. 185, 244; DRH, D, I, p. 403; Humnuzaki, XV/1, p. 35.

34 Hurmuzaki, I/2, p. 61.

35 DRH, D,I,p. 449-451.

36 DRH, D, I, p. 403; Hurmuzacki, XV/1, p. 37.

37 Vezi Istoria Țării Românești (1290 - 1690). Letopisețul Cantacuzlnesc, ed. G. Grece seu, D. Simonescu, București, 1960, p. 4; N. lorga, Inscripții din bisericile României, vol. I, București, 1905, p. 100.

CAPITOLUL IV

ASPECTE ORIGINALE ÎN GÂNDIREA POLITICO-MILITARĂ A MARELUI VOIEVOD ȘI DOMN VLAD ȚEPEȘ

IV. 1. Comandamentele politico-militare ale epocii

omniile lui Vlad Țepeș se circumscriu etapei decisive a luptei pentru asigurarea controlului Dunării Mijlocii, Inferioare și Maritime, declanșată de emirii otomani încă în 1388. Murad II Augustul (1421 - 1444, 1446 - 1451) a pecetluit soarta Peninsulei Balcanice, transformată în cea mai mare parte în provincie otomană prin cucerirea Thessaliei (1430) și acceptarea vasalității de către Epir, Acamania și Serbia despotului Gheorghe Brankovic (1427 - 1456). După 1421, cetățile de pe malul stîng, Dobrogea sudică și centrală au intrat, în pofida campaniilor româno-cruciate pentru eliberarea lor, în

*„Casa Islamului*Rezistența albanezilor va înceta odată cu moartea lui George Castriota (Skanderbeg) (1468). Cu excepția cîtorva apanaje în Peloponez și pe litoralul nordic și sudic al Mării Negre, deținute de membri ai familiilor imperiale, Bizanțul era redus, la sfârșitul domniei lui Ioan VIII Paleologul (1425 - 1448) doar la Capitală și împrejurimi. în mod firesc, se impuneau pentru

*** Potrivit doctrinei imperiale otomane care începe să se contureze în această perioadă, urmând a fi legiferată în timpul lui Suleyman Kanunî (1520-1566), așa cum în ceruri există un singur Dumnezeu - Allah, pe pământ trebuie să existe un singur stăpân - sultanul și un singur organism politico-statal, o singură putere - *.Casa Islamuli"* (Dar-al Islam) - Imperiul otomarr. In afara acestuia nu existau alte state d doar *Jurme"* conduse de bey-i *.necredincioși'* ale căror teritorii se situau în *.Casa Războiului"* (Dar-al dhad). Datoria musulmanilor era să poarte împotriva lor război sfânt (dhad) până la completa integrare a acestor teritorii și a *Jurmefor"* care le locuiau, în *.Casa Islamului".* Neexistând, în concepția lor, alte state, otomanii, aflati în război perpetuu, nu puteau încheia nid tratate de pace, nid alianțe; ca stăpâni universali, sultanii emit doar *.cărți de pace"* (ahdname), în fapt *.porunci"* creștinilor. Iar pentru etapa intermediară, între padficarea prin cucerire și război, a armistițiilor, ei emit, în scopul camuflării stării de armistițiu, *Jegăminte ale păcii și ale iertării"* (adh-ve-amman), care, de facto, sunt tratate bilaterale, cu obligații redproce și consfințesc alianța (alianță pditico-militară) dintre Imperiul otoman și țările creștine necucerite cu sabia dar aflate în afara *.Casei Războiului".* După lichidarea în 1461 a ultimelor forme statale în Balcani și a prindpatului Marilor Comneni, această stare de armistițiu și calitate de *.aliat"* temporar va fi recunoscută, grație efortului militar al lui Vlad Țepeș, continuat de Ștefan cel Mare, Țărilor Române, încadrabile în ceea ce juriștii otomani vor numi *.Casa Păcii"* (Dar-al ahd). Domnii români vor răscumpăra pacea prin harac și vor neutraliza tentativele pretendentilor refugiați la otomani prin daruri făcute diferitelor personalități din seray, (sultana mamă, marele vizir, favorite etc.). Ca *știați"* vor fi obligați să refuze orice sprijin adversarilor sultanului, să-și orienteze produsele comerdale, îndeosebi articolele strategice (metale, lemn, cânepă, piei, oi, vite, etc.) spre Imperiul otoman și, în caz de război în Europa, să sprijine oștite acestuia cu trupe auxiliare (călăuze, *.geniști",* care de transport etc.) și zaherele (provizii); la rândul lor, sultanii se obligau să intervină cu trupe în sprijin, la cerere, să nu se amestece în problemele interne ale prindpatelor și să nu permită supușilor lor să ridice *Jăcașuri și meceturi",* ded să posede proprietăți și clădiri cultice pe teritoriul românesc.**

otomani, ca obiective strategice prioritare, Constantinopolul, rămas în spatele *„frontului ",* nordul Dobrogei cu sectorul maritim al Dunării prin care se puteau trimite ajutoare, pe calea

apei, citadelei imperiale asediate și Belgradul, principalul obstacol în calea înaintării spre Europa Centrală. Atingerea acestor obiective ar fi permis sultanilor înaintarea nestingherită pe cele două direcții strategice: nord-pontică și central-europeană.

în fața primejdiei otomane, Europa se prezenta după moartea împăratului romano-german Sigismund I de Luxemburg care-i asigurase un fragil echilibru politico- militar, mai sfâșiată de contradicții interne ca oricând. Spania, aflată în plină Reconquistă antiarabă și luptă pentru unificare, disputată de Castilia și Aragon, încă nu exista ca putere politică, Anglia și Franța se sfâșiau încă reciproc în *„războiul de 100 de ani"* încheiat în chiar anul căderii Constantinopolului, 1453 și urmat de un îndelungat conflict franco-burgund, Italia, fărâmițată era disputată de papalitate, Aragon și împărații romano-germani, iar în Ungaria alegerea ca rege a lui Albert de Habsburg (1438 - 1439) prin concesiile fără precedent făcute nobilimii tocmai în privința obligațiilor militare ale acesteia și moartea sa prematură, s-a dovedit o catastrofă. O rază de speranță a oferit-o Italiei și Europei Centrale direct amenințate, înfrângerea partizanilor fiului minor al defunctului rege, Ladislau, de către partida filo-polonă și încheierea unei uniuni dinastice ungaro-polone prin recunoașterea regelui Vladislav III Jagello (1434 - 1444) și ca rege al Ungariei (1440 - 1444) sub numele de Vladislav I. Tânăr și lipsit de experiență, acesta cade rușinos în bătălia de la Vama (10 noiembrie 1444) - strălucită victorie a lui Murad II. în aceste condiții ca braț armat al papalității, apărător al creștinătății, arbitru al situației din Ungaria, pe care o va conduce între 1446 și

1453 în calitate de guvernator, se impune voievodul Țării Ardealului, românul Iancu de Hunedoara. Adevărat conducător al celor trei Țări Române în perioada 1442 - 1456, Iancu le folosește impresionantul potențial militar pentru stăvilirea expansiunii otomane în folosul lor, în primul rînd, dar și, fapt de natură să-i atragă reticența și chiar rezistența soldată cu dese apeluri ale pretendenților la sprijin armat polon sau otoman, în interesul mai larg al Europei catolice. Dincolo de romantismul campaniilor sale și victoriile locale obținute, trebuie recunoscut însă faptul că, toate acțiunile întreprinse în perioada 1443 - 1448 s-au soldat cu răsunătoare eșecuri, nereușind să atingă obiectivele majore propuse - alungarea otomanilor din Europa și despresurarea Constantinopolului permanent asediat, obiective care, atinse, ar fi schimbat istoria continentului și a lumii, deoarece împăratul Ioan VIII Paleologul, înfruntând mânia populară, sacrificase ortodoxia, acceptând unirea bisericilor în condițiile impuse de papalitate, la conciliul de la Ferrara - Florența (6 iulie 1439). Și iarăși, obligați de condiția onestității impusă cercetării istorice autentice, trebuie să precizăm că, având de înfruntat în egală măsură pericolul otoman și cel catolico-ungar, românii au pierdut în această epocă a pendulării între Iancu de Hunedoara și Murad II, care deveneau pe rând agresori și aliați, mii de oameni pe câmpul de luptă și câțiva voievozi de excepție: Vlad Dracul și fiul său Mircea asasinați din ordinul lui Iancu în 1447; Roman al II-lea al Moldovei (1447 - 1448), asasinat în 1448, moarte plătită de pretendentul impus pe tron de Iancu, Petru II Mușat, cu cedarea importantei cetăți Chilia în care se instalează o garnizoană ungurească, apoi cu propria sa moarte și instalarea în Moldova a guvernatorului ungur Csupor (26 martie 1449) și, în fine, Bogdan II (1449 - 1455) ucis de către Petru Aron (1451 - 1452, 1454 -

1455, 1455 - 1457). Slăbirea, în aceste condiții, în primul rând a Țării Moldovei, a atras primul asediu otoman al Cetății Albe (1454) și, prin acceptarea ultimatumului din mai 1456 de către Petru Aron, primul ahd-ve-amman acordat acestei țări românești (9 iunie 1456, la leni-Derbent), obligată să-și răscumpere pacea prin plata unui harac de 2 000 de galbeni. Moldova cumpăra protecția atât împotriva Ungariei, cât și a Poloniei, suficient de puternică pentru a interveni cu armele în problemele interne ale vecinului din sud după moartea lui Alexandru cel Bun, dar insuficient consolidată pentru a reprezenta un factor de primă importanță în politica europeană. Pradă ea însăși unui îndelungat conflict cu Lituania, izbucnit la moartea marelui duce Vitold (1430) și stins abia în 1446 prin alegerea lituanianului Cazimir Jagello ca rege al său (1446 - 1496), Polonia va fi obligată să poarte un sângeros război cu vechii săi inamici, Cavalerii Teutoni (1454 - 1466) desfășurat în chiar perioada care-1 va consacra ca lider european al cruciadei antiotomane pe Vlad Țepeș.

Acesta fiind tabloul politico-militar al epocii, iar amenințarea concentrându-se asupra Dunării Inferioare, locuită pe ambele maluri de români și a sectorului său maritim, se poate aprecia că toate proiectele de cruciadă antiotomană inițiate de papalitate au fost susținute și plătite în epocă, în primul rând, cu sânge românesc. \' ȚM:' •

în fața unei Europe sfâșiată de lupte interne și a unei Românii fragmentată în trei state, victimă și speranță, în același timp, a creștinătății occidentale, se ridica un stat născut și crescut prin războaie, ajuns ca urmare a înțeleptei și îndelungatei domnii a lui Murad II la apogeul puterii sale militare. Personalitate la fel de marcantă ca și a tatălui său, *„Augustul",* sau a străbunicului său Bayezid I Ildîrîm

(*„Fulgerul"),* Mehmed II Fatih (Cuceritorul) nu

a făcut decât să-i dea **de jure,** prin puterea săbiei, strălucirea imperială pe care o avea **de facto.** Continuând după 1451 politica înaintașilor, el a organizat și omogenizat din punct de vedere etnic (prin schimburi de populație), economic, social și spiritual, teritoriile de cucerire moștenite, motiv pentru care, în toate biografiile pe care i le-au dedicat cei mai reputați turcologi l-au considerat drept întemeietorul adevăratului imperiu[1]. în scopul centralizării statului și consolidării sale militare, a întărit controlul său asupra pământului, sporind, în detrimentul domeniilor clerului **(vakuf)** numărul **timarurilor** (loturi date în posesie pe timpul vieții timarioților, călăreți asimilați cavalerilor apuseni, aflați la baza ierarhiei sociale și militare a privilegiaților), desființând toate autonomiile locale, atât în Balcani cât și în Asia Mică, teritoriile foștilor vasali creștini sau selgiukizi devenind astfel regiuni de guvernare directă. Mehmed II a reorganizat apoi armata, punând accentul pe armele în care otomanii erau deficitari, flota și artileria, pe înzestrarea cu armament modem și instruire, obținînd o armată de profesioniști, cu efective impresionante și disciplinată, care a pus bazele supremației otomane în Mediterana Orientală (Levant)[2].

în ceea ce privește obiectivele prioritare ale strategiei otomane, Mehmed II a stabilit următoarea ordine de acțiune: 1) Constantinopol ca obiectiv situat în spatele *„frontului*2) Belgrad; 3) Dunărea maritimă. în 1452, pentru a închide Strâmtorile, el a ridicat pe țărmul european al Bosforului, ca pandant al citadelei anatoliene **Anadolu Hisarî,** fortăreața **Rumeli Hisarî[3].** Orașul imperial fiind practic încercuit, la 6 aprilie 1453 începea deja asediul propriu-zis. în pofida eforturilor împăratului Constantin XI Dragasses (1449-1453) care a mers până la a accepta Unirea

religioasă cu Roma, proclamată în biserica Sfanta Sofia la 12 decembrie 1452, Occidentul nu i-a

venit în ajutor, suma intereselor meschine ale conducătorilor europeni, din rândul cărora lancu de Hunedoara fusese exclus la acea dată (13 februarie 1453, Dieta ungară de la Poszony) conlucrând la căderea Bizanțului la 29 mai 1453. Apoi după ce și-a asigurat neutralitatea Moldovei și Țării Românești, ai căror domni, Petru Aron și Vladislav II, s-au considerat, prin înlăturarea de la putere a lui lancu de Hunedoara, dezlegați de obligațiile asumate față de acesta, după ce a desființat ultimele frânturi ale puterii bizantine de pe litoralul pontic[4], Fatih a atacat Belgradul, început la 3 iulie 1456, grație îndeosebi libertății de manevră și victoriilor flotei lui lancu pe Dunăre, asediul s-a încheiat însă la 22 iulie cu un eșec surprinzător pentru cuceritorul Constantino- polului. Din înfrîngere, Mehmed II a înțeles că ordinea ultimelor două obiective nu era bine stabilită. Ca poartă a Europei Centrale, Belgradul nu putea fi luat și păstrat, *„frontul"* înaintând prin Ungaria, spre Viena, cât timp mai existau autonomii locale și dinasti cu veleități de independență în Balcani și Asia Mică, iar Dunărea maritimă, prin care flotele ostile puteau pătrunde prin Marea Neagră sau prin care, închizând-o, românii puteau interzice pătrunderea flotei otomane spre teatrul de acțiuni militare, rămânea în primul rând un condominium moldo-muntean, oferind, prin Chilia, un avantaj strategic Ungariei. Obiectiv economic și strategic de cea mai mare importanță, Dunărea maritimă ar fi adus în același timp otomanilor, prin deținerea terminalelor marilor drumuri comerciale terestre care legau Europa Centrală și Nordică prin cetățile sale porturi și Marea Neagră de Orient, o sursă considerabilă de venituri provenite din taxe vamale și de depozit, atât de necesară efortului militar. Ar fi deschis apoi complet cea mai lesnicioasă cale de transport, ca principală arteră navigabilă

continentală, a materialelor, proviziilor și rezervelor otomane spre Belgrad apoi spre Buda,

Bratislava (Poszony) și Viena. Deținerea gurilor Dunării ar fi dus implicit la sărăcirea visteriilor Moldovei și Țării Românești cu grave repercusiuni asupra organismului lor militar și, prin permanenta amenințare de flanc reprezentată în primul rând pentru domnii munteni, la garantarea respectării de către aceștia a neutralității. Totodată, cucerirea integrală a Dobrogei și încătușarea Dunării maritime cu fortărețe otomane, ar fi deschis pentru sultan direcția nord-pontică, menită să ducă la transformarea Mării Negre în *„ lac otoman*

Prioritară după căderea Constantinopolului era, așadar, lichidarea situației intolerabile de la Dunărea maritimă, deoarece, potrivit mărturiilor vremii[5], Imperiul otoman *„de cealaltă parte a Dunării se învecinează cu Valahia până la mare",* deoarece acolo *„sunt mai multe locuri care aparțin de drept Valahiei"* atât celei *„Mari"* (Țara Românească), cât și celei *„Mici"* (Moldova), importanța lor fiind evidentă: *„acolo așezări sunt Brăila, Chilia, Cetatea Albă și brațul Dunării care coboară în Marea cea Mare sau Ocean, nu departe de Constantinopol*.* Datorită marelui volum de mărfuri tranzitate sau desfăcute aici, Brăila (Brilago, Brilagio, Brailigo, Ibrail, Prailavon) era privită de otomani ca *„cel mai celebru târg**,* iar Chilia drept *„cheia și ușa de intrare pentru Moldova și Ungaria, ca și pentru întreaga regiune a Dunării"*[1]*.* Din punct de vedere strategic, Chilia și Cetatea Albă constituiau alături de Belgrad pilonii sistemului defensiv ponto-dunărean și central european, Mehmed II Fatih argumentând necesitatea cuceririi lor, prin faptul că *„atâta timp cât Chilia și Cetatea Albă le țin și le stăpânesc românii, iar ungurii Belgradul sârbesc, noi turcii nu vom putea avea nici o biruință**.*

Pe lângă avantajele economice directe sau decurgând din subordonarea Moldovei și Țării Românești și controlarea

comerțului cu Orientul al orașelor transilvane, cucerirea Brăilei, Chiliei și Cetății Albe ar fi deschis perspectiva realizării planului otoman de dominație pontică și, implicit, prin înstăpânirea asupra întregii linii a Dunării de Jos, perspectiva căderii Belgradului și relansării ofensivei otomane asupra Europei Centrale. Iar înfrângerea de la Belgrad, departe de a putea fi exploatată de creștinii dezbinați, a oferit șanse nesperate otomanilor, prin factorii conjuncturali care au dublat-o: moartea lui Iancu de Hunedoara în tabăra de la Zemun (11 august 1456) urmată de aceea a fiului său Ladislau, comite de Bistrița și a regelui Ladislau Postumul (1457) care au aruncat Ungaria în anarhie. Mai mult, Matia Corvinul, al doilea fiu al lui Iancu avea să fie dus în prizonierat (1457) de împăratul romano-german Frederic II (1440 - 1493) pretendent și el la Coroana Ungariei.

În aceste împrejurări, când ultimele obstacole în calea împlinirii visului de dominație continentală a tânărului sultan Mehmed II Fatih*, păreau să fi dispărut, România a dat trei conducători de vârstă apropiată care, luptând independent, au salvat Europa Centrală și Răsăriteană, oprind pentru 7 decenii Imperiul otoman la Dunărea Inferioară: Vlad Țepeș, domn al *„Valahiei Mari",* Ștefan cel Mare, domn al *„Valahiei Mici"* și Matia Corvin, (fiu al celebrului voievod al *„Valahiei Tran Siuana"*[9], Iancu de Hunedoara), care, întors din prizonierat, era ales, la 24 ianuarie 1458, rege al Ungariei. Din nefericire, ambițiile catolico-imperiale ale lui Matia aveau să determine o rivalitate degenerată în conflict armat, cu grave repercusiuni asupra lui Vlad Țepeș în 1462 și aducându-1 pe el însuși la un pas de moarte în 1467, când avea să fie rănit de oștenii lui Ștefan cel Mare la Baia. Abia în 1475 și pentru scurt timp (moartea lui Vlad Țepeș producându-se la începutul lui 1477) cei trei conducători,

. * Mehmed II Fatih se născuse în 1432, fiind ded cu un an - doi mai mic decât Vlad Țepeș și având 21 de ani în momentul cuceririi Constantinopolului.

care ar fi putut schimba istoria Europei Centrale și Răsăritene, aveau să facă front cor iun, răpindu-i definitiv lui Mehmed II Fatih (mort și el în 1481', șansa de a-și vedea împlinit programul - cucerirea Chiliei, Cetăți Albe și Belgradului și deschiderea drumului victorios spre Jngaria și nordul Mării Negre.

în 1456 însă, planurile de campanie otomane vizând Dunărea maritimă, șocul agresiunii urma să fie suportat mai puțin de către Transilvania și Ungaria, și prioritar, de Țara Românească și Moldova care stăpâneau încă această regiune. în primul rând de către Țara Românească a cărei frontieră cu Imperiul otoman fluctua în Dobrogea pe linia est-Brăila (Măcin) - Isaccea - *„Rahoma",* localitate situată *„la mică distanță"* de Chilia[10] - brațul Sfântul Gheorghe". în mod logic, primejdia concretă îi impunea lui Vlad Țepeș ca principal comandament - organizarea apărării, ceea ce implica înscrierea în programul politico-militar al domniei sale a următoarelor obiective: întărirea autorității centrale și stoparea tendințelor anarhice ale boierimii; asigurarea prin activități economice a veniturilor necesare dotării și instruirii oștirii; sporirea capacității ofensive și defensive și întărirea disciplinei oștirii; pregătirea teritoriului țării pentru apărare; realizarea unui sistem eficace de alianțe, în primul rând prin refacerea frontului de luptă interromânesc.

Vlad Țepeș a acționat însă și potrivit unor comandamente moștenite, tradiția informându-ne că primise cu limbă de moarte din partea tatălui său, o dată cu sabia transmisă de marele logofăt Cazan și sarcina refacerii stăpânirii lui Mircea cel Bătrân la toate fruntariile și revenirea la statutul de neatârnare față de sultan[12]. Acestea presupuneau înscrierea ca obiectiv prioritar de politică externă, pe lângă asumarea rolului de lider al tuturor românilor, încadrarea alianței interromânești într-o coaliție europeană mai largă, antiotomană, vizând, sub stindardul cruciadei, alungarea turcilor din teritoriile sud-dunărene răpite într-o primă etapă,

eliberarea întregii Peninsule și, ulterior, alungarea lor peste Strâmtori și eliberarea Constantinopolului. Cunoscând firea lui Vlad Țepeș este de presupus, și vom încerca să demonstrăm acest lucru, că, în condițiile dispariției împăraților creștini ai Răsăritului, o dată atinse obiectivele precizate, marele domn visa chiar mai mult decât reluarea drumului Basarabilor spre unirea **in integrum,** de acolo de unde fusese întrerupt în anii 1388 - 1390 - substituirea puterii imperiale decăzute prin resuscitarea, în spiritul Asăneștilor a vechii idei imperiale romane.

IV. 2. Concepțiile lui Vlad Țepeș despre domnie, Țară și misiunea conducătorului politic și militar

n totalitate, cercetătorii epocii lui Vlad Țepeș sunt de acord asupra faptului că programul său politic de domnie a fost sintetizat în celebra frază-argument din scrisoarea trimisă brașovenilor la 10 septembrie 1456: *„Trebuie să luați aminte că atunci când un om sau un domn este puternic și tare, atunci poate să facă pace după cum vrea; dar când este fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu el ce va voi"*|

Este evident faptul că, utilizând generalizarea *„om sau domn",* Vlad Țepeș își concentrează în această frază întreaga filozofie de viață, raportând existența la fenomenul LUPTĂ - individuală sau colectivă (război). Nu poți trăi ca om dacă nu ești un învingător; nu poți supraviețui ca domn, dacă nu ești puternic din punct de vedere militar. în concepția sa statul se confundă cu domnul și imaginea domnului cu aceea a armatei sale și a

priceperii politice și militare personale. De aceea a urmărit atât pe plan intern, cât și pe plan extern, să devină *„puternic și tare",* utilizând ca instrument forța militară, argument suprem care-i justifica pretenția de singur stăpânilor *„a toată țara"*[M].

Șef al statului în calitate de comandant al oștirii, în vechea tradiție imperială romană, stăpân unic al pământului Țării, cu drept de viață și de moarte asupra supușilor și instanță supremă în tradiția Orientului, transmisă prin Bizanț, Vlad Țepeș **a pedepsit cu moartea pe oricine i-a contestat calitatea de voință unică, încălcându-i deciziile și prejudiciindu-i imaginea.** Astfel, pe boierul **Albu cel Mare** l-a executat *„cu tot neamul lui** pentru că *„s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Țepeș*[44 15]*;* **pe negustorii sași pentru că i-au încălcat dispozițiile** de a nu mai desface mărfuri decât în locurile stabilite, iar **în Amlaș și Făgăraș a organizat represalii deoarece,** deși lancu de Hunedoara confiscase aceste ducate în 1452, el **le considera încă ale sale prin drept de moștenire. Locuitorii celor două** *„țări*[44]*,* acordând în 1460 sprijin pretendentului Dan cel Tânăr **se făcuseră vinovați,** așadar, **în concepția sa, de** *„hiclenie*[44]*.* Titulatura sa este elocventă în acest sens: *„Io Vlad voievod și domn și fiul marelui Vlad voievod, stăpânind și domnind peste toată Țara Românească, Amlașului și Făgărașului herțeg*[44 16]*.* Vlad Țepeș își anunța astfel dreptul indiscutabil asupra teritoriilor românești stăpânite de înaintașii săi. Mai mult decât aceștia însă, care acceptau titlul de herțeg (duce) implicând poziția de vasalitate față de regele Ungariei, în 1456, profitând de vidul de putere din acest regat el își afirma calitatea de *„domn al Țării Făgărașului și Amlașului*[44]*,* deci de suveran, singur stăpânilor[17]. Descifrată fiind, ambiția lui de conducător unic al tuturor românilor, a fost acceptată drept firească de către unii dintre cei mai informați observatori contemporani. Astfel, Petru de Thomassiis,

reprezentantul dogelui Veneției la Buda, deci un avizat asupra realităților din Ungaria și Țările Române în care avea informatori *(„ambasadori")* raporta la 4 martie 1462 despre faptele *„lui Dracula - Voievodul Transilvaniei sau al Valahiei*[uW], iar Philippo Buonaccorsi-Callimachus (1437 - 1496), secretarul regelui Poloniei, comparându-1 pentru vitejie cu *„Epirotul Skanderbeg",* îl numea *„imperatore Dracula Valacho"*[t9].

Moștenitor deci al tradiției imperiale romane, dar și a celei orientale transmisă prin Bizanț, invocând dreptul său asupra teritoriilor românești de dincolo de munți după *„legea veche și obiceiurile dinainte*^[20], Vlad Țepeș își preciza în același timp locul în contemporaneitate, invocând în sprijinul faptelor sale, și datoria de prinț al lumii creștine: *„Eu sunt pincipe creștin. Dacă va veni sultanul și ne vom întâlni, să nu crezi că voi da înapoi"*[2'. Concepția sa despre domnie, întemeiată pe tradiție și realitățile contemporane ale vidului de putere creștină în Orient, în urma prăbușirii Bizanțului, este, așadar, imperială. Potrivit povestirilor germane sau slavone, el îi pedepsește pe solii lui Mehmed II sau Matia Corvinul, puternicii zilei, încălcându-le inviolabilitatea persoanei, pentru a atrage atenția stăpânilor lor că nu i-au acordat respectul cuvenit, venind *„la un mare stăpânitor*^[22]. Un stăpânilor care, asemeni împăraților bizantini a căror autoritate o substituia, se afla deasupra bisericii, voința sa fiind însăși voința lui Dumnezeu! Astfel, Vlad Țepeș modifică tipicul actelor de danie stabilit de vechii domni, care se încheia cu un blestem invocând pedeapsa divină pentru urmașii care le vor nesocoti voința. El **asociază pedepsei divine propria sa pedeapsă:** *„cine nu ar asculta porunca domniei mele și i-ar turbura* (pe beneficiari - n.n), *unul ca acela va muri în pără cu preacurata născătoare de Dumnezeu și va primi rău și urgie de la domnia mea ca un necredincios și călcător al poruncii*

domniei mele^. Necredința față de Dumnezeu, fiind în concepția sa tot una cu necredința față de el însuși, în multe documente Vlad nici nu mai invoca pedeapsa divină, fiind suficientă amenințarea pentru veacul vecilor cu propria sa pedeapsă: *„Nimeni / să nu cuteze să-i turbure; nici sudeț, nici globnic, nici birari, nici nimeni altul dintre slujitorii și dintre boierii domniei mele, pentru că cine i-ar împiedica chiar și cu un fir de păr/unul ca acela / va primi mare rău și urgie de la domnia mea"*|

Vlad emite apoi, pentru toți slujbașii aflați pe teritoriul său de stăpânire porunci, cu mențiunea, încărcată de amenințări *„Altfel să nu fie"!*[2i] Românilor situați în afara hotarelor sale vremelnice și sașilor, le trimite soli de taină ca Petru Soare, Ivan Polivar, *„jupanul Rătundul",* Voicu Dobrița și pârcălabul *„Cristyan",* special acreditat[26], încredințându-i printr-o formulă diplomatică, dar la fel de tranșantă *„să credeți căci sunt adevărate cuvinte ale domniei mele*[&1]*.* Deci, nici autoritatea, nici voința, nici buna sa credință nu pot fi contestate. Reprezentându-1, solii săi trebuiau tratați cu toată considerația deoarece erau ai unui mare *„stăpânilor".* Al cui stăpânitor? Utilizarea lui Cristyan, transilvănean, catolic, apariția în sfat a lui *„Bratu de la Milcov",* a sasului Linart *(„Leonardos, notarius Brassoviensis"),* promovat stolnic, și a spătarului Moldovean[28], denotă intenția sa, probată și prin înlăturarea cu forța armelor a lui Petru Aron din domnia Moldovei (1457) și înscăunarea lui Ștefan cel Mare, de a fi *„un mare stăpânitor"* al tuturor românilor. Iar această calitate Vlad Țepeș nu și-a pierdut-o nici când încercările vieții, care ar fi înfrânt oricare altă voință, l-au aruncat pe treapta cea mai de jos a societății ca întemnițat al regelui Matia. închis sub acuzația de trădare, el refuză pomana regală considerând că este mai demn să muncească cu brațele pentru a se întreține[29]. Eliberat din temniță, deci urcând o treaptă, ca prizonier cu domiciliu forțat la Pesta, el

ucide un comandant al gărzii regale care năvălise în casa sa în urmărirea unui răufăcător, justificându-se: *„Oricine va pieri așa dacă va năvăli tâlhărește în casa unui mare stăpânitor. Dacă acel birău ar fi venit la mine și mi s-ar fi. înfățișat și eu aș fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aș fi predat, sau l-aș fi iertat de la moarte "*[30].

Concluzionând, putem afirma că, în concepția lui Vlad Țepeș, Țara era teritoriul locuit de români în întregimea sa, iar domnul, beneficiar unic, al imperium-ului, un suveran absolut căruia sultanul și regii creștini trebuiau să i se adreseze ca unui egal, o voință unică reprezentând, ca exponent al lui Dumnzeu pe pământ, autoritatea supremă, atât în problemele laice, cât și religioase. Autoritatea sa se întemeia pe dreptul divin, *„vechile obiceiuri"* și, îndeosebi, pe puterea armatei, Vlad tinzând, conștient sau instinctiv, în condițiile dispariției împăratului creștin din Orient, spre o înlocuire a acestuia printr-un suveran unic al romanității dunărene, cumulând toate atribuțiile, depreciate în timp, în Bizanț, ale imperator-ului din epoca Dominatului, adaptate condițiilor și concepțiilor lumii creștine a veacului său.

IV. 3. Justiția ca justiție militară în slujba domniei

servită principalului obiectiv al domniei - acela de a deveni un suveran *„puternic și tare",* un unic și *„mare stăpânitor",* **justiția a constituit în mâna Iui Vlad Țepeș principala armă de contracarare a rebelilor, trădătorilor sau ingerințelor străine în problemele interne** ale Țării Românești.

Ignorând cutuma - iertarea adversarilor la început de domnie, pentru consolidarea acesteia - Vlad Țepeș își manifesta de la început intransigența, tâindu-1 pe Vladislav II la Târgșor, ca principal vinovat și beneficiar al morții tatălui său. Apoi îi pedepsește pe locuitorii Târgoviștei în totalitate pentru vina de a-i fi trădat pe Vlad Dracul și pe fratele său Mircea, ridicându-i în plină sărbătoare, *„în ziua Paștilor",* pentru a demonstra că acționează conform voinței divine, trăgându-i în țeapă pe *„câți au fost oameni mari, bătrâni",* iar pe cei tineri ducându-i să lucreze la cetatea Poenari[31]. **Trădarea era deci plătită prin moarte și,** fapt simbolic, **muncă forțată pentru refacerea capacității de apărare a țării. Noutatea pedepsei consta în faptul extinderii răspunderii colective din domeniul fiscal (gloaba) în domeniul politic,** existența unui trădător nedivulgat sau sprijinit prin lipsă de atitudine atrăgând **pedeapsa solidară întregii comunități *„Cruzimea lui era atât de mare* - nota Tursun bey *- încât dacă cineva dintr-un sat săvârșea vreo nelegiuire, trăgea în țeapă pe toți locuitorii acelui sat, bărbați, femei și chiar copii la un loc*#².* Tăierea lui Albu cel Mare a constituit apoi doar un exemplu într-o succesiune de cazuri, deoarece ei i-a executat pe toți *„fruntașii țării despre care putea crede ci ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor*#*.* Este elocvent în acest sens substratul execuțiilor, prezent chiar și în defăimătoarele narațiuni germane: *„XIX. El i-a poftit la masă pe toți boierii și toți curtenii din țara sa. După ce ospățul s-a terminat, el ridică pe cel mai vârstnic și-l întrebă de câți voievozi își aduce el aminte să fi fost domni în țară. Astfel întreba pe fiecare. Au răspuns cu toții că mulți. Câțiva au spus că 50, unul că 30. Așadar, nici unul dintre ei nu știu; el spuse că 7. Atunci puse să-i tragă în țeapă pe toți*#⁴.*

Pentru *„hiclenie"* și-a urmărit adversarii și în țările vecine, solicitând pe un ton imperativ, care abia ascundea amenințarea cu

represalii, să nu li se acorde acestora adăpost[35]. Pe lângă **prădalică cruzimea pedepselor aplicate** (tragerea în țeapă, executarea întregii familii, săparea propriului mormânt și asistarea la propria slujbă de înmormântare care precedau execuția[36]) **era menită să-i descurajeze pe potențialii trădători.** *„Dacă vreun ghiaur săvârșea o trădare* - nota Kemal-pașa-zade - *și dacă crima aceasta se întâmpla lângă el, atunci el trăgea în țeapă pe acel hain și chiar pe toți ghiaurii din satul acestuia, și nu lăsa să fie dați jos. Dacă vedea pe cineva coborând pe careva dintre morți, atunci legea de osândă a acelui sângeros era ca acela să fie spânzurat de țeapă în locul lui*[01]. Aceste pedepse aveau în vedere **lichidarea anarhiei,** a nesocotirii domniei, a trădării interne care ducea la slăbirea capacității de apărare a țării. Implacabilă, justiția lui Vlad excela prin duritatea pedepselor, din rațiuni militare și de stat în primul rând. Kodja Husein, analist otoman, concluziona din acest unghi de vedere: *„Cu acest obicei urât el i-a înfrânt pe toți stăpânii și căpeteniile ghiaurilor***.

Alături de rațiunile economice și politice, de pedepsire a celor ce-i nesocoteau voința, încercând să-i deterioreze imaginea de *„mare stăpânilor",* executarea cu cruzime a negustorilor sași, a unor supuși ai regelui Matia sau a unor preoți și călugări catolici pare să fi avut și **rațiuni militare.** *„Căci ca să-și întărească domnia, să fi ucis în puțin timp la douăzeci de mii de bărbați, femei, copii***,* nota, desigur exagerând Laonic Chalcocondil, atrăgând atenția că mulți dintre aceștia erau suspecți de planuri diversioniste și sprijinirea comploturilor antistatale: *„Și peoni / unguri / nu puțini, despre care credea că au vreun amestec în treburile publice, necruțând nici pe unul dintre aceștia, i-a ucis în număr foarte mare***[39]. Putem afirma așadar că, maestru al loviturilor din umbră, al acțiunilor psihologice, Vlad Țepeș, pentru a rămâne *„puternic și tare"* s-a

străduit să lichideze

„coloana a V-a“ a trădării din interior și agenții puterilor străine care acționau ca elemente de cercetare-diversiune, promițând sprijin logistic trădătorilor. De altfel, cu tot partizanatul lor, narațiunile germane lasă să transpară la un moment dat adevărul, afirmând că **misiunile sutelor de negustori sași executați, vizau nu numai compromiterea autorității domnești** prin încălcarea hotărârilor, ci și **spionajul** și **diversiunea,** toți fiind **tineri** și, probabil, **ostași deghizați:** *„De asemenea, a poruncit ca toți bărbații tineri care au fost trimiși în țara sa să prindă limbă să fie închiși intr-o cameră și să fie arși* "[40]. Iar faptul că acela care deplânge moartea celor *„300 de băieți din Brașov și din Țara Bârsei* care *se aflau la Târgoviște și prin toate târgurile din Țara Românească",* într-un document oficial din 5 aprilie 1459"*[1] nu este altul decât **Dan cel Tânăr,** aflat în febra pregătirilor de invadare a Țării Românești, nu face decât să confirme scăparea din narațiunile germane - executații au fost dușmani infiltrați, cu misiuni de spionaj și diversiune.

Ca un corolar, atitudinea domnului față de faptele de natură penală, nu putea fi decât la fel de dură, el urmărind lichidarea nesiguranței vieții interne. A pedepsit astfel, cu aceeași asprime, potrivit canoanelor vremii, preoți pentru fariseism, negustori pentru înșelăciune, tâlhari de drumul mare și hoți ai târgurilor[42], rezultatele fiind proverbiale. Despre cinstea supușilor săi au început să circule legende ca aceea a căniі de aur aflată la o fântână, în pădure și pe care călătorii o lăsau pe loc după folosință sau despre pungile cu bani pe care le puteai lăsa în stradă și tot acolo le găseai a doua zi[43]. Esențial rămâne însă faptul că, pentru întărirea coeziunii societății în jurul domnului, Vlad a introdus **principiul egalității tuturor în fața legii,** astfel încât *„fie că era boier mare sau preot, sau călugăr sau om de rând, chiar dacă cineva avea mare bogăție, nu se putea răscumpăra de la*

moarte"", „prin severitatea și justiția sa neîngăduind ca vreo fărădelege să rămână nepedepsită"".

în scopul împlinirii hotărârilor judecătorești, pazei temnițelor și executării sentințelor, Vlad înființează o nouă instituție - **armășia.** Aceasta ar putea fi **considerată strămoș al poliției, dar și al siguranței statului,** de vreme ce primul **armaș** cunoscut, Stoica, era utilizat și ca sol de taină la Brașov[46], lui căzându-i în sarcină și depistarea și executarea străinilor veniți în scop de spionaj și diversiune în țară. Cu sprijinul ei a fost instaurată ordinea în țară și o subordonare fără precedent față de autoritatea centrală, astfel încât, *„peste puțin timp* - concluziona Laonic Chalcocondil - *s-a ajuns la o prefacere mare și starea Daciei a fost cu totul schimbată"".* Prefacere benefică în primul rând pentru domeniul militar, căruia Vlad Țepeș, în calitate de conducător al unui stat născut și crescut din rațiuni militare, de apărare, și de comandant suprem al oastei, i-a acordat întreaga sa atenție. Să nu uităm că prizonierii facuți de Mehmed II Fatih în campania din vara lui 1462 au preferat să moară sub tortură, decât să trădeze pozițiile române *„de frica aceluia**** și că militarii au cedat abia la sfârșitul lui august în fața șantajului cu ceva care la era mai scump decât propria viață - viața soțiilor, copiilor și părinților lor aflați în mâna lui Radu cel Frumos - și el un *„Dracula"* autentic, bun cunoscător al sufletului românesc, inteligent, dar devorat de ambiții mărunte care l-au împins pe calea colaboraționismului cu otomanii.

Asprimea pedepselor și intransigența dovedită de Vlad în exercitarea funcției de judecător suprem în stat, egal divinității în plan temporal, au avut ca rezultate de excepție realizarea coeziunii, întărirea disciplinei și loialității oștirii și, așa cum vom vedea, cointeresarea și stimularea vitejiei individuale.

IV. 4. Originala abordare a problemelor mecanismului militar și ale pregătirii țării pentru război

vând șansa de a cunoaște atât cavalerii și mercenarii occiden- tali în anii 1443 - 1445, și 1451 - 1453 cât și militarii profesioniști otomani, Vlad Țepeș a fost **primul conducător român** care, în condițiile perfecționării armamentului clasic, diversificării și răspândirii tot mai largi a celui de foc, **a înțeles importanța unui organism militar format din profesioniști, ca nucleu și înlocuitor treptat al curții.** Cu excepția lui Matia Corvinul care-și va alcătui celebra oaste *„neagră",* abia în epoca lui Petru Rareș (1527 - 1538, 1541 - 1546) vom întâlni concepții asemănătoare celor pe care Vlad încerca să le materializeze la jumătatea secolului XV.

Devansându-și deci cu mult epoca, el și-a făcut, preciza Laonic Chalcocondil *„mai întâi ... o gardă personală nedespărțită de el", „înconjurându-se cu un număr de ostași și trabanți aleși și devotați"* care l-au ajutat *„să-și întărească domnia"*[49]. Lipsa de bani lichizi pentru plata lor a fost suplinită de **prădalică,** deoarece *„acestora le dăruia banii și averea și cealaltă bună stare si situație a celor uciși"*[50]. Soluția însă nu putea fi de durată. In Occident, banul asigura credința luptătorului. în Orient educația religioasă și acordarea de timaruri, forma asemănătoare concedării către boieri în Țările Române a uzufructului unor *„moșii",* care-și dovedise însă, deja, punctele slabe! Nedispunând în cantitate suficientă nici de bani, nici de **ocine** de danie, datorită daniilor făcute deja de predecesori, Vlad apelează la o **soluție de compromis,** pentru a-și face o redutabilă armată de profesioniști,

soluție care va fi preluată de principii români ai veacului XVI - **jold** în măsura posibilităților și **compensație prin** *„miluire".* în plus, pentru asigurarea atașamentului față de Țară, recrutarea se face printre românii, sașii și secuii din Transilvania în primul rând, printre românii moldoveni sau în rândul fugarilor din sudul Dunării care aveau un interes major să-l sprijine în lupta antiotomană. Unică prin problematică, scrisoarea sa apel către brașoveni, din primăvara lui 1462, relevă atât complexitatea situației, cât și ingeniozitatea soluțiilor găsite din necesitate: *„Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni și frați ai domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și după aceasta vă dau de știre că vor să vie voinici de acolo la domnia mea, să-mi slujească. Dar domnia mea acum n-am ducați ca să le plătesc jold; insă oricine ar vrea să vie la domnia mea, fie că va fi Ungur, fie Săcui, fie Român, sau orice ar fi, dacă voiește să-mi slujească domniei mele, voi să-l trimiteți la domnia mea, și să vie la domnia mea cu cartea voastră, ca să-mi slujească. Iar domnia mea 'îl voi milui și-l voi hrăni, ca și pe slugile domniei mele. însă jold (leafa) n-am de unde să le dau. Și cartea domniei mele s-o țineți la voi și s-o arătați voinicilor. Astfel vă rog ca pe niște frați ai mei, faceți-mi această slujbă "*[51].

Ca și **prădalica,** nici expedițiile din Țara Bârsei, Amlaș, Făgăraș, nici cele din sudul Dunării, aducătoare de prăzi bogate, nu puteau suplini deci lipsa acută și permanentă de bani. Din această cauză, aflat sub amenințarea dublă ungaro-, tomană, în dorința de a-și fauri o armată modernă, bine instruită și înzestrată pentru cerințele epocii', care să îl facă *„puternic și tare",* Vlad Țepeș se afla în permanență în căutarea unor **soluții care să-i asigure mijloacele financiare** necesare. Poate eșecul cochetării cu papalitatea și ideea de cruciadă, în condițiile în care cei 40 000 de ducați destinați cruciaților au fost dați spre repartizare lui

Matia Corvin care și i-a adjudecat, poate amintirea epocii lui lancu de Hunedoara care a rechiziționat tot ce a putut, de la provizii la care, cai și oameni, din Țările Române, i-au întărit convingerea că soluția trebuie căutată în interior, fiind aceea întrezărită la începutul domniei și urmărită apoi cu perseverență până în preajma războiului cu otomanii. Veniturile domniei constând din dijme în produse, muncă și bani, acestea din urmă trebuiau sporite de urgență, dar nu prin convertirea produselor care presupunea un timp îndelungat necesitat de transportul la mare distanță, desfacerea mărfurilor și recuperarea plăților, ci direct. în permanentă nevoie de bani lichizi, Vlad Țepeș a fost primul domn român care a privit economia ca **economie de război,** căutând sporirea veniturilor într-un domeniu legat de comerțul intern, extern și de tranzit - domeniul vamal. El a fost primul conducător de stat român care a luat **măsuri protection iste** în favoarea producătorilor și negustorilor interni, angrenându-se din această cauză într-un **prim război vamal** cu vecinii. Interesat deci în sporirea veniturilor domniei, atât pentru a-și asigura independența materială față de boierime cât și sumele necesare recrutării de profesioniști sau înzestrării oștirii cu tunuri, armament de foc portabil și muniții, Vlad Țepeș s-a concentrat asupra comerțului, îndeosebi a celui de tranzit, dând târgurilor și breslelor muntene dreptul exclusiv de depozit și de etapă și limitând astfel ascendența centrelor comerciale și meșteșugărești săsești din Transilvania.

Negustorii sași au fost obligați întâi să vândă o parte din produsele tranzitate în târgurile muntene, localnicii având prioritate în achiziționare. Rezistența lor le-a atras desființarea privilegiilor și limitarea prezenței la trei *„iarmaroace de graniță"* (Câmpulung, Târgoviște, Târgșor) ca singurele puncte comerciale unde, o dată pe an, erau obligați să-și desfacă marfa, plătind și o

nouă taxă - scala[52]. De aici, negustorii români erau aceia care o revindeau în porturile dunărene și îndeosebi ale Dunării maritime, negustorilor otomani sau italieni. Sumele încasate i-au permis domnului să facă mari comenzi de armament, să se înconjoare de *„trabanți",* dar și să dezvolte un mijloc de transport și o armă care, cu excepția lui Dobrotiță și lancu de Hunedoara lipsiseră conducătorilor români - **flota.** Depășind faza luntrilor de Dunăre, scobite ca în vremea lui Dromichaites, într-un trunchi de copac, menționate în 1445, Vlad Țepeș a achiziționat nave adevărate de transport și de luptă, **galere,** una dintre acestea fiind menționată la 3 august 1462 în corespondența dintre Aloisio Gabriel din Candia și *„Magnificul duce Antonio Loredano, șef în Modon",* ca reținută la Constantinopol pe toată durata campaniei lui Mehmed II Fatih[53]. Avându-1 ca model în toate, protejatul său Ștefan cel Mare va dezvolta și el flota ca armă, construind, prin adaptări și inovații, *„pânzarul moldovenesc "*[5]| bun pentru navigația atât pe Dunărea Maritimă, cât și pe Marea Neagră, acest tip de navă fiind folosit, după 1484 în tentativele de recuperare prin atacuri duble pe apă și pe uscat a Cetății Albe și Chiliei.

Măsurile protecționiste au atras însă, atât dușmănia de durată a patriciatului săsesc, concretizată, pe termen lung, prin trădarea din 1462 cât și defăimarea cu ajutorul fabricatelor *„narațiuni"* dar mai ales în plan apropiat, războiul vamal declanșat în 1458 de negustorii sași din Brașov și Sibiu, sub conducerea lui Petru Gereb (Greavul) și Petermann, independent de voința lui Matia Corvin care le ceruse să nu pricinuiască *„strâmbătăți și pagube"* și să cultive *„pacea și liniștea cu acest voievod și cu supușii lui"*[55]*.* Fapt semnificativ, sașii au sprijinit logistic și cu trupe trei pretendenți‡ care le promiteau anularea

‡ Dan cel Tânăr, fiul lui Dan al II-lea, Laiotă Basarab (domn tn anii 1473-1474, 1475-1476, 1476-1477) și Vlad Călugărul (domn în anii 1481, 1482-1495), fratele patern al lui Vlad Țepeș.

măsurilor protecționiste și

concesionarea celor mai productive vămi muntene, cele de la Rucăr și Brăila. Țepeș a răspuns prin executarea negustorilor vinovați de încălcarea poruncii domnești și așa cum am văzut, de acte de spionaj și diversiune și prin expediții de pedepsire în Țările Făgărașului, Amlașului și Bârsei (cele mai importante în 1457, aprilie 1458, mai 1460, august 1460).

Prețul *„războiului vamal"* nu a fost pe termen scurt prea mare, având în vedere obținerea mijloacelor necesare angajării de *„voinici"* și instructori, în general foști combatanți în *„oastea valahă"* a lui Iancu de Hunedoara, înzestrarea cu armament modern și instruirea unei importante gărzi de profesioniști, în cadrul curții.

Bun luptător el însuși, Vlad Țepeș a inoculat întregii oștiri spirit de ordine și **disciplină,** utilizând cu pricepere exemplul personal, promisiunea de răsplată și pedepsele, dovedindu-se *„ager și cât se poate de priceput în treburile ostășești*[56].*

Rezultatele activității sale de reorganizare a oștirii permanente și calitățile de comandant al *„oștii celei mari"* au fost apreciate chiar și de adversarii cei mai înverșunați, cronicarii turci văzându-se nevoiți să accepte că *„el era vestit printre cei de o seamă cu el și în privința meșteșugului de a conduce oști. La fel era unic și în serdărie, un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor*,* încât sultanul însuși *„socotindu-L.. drept un viteaz, îl lăuda și altora*[51].*

Viteaz el însuși, Vlad Țepeș **a pus,** prin urmare, **accentul pe vitejie ca rezultantă a pregătirii individuale a luptătorilor,** chemați să-i urmeze exemplul personal. în acest sens, contemporanii îi atribuie apelul mobilizator lansat la începutul campaniei antiotomane: *„Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aici*[5]*.* Uzând de atribuțiile sale de comandant și judecător suprem, la sfârșitul bătăliei analiza comportamentul luptătorilor, dovedindu-se *„de o dreptate nemaivăzută*[59]*. Potrivit povestirilor slavone, începea, cu

obiectivitate *„el însuși să-i cerceteze; care era rănit în față, aceluia îi dădea mare cinste și-l făcea viteaz al său; care era lovit la spate, pe acela poruncea să-l pue în țeapă**[0].* Recunoaștem aici modelul urmat de Ștefan cel Mare care va face din *„vitejii cei buni"*[61] o instituție fundamentală a oastei și Țării. Imitându-1 pe maestrul său Vlad Țepeș și Ștefan *„dacă afla pe un țăran că nu are săgeți, arc, sabie și pinteni îl condamna fără milă la tăierea capului*[1]*[2].* Ca și Vlad, Ștefan va ridica apoi mii de răzeși la rangul de *„viteaz",* semnificația socială și militară a actului fiind surprinsă de Miron Costin, care echivala termenul cu acela de *„ nemeș „ridicat-au Ștefan Vodă atunce pre multi din prostime la statutul de nemeș pentru războaiele ce au avut și vitejie la acele războaie**[2].*

Pentru Vlad Țepeș, această politică de promovare pe criteriul vitejiei și al credinței a unor *„oameni noi"* a fost esențială în contracararea tendințelor centrifuge și trădării marii boierimi. *„ Oamenii noi"* au înlocuit în sfatul Țării, pe criteriul competenței, pe reprezentanții marilor familii care mai păstrau doar două poziții, prin Manea Udriște și comisul Gherghina. De asemenea, mulți *„viteji",* în baza acelorași criterii ale competenței, vitejiei și loialității, au primit importante slujbe militare legate de apărarea* teritorială, cel mai cunoscut caz fiind al căpitanului Neagoe numit în iama 1461/1462 comandant al cetății dunărene recent eliberată - Rahova.

în situații de excepție și Vlad Țepeș a chemat *„țara* " la arme, dar a facut-o cum nu a mai îndrăznit nici un domn până la el și cum numai Ștefan cel Mare și Petru Rareș vor mai risca să o facă în anii 1475 - 1476 și, respectiv, 1538. A mobilizat potrivit rapoartelor lui Petru de Thomassiis, nu numai bărbații, dar și copiii *„de la 12 ani în sus**[4].* Efectivele astfel mobilizate erau estimate la cifre variind între 32 000 și, desigur, exagerat, 50 000 de luptători[65]. Ulima cifră a fost avansată de solul Ferrarei, Florius de Roverella, referitor la campania din 1475, într-un raport cu

caracter propagandistic în care afirma că erau *„foarte pricepuți la arme"*[66]. Mult mai obiectiv, Petru de Thomassiis nota la 14 ianuarie 1462, referitor la mobilizații în campania contra forțelor de invazie ale lui Mehmed II Fatih că *„aceștia sunt oameni din popor și aceia ai lui Bassa* (Mahmud Pașa, marele vizir - n.n.) *sunt aleși și experimentați la arme"*[6]'. Acestor calități ale otomanilor, țăranul - luptător român le opunea perfecta cunoaștere și utilizare a terenului, dorința de a-și salva familia și avutul și o teamă aproape mistică față de voievodul care pedepsea cu cea mai mare asprime lașitatea, considerată alături de trădare, o crimă de lez-majestate.

Preocupat de pregătirea teritoriului pentru apărare, deși a fost un adept al războiului manevrier, nelegat de rezistența la cetate, Vlad Țepeș a acordat **o atenție deosebită fortificațiilor de refugiu,** privite ca baze logistice sau **celor aflate pe principalele direcții de invazie,** menite să întârzie, ca obstacole eficiente, înaintarea inamicului. El a refăcut astfel cu meșteri pietrari ardeleni zidul de incintă al Cetății de Scaun Târgoviște, și Tumul Chindiei. A refăcut sau ridicat zidurile de apărare ale mănăstirilor Comana, Snagov unde apare printre ctitori sau Cozia, Govora și Tismana. A reconstruit în condițiile amintite, cetatea montană de la Poenari și a ridicat cetățuia de pe Dâmbovița a Bucureștilor (Curtea Veche)[68], oferind și în acest domeniu un exemplu demn de urmat lui Ștefan cel Mare, apărătorul fruntariei estice a spațiului românesc.

Ultim apărător al liniei Dunării, continuator direct al politicii lui Mircea cel Bătrân de unificare **mana militari** a spațiului românesc în jurul domniei *„a toată Țara",* depășindu-și modelul (lancu de Hunedoara), prin aspirațiile imperiale la poziția de lider politic al creștinătății orientale, **Vlad Țepeș a fost așadar prin excelență și înainte de toate un militar. A văzut domnia ca pe un rezultat al puterii armate și justiția ca pe un instrument al acesteia.** Singur între doi adversari puternici ai unității și libertății

românilor, Mehmed II Fatih și Matia Corvinul, și-a pregătit oastea și *„țara"* pentru război, urmărind permanent ridicarea capacității lor ofensive și defensive. Din această perspectivă, **subordonând și diplomația factorului militar,** și-a devansat iarăși epoca, prin numărul de promisiuni și tratate făcute și încălcate, apărând ca și în domeniul politic și juridic drept un model strălucit al viitorului *„Principe"* al lui Niccolo Machiavelli. Nu știm dacă umanistul italian l-a avut printre sursele de inspirație, cert însă este faptul că a fost una dintre cele mai cunoscute și controversate figuri de conducător european al celei de-a doua jumătăți a veacului XV, de o **mobilitate în acțiunea politică** și o **elasticitate a conștiinței politice aproape contempo- rane.** Subordonând arta diplomației factorului militar și încadrându-și demersurile într-un program politico-militar clar, el **nu a căutat să prevină prin tratate războiul, ci să obțină avantaje maxime, să câștige timpul necesar impunerii de către el însuși a momentului favorabil declanșării ostilităților și a teatrului de acțiuni militare, să câștige deci inițiativa și să-și adjudece, prin exploatarea Ia maximum a elementului surpriză - victoria.**

IV. 5. Diplomația în slujba efortului militar

in rațiuni militare, așa cum odinioară Decebal căutase alianța regelui part Pacorus al II-lea pentru a prinde Imperiul roman, în primăvara anului 105, într-un *„clește strategic",* istoria l-a înregistrat pe Ștefan cel Mare în 1472 ca aliat al hanului turcoman Uzun Hasan, dușmanul turcilor. Oare pe cine altul putea să-l aibe ca model marele Ștefan, dacă nu pe mentorul său Vlad Țepeș care, în toamna lui 1448 încerca, în detrimentul vechiului adversar, Ungaria catolică, să preia

puterea

cu ajutorul otomanilor musulmani? Iar Vlad era moștenitorul tradiției deschisă de Mircea cel Bătrân care, ca mare principe creștin nu numai că nu a ezitat să se alieze cu emirii anatolieni de Caramania și Sinope, dar s-a și încuscrit cu Bayezid I Ildirâm dând-o de soție pe fiica sa lui Musa Celebi. **Elasticitatea conștiinței politice, subordonată obiectivelor Țării și domniei, prin încălcarea moralei și solidarității de paradă creștină a caracterizat deci și epoca lui Vlad Țepeș!** Marele domn a surprins însă prin **îndrăzneala duplicității și extrema mobilitate a acțiu- nilor sale diplomatice** subordonate țelurilor exclusiv politico-militare. Astfel, în anul 1448 ca fugar la Adrianopol, având de răzbunat moartea tatălui și fratelui său, el se lega, împotriva lui Iancu de Hunedoara *„prin tratate și jurăminte că intr-adevăr, va păstra față de împărat (sultan) dragoste curată și fără gânduri dușmane și are să-i fie într-adevăr, cu priință și cu credință în legăturile încheiate*[9]. Trei ani mai târziu, la curtea ucigașului tatălui și fratelui său, în scopul contracarării lui Vladislav II și a otomanilor care îl susțineau acum pe acesta, el plănuia căsătoria cu o soră a lui Matia Corvin, act care se va realiza la o dată neprecizată ante 1462, din această căsătorie rezultând *„doifii'™.*

Ajuns domn în 1456, Vlad dă asigurări de credință *„domnului nostru craiul"* (Ungariei) reprezentat la acea dată de Ladislau, cornițele Bistriței[71], dar și sultanului față de care și-a îndeplinit impecabil obligațiile de vasal timp de trei ani. Impus cu *„dări foarte mari",* doar harac-ul atingând 10 000 ducați, el le-a adus personal la Constantinopol unde a împărțit *„multe daruri",* ajungând să fie privit *„cu bunăvoință"*[12]. Faptul nu l-a împiedicat să arate otomanilor reversul medaliei și, când aceștia au încălcat înțelegerile, să riposteze cu arma. Este cazul zdrobirii în mai 1458 a detașamentelor de akîngii care intraseră în pradă pe la Tumu, în

condițiile plecării sultanului în *„expediție asupra Moreei”* și a marelui vizir Mahmud *„în părțile sârbești”*[13]. în același timp, Vlad Țepeș a aderat în taină la proiectul de cruciadă expus la 26 septembrie 1459 în conciliul de la Mantova de Papa Pius al II-lea (Aeneas Silvio Piccolomini) și i-a informat în permanență, în toată această perioadă, pe unguri, prin solii de taină despre *„treaba turcilor”*[14].

Eșecul pregătirilor cruciadei l-a obligat să reîntărească jurămintele de fidelitate față de Poartă, punând capăt însă, din prudență și cu argumente credibile, deplasării personale la Istambul: *„A spus* - nota cronicarul Tursun bey - *că n-are puteri să plătească haraciul, deoarece dușmanul ungur este puternic și-i stă în cale ca o piedică. De asemenea, a zis că, fiind departe de Poarta Fericirii nu poate veni și că și-a cheltuit în acest an în lupte tot ceea ce a avut pentru a împiedica victoriile dușmanilor săi. Nici n-a venit și nici nu și-a plătit haraciul*[uli]. Un răspuns și o conduită magistrale, menite să-i păstreze credibilitatea la Poartă, să nu-i atragă represalii, dar, în același timp, să-i păstreze și încrederea lui Matia și a promotorilor cruciadei creștine. Pentru a risipi orice dubii el încheia la Adrianopol, în toamna lui 1460 sau primăvara lui 1461, un nou armistițiu pe trei ani cu sultanul, în condiții net avantajoase, dat fiindcă avusese grijă să profite din plin de escaladarea conflictului din Asia Mică: plata harac-ului urma să se facă nu la Adrianopol, ci la Târgoviște de către un trimis al sultanului care trebuia însoțit la întoarcere de o gardă munteană până la Rusciuk unde erau eliberate chitanțele de primire[76]. Noul acord se încheia în condițiile în care, în aceeași perioadă intrase în vigoare, în secret, cu data de 1 octombrie 1460, tratatul de alianță antiotomană cu Transilvania și Ungaria care punea capăt și *„războiului vamal”* cu sașii[77].

Aflând că face cu ungurii *„învoieli și alianță”*[1]*, sultanul i-a cerut precizarea poziției și, ca dovadă a bunei credințe

personală în tabăra sa. *„Firea lui uneltitoare"* a găsit însă o soluție pe măsură[79]: folosind din nou șantajul cu *„ ungurii "* care ar ocupa țara cu sprijinul boierilor necredincioși el a cerut ca Hamza, beyul de Nicopol și Yunus, beyul de Silistra, **deci comandanții tuturor forțelor otomane de la Dunăre,** să vină la tratative în *„locul pe care el l-a stabilit"* pe malul dobrogean, în dreptul Brăilei. Nimicind aici corpul expeditionar, și-a asigurat inițiativa, a lichidat comandamentul și unitățile de elită ale trupelor otomane de la nord de Balcani, facilitând eliberarea rapidă a Dobrogei și a cetăților dunărene, într-un moment extrem de favorabil, când sultanul, aflându-se în expediția împotriva Trapezuntului, nu putea interveni[80].

Talentul său diplomatic, pe care Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi îl numește cu reproș *„înclinare spre uneltiri**',* se reliefează însă îndeosebi în relațiile cu Ungaria, cu Matia personal și cu conducerea patriciatului săsesc din Transilvania.

Abia ajuns în scaun, Vlad a făgăduit retoric, la 6 septembrie 1456, unui rege minor (Ladislau Postumul), pe care, desconsiderându-1, îl așeza pe aceiași treaptă cu *„acei orășeni din Brașov și bătrânii din țara Bârsei"* care l-au sprijinit, credință *„până la moarte, cu tărie și în chip nestrămutat".* Jurământul avea însă o condiționare care abia disimula amenințarea - *precizarea că această credință este în fapt „datorată lui Dumnezeu", iar oamenilor numai „după omenie**[1].* Față de Matia, un rege puternic, ambițios, el a procedat cu prudență, apelând la **șantajul sentimental,** care, în fond, îl cobora pe acesta din fumurile regale, amintindu-i originea, prin aluzia la solidaritatea românească: *„Acum e ceasul ca ajutându-ne pe noi, să vă apărați și voiși să nu-i lăsați să ne strice țara și să ne nenorocească și să ne subjuge neamul**[3].* Același tip de șantaj, invocând *„serviciile"* aduse în trecut Ungariei și Transilvaniei de

câțiva *„voievozi, frați ai noștri din neamul lui Mircea, părintele nostru"* care s-au făcut *„plăcuți și iubiți"* pentru **„apărarea dreptei credințe catolice[44],** îmbinat cu jurăminte de fidelitate față de Ladislau, cornițele Bistriței, și promisiuni economice (scutiri vamale), era practicat la 6 septembrie 1456 și față de brașoveni și conducerea Țării Bârsei, în scopul garantării unui loc de refugiu în caz de înfrângere într-un conflict cu turcii. Fapt semnificativ, petentul care cerea cu vorbe mieroase prietenia sașilor semna, fără a fi îndreptățit în acel moment ca *„voievod al Țării Românești și domn al Țării Făgărașului și Amlașului***.* Iarăși o amenințare deghizată. Aceeași amenințare ca și șantajul voalat la adresa *„unor buni prieteni"* ca brașovenii, în cererea de alungare a pribegilor în frunte cu logofătul Mihail și Pardoi: *„precum eu nu voi să-i iert, tot așa și voi să-i îndepărtați de la voi, DACA SUNTEȚI PRIETENII DOMNIEI MELE (subl. ns.) și să nu fie în ținutul vostru"[85].*

Șantajul cu argumentul logic al căderii Transilvaniei, dacă Țara Românească va fi cotropită de turci a fost folosit și de predecesorii lui Vlad Țepeș; el însă a generalizat, legând de pierderea sa soarta întregii creștinătăți: *„dacă această țărișoară a noastră va pieri, nici Măriei Tale* (Matia - n.n.) *nu-i va ieși un folos din aceasta și nici un ajutor căci ar fi spre paguba tuturor creștinilor[1*6].* Preluând ideea *„elevul"* său, Ștefan cel Mare, o va folosi în mod identic în argumentarea cererilor sale de ajutor militar: *„Dacă această poartă a creștinătății, care e țara noastră, va fi pierdută - atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie"*'deoarece *„ea este scutul Țării Ungurești și al Poloniei și este straja celor două crăiL Afară de aceasta, fiindcă turcul s-a împiedicat de mine, multi creștini au rămas în liniște*®[8].* Iar dacă Ștefan cel Mare a adaptat formula, care exprima în fapt o realitate, la necesitățile Moldovei, incluzând și Polonia printre beneficiari, Vlad Țepeș a transformat-o până la

atingerea cotelor sublimului în fariseismul diplomatic. El încerca

să-i convingă, luându-1 ca martor pe Dumnezeu, pe sașii cei lipsiți de imaginație că *„ne gândim mai mult la binele și statornicia voastră decât la ale noastre"* deoarece *„sarcini mari, aproape cu neputință de purtat turcii vor să ne pună pe umerii noștri și să ne îngreuie, (și) nu pentru noi sau pentru ai noștri pun greutăți așa de mari, ci pentru voi și ai voștri acei turci vor să facă și să ne constrângă la aceasta, deoarece, în ce privește treburile noastre ușor am putea face pace și bună liniște, dar pentru voi și ai voștri nu putem face pace cu acei turci, deoarece ei caută cale să iasă și să prade la voi prin țara noastră. Insă voința noastră desăvârșită este de a nu face nimic rău împotriva voastră, ba chiar voim să nu ne despărțim niciodată de voi, după cum am spus și am jurat, voind să vă fim frați și prieteni credincioși**[9]*. Evident, față de un asemenea „altruism" răsplata nu putea fi decât pe măsură, pe lângă ajutoarele cerute, *„Jară nici o zăbavă"* de *„200 sau 100 sau 50 de oameni aleși"* (profesioniști spre utilizare ca instructori), Vlad solicitând ca *„ Voi să țineți seama de toate care ni se cad nouă și alor noștri spre cinste și folos, deoarece sunt unii care gândesc rău față de noi și acționează nedrept și acestora să le fiți dușmani, după cum suntem noi dușmanilor voștri și să le faceți acestora așa cum facem noi acum pentru voi**[0]*.

Având drept scop obținerea de ajutoare în specialiști, armament și muniții, seri sori le-apel către patriciatul săsesc ale lui Vlad Țepeș, abundă în **termeni de adresare** ca: *„prietenilor■ domniei mele", „credincioșilor și bunilor mei prieteni", „înțelepți și cinstiți bărbați, frați, prieteni și vecini ai noștri cu adevărat iubiți", „iubiților și cinstiților bărbați", „bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov și tuturor Bârsenilor, apoi celor mari și celor mici prea cinstită închinăciune aducem, ca unor buni prieteni ai mei", „prea cinstiților și bunilor și credincioșilor prieteni ai domniei mele...*

mari și mici", „credincioșilor, bunilor, dulcilor și cinstiților prieteni ai domniei mele" etc.[9'] Ele sunt **semnate** ca *„frate și*

prieten credincios^[1]. în spatele acestor vorbe frumoase însă, promisiunile de scutiri vamale erau condiționate de reciprocitate, iar jurămintele, încălcate prin incursiunile care au produs *„multe necazuri și pagube*#[1]* pentru ca, între două expediții de pedeapsă, Vlad Țepeș să revină vorbind despre*, frăție și pace bună'#[A].*

Scrisorile sale atestă, între altele, și **îndrăzneala de a se erija în apărător al catolicismului** *{„adevărata credință")* îndrăzneală care merge, în anii de detenție, în scopul obținerii sprijinului necesar recăpătării domniei, până la a cocheta cu ideea trecerii la catolicism, fapt care provoacă o puternică emoție în lumea ortodoxă, pentru a abjura apoi, în condițiile reinstalării sale ca domn, în toamna anului 1476, cu acceptul bisericii ortodoxe[95].

Pentru ca astfel de tururi de forță să reușească, era desigur nevoie de geniu, de talent oratoric și diplomatic, dar și de o bună cunoaștere a realităților din țările vecine, a psihologiei colective și a personalității interlocutorilor, aliați sau adversari. în bună măsură Vlad Țepeș fusese informat asupra acestor aspecte prin contact direct, în cursul peregrinărilor sale prin Transilvania, Ungaria, Moldova și Imperiul otoman. Dar cea mai mare parte a informațiilor la zi îi era furnizată de acei *„oamenii noștri"* sau **curieri de taină** amintiți, atât români (Voicu Dobrița, *„jupân Rătundul",* Petru Sor *„Soare",* Stoica armașul), cât și sași (Christyan, Sebastian) sau unguri ca *„familiarul"* său Ladislau[96]. Organizați într-un **serviciu** pe care-1 putem considera strămoșul *„ cabinetului negru "* al stolnicului Constantin Cantacuzino, despre care însă nu putem oferi amănunte, decât ipoteza că ar fi depins de structura nou creată **- armășia,** ei erau de o eficacitate menită să pună în umbră, sub aspectul informației, marile curți europene. Un singur exemplu este, credem, concludent. în primăvara anului 1462, pentru a păstra secretul operațiilor, camuflând îndeosebi

obiectivul principal al campaniei - Țara Românească - și zona de forțare a Dunării, Mehmed II Fatih a trimis câteva detașamente de diversiune pe Morava spre Vidin. Papa, datorită lui Nicolae de Modrusa, statele italiene pe baza informațiilor lui Petru de Thomassiis și Matia Corvin, în baza datelor *„castelanilor de Severin''* erau convinși că expediția sultanală viza Belgradul și sudul *„regatului"*[91]. Avertizat, Vlad Țepeș stupefiază prin precizia informațiilor asupra planurilor de campanie otomane, afirmând în răspunsul său că *„pe la vadul Vidinului pot să ne facă stricăciuni minime căci intenționează și vor să-și aducă navele pe mare și pe Dunăre de la Constantinopol și Gallipolli",* în timp ce armata de uscat înainta de la Adrianopol *„ de-a dreptul spre Istru "* spre punctul stabilit pentru joncțiune, Nicopol sau Rusciuk unde urma *„ să coboare și Jlota "*[98].

Avantajul de a cunoaște intențiile partenerilor și adversarilor, cele mai mici schimbări de conduită sau de plan de campanie, **stăpânirea** deci a **informației,** a constituit pentru Vlad Țepeș una dintre principalele arme care l-au ajutat să devină *„puternic și tare".* O alta, la fel de eficace, elocventă în cazul manipulării patriciatului săsesc prin stimularea orgoliului, ținând atât de talentul său diplomatic deosebit, cât și de psihologie, a constat în cunoașterea mentalului colectiv al diferitelor grupări sociale și etnice cu care s-a confruntat și a personalității marilor conducători ai epocii sale. Observatorii contemporani, au subliniat că, pentru stăpânirea situațiilor critice, a îmbinat amenințarea cu logica expunerii, asprimea pedepselor cu obiectivitatea lor, analiza psihologului cu finețea omului de spirit și determinarea omului de acțiune, capabil să utilizeze în avantajul său chiar și detractările. Pe boieri i-a înspăimântat prin utilizarea pârghiilor economice și sociale de control ale domniei - prădalica și darea calului (recunoașterea sau nu a concesiunilor anterioare prin gestul simbolic al acceptării răscumpărării), pe sași prin îndrăzneala de

a-i pedepsi și imaginația diabolică în alegerea pedepselor celor mai umilitoare, pe otomani, superstițioși în general, mai mult prin regia pedepselor (păduri de țepi) și prin zvonurile mult amplificate de cei vinovați despre cruzimile sale, decât prin obiceiul în sine al tragerii în țeapă[§]; în schimb pe ostașii cu care se identifica a căutat să-i convingă și prin logică și apelul la onoare, la sentimentul firesc al datoriei și dragostei de țară. Tabloul ultimului act al dramei lui Vlad Țepeș, trădat de marii boieri și de fratele său care-i șantaja ostașii brutal cu amenințarea lichidării familiilor lor răpite, este, în acest sens, în viziunea lui Michael Bocignoli din Raguza nu numai de un crud realism, dar și absolut veridic: *„Iar domnișorii românilor, scăpați de teama dușmanului, uitând de tot binele avut de la Dragul, au început să urzească lucruri dușmănoase întru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostășească, să-i laude pe turci, să ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbânda va ajunge o dată mai dăunătoare învingătorilor decât învinșilor și să susțină că ei nu pot răbda să-i aibe pe turci de dușmani și să-și dea părerea că trebuie încheiată o alianță cu ei chiar cu stabilirea unui tribut - în timp ce Dragul, dimpotrivă, se străduia să-i îndemne să nu ceară pace de la învinși (ci) să se apere cu armele (apărându-și) și toate ale lor și să-i convingă să trăiască în libertate și în sfârșit să spună (răspicat) că nu va îngădui niciodată cât va trăi, ca Țara Românească să ajungă tributară turcilor...*“99 Trădării boierilor i se va alătura trădarea lui Matia, care, mizând pe ura negustorilor sași și neputința mercenarilor

§ **Larg răspândit în epocă, acest tip de pedeapsă era cunoscut de otomani, iar Ștefan cel Mare, întrecându-și în zelul său mentorul, va trage în țeapă mii de tătari după bătălia de la Lipnic și peste 5 000 de munteni și turci după victoria de la Vodnău asupra lui Radu cel Frumos (18-20 nov. 1473). Totuși amintirea acestor fapte abia dacă va dăinui în istorie, în timp ce Vlad Țepeș va deveni prototipul ucigașului sângeros până astăzi pentru că, având îndrăzneala să supună pedepsei câteva sute de trădători și spioni sași a beneficiat de o *‚redamă‘* supradimensionată în Occident.**

husiți ai lui Jan Jiskra (care, refugiați din Cehia se aflau la cheremul său) de a refuza o misiune odioasă l-a capturat și aruncat în temniță prin înscenarea unui caz de *„ trădare".*

Transformarea victoriei militare într-o înfrângere politică, s-a produs, așadar, în cele din urmă, prin utilizarea împotriva lui Vlad Țepeș a propriilor sale arme, depersonalizate însă, lipsite de spirit și utilizate în forma lor primară, cea mai brutală - arma diplomației, a promisiunilor făcute pe fondul șantajului și, în cazul lui Matia Corvin, a răsplătirii delațiunii și trădării. Independent de acest aranjament politic, victoriile obținute în plan militar au probat însă că Vlad Țepeș a reușit să transforme și **diplomația** într-o redutabilă **arma de luptă,** utilizând atât calitățile, scopurile, mijloacele, cât și defectele partenerilor, aliați sau adversari declarați, pentru îndeplinirea obiectivelor propuse. Și această realitate a reieșit cu pregnanță în evidență în cadrul cruciadei propusă și finanțată de papă, sabotată de Matia și transformată de Vlad Țepeș într-un război românesc, în cadrul căruia a reușit să-și atragă sprijinul transilvănenilor împotriva voinței regelui Ungariei și participarea lui Ștefan cel Mare, într-o formă inedită, în condițiile interdicției impuse Moldovei de tratatul feudo-vasalic încheiat în 1459 cu Polonia.

NOTE:

1 Vezi F. Babinger, Mohamed II le Conquerant et son temps (1432-1441). La grande peur du monde au toumant de l'hlstoire, Paris, 1954, passim.

2 Vezi Mircea Dogaru, Dracula. Mit șl realitate Istorică, București, 1994, p. 43.

3 Vezi și S. Rundman, Căderea Constantinopolului. 1453, București, 1971, p. 24.

4 *.Toți* se *temeau* - nota cronicarul Ducas - șr *românii care locuiesc la Lycostomo, dar și Caffa, Trapezuntul, Sinope',* toți alegând calea răscumpărării prin harac (Vezi Ducas, Istoria turco-blzantlnă (1341-1463), ed. V. Grecu, București, 1958, p. 427).

5 Apud N. lorga, Acte șl fragmente cu privire la Istoria românilor adunate

din depozitele de manuscrise ale Apusului, voi. III/I, București, 1897, p. 37-38.

6
7 Laonic Chalcocondil, Expuneri Istorice, ed. V. Grecu, București, 1958, p.160.
8 Apud N. I orga, Studii Istorice asupra Chiliei șl cetătil Albe, București, 1900, p.
9 35.
10 Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 128.
Vezi I. Dumitru-Snagov, Țările Române tn secolul al XlV-lea. Codex Latlnus
11 Parisinus • 7239, București, 1979, p. 99-100, f. 113, r. 114.
12
13 Vezi A. Corbea, Cu privire la corespondenta lul Vlad Țepeș cu Matia
14 Corvln, în AIIAI, XVII (1980), Anexa, p. 677.
15 Vezi M. Dogaru, op. cit, p. 54,70-76.
Vezi R. Șt. Ciobanu, Pe urmele lul Vlad Țepeș, București, 1979, p. 68.
16
17 DRH, D, vol. I, București, 1977, p. 458-459.
18 Ibidem, p. 453.
19 Apud N. Stoice seu, Dicționar al marilor dregători din țara Românească șl Moldova (sec. XIV-XVII), București, 1971, p. 15.
20 DRH, B, Țara Românească, vol. I, București, 1966, p. 204,206.
DRH, D, vol. I, p. 456.
21 Apud .Columna lui Traian", N. S., an IV, București, 1883, p. 34.
Phillippus Callimachus, Ad Innocentium VIII, de bello Turcls Inferendo
22 oratio, ed. I. Lichonska, T. Kowalski, Warszawa, 1964, p. 50.
23 I. Bogdan, Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul șl
24 Ungaria tn secolele XV-XVI, București, 1902, p. 231.
25 Enverî, DustQmame, în Cronici turcești privind țările române. Extrase, vol.
26 I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M. A.
27 Mehmet, București, 1966, p. 44.
28 Vezi M. Dogaru, op. cit, p. 128,137.
29 DRH, B, vol. I, p. 202; cf. p. 204.
30 Ibidem, p. 206.
DRH, D, vol. I, p. 454.
Vezi I. Bogdan, op. cit, p. 320-321,323.
DRH, D, vol. I, p. 453.
31 Vezi N. Stoice seu, op. cit, p. 2-22; G. I. Brătianu, Sfatul domnesc și adunările de stări tn țările române, Evry, 1977, p. 137.
Vezi M. Dogaru op. cit, p. 125.
Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan, Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 213; cf. I. Stăvăruș, Povestiri medievale despre Vlad Țepeș-Drăculea, București, 1978,

p. 162.

Vezi Letopisețul Cantacuzlnesc, în Cronicari munteni, vol. I, ed. M. Gregorian, București, 1961, p. 85; cf. Radu Popescu, Istoria Țării Românești, în Cronicari

munteni, p. 293.
Cronici turcești privind țările române, vol. I, ed. dt., p. 67.
32 L. Chalcocondil, Expuneri Istorice, ed. V. Grecu, București, 1958, p.282.
33 Apud I. Stăvăruș, op. cit, p. 140.
34
35 Vezi cazul lui .Mihail logofătul și Pardoi* tn DRH, D, vol. I, p. 453.
36 Vezi I. Stăvăruș, op. cit, p. 137.
37 Cronici turcești privind tarile române, vol. I, ed. dt., p. 198-199.
38
39 Ibidem, p.454-455.
40 L. Chalcocondil, op. cit, p. 283.
41 Apud I. Stăvăruș, op. cit, p. 136.
42 Vezi I. Bogdan, op. dt, p. 102.
43 Vezi I. Stăvăruș, op. dt, p. 139-140,143-144,158-159; Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 209-210.
44 Vezi Cronldle slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 209; .S-a *purtat cu atâta asprime - nota și umanistul Sebastian Munster, încât in (acea) țară barbară putea orișicine să stea cu avuțiile sale In mijlocul pădurilor, In cea mai mare siguranță"* (Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 506). '
45
46 Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 209.
47 J. Dlugosz, Hlstoria Polonlca, t. II, Lipsiae, 1712, col. 117.
48 DRH, D, I, p. 452,454.
49 L. Chalcocondil, op. dt, p. 282-283.
50 Apud Monumenta Hungariae Historica. Acta extera, vol. IV, Budapest,
51 1875, p. 168.
52 Vezi L. Chalcocondil, op. dt, p. 283.
Ibidem.
53 Apud I. Bogdan, op. cit, p. 99.
54 Vezi Șt. Andreescu, Vlad Țepeș (Dracula) intre legendă și adevăr Istoric, București, 1976, p. 66-68.
55
56 Vezi .Columna lui Traian', N. S., an IV, p. 39.
57 Vezi reprezentarea foto după frescă și reconstituirea Tn Istoria militară a
58 poporului român, vol. II, București, 1986, p. 112.
Hurmuzaki, XVI, I, p. 48-49.
59 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 176.
60 Cronici turcești privind țările române, vol. I, p. 199,455.
Vezi Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 207-208; cf. I.
Stăvămș, op. cit, p. 156.
Călători străini despre țările române, vol. I, p. 506.
Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 207-208.

61 Dlugosz, op. cit, t. II, col. 526.
62 Ibidem, cd. 417.
63 Apud M. Kogălniceanu, Cronicile României sau letopisețele Moldovei și Valahlei, vol. I, București, 1872, p. 163.
64 Monumente Hungariae Hlstorica. Acte extera, vd. IV, p. 142,145; Intr-o situație asemănătoare, atacat de oștite lui Mehmed Fatih în 1476, și *.pregătit să moară cu toți ai săi sau să învingă",* Ștefan i-a mobilizat pe toți bărbații și addescenții încât în sate /)-au *rămas decât femeile și copiii"*
65 (J. Dlugosz, op. cit, t. II, cd. 334).
66 A. Veress, Fontes rerum Transilvanlcarum, vd. IV, Budapest, 1914, p.15.
67 Ibidem.
68 Monumente Hungariae Hlstorica. Acte extera, vd. IV, p.146.
Vezi Cronicile slavo-române publicate de 1. Bogdan, ed. dt., p. 320-321; Istoria Țării Românești, 1290-1690, Letopisețul Cantacuzlnesc, ed. C. Grecescu, D. Simionescu, București, 1960, p. 4; H. Chirică, Comentariu Istorico-filozoflc asupra hrisovului din 20 septembrie 1459 (cuprinzând
69 prima mențiune documentară despre orașul București), în Studii. Revistă
70 de istorie, nr. 5/1959, p. 4-9; Istoria militară a poporului român, vd. II, p. 88-90.
Critobul din Imbros, Din domnia Iul Mahomed al IHea (1451-1467), ed. V.
71 Grecu, București, 1063, p. 290.
72 Vezi Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan, ed. dt., p. 212; I. Stăvăruș, op. cit, p. 162; *.Columna lui Traian",* N. S., an IV, p. 35 (Raportul lui Petru de Thomassiis din 4 martie 1462).
73 Vezi DRH.D, l,p. 452,461.
74 Călători străini despre țările române, vd. I, p. 126; Cronici turcești privind
75 țările române, vd. I, p. 67; S. Dragomir, Documente nouă privind relațiile
76 Țării Românești, cu Sibiul în secolele XV-XVI, în AIINC, IV, (1926-1927), p. 430.
Cronici turcești privind țările române, vd. I, p. 317.
77 Vezi DRH, vd. I, p. 454.
78 Cronici turcești privind țările române, vd. I, p. 68.
79 Vezi I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, Tratatele Internaționale ale României 1354-1920, București, 1975, p. 49-50; M. Mititelu, Colecție de tratate și convențiile României cu puterile Străine de la anul 1366 până în zilele noastre, București, p. 18-19.
Vezi M. Dogaru, op. dt, p. 62.
L. Chalcocondil, op. dt, p. 251.
Vezi Cronici turcești privind țările române, vd. I, p. 42, 92-93, 126, 201, 317-

318, 406, 455-456; N. Iorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vd. 111/1, București, 1897, p. 12; Călători străini despre țările române, vol. I, p. 126.

80 **Vezi pe larg M. Dogarii, op. cit, p. 66-76.**
81 **Cronici turcești privind țările româno, vd. I, p. 317.**
82 **DRH, D, vol. I, p. 458. ’**
83 **Fonte» Hlstoriae Dacă-Romanae. Izvoarele Istoriei românilor, vol. IV, București, 1982, p. 509 (în continuare se va dta FHDR).**
84 **DRH, D, vd. I, p. 457.**
85 **Ibidem, p. 453.**
86 **Apud I. Bogdan, Vlad Țepeș și narațiunile germane șl rusești asupra Iul (studiu critic cu mici portrete), București, 1896, p. 81.**
87 **Idem, Documentele lui Ștefan cel Mare, vol. II, București, 1913, p. 321.**
88 **Ibidem, p. 350-351.**
89 **DRH, D, I, p. 460.**
90 **Ibidem.**
91 **Vezi DRH, D, vol. I, p. 453-454, 459, 461; I. Bogdan, Documente privitoare la relațiile Țârii Românești cu Brașovul șl Țara Ungurească în secolele XV-XVI, București, 1905, p. 93,96.**
92 **DRH, D, I, p. 458; I. Bogdan, op. dt, p. 319.**
93 **DRH,D, I, p. 461.**
94 **Ibidem, p. 459.**
95 **încredințat că acesta este adevărul, autorul *povestirii'* slavone *(„Skazanie o Dracula voevoda")* probabil român moldovean, al cărui manuscris îl pune în circulație la 13 februarie 1486, călugărul Eufrosin, î! va trata din acest moment cu maximă asprime, ca pe un idol căzut de pe piedestal, notând: *După* ce *a murit acel voievod* (Radu cel Frumos - n.n.) *craiul* (Matia Corvin - n.n.) *a și trimis la el In temniță să-l întrebe dacă vrea să fie voievod In Țara Muntenească, cum a fost și mai înainte, atunci să primească credința latină. Iar dacă nu vrea, atunci va muri In temniță. Drăculea a iubit mai mult dulceața lumii vremelnice, decât pe aceea a lumii veșnice și fără de sfârșit și s-a lepădat de ortodoxie și s-a abătut de la adevăr, a părăsit lumina și a primit întunericul. Vai, nu a putut să Indura greutățile vremelnice ale temniței și s-a pregătit pentru chinurile cele fără de sfirșit și a părăsit credința noastră ortodoxă și a primit înșelăciunea* latină* (Apud I. Stăvăruș, op. dt., p. 161).**
96 **Vezi Călători străini despre țările române, vol. I, p. 141.**
97 **Vezi FHDR, vol. IV, p. 507; Monumenta Hungariae Historica, vol. IV, p. 142,144; *.Columna lui Traian',* N. S. IV, p. 35.**
98 **Apud N. lorga, Scrisori de boieri. Scrisori de domni, ed. a Ill-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 166; cf. FHDR, vd. IV, p. 507.**
99 **Călători străini despre țările române, vol. I, p. 176-177.**

CAPITOLUL V

NOI DIMENSIUNI ALE RĂZBOIULUI DE COALIȚIE

V. 1. Alianțele militare ca necesitate obiectivă în epoca lui Vlad Țepeș

eșansa istorică a lui Vlad Țepeș, unul dintre cei mai ambițioși, tenaci și inteligenți domni români capabili să conceapă și să urmărească obiective realiste de largă perspectivă, a fost aceea de a-i avea contemporani pe cei doi suverani de pretenție universală, posesori ai unor charisme similare, Matia Corvinul și Mehmed II Fatih. Neșansă nu pentru că aceștia i-ar fi fost superiori ca inteligență, trăsături fizice sau morale, ci pentru că, la obiective la fel de îndrăznețe, au beneficiat de mijloace materiale și militare superioare! Primul, în calitate atât de rege al Ungariei, cât și de continuator al politicii tatălui său, Iancu de Hunedoara,* se considera un campion al

. * Obiectivitatea ne obligă să admitem că, deși cvasitotalitatea contemporanilor considerau că Iancu de Hunedoara „non era Ungaro nobile, ma wallaco, non dl

creștinătății, suveran de drept al Țărilor Române și al popoarelor balcanice și, în același timp, singurul îndreptățit să dețină, în virtutea precedentelor crea e de Sigismund I de Luxemburg și Albert (Albrecht II) de Hal sburg (1437 - 1439) coroana Sfântului Imperiu Roman (de Națiune Germană), motiv pentru care a și intrat în conflict cu dețiі ătorul acesteia Friedrich al II-lea de Habsburg (1451 - 1493). Cel de-al doilea ajunsese, prin cucerirea Constantinopolului, moștenitor legitim al împăraților bizantini și, prin extensie, al vechilor împărați romani, a căror moștenire politică și teritorială se considera îndreptățit să o refacă **in integrum.**

Suveran al unei *„Țări"* plasată geostrategic în zona de contact a stăpânirilor celor doi adversari și de interferență a sferelor lor de interese, Vlad Țepeș avea o dublă misiune moștenită și, așa cum am văzut, propriile sale obiective, racordate ambițiilor și personalității sale, ca și contextului internațional. Ca domn avea datoria să apere hotarele Țării și, ca urmaș al lui 'Mircea cel Bătrân, pe aceea, transmisă cu limbă de moarte de tatăl său, Vlad Dracul de a reface stăpânirea acestuia la toate

troppo gentil parentella*, au existat vod care au susținut că primii doi fii ai Elisabetei Morstnay, Iancu și Ioan au fost copii nelegitimi ai împăratului Sigismund I de Luxemburg care și-a căsătorit iubita cu fidelul său „familiar* și cavaler al curții regale, cneazul Voicu. Este posibj| ca astfel de zvonuri, având ca punct de plecare protecția certă pe care împăratul a acordat-o fraților Iancu și Ioan, destinați unei strălucite cariere militare și admiterea lui Iancu, prin căsătorie, în puternica familie Szilagy, să fi fost amplificate tocmai de Matia Corvin pentru a-și justifica pretențiile la coroana imperială. (Vezi N. Iorga, Ade și fragmente cu privire la Istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. 111/1, București, 1897, p. 37; cf. Academician Ștefan Pascu, Voievodatul Transilvaniei, vol. IV, Cluj-Napoca, 1989, p. 445). Reale sau ipotetice, pretențiile sale nu puteau avea însă credibilitate deoarece până și la Vatican exista convingerea fermă că, ungur după mamă, Matia „natus est e patre vailako in Transilvania* (W.

Friedensburg, Nuntlaturberichte aus Deutschland, IV, Gotha, 1899, p. 297).

fruntariile. El însuși viza continuarea programului politic al marelui Mircea și, în condițiile dispariției Imperiului bizantin, aspira la poziția de lider al creștinătății orientale.

Primele două obiective presupuneau desfășurarea unui Joc politico-diplomatic abil între cei doi competitori la stăpânirea spațiului românesc - Ungaria și Imperiul otoman și constituirea unui organism militar capabil nu numai să garanteze independența Țării dar și să elibereze teritoriile pierdute (Țara Severinului, Amlașul, Făgărașul, cea mai mare parte a Dobrogei și Podunavia în întregime). în mod necesar, dat fiind raportul de forțe net defavorabil, ele presupuneau încheierea unor alianțe politico-militare viabile, în primul rând a alianței interromânești și neutralizarea prin alianță (în 1448 cu Imperiul otoman, în 1462 și 1475 - 1477 cu Ungaria) a unuia dintre cei doi adversari, în măsură să-i permită câștigarea și păstrarea inițiativei pe teatrul de război și declanșarea unor operații ofensive de amploare. Nefiind neapărat necesară în acest context, încadrarea efortului său militar într-o mișcare mai largă europeană, de tipul cruciadelor, devenea însă obligatorie dacă voia să apară în ochii balcanicilor drept continuatorul misiunii împăraților creștini ai Bizanțului, apărător atât împotriva păgânilor veniți din Asia, cât și a „francilor** (catolicilor)[1] care amenințau lumea ortodoxă dinspre Occident și să-și justifice renumele pe care contemporanii începuseră să i-1 clădească, de *„imperatore Dracula Valacho"**.

Propriile obiective și contextul politico-militar european i-au impus deci lui Vlad Țepeș ca soluție **războiul de coaliție,** fie ca război general românesc, fie ca război *„sfânt",* cruciat. La

** **Vezi discuția în capitolul anterior, paragraful IV.2. și integral, afirmația lui Philippo Buonaccorsi-Catlimachus, la M. Dogaru, Dracula. Mit și realitate Istorică, București, 1994, Partea a treia, Mărturii, p. 152.**

realizarea unor alianțe militare optime au concurat apoi, atât experiența moștenită de la înaintași - cei 68 de ani (1388 - 1456)

de efort româno-ungar, susținut periodic (1396, 1445, 1456) de Occident, de stăvilire a expansiunii otomane la Dunăre - inteligența și celelalte calități native ale sale, cât și legăturile de rudenie și cunoștințele despre vecini și adversari dobândite în cursul peregrinărilor care i-au marcat copilăria și tinerețea, contribuind la pregătirea sa ca militar și șef de stat și de care a știut să profite. Astfel determinate, principalele coordonate ale politicii sale *„externe"* au fost:

1) refacerea alianței politico-militare interromânești sau a *„frontului "* unic de luptă antiotoman, al Țărilor Române;

2) inițierea, sub motivația interesului comun - apărarea liniei Dunării, a unei alianțe româno-ungare;

3) sprijinirea efectivă și asumarea de către principatul său a rolului de bastion înaintat al oricărei coaliții europene antiotomane inițiată de papalitate și susținută de regii sau principii catolici sub stindardul, devenit tradițional, al *„cruciadei"* împotriva *„păgânilor";*

4) ralierea la efortul românesc a popoarelor și populațiilor creștine supuse de otomani sau a principilor vasali sultanului, atât creștini cât și musulmani.

O analiză oricât de sumară a acțiunii lui Vlad Țepeș pe aceste patru coordonate ilustrează o gândire politico-militară realist obiectivată și o largă viziune, strategică, bazate pe cunoașterea adversarului, a potențialilor aliați și a legității necesității acordării propriilor mijloace cu scopurile propuse, cu mult peste nivelul de înțelegere european, îndeosebi occidental. Iar inferioritatea pe acest plan a principilor creștini în frunte cu însuși Matia Corvinul, dovedită prin informațiile despre otomani, planurile de campanie și faptele de arme, avea să constituie una dintre principalele cauze ale defăimării, obstrucționării și în final arestării lui Vlad Țepeș din ordinul regelui Ungariei, pentru a i se anihila imaginea de

erou al creștinătății, invingător, în pofida mijloacelor financiare și militare reduse, al ... învingătorului Constantinopolului, Mehmed II Fatih.

V.2. Rolul și originala formă de realizare a alianței militare interromânești

a obiectiv politico-militar și strategic, realizarea alianței interromânești a fost constanta care a direcțional politica externă a domnilor și voievozilor (în Transilvania) români, determinată fiind de unitatea geografică, etnică și lingvistică a spațiului românesc, de identitatea obiceiurilor, tradițiilor, vieții spirituale, de comunitatea economică și de interese a locuitorilor celor trei „*Țări*" ca și de legăturile lor multiple, inclusiv de rudenie. Rudă el însuși, așa cum am văzut, cu Mușatinii și Corvineștii, Vlad Țepeș a beneficiat de o experiență care l-a făcut superior tuturor predecesorilor săi în cunoașterea realităților din Țările surori ale Ardealului și Moldovei: născut în Transilvania și-a petrecut aici 13 - 14 ani de viață (1430/31 - 1436, 1451 - 1456, 1476) esențiali pentru formarea sa ca om, militar și conducător de stat și, de asemenea, a petrecut trei ani, bogați în evenimente, la Curtea de la Suceava (1449 - 1451), familiarizându-se cu problemele Țării Moldovei și legând cu Ștefan cel Mare o prietenie care avea să se manifeste constant până în clipa dispariției sale la începutul lui 1477. în pofida adversității sașilor, îndeosebi sibieni, el și-a creat de altfel o importantă grupare de partizani în sudul Transilvaniei (în *„țările"* Amlașului, Făgărașului și Bârsei) care l-au sprijinit în ocuparea tronului în 1456 și numeroși simpatizanți în restul

voievodatului printre cei a căror nemulțumire față de ingerințele regelui Ungariei în treburile interne avea să izbucnească sub forma mișcării separatiste din 1467*. Iar în condițiile izbucnirii luptei politice în Ungaria după moartea lui Iancu de Hunedoara, anarhia care slăbea acest regat atingând și Transilvania, pentru majoritatea transilvănenilor, români, secui, unguri, chiar sași, Vlad Țepeș apărea pe moment ca singura soluție politică, singurul conducător din centrul și răsăritul Europei capabil să stăvilească expansiunea otomană. Ca și pentru transilvăneni, la începutul anului 1457, primejdia era deosebit de gravă și pentru Vlad Țepeș în condițiile în care Moldova, prin Petru Aron, acceptase ultimatumul otoman, devenind tributară, la 9 iunie 1456. Și aceasta, după ce un an înainte, la 1 octombrie 1455, același Petru Aron acceptase suzeranitatea regelui Cazimir IV (1446 - 1492) al Poloniei[2], stat care se arăta la acea dată favorabil unei înțelegeri cu Imperiul otoman. Un pericol în plus deci în spatele *„frontului"*

*** Numai astfel se pot explica măsurile de precauție luate de Matia Corvinul In 1462 - arestarea sa prin surprindere, In afara frontierelor Transilvaniei, pe fondul dezlănțuirii unei campanii de defăimare și a medlatlzăril Intense a unei așazlse „trădări" (Vezi Mircea Dogaru, Dracula. Mit șl realitate Istorică, București, 1994, p. 107-111). Cu toate măsurile de precauție luate Insă, întemnițarea sa s-a făcut, nota Antonio Bonfini, „împotriva vrerii tuturor*, provocând consternare în rândul simpatizanților și chiar opoziție, mai ales că ea nu a fost „nimănui lămurită' (A Bonfinius, Rerum Hungaricarum decades IV, Lipsiae, 1771, p. 554). Iar dacă observatorii catolici acreditați la Buda de papă și republicile italiene, au abordat acuzația de trădare cu prudență, exprimându-și dubiile prin formule ca „Se spune că...' (Vezi M. Dogaru, op. cit, p. 111), cei otomani, prin pana lui Tursun bey sau Kemal-pașa-zade au fost cât se poate de acizi: Matia Corvinul ,Urându4 încă dinainte, nu a lăsat să-l scape prilejui șl l-a prins șl l-a vârât în temniță', astfel încât celebrei Kazîklî (Țepeș) „Fugind din ghearele leului (Mehmed II Fatih) - n.n.) a ales ghearele unei păsări de pradă (Matia - n.n.)' (Vezi Cronici turcești**

antiotoman dunărean în condițiile în care, domnul muntean, venit cu oști din Ardeal, apărea în ochii sultanului drept exponent și continuator al politicii lui Iancu de Hunedoara. Mai mult, la flancul drept al acestui *„front"* a intervenit o defecțiune neașteptată: prin asasinarea lui Ladislau Corvinul (16 martie 1457) și arestarea fratelui său Matia de către împăratul romano-german Friedrich III, pretendent și el la Coroana ungară, în regatul vecin și aliat se instala anarhia.

Ca prim obiectiv de politică *„externă",* pentru Vlad Țepeș s-a impus deci **acțiunea pentru stabilizarea politică a Moldovei și Transilvaniei** și readucerea acestora în *„frontul"* antiotoman - act de mare importanță istorică și general-militară. Numai cu sprijinul lor logistic și în efective, prin apelul la oștile lor cele mari, putea fi reechilibrat raportul de forțe cu otomanii și redeclanșată campania pentru adjudecarea controlului asupra liniei Dunării.

La numai o lună după asasinarea comitelui Bistriței, Ladislau, și arestarea lui Matia, profitând de imposibilitatea de reacție a Ungariei, oastea munteană desfășura prin surprindere o puternică **ofensivă,** din zona de concentrare Buzău - Brăila, de-a lungul Șiretului, spre Suceava, în scopul instalării în scaunul Moldovei a lui Ștefan cel Mare, fiul lui, Bogdan al II-lea și al Măriei Oltea, descendentă a unei vechi familii boierești din regiunea de frontieră moldo-munteană. Astfel, Ștefan *„rădicatus-au de la Țara Muntenească cu mare mulțime de oaste muntenească"* în fruntea căreia *„au intrat în Țară"*| surprinzând forțele din Țara de Jos ale lui Petru Aron care, înfrânt în mai multe ciocniri, și-a pierdut scaunul în urma bătăliei decisive de la Doljești, la confluența pârâului Hreasca cu Șiretul (12 aprilie

1457).

în Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș a avut un aliat permanent și uh strălucit *„elev"* care, până la marea victorie antiotomană de la

Vaslui (10 ianuarie 1475) ce îl consacra în rândul personalităților politico-militare europene de primă mărime, a aplicat atât în politica internă, cât și în cea externă, sau în strategia apărării Țării, soluțiile mentorului său. în strânsă legătură cu orașele transilvane, reglementând drepturile de tranzit și desfacere ale *„tuturor brașovenilor și tuturor negustorilor și întregii Țări a Bârsei"** el a dezvoltat comerțul și, implicit, veniturile domniei din tranzitul pe *„drumul Bistriței", „drumul Băii"* și *„drumul de Jos"* sau *„al Brașovului",* luând **primele măsuri protecționiste Ia** 3 **iulie 1460[5].** A executat și el boierii trădători (16 ianuarie 1471) și a utilizat frecvent pedeapsa cu tragerea în țeapă. A organizat, de asemenea, expediții de represalii în Secuime (1 iunie 1466 și 1469) sprijinind apoi mișcarea separatistă anti ungară a Transilvaniei din 1467[6], pentru ca, după înfrângerea invaziei ungare din același an să ajungă treptat, pe cale diplomatică, la o normalizare a relațiilor cu Matia Corvinul și cu Transilvania, în 1489 căsătorindu-și fiul (Alexandru) cu fiica rudei sale transilvane, voievodul Bartolomeu Draggfy și primind ca domenii intracarpatice Ciceul și Cetatea de Baltă. De altfel, chemând ca și Vlad Țepeș *„voinici"* din Transilvania, el a beneficiat în lupta antiotomană de luptători *„români, în număr de două mii, care sunt lăudați mai mult decât oricare în lupta contra turcilor, care sunt din vlăstarul părintelui regelui* (deci din neamul lui lancu de Hunedoara - *n.nJ) și care totdeauna au luptat împreună cu părintele regelui și chiar cu majestatea sa* (Matia - *n.n.) și ai săi"[7].* Totodată, preluând programul lui Vlad Țepeș, în intenția de a se afirma drept unic lider politic al românilor, Ștefan avea să deschidă, în 1470, seria campaniilor împotriva uzurpatorului lui, Radu cel Frumos, urmărind să instaleze la București ca domn, un *„prefect al său"*, iar din 1475, demersurile către Matia pentru eliberarea lui Vlad Țepeș și reinstalarea sa ca domn în *„L'altra*

Viachia"[9]. Răsplătind serviciul făcut cândva de vechiul său mentor și susținător, Ștefan cel Mare, de data aceasta, în fruntea oștilor Moldovei, îl instala la 16 noiembrie 1476 pe Vlad Țepeș în scaunul de la București. Ca supremă dovadă a trăiniciei legăturii care-i unea, Ștefan, renunțând la orice pretenții de suzeranitate, încheia, în mod excepțional cu Vlad Țepeș *„un tratat"* net diferit de acelea impuse celorlalți protejați munteni, și anume în condiții de deplină egalitate, *„amândoi voievozii"* jurându-și din nou, *„între ei dragoste și alianță, astfel ca întreaga țară s-a asigurat că turcul nu-i va face griji"™.* Mai mult, Ștefan va pune în 1476 la dispoziția fostului său protector o gardă de 200 de viteji dintre care 190 vor muri în luptă, potrivit declarației sale, în încercarea de a-i salva viața lui Vlad Țepeș".

Legătura lui Vlad Țepeș cu Ștefan cel Mare a fost, așadar, permanentă și benefică Țărilor Române, chiar dacă pactul lor inițial privind colaborarea antiotomană în 1462 a trebuit ținut secret[12]. Aceasta, deoarece, pentru a neutraliza Polonia care îl sprijinea pe Petru Aron, Ștefan a fost obligat să depună jurământ de vasalitate față de regele Cazimir IV Jagello, la 4 aprilie 1459 la Overchelăuți, pe Nistru. Tratatul încheiat acum echivala cu recunoașterea noului domn al Moldovei, reglementa litigiile dintre cele două state dar limita inițiativele de politică externă ale lui Ștefan, într-un moment în care Polonia nu agrea implicarea într-o cruciadă antiotomană[13]. Pe de altă parte însă, Polonia avea divergențe cu Ungaria, iar Petru Aron, în urma recunoașterii lui Ștefan cel Mare de către poloni, se refugiase în Secuime sub oblăduirea lui Matia Corvin și pe acest fapt s-a bazat stratagema care i-a permis lui Ștefan cel Mare să intervină militar în sprijinul lui Vlad Țepeș în vara anului 1462.

Conform planului de campanie, cunoscut deja de domnii români, datorită serviciului de informații al lui Vlad Țepeș, în timp ce sultanul cu trupele terestre se îndreptau direct spre

frontiera dunăreană a Țării Românești, spre Nicopol - Tumu, armata *„de la mare",* îmbarcată, urma să forțeze Dunărea maritimă, să cucerească prin surprindere Chilia după care să navigheze pe fluviu pentru realizarea joncțiunii. Oficial, cetatea, pe care o revendica și Moldova, aparținea Țării Românești, deci atacând-o Ștefan ar fi apărut în ochii creștinătății ca un dușman al binefăcătorului său. **De facto,** însă, ea fusese ocupată de lancu de Hunedoara în beneficiul Ungariei și aparținea lui Matia Corvinul a cărui garnizoană unguroască o apăra. Neputând interveni direct în sprijinul lui Vlad Țepeș pentru care o debarcare otomană reușită la Chilia ar fi însemnat amenințarea cu răsturnarea de flanc a „frontului" dunărean, neputând deci coopera pe față cu corpul de oaste muntean care executa acoperirea strategică a Dunării, domnul Moldovei a atacat el însuși cetatea cu două zile înaintea apariției flotei otomane. **Atacul era motivat,** prin respectarea angajamentelor față de Polonia, **ca operațiune antiungară.** înțelegând stratagema, pentru a nu fi pus într-o situație diplomatică și militară fără ieșire (debarcarea la Chilia asediată de pe uscat de moldoveni i-ar fi angrenat pe otomani într-un conflict deschis cu aceștia care și-ar fi unit imediat forțele cu ale lui Vlad Țepeș și ar fi fost considerată în același timp și un afront adus regelui Poloniei, suzeranul domnului Moldovei), **Mehmed II Fatih a fost nevoit să renunțe pe moment Ia proiectele legate de Dunărea maritimă.** Ștefan cel Mare și-a îndeplinit deci în acest mod neobișnuit obligațiile asumate față de mentorul și aliatul său, dar succesul acestei strălucite acțiuni de descurajare a fost anihilat de defecțiunea Transilvaniei și Ungariei, datorată atitudinii ostile și interesate a sașilor și a regelui Matia.

Sprijinit **ab initio** de transilvăneni, păstrarea alianței cu această țară românească era vitală pentru Vlad Țepeș, în cazul unui război cu otomanii, pentru asigurarea spatelui *„frontului"* dunărean, crearea unor zone de așteptare strategică și de refugiu și 161 BRHCKLH. WFtllVTFUL RHSKTUTULIM a unui

ultim aliniament de rezistență în regiunea submontană și montană. De asemenea, sprijinul logistic și armat efectiv pe care i-1 putea acorda oastea voievodatului era esențial în oprirea ofensivei otomane, pentru echilibrarea raportului de forțe și în organizarea și desfășurarea cu succes a contraofensivei. Pe de altă parte, de bunele relații cu oficialitățile transilvane și cu Matia, suzeranul lor, depindea recunoașterea drepturilor pe care le invoca, inclusiv în titulatură, asupra vechilor teritorii basarabe din vest (Țara Severinului) și din nord (Țările Amlașului și Făgărașului) și, eventual, asupra fostelor posesiuni ale lui Mircea cel Bătrân - cetățile Bran și Bologa care ar fi putut constitui pentru el baze logistice și locuri de refugiu în caz de înfrângere.

Fireasca alianță a românilor de pe ambii versanți ai Carpaților Meridionali, în vigoare în 1456, a fost însă compromisă, cu începere din 1457 de politica egoistă, îngustă și strict mercantilă a patriciatului săsesc. Arogându-și probabil mari merite în înscăunarea sa, îndeosebi sibienii se considerau îndreptățiți să privească principatul muntean ca pe o pradă, să-și asigure monopolul asupra drumurilor sale comerciale și vămilor, ori banii furnizați de activitatea vamală și controlul comerțului de tranzit erau absolut necesari, cum am văzut, susținerii programului politico-militar de domnie al lui Vlad Țepeș. Măsurile sale protecționiste, îndeosebi **fixarea** *„iarmaroacelor de graniță"* **și a scalei,** au dus la apariția conflictului care a escaladat, ajungându-se de la plângeri reciproce, la acte de spionaj și diversiune ale sașilor în favoarea unor pretendenți la tron și la represaliile cunoscute - executarea a 341 de negustori prin tragere în țeapă sau ardere pe rug și incursiuni în regiunile contestate[14]. în replică, apoi, la poziția lui Matia Corvinul care, abia încoronat (la 24 ianuarie 1458), dorea să păstreze cu orice sacrificii alianța cu Vlad Țepeș,[15] negustorii sași, în colaborare cu pretendentul Dan

cel Tânăr[16] au fabricat celebrele *„Narațiuni"* prin care au încercat și au și reușit, atunci când poziția regelui Ungariei s-a schimbat, să-l discrediteze în fața întregii Europe catolice, miza fiind anularea măsurilor protecționiste și concesionarea vămilor de la Rucăr și Brăila, promise de Dan și ceilalți pretendenți.

Dincolo de diferendul, niciodată aplanat total, și care avea să se dovedească fatal, cu vârfurile negustorimii alogenilor sași, Vlad Țepeș a întreținut bune raporturi cu autoritățile voievodale și a avut numeroși simpatizanți în Transilvania care i-au furnizat, așa cum am văzut, atât *„ voinici",* cât și sfetnici de sfat ca Linart sau de taină și iscoade (Chrystyan, Sebastian, Ladislau etc.). La rândul său, prin intermediul brașovenilor sau al vameșilor din Rucăr, domnul le-a furnizat permanent date despre mișcările de trupe otomane[17]. Datorită *„războiului vamal"* sau al *„ iarmaroacelor de graniță"* însă, o colaborare reală cu obligații reciproce, avea să se încheie cu Transilvania abia la un an de la proclamarea *„cruciadei",* la 1 octombrie 1460.

Tratatul de cooperare militară munteano-transilvan, în vigoare până la înfrângerea lui Mehmed II Fatih, îi asigura lui Vlad și familiei sale adăpost la nord de munți, un sprijin de 4 000 luptători specializați și predarea adversarilor fugari. Confirmându-1, Matia avea să promită în vara anului următor intervenția la cerere a *„oastei întregi din părțile ardelene"'** care nu putea acționa fără acordul său în calitate de suzeran. Cum însă pe toată durata campaniei el s-a mulțumit să stea cu trupele regale în expectativă la Seghedin, voievodul Transilvaniei (Nicolae de Vjlak sau, mai probabil, Ioan Pangrațiu de Dindeleag) avea să ia o decizie la limita denunțării suzeranității Coroanei ungare. Potrivit martorilor, văzând că regele și nobilii săi *„foarte înspăimântați"* nu acționează, el *„a chemat pe toți nobilii și poporul care poate purta arme, pentru ajutorarea valahului[44 t9].* Informația este

esențială pentru demonstararea persistenței instituției românești a *„oastei celei mari"* și după moartea lui lancu de Hunedoara și precizarea statutului Transilvaniei, de *„altum regnum",* în continuare stat separat de Ungaria, aflat în relații de vasalitate-suzeranitate cu Coroana. Și poate tocmai teama pierderii controlului asupra Țării Ardealului l-a făcut pe Matia să se grăbească să intre în voievodat după înfrângerea și retragerea lui Mehmed II Fatih din Țara Românească. Politica sa duplicitară, net ostilă în fond, amânarea intervenției armate sub diferite pretexte, poziția sa de suzeran au împiedicat însă în 1462 realizarea cooperării militare munteano-transilvane. în 1475 - 1476 însă, când, sub același Ioan Pangrațiu, la comanda corpului expediționar din Banat și Transilvania ajunge cornițele Ștefan Bathory, cooperarea se va realiza, dar sub comanda lui Ștefan cel Mare. în plus, aflat în fruntea forțelor cruciate care acționau în Serbia, Vlad Țepeș era sprijinit în 1475 de localnici care *„erau vestiți sub numele de valahi"* și *„deveniseră rebeli arătând dușmănie"* Porții[20]. Iar dacă, referitor la *„creștinii"* care l-au sprijinit în campania sa la sud de Dunăre din 1461, acel *„popor de jos, o mulțime"* pe care, ulterior *„i-a trecut pe toți în Țara Românească în răstimp de trei zile",* și *„i-a așezat acolo"[a]',* nu avem informații clare în privința originii lor etnice, această precizare confirmă ipoteza că **românii sud-dunăreni l-au urmat pe Vlad Țepeș ca pe un domn legitim[22].** De acera, poate, în 1476 când oștile reunite ale Moldovei și Transilvaniei îl readuceau-pe tron, el încă mai credea, deși primatul îl avea acum Ștefan cel Mare, că realizarea alianței militare interromânești era o premisă a realizării unității politice. Ca dovadă, scria brașovenilor la 8 noiembrie 1476, după alungarea otomanilor și a trădătorului Laioată Basarab din Țara Românească: *„Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniți cu pâine și marfă și vă hrăniți*

CĂCI A FĂCUT DUMNEZEU SĂ FIE ACUM O SINGURĂ ȚARĂ[3] " (subl. ns_). Iar această afirmație și bucuria cu care a fost făcută, denotă un altruism neașteptat la cel care a fost prezentat lumii drept sângerosul tiran *„ Dracula"'. „Marele stăpânilor"* Vlad Țepeș era gata să accepte împlinirea visului său de realizare a unității tuturor românilor, chiar și în condițiile în care nu mai era el însuși beneficiarul, ci fostul său protejat Ștefan cel Mare, Performanța cea mai mare a epocii sale rămâne însă, realizarea alianței interromânești în 1462, în formă secretă, în condițiile eludării de către Moldova și Transilvania a obligațiilor decurgând din angajamentele față de suzeranii lor - regii Poloniei și, respectiv, Ungariei.

V.3. Alianțapolitico-militară cu Ungaria - condiție sine qua non a transformării războiului româno- otoman, într-un larg război de coaliție

Dacă alianța militară interromânească în fața unui adversar comun devenise un fapt tradițional, firesc, și o legitate în calea acțiunii de realizare a unității politico-statale in **integrum,** realizarea unei alianțe cu Ungaria, vechiul adversar ce amenința independența statalității românești de peste o jumătate de mileniu, presupunea sacrificii incumbând încă numeroase pericole.

Punând capăt unui lung șir de războaie cu acest stat care emitea pretenții de suzeranitate asupra întregului spațiu românesc, primul domn care a înclinat spre transformarea vechiului adversar în aliat a fost, indiscutabil, Mircea cel Bătrân. El a înțeles în 1388 că, prin potențialul său militar și aspirația către universalitate,

Imperiul otoman era mult mai periculos și punea în discuție atât dreptul la existență statală al românilor cât și al ungurilor. Astfel, **pe o bază dc interese comune - apărarea liniei Dunării, alianța româno-ungară** la care boierii, atât în Țara Românească, cât și în Moldova au aderat cu greu, pentru că era într-adevăr greu să vezi un aliat în dușmanul ereditar, **a început să funcționeze după 1390 în beneficiul ambelor popoare și al întregului continent.** A funcționat însă cu destule asperități și hiatus-uri deoarece, în momentele de acalmie care urmau marilor încleștări militare, regii Ungariei se întorceau la vechile visuri de hegemonie. Cu tot acest pericol, alianța româno-ungară era absolut necesară din punct de vedere strategic, căderea unuia dintre parteneri conducând la o amenințare de flanc fatală pentru celălalt. Apoi dacă, uniți, românii puteau rezista agresiunii otomane, ajungând la compromisuri cu cea mai mare putere militară a epocii, împreună cu ungurii, al căror teritoriu constituia obiectivul strategic principal al campaniilor otomane, ei deveneau invincibili, putând opune sultanilor o forță armată comparabilă ca efective, dotare, moral și capacitate de izbire. Și aceasta deoarece **Ungaria catolică era tradițional legată de Imperiul romano-german și sprijinită financiar și propagandistic de papalitate care vedea în ea un avanpost sau un cap de pod al catolicismului în jumătatea estică a continentului.**

în condițiile unei Moldove închinată Porții în 1456, a unei Transilvanii vasală Coroanei ungare, este ușor de înțeles necesitatea, pentru Vlad Țepeș, de a păstra alianța cu Ungaria. Aparent, pentru el realizarea acestui deziderat era mult mai ușor de înfăptuit decât pentru predecesori, dată fiind originea românească a noului rege de la Buda, legăturile mai vechi de colaborare cu el și cu tatăl său lancu de Hunedoara și, îndeosebi, legăturile de rudenie reînnoite prin căsătorie. Mai mult, în 1459 Matia Corvinul primise 40 000 de ducați de la Vatican în vederea organizării viitoarei cruciade și trecea, neoficial, drept

conducătorul acesteia, deci viitor comandant suprem al armatei cruciate în care avea să se integreze și oastea Țării Românești. în aceste condiții ar putea părea ciudate, chiar nelalocul lor, desele apeluri la ajutor în numele său și al *„creștinătății întregi^* făcute între 1459 (toamna) și 1462 (primăvara) de către Vlad Țepeș, rudei sale regale. Mai ales că, angajat solemn față de papă, Matia îi promisese mereu sprijin militar *„Ardealul și secuimea"* mai întâi, apoi *„toată țara și tot poporul de oaste și călări și cei de pe jos",* iar acreditații occidentali la Buda erau convinși că, mai devreme sau mai târziu el *„se va coborî în Ardeal cu ajutorul lui Dumnezeu pentru ca, la nevoie, să se poată uni cu acel voievod și să facă ce trebuie să facă un principe creștin *tfS.*

Vlad Țepeș își cunoștea însă bine cumnatul. îi știa orgoliul, ambiția de a ajunge împărat al Occidentului, în fața căreia gloria de a fi eliberatorul creștinătății răsăritene pălea și îi cunoștea, de asemenea, dorința, bazată probabil pe succesele tatălui său, de a fi recunoscut conducător unic, suzeran, dacă nu suveran și al Țărilor Române. Astfel el a intuit că Matia este în fond ostil *„cruciadei",* cei 40 000 de ducați primiți de la papă pentru reorganizarea acesteia, sprijinirea Țării Românești, și a balcanicilor, fiind folosiți în interes propriu, în scopul întăririi propriei armate și descurajării rivalului său, împăratul romano-german Friedrich III de Habsburg. Orbi față de această realitate, acreditații puterilor catolice la Buda și papa însuși, s-au dovedit incapabili însă să-i înțeleagă acțiunile duplicitare din vara lui 1462, nu au luat atitudine deschisă împotriva arestării lui Vlad Țepeș, și, ca o ironie a sorții, paisprezece ani mai târziu, ei vor repeta greșeala, cu același rezultat. Primind, în 1475, 100 000 de țechini pentru relansarea cruciadei, Matia îi va folosi tot în interes propriu[26]. Și de data aceasta regele Ungariei va lăsa cruciada tot în grija românilor, respectiv a lui Ștefan cel Mare, cu care încheiase o alianță militară la 25 august (trimițîndu-i însă, la Vaslui, un ajutor simbolic doar de 300 de luptători), a

a comitelui Ștefan Bathory și a etern sacrificatului Vlad Țepeș, ale cărei strălucite victorii în campania din Serbia și le va asuma, prezentându-1 curților europene drept *„ Dracula, capitaneus meus "*[27].

în concepția lui Matia Corvinul, amenințarea otomană pierduse din gravitate, datorită succesului obținut de tatăl său la Belgrad, deci putea da curs ambițiilor sale de cucerire a Coroanei imperiale. La eșecul relansării alianței româno-ungare, orientării politicii sale spre Occident, considerării Țărilor Române drept posesiuni ale Coroanei și a lui Vlad Țepeș drept un vasal cu prea mari veleități de independență, li s-au adăugat, aducându-și o contribuție majoră, **teama de a nu-i fi depistată duplicitatea** prin comparație cu faptele de arme ale voievodului muntean, invidia și ura provocate de prestigiul și autoritatea de necontestat conferite rudei sale în lumea creștină tocmai de aceste fapte. Că așa stăteau lucrurile, o dovedește însăși conceperea planului de campanie din 1462 de către genialul strateg care a fost Mehmed II Fatih, plan ce excludea redeschiderea conflictului cu Ungaria. La fel de bine informat asupra adversarilor ca și domnul muntean, sultanul știa că *„nimeni nu va sta să iasă la luptă împotriva sa și nici din partea peonilor* (ungurilor n.n.) *nu i-a venit lui Vlad vreun ajutor*™. Mai mult decât atât, el avea probe că Matia va merge până la trădarea alianței creștine, în ura sa față de *„Dracula",* deoarece îl sprijinea discret în stimularea defecțiunii interne și în atragerea boierimii muntene de partea pretendentului prootoman, Radu cel Frumos[29]. Și, într-adevăr, **Matia a trădat cauza creștină, recunoscându-1 în secret, Ia începutul lunii august 1462,** prin intermediul comitelui secuilor, Albert de Istenmezeye, **pe Radu cel Frumos drept** *„voivoda partium Transalpinarum "*[30].

Pornind de la Seghedin, ca dușman camuflat, spre Transilvania, **abia după înfrângerea sultanului în Țara**

Turda, pe 30 septembrie la Sibiu și, după încă o lună la Brașov, unde, pe data de 20 noiembrie sosea, venind de la cetatea Poienari și Vlad Țepeș spre a i se înfățișă ca unui superior al său în ierarhia oastei cruciate. Constatând că domnul român dispunea încă de *„multă oaste"*[31] și neputându-se compromite prin recurgerea la asasinat, Matia a apelat la un procedeu devenit din acest moment clasic în relațiile româno-ungare: inversarea datelor, prezentarea eroilor drept trădători ai Europei și asasini, și a trădătorilor drept eroi și salvatori ai creștinătății. Pentru că o trădare existase de vreme ce, în ciuda înfrângerii militare și a condițiilor neclare în care Mehmed II Fatih părăsise Țara Românească, un protejat al său, Radu cel Frumos, apărat de gărzi otomane se instalase ca domn la București, oraș declarat în defavoarea Târgoviștei, rămasă sub controlul lui Vlad Țepeș - Cetate de Scaun. Dar trădătorul' era el însuși! Cu sprijinul acelorași negustori sași, dușmani de moarte ai detestatului Dracula, care fabricaseră *„Narațiunile"* defăimătoare, inițial neluate în seamă de Curtea de la Buda, Matia Corvinul a pus în circulație niște scrisori *„doveditoare",* fabricate în cancelaria sa, prin care domnul român ar fi cerut lui Mehmed II reconfirmarea în scaun în schimbul ieșirii Țării Românești din alianța creștină. Astfel acoperit, i-a dat în sfârșit *„sprijinul"* armat promis - mercenarii husiți ai lui Jan Jiskra. Numai că Jiskra avea asupra lui și scrisorile plăsmuite de copiștii regali, pentru a uza de ele la momentul oportun. însoțit de călăi, Vlad Țepeș se întorcea astfel în Țara Românească hotărât să-l alunge pe Radu, fără să știe că acesta fusese deja recunoscut de Matia, să-i pedepsească pe boierii trădători și să o curețe de akîngii. După numai șase zile însă de la istorica întâlnire cu regele Matia, la 26 noiembrie, campania a fost anulată și *„Dracula"* arestat prin forță și viclenie lângă cetatea *„Kungstein"* *(„Piatra Craiului"* sau *„Orațiile"*[32]*).*

Trădându-și astfel aliatul în favoarea unei înțelegeri cu Radu

cel Frumos și, implicit cu otomanii, regele Ungariei trăda de fapt

cauza creștină, lipsind-o de cel mai valoros general, irosind din interese politice marile victorii militare ale acestuia și făcând să eșueze cruciada.

O dată în plus, epopeea lui Vlad Țepeș a demonstrat astfel că românii singuri puteau opri ofensiva otomană la Dunărea de Jos, dar că pentru înlăturarea amenințării care plana asupra Europei centrale și alungarea lor de pe continent era necesară coalizarea tuturor statelor creștine în jurul a ceea ce am putea numi coloana vertebrală a oricărei cruciade - alianța româno-ungară. In lipsa acesteia, orice inițiativă a papei, susținută sau nu de împărat, regii și principii occidentali, rămânea în noile condiții, când trebuiau înfruntați nu *„sarazinii",* ci cel mai puternic stat militarist al epocii - Imperiul otoman, un simplu vis utopic.

V.4. Racordarea efortului militar românesc la planurile coaliției europene antiotomane

Primele contacte cu lumea occidentală, care l-au ajutat să-i înțeleagă moravurile, frământările politice, realizările și slăbiciunile, Vlad Țepeș le-a avut în Transilvania natală, prin mulțimea solilor și aventurierilor atrași de personalitatea lui Iancu de Hunedoara. Iar participarea la campania cruciată din 1445 i-a format convingerea că mijloacele financiare și superioritatea în dotare cu tehnică militară modernă (armament de foc diversificat, nave de luptă etc.) ale acesteia pot servi, în condițiile realizării unei alianțe oneste, cauzei românești. Din observator, el s-a transformat apoi, ca refugiat după 1451 în Transilvania și Ungaria, într-un **inițiat** în culisele diplomației europene,

descoperind modalitățile de utilizare în folos propriu și

în general al românim» și creștinătății răsăritene, a jocului de interese în care erau angrenate marile puteri catolice ale epocii. La rândul său, odată ajuns domn, lumea occidentală l-a remarcat datorită importanței economice și strategice deosebite a Țării Românești, pe acest fiu al unui cavaler al *„Ordinului Dragonului",* întemeiat de împăratul Sigismund I de Luxemburg, încercând să-l utilizeze ca pe-o unealtă sacri ficabilă, transformându-1 într-o permanentă țintă a ofensivei catolice în răsăritul continentului. Ca o consecință, valabilă până astăzi a acestei politici ofensive împotriva lumii ortodoxe, însă, **nici Iui Vlad Țepeș, nici Iui Ștefan cel Mare, Occidentul nu Ii s-a adresat direct, ci prin intermediul Ungariei catolice.** De fiecare dată **regele Ungariei a încasat banii** destinați cruciadelor, **românii și-au vărsat sângele,** în 1462, 1475 sau 1476, **aducându-li-se eventual laude în caz de victorii, lăsați fiind să se descurce în caz de eșec.** De-a dreptul hilară avea să fie, în acest sens, situația lui Ștefan cel Mare din 1475 - 1476, care, în locul ajutorului militar și financiar scontat, livrat tot lui Matia, primea, după cum declarau chiar solii săi în senatul Veneției *„nimic altceva decât vorbe"*[33] și, **ulterior, ... o cerere de plată pentru 200 de florini reprezentând suma cheltuită cu aceștia de Republică[34].** învingător în hotarele Țării, dar mergând din eșec în eșec în afara lor în calitate de *„cruciat",* lancu de Hunedoara a rămas în conștiința occidentală drept prototipul cavalerului invincibil, pentru că era un *„athleta Cristi"* catolic, **învingător doar prin forțele proprii și înăuntrul și în afara Țării, substituind oastea sa celei cruciate inexistente, Vlad Țepeș a zăcut uitat în temnița unde fusese aruncat de adevăratul trădător al creștinătății, catolicul rege Matia,** mai bine de un deceniu, **iar numele lui a fost și continuă să fie terfelit, fiind identificat cu „Diavolul" (Dracul)[35] sau cu**

monștrii din coșmarurile noastre, pentru că a fost un *„athleta Cristi"* **ortodox,** chiar dacă inițiatorul cruciadei de la Mantova (26 septembrie 1459), umanistul papă Pius II (Aeneas Silvio Piccolomini) (1458 - 1464) era un bun cunoscător al realităților românești. De altfel, în această calitate papa l-a inclus pe fiul fostului *„cruciat"* Vlad Dracul în planurile noii cruciade antiotomane, rezervându-i cel mai periculos rol - acela de a deschide ostilitățile și a susține singur efortul de război până la mobilizarea și joncționarea forțelor cruciate, încă inexistente în fapt.

Pentru susținerea unui efort militar de trei ani vizând alungarea turcilor din Europa, eliberarea în profit propriu a Constantinopolului și Strâmtorilor, papa nu mâi putea miza decât pe sprijinul împăratului romano-german, care promisese 10 000 de călăreți și 32 000 de pedestrași și al adversarului acestuia, Matei Corvin care, contra unor subsidii, în valoare de 40 000 de ducați, se arăta gata să înarmeze 12 000 de luptători și 10 nave de război. Numai că acești doi mari suverani s-au mulțumit doar să promită. în plus, Moldova era blocată de tratatul cu Polonia, Skanderbeg eroul albanez încheia în 1460 un armistițiu cu sultanul[36], iar victoriile acestuia în Serbia și Moreea lichidaseră (1459 - 1460) ultimele rămășițe ale despoiatului sârb și ale Bizanțului în Europa.

în *„cruciadă",* așadar, rămăseseră angrenate în 1460 doar forțele Țării Românești, lipsită oficial de sprijinul tradițional al țărilor-surori și al balcanicilor. Este explicabilă în aceste condiții tergiversarea luării unei decizii de către Vlad Țepeș și dupliciatea lui în relațiile cu Poarta, rezultatul fiind acela că, sub pretextul conflictului cu sașii, prezentat ca un conflict cu Matia, *„Nici n-a venit* (la chemarea sultanului - n.n.) *și nici nu și-a plătit hăraciul"*[31]*,* deși la începutul lui 1461 solicitase și primise un nou *„legământ al păcii și-al iertării".* Era un risc calculat, ținând cont de faptul că sultanul, ocupat cu pregătirea campaniei împotriva

Trebizondei, nu putea interveni și care i-a permis să câștige timp. Cruciada părea definitiv înmormântată înainte chiar de a se declanșa. In aceste condiții, pentru a justifica cel puțin prin acțiunile aliatului român sumele primite de la papă, regele Ungariei a încheiat cu el *„noi învoieli și alianțe^,* promițându-i sprijin total. în baza garanțiilor primite, având, grație înțeleptei sale politici interne, *„oaste destulă și cai și arme"*[39] și profitând de absența sultanului, ocupat în Asia Mică cu pacificarea teritoriilor fostului Imperiu de Trapezunt căzut în luna septembrie, Vlad Țepeș a declanșat cruciada ... de unul singur.

Fie-ne îngăduit să insistăm asupra acestui aspect ignorat de istoriografia contemporană. Deci, cruciada proclamată la Mantova în 1459 a fost imaginată de papa Pius al II-lea ca un larg război de coaliție european, având ca piloni pe împăratul romano-german și regele Ungariei. Amânată **sine die** de aceștia, ea fost declanșată totuși la sfârșitul verii lui 1461 de românul Vlad Țepeș, fără sprijinul financiar sau militar al organizatorilor. Pe baza garanțiilor, niciodată respectate de Matia Corvinul, Vlad Țepeș a încălcat tratatul cu otomanii, atacând și eliberând cetățile Giurgiu și Tumu, moment în care CRUCIADA poate fi declarată începută, **datorită nonintervenției celor angajați,** EA IDENTIFICÂNDU-SE, 'CAZ UNIC ÎN ISTORIA CRUCIADELOR TÂRZII, CU RĂZBOIUL ROMÂNESC DE ELIBERARE A TERITORIILOR DUNÂREANO-PONTICE. învingător și pe plan diplomatic al sultanului, ale cărui calități și defecte le cunoștea personal, Vlad Țepeș i-a provocat grave prejudicii dezorganizându-i întreg sistemul defensiv dintre Balcani și Dunăre, nimicindu-i forțele de acoperire a liniei fluviului prin stratagema atragerii în cursă a sangeacbey-ilor de Nicopol (Hamza) și Silistra (Yunus), care i-a permis eliberarea întregii Dobroge și a cetăților de pe malul drept între Vidin și Silistra[40]. Prin instalarea de căpitani români în acestea, Dunărea redevenea românească mai mult decât în vremea lui Mircea cel

Bătrân. **Din punctul de vedere al cruciadei, Vlad obținuse datorită geniului său militar, tot ceea ce lancu de Hunedoara și cruciații săi îndrăzniseră doar să spere în campaniile din anii 1443- 1445!**

Cu linia fluviului degajată în întregime, sistemul de fortificații si forțele otomane nord-balcanice distruse, cu marile linii de comunicație de importanță strategică întrerupte, **prima etapă a planului de campanie cruciat era înfăptuită.** Intrarea efectivă în luptă a forțelor promise papei la Mantova și transformarea războiului românesc într-unul de coaliție ar fi permis în acele împrejurări relansarea ofensivei la sud de Munții Balcani și dezvoltarea ei până la alungarea turcilor din Europa. **Cruciați doar cu numele, prea catolicii suverani ai Germaniei și Ungariei nu au intrvenit însă și cruciada a continuat să rămână pur românească și, prin urmare, ca o ironie a sorții, pur ortodoxă.** Și încă susținută, caz tot unic în istoria cruciadelor târzii, dar și a războaielor româno-otomane, de forța armată a unei singure țări românești.

în mod de neînțeles, marele succes al lui Vlad Țepeș nefiind exploatat de Occident, sultanului i s-a lăsat timpul necesar pregătirii ripostei. Iar aceasta trebuia să fie cumplită, Mehmed II Fatih mobilizând întreaga suflare a imperiului, *„de peste tot",* rezultatul fiind o *„oaste pe care abia o ducea pământul",* ca mărime *„a doua după năvala acestui împărat împotriva Bizanțului",* cu efective apreciate între 150 000 și 300 000 de luptători, cu o bună *„întocmire"* și *„multă rânduială în privința armelor și echipamentului"*',* sprijinită logistic de *„vreo douăzeci și cinci de trireme și o sută cincizeci de corăbii de transport"*[2].

în fața acestei nemaicunoscute desfășurări de forțe în Europa Centrală de la invazia tătaro-mongolă din 1241, cu toate

promisiunile papei și ale lui Matia, Vlad Țepeș a beneficiat doar de participarea ... afectivă a solilor Occidentului veniți în grabă să urmărească evenimentele de la ... Buda. Părăsit, trădat, în acest moment, **Vlad Țepeș și-a asumat rolul deținut cândva de lancu de Hunedoara, de lider european, de comandant suprem al cruciadei,** inițiind, pe cont propriu, tratative cu regele Poloniei ai cărui soli au fost chemați la Târgoviște[43] și cu coloniile italiene din Marea Neagră, evident, fără rezultat. Polonia a refuzat să se implice, indiferent de ce promisiuni a făcut domnul român regelui și, oficial nu a permis nici implicarea Moldovei, Ștefan cel Mare urmând să intervină pe riscul său, uzând de soluția amintită. Astfel, **în vara lui 1462, ofensiva creștină a fost redusă la defensiva strategică, marea cruciadă rămasă exclusiv românească transformându-se într-un război de apărare a pozițiilor deja cucerite de Vlad Țepeș și a libertății principatului muntean.**

În mod surprinzător, prin vitejia sa și geniul voievodului, *„oastea cea mare"* a Țării Românești, defavorizată de raportul de forțe estimat la 1/7 a înfrânt însă armata de invazie a lui Mehmed II Cuceritorul Constantinopolului[44], concluziile observatorilor papali și ai republicilor italiene fiind elocvente: *„turcii au făcut o adevărată demonstrație de slăbiciune"* (raport din Modon); *„Cu rușine s-au întors* (turcii la Constantinopol - **n.n.)** *și toți la un loc au fost făcuți praf"* (Domenico Balbi); *„se confirmă existența unei mari înfrângeri a Turcului* (sultanul - **n.n.)** și, *de asemenea, căderea întregii sale armate într-o condiție proastă"* (Aloisio Gabriel); *„au fost puși pe fugă turcii și bătuți", „a fost spartă armata turcilor"* cu pierderi cifrate la *„30 - 40 de mii"* etc.[45] Absenți la război, occidentalii se arătau însă gata să-și adjudece triumful. Și au permis ca învingătorul să fie deposedat nu numai de laurii victoriei, dar și de libertate. Au permis ca, pe

fondul propagandei abile, diversioniste, inițiată de regele Ungariei, să fie declarat ... trădător al creștinătății. în ceea ce-1 privește pe Matia Corvinul lucrurile sunt clare - ura, invidia, nevoia de justificare a propriei sale inactivități și, în fond, a propriei trădări, în ochii organizatorilor cruciadei ca și dorința de subjugare a spațiului românesc, l-au condus la soluția, de atâtea ori utilizată în istoria mai veche sau mai nouă a relațiilor româno-ungare, a denigrării, izolării și anihilării acelui conducător român capabil să clădească un stat românesc independent, puternic și unit ca stavilă la Dunăre în calea oricăror pretenții anexioniste. De neînțeles rămâne totuși atitudinea occidentalilor care nu au protestat, s-au mulțumit cu explicațiile *„trase de păr“* ale regelui Ungariei și l-au lăsat pe adevăratul erou al creștinătății să fie *„vârât în temniță",* legat *„în lanțuri și țepușe"*[6]. Abandonându-1 deci, l-au uitat *„în temniță și a stat la Vișegrad, pe Dunăre, la patru mile mai sus de Buda, 12 ani"*[1], până când relansarea ofensivei împotriva Europei catolice a aceluiași Mehmed II Fatih, cu amenințarea directă a Romei, i-a făcut să-și aducă aminte de eroul decăzut. Nici în aceste împrejurări însă occidentalii nu vor interveni direct, mulțumindu-se să salute cu entuziasm, la 18 iulie 1475, prin Florius de Roverella, reprezentantul Ferrarei la Buda, rezultatul demersurilor lui Ștefan cel Mare: faptul că regele l-a repus *„în demnitatea sa, i-a dat oameni de arme, bani și scrisori bune și se așteaptă că zisul Dracula va face fapte mari împotriva turcilor, ca și în alte dăți, dându-le mai multe porții (de bătaie) prin părțile Valahiei, cum a mai făcut și în alte dăți când s-a dat o strașnică bătălie în părțile Valahiei înainte de a fi fost făcut prizonierul regelui, de către domnul Rege"**.*

Rămas același *„mare stăpânitor“* cu vocație europeană și imperială, Vlad Țepeș a dat rezultatele scontate și în noua

cruciadă, propovăduită de papa Sixt IV (1471 - 1484), evidențiindu-se la comanda forțelor sârbo-ungaro-transilvane în octombrie 1475 la asediul Sabac-ului și în campania pentru eliberarea teritoriilor sârbo-bosniace (1475/1476) încheiată la Zvomik. Nu aliații europeni aveau să-1 repună însă în demnitatea sa voievodală, ci oștile reunite moldo-transilvane, la care s-au alăturat partizanii săi, sub comanda aceluiași credincios prieten căruia-i fusese mentor, Ștefan cel Mare.

Rezumând, se poate aprecia că, **dacă Vlad Țepeș s-a dovedit demn de cele mai generoase idei exprimate de occidentul catolic, traducându-le în faptă exclusiv prin sacrificiul său și al oștirii sale, în cadrul unui război de coaliție la care au lipsit în mod concret participant!!, Occidentul nu s-a dovedit demn de el, fiind incapabil să se ridice deasupra intereselor meschine, să își vadă și să-și urmărească propriile interese generale.**

V.5. Tentativa de atragere în războiul de coaliție a adversarilor interni ai puterii otomane

În relațiile cu otomanii, Vlad Țepeș s-a bazat atât pe experiența înaintașilor, cât și pe propria sa experiență rezultată din contactul direct, pe cunoașterea realităților din imperiu, a moravurilor, organismului, gândirii și practicii militare, cât și a sultanului și a persoanelor influente din Seray. Cu ajutorul acestora din urmă a ajuns domn în 1448. Revenit ca adversar, în 1456, trebuia să le capteze din nou bunăvoința, să ducă o politică suplă, de aparentă acceptare a suzeranității

otomane, determinată atât de nevoia de a câștiga timp pentru consolidarea poziției pe plan intern și pregătirea oștirii și Țării pentru război, cât și de necesitatea contracarării influenței crescânde la Poartă a fratelui său Radu cel Frumos care, după 1448, din captiv a devenit*„favorit"* al lui Murad al II-lea[49] și apoi protejat al lui Mehmed II Fatih. Ca atare, vreme de trei ani și-a consolidat poziția în capitala otomană, plătind *„ dări foarte mari",* facându-și relații prin *„daruri"* bogate și ducând personal harac-ul[îi0].

Chiar dacă a avut, în aceste condiții și relații cu nemulțumiții din imperiu, îndeosebi cu Skanderbeg, despotul sârb Vuk Brankovic și personalități ale fostului Bizanț, marea masă a balcanicilor nu puteau vedea în el un eliberator. Optica asupra sa a început să se schimbe însă din mai 1458 când a zdrobit detașamentul de akîngii care trecuse Dunărea pe la Tumu, jefuind *„ținuturile din împrejurimi"*[51], și îndeosebi după recuperarea prin surprindere a cetăților Giurgiu și Tumu în 1461. Din acest moment, pentru milioanele de români sud-dunăreni, greci, albanezi, bulgari și sârbi care-și pierduseră speranța în urma depunerii armelor de către Skanderbeg, Vlad Țepeș a devenit principalul lider al creștinătății răsăritene, iar planul său de campanie din *„iarna aspră 1461/1462"* a prevăzut, după atragerea în cursă și distrugerea forțelor otomane de acoperire a liniei Dunării, ofensiva generalizată pe mai multe direcții (Dobrogea, Silistra, Giurgiu, Tumu, Vidin etc.) spre Munții Balcani, **pe fondul ridicării la luptă a creștinilor din Peninsulă.** Dar nonintervenția regelui Ungariei la flancul drept al *„frontului"* dunărean avea să-l priveze de aportul sârbilor și albanezilor, iar pacificarea Moreei de acela al grecilor. în plus, căderea Trebizondei în septembrie 1461, l-a privat atât de sprijinul acestei rămășițe a puterii bizantine, cât și de eventuala deschidere a unui

al doilea *„front"* în Asia Mică, vechii adversari anatolieni ai puterii otomane și iranienii văzându-se obligați la prudență††. Astfel, Vlad Țepeș a fost nevoit să se bizuie doar pe sprijinul românilor, românilor dobrogeni și al bulgarilor de la sud de Dunăre care l-au urmat fiind ulterior nevoiți, de teama represaliilor otomane, să se refugieze în Țara Românească. Exodul a fost atât de mare încât a atras atenția observatorilor contemporani care comentau că *„mulți creștini par să se așeze (aici) cum nu s-a mai văzut la aceste hotare*[62].*

întărirea capacității de ripostă a Țării prin colonizarea răsculaților balcanici a constituit desigur un succes, departe însă de ceea ce concepția strategică a marelui domn român preconizase - asigurarea de aliați în regiunea Mării Negre, la hotarele sau în interiorul *„Casei Islamului",* care să dezorganizeze Rumelia, să rețină armata sultanală în Anatolia și, pe fondul răscoalei generalizate a creștinilor la scara întregii Peninsule Balcanice, să favorizeze ofensiva forțelor cruciate și să mute la sud de Munții Balcani, apoi în Asia Mică, teatrul de acțiuni militare, prin întoarcerea *„frontului"* otoman. Aceiași concepție, în 1475 când a fost urmat doar de sârbi și, așa cum am văzut de românii din Serbia și Bosnia, a fost anihilată de intrarea Țării Românești, sub Laiotă Basarab (1473, 1474, ian. 1475 - nov. 1476, 1477) în *„Casa Păcii",* iar la începutul lui 1477, când Vlad Țepeș părea hotărât să redevină portdrapelul cruciadei europene prin români, având de data aceasta sprijinul integral al oștilor celorlalte două țări-surori, prin uciderea sa în împrejurări rămase nelămurite[53].

Se poate afirma, așadar, că neimplicarea de facto a Occidentului în propria cruciadă și trădarea regelui Ungariei au

†† **în căutare de aliați în zona strategică a Mării Negre, solii săi au bătut în zadar la porțile tuturor celor ce aveau motive să se teamă de pretențiile sultanului, ajungând în mai 1462 până la Caffa, în Crimeea (N. Iorga, op. cit, p. 39).**

grevat pe termen lung și asupra inițiativelor domnului român de a-și face aliați în interiorul și la hotarele răsăritene ale Imperiului otoman.

Iar ca o concluzie a acestui capitol se poate aprecia că viziunea strategică a lui Vlad Țepeș rezerva Țărilor Române rolul de nucleu al coaliției europene, cu Țara Românească pe post de bastion înaintat și vârf de lance, iar aliaței româno-ungare pe acela de coloană vertebrală, în jurul său, în calitate de comandant militar unic urmând să se ralieze , ca în jurul unui autentic succesor al vechilor împărați și toate forțele creștinătății orientale căzute sub dominația *„păgânilor".* Ca prime obiective strategice ale cruciadei, realizabile de către români cu sprijinul Ungariei, el viza asigurarea completă a controlului liniei Dunării, distrugerea sistemului defensiv otoman nord-balcanic, interceptarea căilor imperiale de comunicație terestre spre Europa Centrală, mutarea și extinderea, prin răscoala generalizată a popoarelor balcanice, a teatrului de acțiuni militare la sud de Munții Balcani, în totalitatea Rumeliei. Dacă în această etapă contribuția militară occidentală putea lipsi, nu însă și cea financiară, ea devenea necesară în momentul trecerii la etapa finală: dezvoltarea ofensivei pe apă, cu ajutorul flotelor reunite (pe Dunărea Inferioară, maritimă și pe Marea Neagră) și pe uscat, pe vechiul drum imperial Belgrad - Sofia - Adrianopol spre Constantinopol, eliberarea vechii capitale bizantine, degajarea Strâmtorilor și, în condițiile deschiderii unui al doilea *„front"* la hotarele răsăritene ale Imperiului otoman, mutarea teatrului de operații în Anatolia.

Concepția strategică realistă a lui Vlad Țepeș pornea însă de la premisa existenței, pe lângă idealul general creștin, compromis încă de urmările Marii Schisme, a unui grup de interese comune statelor participante, de exemplu contracararea amenințării otomane, pe care fiecare o resimțea într-o măsură mai mică sau mai mare. Din păcate însă, în dauna interesului

general,

determinată de interese locale sau personale meschine, divergența din rândul potențialilor aliați s-a manifestat de la început, hotărârile conciliului de la Mantova fiind respinse de către o serie de state europene. Principalele forțe pe care urma să se sprijine totuși cruciada erau apoi, și ele, imposibil de închegat într-o unitate de acțiune, datorită îndeosebi poziției celui care trebuia să constituie liantul - regele Ungariei. **Românо-maghiar prin naștere, ungur prin educație, opțiune și aspirații, Matia revendica primatul european, amenințând atât Coroana împăratului romano-german, cât și suveranitatea domnilor români.** în aceste condiții Vlad Țepeș avea să fie sacrificat deliberat, căzând victimă jocului de interese al partenerilor săi catolici, îndeosebi urii regelui Matia, și nevoii acestuia de a-și masca propria trădare, printr-o diversiune de proporții, cu acțiune și urmări în sfera psihologiei colective europene până în zilele noastre. .

NOTE:

1 Vezi Florentina Căzan, Cruciadele. Moment de confluența Intre două civilizații șl culturi, București, 1990, p. 138.

2 Vezi M. Costăchescu, Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare, vol. II, Iași, 1932, p. 733-737.

3 Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 31.

4 I. Bogdan, Documente moldovenești din secolele XV șl XVI In arhlvul Brașovului, București, 1905, p. 39.

5 Idem, Documentele Iul Ștefan cel Mare, vol. I, București, 1913, p. 271-282.

6 Vezi Mircea Dogaru, De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească In cronlstlca și Istoriografia ungaro-germană, București, 1993, p. 32.

7 Apud N. Iorga, Câteva documente privitoare la Ștefan cel Mare, In Idem, Istoria Iul Ștefan cel Mare, ed. M. Berza, București, 1966, p. 280.

8 Concluzia aparține lui Jan Dlugosz, referitor la expediția din 1477 când, în urma

asasinării lui Vlad Țepeș, Ștefan invadează Țara Românească pentru a-l instala pe demnul urmaș al acestuia, Basarab cel Tânăr zis *„Țepeluș"* și este fără echivoc: *„După ca a adus sub stăpânirea sa toată Muntenia și a alungat din ea pe turci, a așezat intr-insa ca prefect al său pe Țepeluș și și-a făcut-o supusă lui"* (Apud I. Ursu, Ștefan cel Mare, București, 1925, p. 159).

9 Vezi I. Bogdan, op. cit, vol. II, București, 1913, p. 328, 343-347; Hunnuzaki, 11/1, p. 8-10.

10 N. lorga, Acte șl fragmente cu privire la Istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. III, p. 58-59.

11 I. Bogdan, op. cit, vol. II, p. 342.

12 Vezi, legat de această alianță secretă, Documents concemlnq Romanian History (1427-1601). Collected from British Archives, by E. D. Tappe, London, The Hague, 1964, p. 18-19.

13 Vezi textul in Moldova In contextul relațiilor politice internaționale, 1387-1858. Tratate, Chișinău, 1992, p. 87-89. Interesantă în text și contrazicând intenția *„noldovenistă"* a redactorilor acestui volum de documente, este precizarea referitoare la boierii fugari cu Petru Aron, că sunt *„omăni",* tratatul promițând iertare *„Domnilor valahi care din consimțământiri Majestății Regești servesc lui Petru Voievod"* (Ibidem, p. 88).

14 Vezi pentru pierderile reale provocate, Hurmuzaki XV/4, p. 50-51; I. Bogdan, Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească in secolele XV și XVI, București, 1905, p. 101-103.

15 Vezi Hurmuzaki, XV/1, p. 48-49.

16 Vezi Mircea Dogaru, op. cit, p. 113-135.

17 DRH, B, vol. I, p. 198; DRH, D, vol. I, p. 454.

18 N. lorga, Scrisori de boieri. Scrisori de domni, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 165-166.

19 Monumenta Hungariae Hlstorica. Acta extera, voi. IV, Budapest, 1875, p. 146; cf. *„Columna lui Traian",* N. S., București, an IV, 1883, p. 36-38.

20 Cronici turcești privind țările române. Extrase, vol. I, ed. dt., p. 207.

21 Cronicele slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 208; FHDR, vol. IV, București, 1982, p. 435.

22 Ibidem.

Apud G. I. Brătianu, Une enigme et un mirade hlstorique. Le peuple roumaln, București, 1988, p. 97-98.

Vezi FHDR, vol. IV, p. 509; Lonic Chalcocondi, Expuneri Istorice, ed. V. Grecu,

București, 1958, p. 286-287; N. lorga, op. clt, p. 15-16; *„Columna lui Traian",* N.

S., an IV, p. 36; A. Corbea, Cu privire la coresondența lul Vlad Țepeș cu Matla Corvln, în AIIAI, XVII (1980), p. 677-679.

25 **Vezi N. lorga, op. cit, p. 15; *„Columna lui Traian",* N. S., an IV, p. 36; A. Bonfinius, op. cit, p. 544.**

26 **Vezi Francisc Păcurariu, Românii șl maghiarii de-a lungul veacurilor, București, 1988, p. 80-81.**

27 **Archlva Istorică a României, ed. B. P. Hașdeu, tom. 111/1, Bucuresd, 1867, p. 58-59.**

28 **FHDR, vol. IV, p. 507, 509.**

29 **ibidem, p. 565; cf. Donado da Lezze, Historia Turchesca, ed. I. Ursu, București, 1910, p. 26; N. lorga, Acte șl fragmente cu privire la Istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. 111/1, p. 14; Monumenta Hungariae Hlstorica, Acta Extera, voi. dt., p. 168.**

30 **Hurmuzaki, XV/1, p. 58.**

31 **M. Beheim, Gedich uber der Wayvoden II Drakul, ed. G. Condu râtul, București, 1908, vers. 1024.**

32 **Vezi pe larg M. Dogaru, op. cit, p. 108-110.**

33 **C. Esarcu, Ștefan cel Mare. Documente descoperite In arhivele Veneției, București, 1874, p. 31.**

34 **Vezi Istoria României, vol. II, București, 1962, p. 518.**

35 **Vezi discuția la M. Dogaru, op. cit, p. 113-115.**

36 **Vezi A. Decei, Istoria Imperiului otoman până la 1656, București, 1978, p. 48-49.**

37 **Cronici turcești privind țările române, voi. dt., p. 68.**

38 **FHDR, vol. IV, p. 503.**

39 **Critobul din Imbros, Din domnia iul Mahomed al II-lea (1451-1467), ed. V. Grecu, București, 1963, p. 290.**

40 **Vezi desfășurarea și analiza acțiunii la M. Dogaru, op. cit, p. 66-76.**

41 **Vezi Cronici turcești despre tarile române, voi. dt., p. 42, 68,202,453; Donado da Lâzze, op. cit, p. 24-25; FHDR, vol. IV, p. 435,505,507,535; N. lorga, Acte șl fragmente cu privire la Istoria românilor, vol. 111/1, p. 12-13; Monumenta Hungariae Hlstorica, Acta extera, vol. IV, p. 142, 145-147, 167-168; S. Papacostea, Cu privire la geneza și răspândirea poveștilor scrise despre Vlad Țepeș, în R. I. XIII (1966), p. 148.**

42 **FHDR, vol. IV, p. 507, 509.**

43

44

Vezi R. Șt. Ciobanu, Pe urmele lui Vlad Țepeș, București, 1979, p. 163.
Vezi pentru desfășurarea campaniei, M. Dogaru, op. cit, p. 82-94.

45 Vezi Monumenta Hungariae Historica. Acta extera, vol. IV, p. 168; N. I orga, op. cit, p. 39, 83-84, 86; *.Columna lui Traian",* N. S., an IV, p. 39-41; Donado da Lezze, op. cit, p. 166.

46 Vezi Cronici turcești privind țările române, voi. cit., p. 72,206,457.

47 Cronicele slavo-române din sec. XV - XVI. Publicate de Ion Bogdan, ed. dl, p. 212.

48 A. Veress, Fontes rerum Transilvanicarum, vol. IV, Budapest, 1914, p. 15.

49 Vezi FHDR, vol. IV, p. 453.

50 Vezi Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1969, p. 126; Cronici turcești privind țările române, voi. cit., p. 67; Istoria turco-bizantlnă, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 430.

51 Cronici turcești privind țările române, voi. cit., p. 317.

52 Apud *.Columna lui Traian",* N. S., an IV, 1883, p. 34.

53 La 5 ianuarie 1477 Ștefan cel Mare știa că Vlad Țepeș este încă *„sane et perfecte intelleximus“* (I. Bogdan, Documentele Iul Ștefan cel Mare, vol. II, București, 1913, p. 341-342), dar la 1 februarie , raportul unui agent al ducelui Milanului informa că *„turcii au mers iarăși in Valahia Mare și din nou au recucerit-o în întregime și l-au tăiat în bucăți pe Dracula, căpitanul zisului rege* (Matia - n.n.)" (A. Veress, Acta et **eplstolae** relatlonum Transylvanlae Hungariaeque cum Moldovaia et Valahia, vol. I, Budapest, 1914, p. 30; vezi și discuția privind data morții lui Vlad Țepeș la M. Dogaru, op. cit, p. 104-105.).

CAPITOLUL VI

PERFECȚIONĂRI ȘI INOVAȚII ÎN PRACTICA MILITARĂ. ELEMENTE DE RĂZBOI PSIHOLOGIC ÎN CAMPANIILE LUI VLAD ȚEPEȘ

VI. 1. Strategia

Subsumat scopurilor sale politico-militare - refacerea frontierei de stat ca în epoca lui Mircea cel Bătrân, continuarea politicii acestuia de lărgire treptată a autorității domnilor *„a toată Țara Românească"* în întreg spațiul locuit de români, o domnie de sine stătătoare în raport cu Imperiul otoman și Regatul Ungariei, asumarea, în virtutea calității de *„mare stăpânilor"* a rolului imperial de lider al creștinătății răsăritene prin substituirea defuncților împărați bizantini - Vlad Țepeș și-a pregătit, așadar, de la început, populația și țara pentru război, atât pentru cel ofensiv, de tip *„cruciat",* cât și pentru cel defensiv, specific românesc, definit în istoriografie drept *„război popular", „de apărare".* A lichidat

opoziția internă, a înființat o instituție *„polițienească"* - **armășia** în scopul menținerii ordinii, culegerii de informații și contracarării ingerințelor străine, a trecut la orientarea economiei spre piață, luând primele măsuri protecționiste în domeniul comerțului. Veniturile obținute i-au permis efortul constructiv în domeniul fortificațiilor și, organizatoric, în privința transformării treptate a *„curții"* într-o oaste de profesioniști plătiți, dotării ei cu armament de foc, înzestrării și instruirii specifice a tuturor categoriilor sociale, chemate în caz de mobilizare generală, la *„oastea cea mare".* Autocrat, în sensul vechilor **imperator-i** romani, șef al unui stat militar cu tendința de a deveni un monarh absolut, aplicând în practică, **avant la lettre** dictonul viitorului rege al Franței Louis XIV (1643 - 1715) *„l'Etat c'est moi",* renascentist în diplomația aservită obiectivelor politico-militare, el a privit și justiția, în calitatea sa de **dominus,** ca justiție militară, considerând drept delicte capitale, pedepsite cu maximum de promptitudine și asprime - trădarea **(hiclenia)** și lașitatea pe câmpul de luptă.

Având de înfruntat cea mai puternică mașină de război a epocii - armata otomană sub loviturile căreia dispăruse recent Bizanțul, independent de apelul la mobilizarea generală *(„oastea cea mare")* în forme nemaiîntâlnite până la el *(„de la 12 ani în sus")* și de încercarea de a integra efortul militar românesc într-o largă coaliție europeană, Vlad a căutat să-și contracareze inamicul, net superior în efective, recurgând la **principiile economiei forțelor și libertății de acțiune, pe fondul realizării, de fiecare dată a surprinderii.** El însuși beneficiind de un **„sistem** (serviciu) **de informații"** bine pus la punct, cum o dovedesc amintita scrisoare din 11 februarie 1462 către Matia și informarea transmisă brașovenilor prin vameșii din Rucăr în 1457[1] privind planurile de campanie

evite în permanență surprinderea și să-și concentreze judicios forțele și mijloacele de luptă pentru obținerea unei maxime eficiente.

Importanța pe care a acordat-o obținerii **datelor despre inamic** a fost atât de mare, încât, caz unic în istoria militară a epocii, se pare că a ținut el însuși să verifice pe teren informațiile furnizate de iscoade. *„Se spune că Vlad însuși a pătruns ca iscoadă în tabăra împăratului și că, umblând prin ea, a cercetat cum este întocmită tabăra**,* nota Laonic Chalcocondil[2]. Actul însă i se părea atât de temerar cronicarului bizantin, încât era tentat să-l respingă ca fiind contrar logicii. Domnul nu putea *„să se vâre într-o primejdie atât de mare, când putea să se folosească de multe iscoade*.* Pe de altă parte, cunoscând faptul că Vlad trăise mult timp la Adrianopol, fiind familiarizat cu limba și obiceiurile otomane și că temeritatea sa depășea orice închipuire, nu putea trece cu vederea informația, acceptând ca soluție de compromis faptul că domnul român *„venea el însuși chiar și în timpul zilei foarte aproape de tabără și privea cu atenție corturile împăratului și cortul lui Mahmut și piața*.* Existența iscoadelor lui Vlad în tabăra dușmană a fost confirmată și de Domenico Balbi care știa la 15 ianuarie 1462[3] că *„un spion și o călăuză** tocmai fuseseră descoperiți de turci. **Pe baza datelor obținute** Vlad trecea apoi la **elaborarea propriilor planuri de campanie** al căror **realism** poate fi astfel explicat în mod obiectiv.

Ca principală **formă a acțiunilor de luptă,** adoptată de Vlad Țepeș în scopul nimicirii prin surprindere a forțelor inamicului și adjudecării teritoriului controlat de acesta se evidențiază, din primele clipe ale intrării sale pe scena istoriei

în calitate de comandant militar cu putere supremă de decizie, **ofensiva strategică.** Astfel, în timp ce se derula tragica bătălie *„cruciată"*

de la Kossovopolje (17 - 19 octombrie 1448) în care domnul Țării Românești, Vladislav II, lupta alături de lancu de Hunedoara, el se afla alături de corpul expediționar otoman însărcinat, după Lutfi-pașa și cronicile anonime, *„Tevarih-i Al-i Osman"* cu refacerea Giurgiului[4]. La comanda akîngiilor, Vlad Țepeș a luat **inițiativa** declanșării prin surprindere a ofensivei pe direcția București- Giurgiu-Târgoviște. învingător, fie că sultanul îi dăduse, fie că, mai curând nu, *„învoire"*, s-a *„fostpus domn în Țara Românească"*[5]. Această acțiune nu a fost o simplă incursiune, ci o adevărată ofensivă, menită să-i aducă, prin înfrângerea *„curții"* rivalului său și ocuparea Târgoviștei, domnia, deoarece, alături de Vladislav aflându-se doar 4 000 de arcași, avea de înfruntat grosul oștirii muntene rămasă în țară, cu misiunea de acoperire strategică a liniei Dunării și, implicit, a flancului stâng și spatelui *„frontului"* cruciat.

La 3 iulie 1456, în condițiile în care vechiul aliat, Vladislav II, trecuse de partea sultanului, lancu de Hunedoara, organizând apărarea Belgradului, îi încredința lui Vlad Țepeș o dată cu comanda forțelor din sudul Transilvaniei, misiunea de mare importanță strategică a acoperirii frontierei voievodatului și închiderii trecătorilor Carpaților Meridionali și de Curbură. lancu murind la Zemun, la 11 august, el își asuma din nou inițiativa declanșării, pe cont și în beneficiu propriu, a unei puternice **ofensive** pe direcția Bran - Rucăr - Târgoviște - Târgșor - Gherghița - Snagov - București - Giurgiu pe unde Vladislav II putea să se refugieze la protectorii săi otomani, ofensivă încheiată însă, după ocuparea capitalei (Târgoviște), la Târgșor, unde domnul rival a fost capturat și ucis. Desigur, astfel de acțiuni nu constituie o noutate în sine, forțarea Dunării sau a trecătorilor montane dinspre Transilvania, cu ajutor turcesc, respectiv transilvănean, de către unii

pretendenți sau domni fugari fiind

frecventă. S-ar putea găsi chiar numeroase puncte comune între campania din august a lui Vlad Țepeș și aceea din 1396 a lui Mircea cel Bătrân și a voievodului ardelean Știbor împotriva lui Vlad Uzurpatorul. Noutatea constă însă în faptul că, **pentru prima dată, un pretendent își asuma inițiativa depășirii misiunilor încredințate** de protectori, profitând de angajarea acestora într-o confruntare majoră pe un alt teatru de acțiuni militare (cazul lui Murad II, aflat la Kossovo) sau de decesul lor neașteptat (cazul lui Iancu de Hunedoara).

Că inițiativa a aparținut lui Vlad Țepeș care, o dată înscăunat la Târgoviște, revendica întreaga moștenire a înaintașilor, inclusiv *„ țările "* Amlașului și Făgărașului și înțelegea să restaureze drepturile domniei asupra vămilor de frontieră, o dovedește scrisoarea comitelui Bistriței, Ladislau, către brașoveni, din 17 decembrie 1456. Fiul lui Iancu de Hunedoara îl recomanda acestora pe pretendentul Dan cel Tânăr *„trimis ... împotriva suspomenitului Vlad voievodul ca să-l alunge pe acesta din țara sa și în aceeași țară să fie el voievod".* Motivul real, dincolo de invocatele *„necazuri și pagube"* provocate *„în acele părți",* reiese cu claritate: în timp ce Vlad Țepeș prin actele sale îi încălcase autoritatea, Dan *„a promis să păstreze toată credința domnului nostru rege și acestui regat"*[6]*.* Independent de Ladislau, sașii însă îl susțineau pe viitorul Vlad Călugărul, refugiat la Sibiu care le promisese primul *„să stăpânească pe veci"* și să strângă veniturile de la **Rucăr și Brăila**[7]**.**

în aceste condiții, pentru nu a permite adversarilor să-și închege armate, Vlad Țepeș a declanșat prin **surprindere** prima **incursiune** în sudul Transilvaniei. Nu se cunoaște exact data acesteia, ci doar faptul că s-a produs la începutul anului 1457. Presupunem că înainte de 16 martie, data executării lui

Ladislau, deoarece a avut ca obiectiv nu Țara Bârsei unde se afla mult mai

periculosul pentru el, Dan cel Tânăr, care avea sprijinul oficialităților ungare și transilvane, ci Sibiul. Sfârșind fără rezultate militare de excepție, putem considera că Vlad Călugărul a constituit doar pretextul acțiunii, care nu urmărea agravarea conflictului cu Ladislau, ci aducerea sub ascultare a *„țării Făgărașului"* și anihilarea sașilor sibieni, având deci caracterul unei **expediții de pedeapsă.** Pe plan strict militar, această acțiune a fost deci o incursiune sau un raid cu detașament redus, de călărime declanșat prin surprindere, probabil din Țara Loviștei, pe Valea Oltului care nu permitea trecerea cu ușurință a unor ample forțe militare. Ea însă rămâne oricum **prima acțiune de acest gen executată de un domn muntean din proprie inițiativă, nu ca** aliat al otomanilor. După moartea lui Ladislau au urmat alte incursiuni despre care se știe că au existat, fără însă ca amănuntele să fie cunoscute. Au fost acțiuni de mică anvergură, executate cu forțe reduse, altfel ar fi trezit un larg ecou în cronici și corespondența vremii, care au vizat Sibiul și țările Amlașului și Făgărașului și au avut ca finalitate **recunoașterea autorității lui Vlad Țepeș în aceste teritorii.** Dovada ar constitui-o **prezența solilor munteni, ca o acceptare a calității sale de stăpânitor în Transilvania, ia tratativele dintre gruparea lui Mihail Szilgyi, unchiul lui Matia Corvinul, și foștii partizani ai regelui minor Ladislau Postumul, recent decedat, desfășurate la Sighișoara,** încheiat la 23 noiembrie 1457, armistițiul impunea brașovenilor să-1 alunge pe pretendentul Dan. Acest fapt ca și scrisorile ulterioare ale lui Matia și Mihail Szilagyi din 3 și 6 martie 1458 către conducerea orașului, prin care-i acuzau pe patricieni de a fi *„vinovați în bună parte"* și a fi pricinuit *„strâmbătate și pagube" „principelui nostru sincer*

*iubit'** sugerează faptul că **Vlad Țepeș a sprijinit tabăra lui Szilagyi, contribuind, deci, inclusiv**

militar, Ia impunerea pe tronul Ungariei a lui Matia Corvinul (24 ianuarie 1458).

începând cu luna martie și continuând până la sfârșitul lui 1457, Vlad Țepeș nu putea întreprinde acțiuni ofensive de mare amploare în sudul Transilvaniei, deoarece, cea mai mare parte a forțelor sale fusese concentrată în nord-estul țării, între Buzău și Brăila, în vederea unei puternice ofensive în lungul Șiretului, spre nord, vizând alungarea lui Petru Aron din Moldova și înscăunarea lui Ștefan cel Mare. Aceasta s-a declanșat, dezvoltându-se cu succes în prima jumătate a lunii aprilie[9]. Prezente pe câmpul de la *„Direptate"* ele aveau să-1 însoțească apoi pe Ștefan cel Mare la Suceava. Nici acest gen de acțiune militară nu constituia o noutate, Mircea cel Bătrân procedând similar la sfârșitul anului 1399 când contingente ale sale l-au sprijinit pe Alexandru cel Bun (1399/1400 - 1432) să ia domnia Moldovei[10]. Noutatea constă însă în crearea a **două zone de concentrare,** una probabil în preajma vechii Cetăți de Scaun de la Argeș, a doua în câmpiile Buzăului și Brăilei, urmărindu-se declanșarea cvasiconcomitentă a unor **acțiuni ofensive** care vizau atât sudul Transilvaniei cât și sudul Moldovei. O noutate în arta militară românească, ce avea să-i servească lui Mihai Viteazul în conceperea planului campaniei anului 1599! Este de menționat **importanța strategică a zonei Buzău-Brăila,** atât pentru executarea unei acțiuni ofensive în lungul Șiretului cât și, prin pasul Buzăului în Transilvania, cu debușare în Țara Bârsei.

în condițiile în care relațiile cu otomanii încă nu apucaseră să se consolideze, ca ucigaș al fidelului Vladislav II Vlad Țepeș fiind considerat adversar, este de presupus că în aceste

campanii au acționat oștile locale ale Buzăului și, respectiv, garda de profesioniști a domnului, forțele din Muntenia urmând să supravegheze kazalele otomane de la Tumu și Giurgiu,

principalele vaduri, alături de Silistra, prin care se puteau declanșa prin surprindere, incursiunile sau expedițiile de pedeapsă otomane, iar cele din Oltenia, sectorul fluviului cuprins între Vidin și Rahova.

Asigurat din partea suveranului Ungariei și a partidei conducătoare din Transilvania, Vlad Țepeș declanșa în aprilie 1458 **prima acțiune cu caracter demonstrativ în Țara Bârsei,** pentru a forța patriciatul Brașovului să respecte condițiile armistițiului. Ea fost urmată de nota cu caracter ultimativ trimisă printr-un sol de taină la 13 iunie 1458[11]. Deteriorarea în continuare a relațiilor cu negustorii brașoveni, în contextul războiului iarmaroacelor de graniță, a condus însă la acceptarea de către aceștia a pretendentului Dan care, cu sprijinul lor financiar începe din 1459 să-și întocmească oaste în Țara Bârsei. în scopul preîntâmpinării invaziei, Vlad Țepeș va declanșa la sfârșitul acestui an și la începutul lui 1460 trei **expediții de descurajare,** de mică amploare, fără rezultate notabile. La sfârșitul lunii martie 1460 Dan cel Tânăr, cu o puternică oaste de mercenari și sprijinit de marii boieri munteni, năvălea în țară, prin culoarul Rucăr - Bran. înfrânt la hotar, el a fost executat după ce a fost obligat să-și sape singur mormântul. Patru luni mai târziu, Vlad Țepeș declanșa o puternică **ofensivă, pe mai multe direcții** în sudul Transilvaniei. împărțită în patru corpuri, oastea sa a pătruns pe Valea Oltului, devastând Țara Făgărașului și, prin păsurile Bratocea, Predeal și Bran cuprinzând întreaga Țară a Bârsei și încercuind Brașovul. Acum au avut loc distrugerile de sate (ex. Șercaia și Mica)[12] și executarea *„hiclenilor"* în Amlaș și Făgăraș, ca și tragerea în țeapă a numeroși brașoveni. La 26 iulie 1460, brașovenii au încheiat o adevărată pace, obligându-se să plătească despăgubiri în valoare de 15 500 florini, dintre care 4 000 imediat și restul eșalonat[13].

Prin amploarea sa, acțiunea din iulie 1460 poate fi considerată **prima mare ofensivă în condiții deosebite de teren,** executată de un domn român din proprie inițiativă, pe mai multe direcții, prin forțarea trecătorilor montane în Transilvania, cu utilizarea **manevrei pe direcții (linii exterioare)** și a **dublei învăluiri.** Ea s-a caracterizat prin **păstrarea secretului pregătirilor, rapiditate în execuție și realizarea surprinderii,** servind ca model atât campaniilor similare ale domnilor români din secolul următor, încununate de glorioasa campanie a lui Mihai Viteazul din toamna lui 1599, cât și campaniilor transilvane ale domnilor Moldovei începând cu Ștefan cel Mare. Astfel, în replică la invazia din 1467 și în scopul descurajării secuilor care îl sprijineau pe fugarul Petru Aron, o puternică armată moldovenească comandată de spătarul al doilea, Filip Pop, a pătruns în vara lui 1469 în Secuime, probabil prin Cheile Bicazului*.

Ca acțiuni ofensive de amploare se înregistrează apoi campaniile antiotomane ale lui Vlad Țepeș de la sfârșitul verii lui 1461 și din iama 1461/1462. Prima, declanșată cu efectivele sale permanente numărând *„oaste destulă și cai și arme"*[14], s-a desfășurat după tipicul cunoscut din epoca lui Mircea cel Bătrân, ca **ofensivă generalizată,** potrivit cronicilor otomane[15], susținută de călărime, pe toată linia Dunării ale cărei vaduri au fost forțate, dezvoltându-se *„ în toată țara împăratului vecină cu a lui",* tăind liniile de comunicație, nimicind pe părți forțele lui *„Ishak pașa care fusese însărcinat cu apărarea Rumeliei".* **Noutatea constă în atragerea forțelor otomane spre flancul stâng al frontului dunărean, în sectorul** *„Nicopolei și Vidinului",* prin acțiuni de amploare, pentru a lipsi kazaua Giurgiului de sprijin. Obiectivul strategic propus al acestei campanii - asigurarea controlului asupra

malului stâng al Dunării și eliberarea cetăților Tumu și

Giurgiu a putut fi astfel atins, fluviul devenind *„hotarulpe care el* (Vlad Țepeș - **n.n.)** *l-a stabilit"*. Cea de-a doua ofensivă, desfășurată în **condiții deosebite de timp,** neobișnuite pentru otomani, iama, pe ger năpraznic, când *„Dunărea înghețase foarte tare"*[16] a avut ca punct de plecare **stratagema** atragerii forțelor otomane de acoperire a liniei fluviului, sub comanda bey-ilor Hamza și Yunus, departe de bazele lor, în nordul Dobrogei, în dreptul unui *„oraș care se numește Ibrail*[u]*,* potrivit ienicerului sârb Constantin Mihailovic de Ostrovica[17], unde au fost încercuite pe timp de noapte și nimicite printr-un atac prin surprindere. Și aceasta a fost o **ofensivă generalizată,** detașamentele de călărime ale domnului forțând toate vadurile Dunării de la Vidin și Silistra și, în cooperare cu infanteria desantată din ambarcațiuni, asaltând toate fortificațiile de pe malul drept. Dar **este prima mare ofensivă a românilor în nordul Peninsulei Balcanice,** după aproape 14 secole de la invazia dacică din iama 101/102, **care urmează ca direcție principală de pătrundere malul dobrogean ai fluviului[1]*.** Declanșată pe direcția Măcin - Garvăn - Oblucița *(„Oblisica")* - Isaccea *(„Novoseck")* unde se vărsa Dunărea în mare, lovind la *„Cartai"* (lângă Oblucița), *„Aldemir"* și Rahoma aflate *„la mică distanță"* de Chilia, ofensiva se dezvoltă apoi spre sud pe direcția Enisala *(„Novazal",* Novoie Selo, Vicus Novus, Ieni-Sal6) - Hârșova *(„Orzoma")* - Silistra *(„Drechtar")* - Vetrem („ *Vektrem* ") - Turtucaia („ *Turchamia ")* - Marotin *(„Maroten")* - Micul Giurgiu *(„Grogio")* - Rusciuc unde s-a realizat joncțiunea cu gruparea venită de la Giurgiu. Apoi ofensiva a continuat spre Nicopole unde a avut loc joncțiunea cu forțele care trecuseră, potrivit ienicerului sârb, *„în țara împăratului mai jos de Nicopole"*[19]*,* arzând Șiștovul *(„Fucson" - „Finston", „Schildav", „Sniscos"),* Samovitul *(„Zemond" -*

„Zemont") și Ghighen-ul *(„Gigni'f* în timp ce, la flancul stâng

al *„frontului ",* căpitanul Neagoe atacase prin surprindere Vidinul *(„Baton", „Bodon"),* luând apoi Novigradul *(„Nongrad"), „Pirgos"*-|i| (Florentin?) și Rahova *(„Arabia'")* - *„Oraoia", „Oratoia", „Orehovo").* Obiectivele strategice ale acestei campanii, concepută în cadrul unui larg război de coaliție - eliberarea Dobrogei, a întregului mal drept al fluviului care redevenea românesc și înlăturarea stăpânirii otomane la nord de Munții Balcani - au fost atinse în întregime. Nu însă și cele generale, politico-militare, urmărind relansarea *„cruciadei";* deși încununată de succes, această ofensivă nu l-a convins pe regele Matia să intre în luptă pentru alungarea otomanilor din Europa, eliberarea Constantinopolului și degajarea Strâmtorilor.

Ultima **ofensivă strategică** concepută și desfășurată sub comanda lui Vlad Țepeș, pe o **singură direcție** cu **o pătrundere semnificativă în adâncimea teritoriului inamic,** a fost aceea din octombrie 1475 pe direcția Belgrad - Sabac - Zvomik, puternic sprijinită așa cum s-a amintit, de românii sud-dunăreni.

Epoca Vla^ Țepeș se încheia cu marea ofensivă din octombrie 1476, desfășurată convergent, vizând dinspre sudul Transilvaniei și Moldovei, ocuparea, prin manevrarea deci pe direcții (linii exterioare) a Bucureștilor, la care, însă, domnul muntean a participat doar în calitate de comandant al unui corp de oaste și beneficiar. Efectivele, însumând circa 40 000 de luptători, i-au conferit caracterul de **primă mare ofensivă** la care, sub comanda lui Ștefan cel Mare, **au participat reunite ostile permanente ale tuturor provinciilor române,** bănățeni, ardeleni, moldoveni, munteni pătrunzând împreună la 16 noiembrie 1476 în București pentru a-1 reînscăuna, în

noua capitală pe Vlad Ţepeş.

. * Vezi discuţia privind datarea, în Istoria României, vol. II, Bucureşti, 1962, p.501-502.

Coroborând acțiunile politico-diplomatice cu cele militare se poate aprecia astfel că strategia ofensivă a *„marelui stăpânilor"* Vlad Țepeș a luat în calcul atât spațiul românesc în întregul său, vizând închegarea alianței militare interromânești, cât și, în cadrul războiului de coaliție, regiunea Mării Negre în ansamblu, Peninsula Balcanică, Ungaria și statele italiene, dar că, lipsită de sprijin logistic din partea aliaților și redusă ca efective la oastea Țării Românești, nu a putut da rezultatele scontate. Mai mult, lipsa de participare a aliaților occidentali, determinată de trădarea efectivă a regelui Ungariei, l-a încurajat pe Mehmed II Fatih să ia măsurile necesare trecerii la contraofensivă, în vederea refacerii stăpânirii sale la Dunăre și lichidării amenințării care plana asupra flancului drept al *„frontului"* său european.

în organizarea **defensivei strategice** forma principală a acțiunilor de luptă la care a fost obligat să recurgă datorită deselor schimbări intervenite în jocul politic extern, Vlad Țepeș a dovedit aceeași remarcabilă pricepere, bazată atât pe stăpânirea principiilor artei militare, cât și pe profunda cunoaștere a terenului, a adversarilor și obiectivelor acestora. Ca primă măsură, el a dispus **acoperirea strategica** a frontierelor, în scopul nimicirii unor forțe agresoare, cu efective reduse **în prima etapă,** prin **rezistența organizată la hotar.** Astfel și-a adjudecat victoria în mai 1458 când akîngiii lui Mahmud pașa au pătruns în țară prin capul de pod de la Tumu[20] și în martie 1460 când oastea pretendentului Dan a forțat culoarul Rucăr - Bran. Când însă efectivele inamice erau net superioare, rezistența la hotar își pierdea importanța, domnul mizând pe celelalte elemente ale **strategiei războiului popular de apărare: retragerea în scopul atragerii inamicului în adâncimea teritoriului, joncțiunea forțelor de**

acoperire cu forțele principale aflate într-o zonă de așteptare strategică situată în poziție de flanc față de direcția

principală de înaintare; **supravegherea permanentă** a forțelor adverse, combinată, eventual, cu **acțiuni de hărțuire; atacul decisiv** dat **prin surprindere** asupra avangărzii și eșalonului principal în **condiții favorabile de timp și loc** care, în caz de victorie, putea constitui, prin **angajarea în urmărirea inamicului** înfrânt, momentul trecerii la **contraofensivă** sau **atacul dat la frontieră asupra inamicului în retragere,** îngreunat de prăzi și lipsit de vigilență, datorită succeselor facile repurtate. Astfel, în martie 1462, rezultatele campaniei din iarnă a lui Vlad Țepeș primejduindu-i spatele *„frontului",* Mehmed II Fatih, aflat la asediul Corintului, a ordonat ca *„din Adrianopol"* să plece *„pe mare", „al său pașă Mehmed (Mahmud-pașa, marele vizir - n.n.) cu 30 000 de oameni la pasul Dunării "*[1] pentru restabilirea situației în nordul Peninsulei Balcanice. Obiectiv vizat - Dobrogea care, recucerită, ar fi reprezentat o puternică amenințare de flanc pentru Țara Românească și, prin refacerea controlului asupra Dunării maritime, o viitoare bază de operații otomană!

Forțând Dunărea maritimă, Mahmud pașa a debarcat prin surprindere la Brăila, incendiind portul și prădând depozitele. Neîntâmpinând rezistență, succesul l-a făcut însă să considere că-și poate depăși atribuțiile și, printr-o campanie fulger în stânga fluviului, va reuși să-1 aducă pe voievodul rebel la supunere. Lăsând 12 000 de luptători în rezervă, cu misiunea recuceririi nordului Dobrogei și bazându-se pe faptul că avea *„știința locurilor",* el a înaintat cu 18 000 de călăreți, în cursul nopții, în adâncimea teritoriului muntean, devastând câmpia Brăilei și organizând raiduri în toate direcțiile[22]. Deși akîngiii au ars numeroase sate, luând pradă ca la *„10 000 de*

suflete"™, Vlad Țepeș nu a dat curs provocării, neapărând pe câmpul de luptă. Și totuși el se afla în apropiere, în fruntea a 5 000 de călăreți, într-o

zona de așteptare strategică situată probabil în câmpia Buzăului, în această situație, ezitând să se îndepărteze prea mult de bazele sale de aprovizionare (flota) și de rezervă, Mahmud pașa, considerând că demonstrația sa de forță obținuse efectul scontat, a renunțat la ofensivă, hotărând retragerea și revenirea la misiunea inițială - reocuparea Dobrogei. îngreunat de robi și euforizat de succes, corpul său expediționar se afla la Brăila, în plină operație de traversare a fluviului când, printr-un puternic atac de noapte executat prin surprindere din mai multe direcții, călărimea munteană l-a obligat să suspende traversarea. Adversarii fiind puțini la număr și respinși cu ușurință, Mahmud pașa a căzut în cursa întinsă de voievod și, mizând pe o victorie sigură, a trecut la urmărire pe timp de noapte. Retrăgându-se fără ruperea contactului, detașamentele de diversiune ale voievodului l-au atras astfel în adâncimea teritoriului spre lunca nisipoasă a Buzăului, unde așteptau mascate forțele principale muntene. *„în zorii zilei"* acestea au contraatacat puternic frontal și pe flancuri, obligându-i pe akîngii să se retragă dezordonat spre Brăila. Trecând la rândul său la **urmărire,** Vlad a pătruns în tabăra otomană împreună cu fugarii, panica produsă și violența loviturii, mărită de reacția prinșilor, provocând otomanilor pierderi estimate la 10 000 de luptători. Urmărirea a continuat și pe malul dobrogean, moment care marchează trecerea românilor la **contraofensivă,** desfășurată pe malul stâng al fluviului pe direcția campaniei victorioase din iarnă, Mahmud pașa fiind obligat să părăsească teritoriile nord-balcanice și să se refugieze *„cu toată brigada sa"* la Sofia[14]. Pentru contracararea acestui eșec de proporții, Mehmed II Fatih a trebuit să se deplaseze personal la Adrianopol și să declare, la 26 aprilie 1462, declanșarea expediției sultanate, acte în măsură să ridice moralul armatei și al populației

anatoliene colonizată în Rumelia.

Având de înfruntat, doar cu forțele proprii, cea mai mare armată de invazie mobilizată împotriva unei țări românești, Vlad Țepeș a adus, în funcție de datele obținute de la *„spioni"* și cercetași *(„iscoade")* despre planul de campanie otoman, câteva **corective sau inovații de importanță majoră** strategiei generale a războiului popular de apărare. Astfel, știind că Mehmed II Fatih se îndrepta cu grosul forțelor *„de-a dreptul spre Istru",* intenționând să-l forțeze în sectorul Nicopol - Rusciuk, în timp ce, *„armata de la mare"* otomană, îmbarcată, ceruse să fie adusă de flota de la Dunărea maritimă și, după lovirea Chiliei, să coboare până la Nicopol[25], **el a organizat acoperirea strategică a liniei fluviului în două sectoare precise:** Tumu - Giurgiu și Brăila - vărsarea Prutului în fluviu. Corespunzător, și-a împărțit și oastea **în două corpuri, desemnând două zone de așteptare strategică,** în această campanie, așadar, domnul român a renunțat la aplicarea manevrei tradiționale pe direcții (linii) interioare, la concentrarea forțelor deci într-o singură zonă de așteptare strategică și lovirea pe rând a grupărilor adverse, optând, prin aplicarea dictată de experiență și logică, **a principiilor economiei forțelor, concordanței lor cu mijloacele, acțiunii și reacțiunii, pentru** crearea a **două grupări proprii care să acționeze independent.** Prima, la comanda căreia se afla, probabil, logofătul Cazan, a acționat în câmpiile Buzăului și Brăilei, în vederea împiedicării unei debarcări otomane în orașul-port. Efectivele sale erau de numai 7 000 de călăreți. Aceștia supravegheau sectorul Brăila - confluența Prutului și NU aveau ca misiune acoperirea strategică a Dunării maritime până la Chilia direct vizată, datorită existenței tratatului secret de alianță cu Ștefan cel Mare, care prevedea **cooperarea** într-o

formă mascată și preluarea **de facto** de către oastea Moldovei a acoperirii strategice a Dunării maritime de la vărsarea Prutului Ia Chilia. **AI doilea corp,** *„partea mai mare din*

oaste ", însumând 24 000 - 25 000 de luptători, la comanda căreia se afla însuși voievodul, împărțită în cete și pâlcuri, a ocupat o poziție de **așteptare strategică** *„în centrul țării",* în *„locuri strategice și împădurite",* în câmpia dintre râurile Vedea și Teleorman, urmând să intre în acțiune, în clipa în care domnul avea să fie sigur *„încotro va înainta armata împăratului"*[16]*,* spre Tumu sau Giurgiu. în momentul în care punctul ales de sultan pentru forțarea fluviului a fost cunoscut - Nicopol - Tumu - el a fost astfel în măsură să aștepte potrivit martorului ocular Constantin Mihalovic de Ostrovica, *„de cealaltă parte a Dunării"*[11] trupele sale fiind în dispozitiv de luptă pe data de 15 mai. Intenționa, așa cum avea să procedeze, avându-1 ca model și Mihai Viteazul în vara lui 1595, să împiedice cât mai mult posibil *„trecerea oștirii împăratului'**[1]* pentru a oferi aliaților angajați în *„cruciadă",* îndeosebi oștilor Ungariei și Transilvaniei, răgazul necesar mobilizării și deplasării spre teatrul de război.

în cadrul pregătirii populației și teritoriului pentru apărare, *„a trimis femeile și copiii sus în munți "* la Poienari, spre hotarele cu Transilvania sau *„în pădure",* într-un *„loc secret"* înconjurat de *„o mlaștină"* pentru a-i pune *„deplin la adăpost'**[19]*,* în zona lacului Snagov.

Forțarea fluviului s-a produs, după executarea de către armata otomană a numeroase manevre înșelătoare (ex. deplasarea până la Sofia, pentru a sugera că ținta expediției este Belgradul), abia în noaptea de 4 iunie. Păstrând eșalonul doi și rezerva (spahiii și trupele auxiliare) *„la Silvanigra",* lângă Nicopol, sultanul a ordonat ca eșalonul întâi (ienicerii și azapii), folosind *„70 de luntri potrivite"* și transportând 120 de *„bombarde, tunuri mobile și altele mari"* să forțeze fluviul la 2-3 km în aval de Tumu și de tabăra lui Vlad. Acționând profesionist, ienicerii au reușit să debarce și să creeze rapid un cap de pod unde, relatează Constantin Mihailovic *„ne-am*

rând tunurile în jurul nostru" pentru a sprijini cu foc trecerea efectivelor întregului eșalon întâi (cca 60 000 de luptători) sub comanda lui Mahmud pașa[30]. Ienicerii au rezistat cu prețul a 300 de morți, astfel încât, neputând distruge prin surprindere capul de pod, Vlad Țepeș **a rupt contactul** cu inamicul, retrăgându-se. Din acest moment el a pus în practică **strategia războiului popular de apărare,** îmogățită așa cum se va vedea, cu elemente de război psihologic, atrăgând inamicul prin **hărțuire permanentă,** pe **direcții secundare de înaintare** spre Târgoviște, prin pădurile Vlăsiei și Deliormanului muntean *„greu de străbătut de un om venit de aiurea nu localnic, căci ele sunt foarte dese și copacii crescuți în ele sunt foarte apropiați unii de alții, încât prea puțin se poate pătrunde în adâncul lor"*[1]. Deși a făcut tot ceea ce a putut pentru întârzierea inamicului, prin utilizarea terenului și hărțuirea necontenită, prin plasarea de falși informatori, prin **bătălii de etapă** concretizate prin devastatoare **atacuri de noapte,** campania nu s-a putut desfășura în modul clasic, cunoscut, datorită neapariției aliaților pe teatrul de acțiuni militare.

După celebrul atac de noapte din 16/17 iunie care poate fi asemuit luptei de etapă de sub cetatea Argeșului din 1395, de altfel, Vlad Țepeș s-a retras, într-o **nouă poziție de așteptare strategică,** la Poienari, în apropierea frontierei, în vederea joncțiunii cu aliații. Cronicile otomane și martorii occidentali sunt fermi în a afirma că *„s-a ascuns in locuri prăpăstioase", „retrase în munți",* de unde organiza, în conformitate cu principiile **apărării active,** în fiecare noapte noi atacuri[32]. Neintervenția oștilor Transilvaniei și Ungariei însă, nu i-a permis trecerea la organizarea, după echilibrarea raportului de forțe, a contraofensivei, fiind obligat să continuie războiul

de uzură, sprijinit și pe rezistența cetăților, în frunte cu Târgoviște, până când Mehmed II Fatih avea să decidă singur abandonarea

campaniei, retrăgându-se la Brăila pentru a-și îmbarca resturile epuizate ale oastei. Strategia defensivă adoptată de Vlad Țepeș în această campanie, avea să fie identic aplicată de Ștefan cel Mare, elevul său, în campania din vara anului 1476 după dezastrul de la Valea Albă[33]. Numai că, spre deosebire de Ștefan cel Mare, părăsit la rândul său de „cruciații" occidentali, Vlad Țepeș a fost trădat atât de boierime, care a trecut de partea lui Radu cel Frumos, cât și de aliați, trădare care a anulat rezultatele campaniei sale victorioase. Deplasându-se el însuși, asemeni lui Mircea cel Bătrân, în situația asemănătoare din 1395, în sudul Transilvaniei, pentru a realiza **joncțiunea cu armata** *„cruciată"* a lui Matia, în scopul organizării trecerii la **contraofensivă** pentru recuperarea Dobrogei în care se retrăsese armata otomană, a sfârșit prin a fi atacat și luat prizonier prin surprindere, tocmai de corpul expediționar ungar pus la dispoziție de adevăratul trădător al cruciadei, regele Matia. Deci nu concepția sa strategică, dovedită realistă și **modul strălucit în care a organizat și condus defensiva strategică** au dus la răsturnarea situației pe teatrul de război în chiar momentul victoriei, ci dubla trădare internă și externă.

VI. 2. Tactica

ânditor politic și militar de geniu, strateg de excepție, Vlad Țepeș s-a dovedit și un tactician desăvârșit, plin de inventivitate, procedeele sale îmbogățind arta militară românească, fiind preluate și aplicate în epocă, îndeosebi de
Ștefan cel Mare, dar și de domni de mai mică anvergură, ca

Basarab cel Tânăr - Țepeluș (1477 - 1481, 1482). în perioada adoptării strategiei ofensive (1456 - iama 1461/1462), în scopul pregătirii ofensivelor strategice sau pe parcursul derulării acestora, corpurile sale de călărime au executat, așa cum s-a văzut, numeroase **incursiuni, raiduri de pedeapsa, expediții cu caracter demonstrativ, de descurajare și misiuni de cercetare-diversiune** în cursul cărora s-a procedat la **încercuirea** și **atacul executat prin surprindere** asupra localităților deschise (Amlaș, Șercaia, Mica etc.) îndeosebi din țările Amlașului, Făgărașului și Bârsei. Experiența acestora a servit executării prin surprindere în vara lui 1461 a atacurilor asupra kazalelor otomane, finalizate prin **asaltul** reușit asupra cetăților Tumu și Giurgiu care au fost astfel recuperate. **Stratagema** sau, potrivit cronicilor otomane[54] *„vicleșugul"* atragerii în cursă al lui lunus-bey (Catavolinos) în iama 1461/1462, într-un teren de el însuși stabilit, i-a permis **deplasarea rapidă și încercuirea pe timp de noapte** a corpului expediționar al lui Hamza-bey și nimicirea completă a acestuia printr-un **atac generalizat asupra taberei,** executat prin surprindere. Acesta a fost de altfel primul mare **atac pe timp de noapte** executat de călărimea lui Vlad Țepeș, care a înregistrat un succes total. El a deschis, pe fondul marii ofensive care a dus la eliberarea Dobrogei și a malului drept al Dunării, seria succeselor militare înregistrate la cucerirea cetăților-porturi otomane, a căror realizare poate fi redusă la următoarea shemă: **încercuirea completă** a localității de pe apă și de pe uscat, instituirea blocadei, asediu circular de scurtă durată, incendierea și devastarea așezării civile și **asaltul** pe timp de noapte al cetății. Excepție a făcut Nicopolul, datorită mărimii sale, ca centru politic, administrativ și militar principal pentru întregul sistem defensiv de frontieră otoman,

unde, dată fiind mărimea garnizoanei, capabilă se reziste unui asediu îndelungat, domnul a recurs din nou la o **stratagemă:** în zori, când vigilența era mai slabă, avangarda sa, îmbrăcată turcește, s-a apropiat în coloană de

marș de cetate, locțiitorul lui Hamza-bey deschizând porțile, convins că era oastea victorioasă a stăpânului său, revenit din expediție[35]. Această **stratagemă** a travestirii sale și a unui important corp de oaste destinat nu numai cercetării și diversiunii, ci unor atacuri de amploare asupra taberelor sultanului, în straie otomane, avea să fie folosită cu succes în executarea celebrului atac de noapte din 16/17 iunie, dar, potrivit povestirii slavone, avea să-i fie fatală în 1477 când travestiul a servit drept pretext trădătorilor care *„socotindu-l turc",* l-au atacat mișelește[36].

în situația în care tabăra sa era atacată, eventual prin surprindere ca în noaptea de 4 iunie 1462, lângă Tumu, în timp ce pedestrimea sau oștenii rezistau atacului frontal, detașamente de călărime ușoară executau o **manevră dublu învăluitoare** ca moment decisiv în organizarea trecerii la **cotraatac.** Sub amenințarea încercuirii inamicul se retrăgea, oastea română trecând la **urmărire.** Dacă aceasta se prelungea până la hotar, inamicul renunțând la campanie, se organiza din mers controfensiva finalizată cu atacarea forțelor agresoare la trecerea Dunării și continuarea urmăririi lor pe malul opus, ca în martie 1462 când oastea încărcată de pradă a lui Mahmud pașa a fost lovită la Brăila și urmărită apoi pe malul dobrogean spre sud fiind obligată, în derută, să se refugieze la Sofia. în mod identic aveau să se deruleze evenimentele la începutul lunii septembrie 1476 când *„Mehmed* (II Fatih - n.n.) *a plecat din Moldova și a trecut în dezordine Dunărea"*[31], iar oastea Moldovei *„i-au ajuns trecând Dunărea la vreme de masă și, lovindu-i fără veste, i-au speriat de au plecat a fugi, lăsând pleanul tot și s-au întors înapoi cu izbândă**"*[3].

Atacul asupra Brăilei executat de Vlad Țepeș în 1462 se înregistrează în istoria medievală românească drept **primul**

atac executat asupra unei localități pe timp de noapte, urmat de **lupta în localitate** în aceste condiții, constituind din nou un

model pentru Ștefan cel Mare care a utilizat învățămintele extrase din acest tip de acțiune militară întreprinsă de mentorul său, în lupta de la Baia (noaptea de 14/15 decembrie 1467). **Atacul de noapte** a constituit, de altfel, acțiunea de luptă utilizată cu predilecție de Vlad Țepeș, fie **din mișcare** asupra forțelor inamice în retragere care căutau să se salveze la adăpostul localităților fortificate sau deschise, fie pregătit din timp și executat prin surprindere ca în cvasitotalitatea acțiunilor de luptă din iama 1461/1462, începând cu aceea asupra taberelor lui Yunus și Hamza-bey, de pe malul dobrogean al Dunării, în dreptul Brăilei. Inovator în acest domeniu, Vlad Țepeș a rămas celebru prin zecile de atacuri de noapte date asupra taberelor oștirii otomane de invazie, în campania sultanală din iunie-august 1462. De altfel, cunoscându-i preferința pentru această formă de acțiune de luptă, chiar din momentul forțării Dunării, tot pe **timp de noapte** (pentru a-1 contracara pe voievod cu propriile-i arme), ienicerii *„s-au îngropat în șanțuri*" apărate de artilerie și au rămas în stare de veghe până în zori, potrivit mărturiei lui Constantin Mihailovic de Ostrovica[39], reușind să respingă contraatacul călărimii muntene. în astfel de situații, când inamicul respins își organiza rezistența pe alt aliniament, la adăpostul fortificațiilor pasagere, Vlad Țepeș ordona **retragerea,** rupând contactul cu el pentru a-și păstra în întregime **inițiativa** și **libertatea de acțiune.** Atacurile se vor desfășura însă, din acest moment, potrivit bailului Domenico Balbi și cronicarilor expediției lui Mehmed II Fatih *„ mai în toate nopțile* "[4]®, fapt care l-a obligat pe sultan să afecteze **siguranței pe** timp **de** noapte un număr mare de luptători. Două dintre aceste atacuri au fost deosebit de puternice, cel considerat decisiv pentru derularea campaniei sultanate fiind însă atacul dat în noaptea de 16/17 iunie 1462[41], cu minuțiozitate descris de participanții te expediția sultanală și

observatorii occidentali, în baza rapoartelor primite de la spioni și de la Vlad Țepeș însuși[42]. Era, după cronicarul Enveri, *„o noapte de vineri",* la *„prima*

strajă a nopții", deci la trei ore după asfințit, potrivit lui Chalcocondil, când s-a declanșat, lupta durând, în baza aprecierii lui Domenico Balbi *„până la ivitul zorilor",* la ora 5.30. Rezumând informațiile, același Chalcocondil preciza că efectivele atacatorilor însumau mai puțin de *„zece mii de călăreți (unii spun însă că nu avea mai mult de șapte mii)"* de călăreți. Tabăra otomană era fortificată printr-o centură circulară de șanțuri și valuri succesive de pământ și puternic păzită având avanposturi și elemente de siguranță și în afara fortificațiilor. Tabăra română era mascată în apropiere, între cursurile râurilor Dâmbovița și Prahova, într-un loc *„întărit, înconjurat de mlaștini",* o *„adevărată fortăreață de mlaștini".* Ca prim element pentru **realizarea surprinderii, Vlad Țepeș a utilizat timpul, alegând** ora la care cea mai mare parte a adversarilor adormiseră iar santinelele, după trei ore de veghe, erau obosite. Apoi a utilizat **stratagema** și **diversiunea.** îmbrăcați în haine turcești și folosind, pe post de călăuze, ofițeri otomani capturați în timpul zilei de 16 iunie, cetele sale de cercetare-diversiune au reușit să neutralizeze, fără zgomot, detașamentele de siguranță și santinelele otomane. După **depășirea fortificațiilor pasagere** și **neutralizarea artileriei** dispusă în „șanțuri[11], următorul obiectiv vizat a fost **centura de protecție formată de auxiliarii creștini** (voinuk) și **animalele de transport.** Domnul miza atât pe faptul că auxiliarii i se vor alătura, cât și pe acela că, rănite sau biciuite, cămilele, vitele, caii se vor împrăștia prin tabără răstumând corturile și provocând așa cum și avea să se întâmple, *„spaimă mare".* Apoi **un corp de călărime muntean** sub comanda personală a voievodului, a penetrat **compact,** *„în rânduri bine strânse",* **sub formă de unghi ascuțit,** campamentul oștii

anatoliene. El însuma numai jumătate din efective, deci circa 5 000 - 6 000 de luptători, deoarece planul voievodului prevedea un **atac executat concomitent din două direcții,** al doilea corp de oaste, comandat, probabil, de marele vornic, având ca obiectiv, în partea

opusă a taberei, campamentul oastei rumeliote. Trădarea acestuia, care, potrivit lui Nicolae de Modrussa, *„nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, cum fusese stabilit",* cu *„restul trupelor",* l-a lipsit însă pe Vlad Țepeș de o victorie completă. Chiar și în această situație însă, rezultatul atacului a fost incredibil.

Atacând îmbrăcați turcește*, *„ în sunete de corn "* și strigăte, călărimea lui Vlad a provocat mari pierderi anatolienilor ieșiți buimaci din bivuacuri. Aflați la primul contact cu muntenii pe care îi cunoșteau numai după faimă, și superstițioși fiind, aceștia au năvălit peste campamentul ienicerilor care - relatează Constantin Mihailovic de Ostrovica - *„i-au alungat de la dânșii și-i ucideau ca să nu fie cotropiți de dânșii, așa încât au jacut mare pagubă ".* în timp ce ienicerii luptau cu anatolienii, călărețiii români au ajuns în centrul taberei, la corturile comandanților, angajând lupta cu oastea de curte **kapîkullu** (garda imperială), lovind *„ca un fulger în toate direcțiile",* făcând *„măcel mare"* și urmărind, prin atingerea corturilor centrale, **lichidarea comandantului** armatei de invazie. în vacarmul general, porunca sultanului - *„să nu se urnească nimeni din loc"* - a fost ignorată și, datorită spaimei și confuziei create de îmbrăcămintea turcească a românilor, diferite corpuri ale oastei otomane s-au măcelărit reciproc până în zori. în jurul centrului însă, garda **kapîkullu** a rezistat, protejând corturile sultanului, marelui vizir și al lui Radu cel Frumos, pretendentul adus de otomani până când, ca

rezultat al neintervenției celui de-al doilea corp de călărime român, oastea rumeliotă a reușit să-i vină în sprijin. Experimentați deja în luptele cu călărimea lui Vlad Țepeș din campaniile anterioare, având răgazul necesar intrării nestingherite în formație de luptă și

---

. * Pentru a se recunoaște între ei, românii aveau se pare o parolă *(fetevei de teT* cu răspunsul *funie de mei").*

înțelegerii stratagemei lui Vlad Țepeș, deja cunoscută de ei de la Nicopol, de a utiliza uniforme otomane, rumelioții au contraatacat spre centru, lichidând pe oricine le ieșea în cale, turc sau român, în aceste condiții Vlad a dat semnalul retragerii care s-a produs pe neobservate, pentru ca anatolienii și ienicerii să se lupte între ei, orbește, în continuare și împreună să cada pradă rumelioților. în pofida trădării, Vlad Țepeș a reușit așadar să provoace *„un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atât de mare pe mulți dintre ai săi, dintre care mulți au fost totuși răniți".* A fost *„tăiere mare",* potrivit cronicarilor otomani, care, în stilul lor poetic, notau că *„marea de sânge acoperise acele locuri"* (Sa'adeddin Mehmed), cu exagerările de rigoare, pierderile fiind estimate la 30 000 - 35 000 de luptători. Datorită efectului său dezastruos asupra moralului luptătorilor, atacul de noapte a contribuit, alături de imaginea de coșmar a luptătorilor lui Hamza și Yunus găsiți trași în țeapă nu departe de Târgoviște și de rezistența Capitalei, la decizia de retragere luată de sultan.

Este de presupus că, datorită trădării, cel de-al doilea corp de călărime muntean s-a retras în pădurile din jurul Bucureștilor, unde, la Snagov, se afla una dintre taberele în care erau ascunși membrii neluptători ai familiilor lor și unde se vor desfășura negocierile cu emisarii lui Radu cel Frumos. Având sub comanda sa doar corpul de călărime victorios, *„ca de șase mii",* cu care *„ ucidea pe oricine se răzlețea, fie călăreț, fie azab"*[3]*,* de tabăra sau coloana de marș otomană, Vlad a continuat urmărirea oastei sultanale și, implicit, seria atacurilor de noapte, și *„fără să-și fi pierdut de loc îndrăzneala, mai făcea câte o mare ispravă"**. Din acest motiv sultanul s-a deplasat de la Târgoviște la Brăila *„cu frică",* extrem de încet,

cu eșaloanele coloanei de marș apropiate la vedere și, seară de seară, *„înconjura tabăra cu palisade și o întărea înăuntrul palisadelor și o ținea închisă și punea străji mai*

mari ca înainte și poruncea ca oștile să fie zi și noapte sub arme"[45]*.* .

în aceste împrejurări s-a produs o acțiune de luptă **atipică** atât pentru Vlad Țepeș cât și pentru arta militară medievală românească în ansamblu - **o bătălie decisivă, în plină zi, în câmp deschis.** S-a produs datorită unei confuzii, dar a reușit să probeze atât vitejia românilor, cât și cunoașterea procedeelor și acțiunilor de luptă specifice occidentului Europei. Pe scurt, cutreierând câmpia buzoiană într-o amplă **acțiune de curățire** îndreptată împotriva detașamentelor de akîngii ale lui Evrenos-bey-oglu Aii bey care executau acțiuni de cercetare și diversiune pentru a înlesni retragerea sultanului, cei 7 000 de călăreți ai oastei de nord-est, însărcinați de Vlad Țepeș cu acoperirea strategică a Dunării maritime și hărțuirea *„armatei de la mare* " otomane, staționată cu flota la Brăila, au dat întâmplător peste corpul expediționar al sultanului. Confundând, potrivit mărturiilor contemporane[4]* avangarda sau *„oastea de cercetare*" a marelui vizir, care, aproape de obiectivul vizat (Brăila) *„ mergea împrăștiată",* cu corpul akîngiilor , confuzie motivată de Tursun bey *„ din cauza pădurilor și a bălăriilor înalte",* călărețiii români au **atacat frontal** detașamentul care făcea siguranța de marș sub comanda lui Yusuf Pașa, nimicindu-1. Trecând la urmărirea supraviețuitorilor, fără să-și dea seama că au în față 150 000 de adversari, ei au axecutat o eroică **șarjă** asupra oastei rumeliote punând pe fugă avangarda acesteia. Abia contraatacul eșalonului întâi rumeliot condus de Turahan-bey-oglu Omer-bey a reușit să oprească șarja, iar intrarea în luptă a eșalonului doi, sub comanda marelui vizir,

să restabilească situația. Călărimea română a continuat lupta, până în momentul în care, la apropierea ienicerilor și a oastei anatoliene, și-a înțeles greșeala și s-a retras împărțită în mai multe steaguri și cete pentru a îngreuna urmărirea.

Exceptând această acțiune datorată confuziei, atacurile pe timp de zi, deși au fost numeroase, au fost de mică amploare, încadrându-se efortului general al războiului de hărțuire, bazat pe procedeul tactic al *„părjolirii pământului"*. Coloana vertebrală a defensivei strategice, vizând uzura fizică și psihică a adversarului, acest procedeu a fost aplicat de Vlad Țepeș încă din faza de pregătire a campaniei, când, lipsit de aliați, domnul român a căutat să-și facă un aliat din *„natura locului"*[41]. El a utilizat cu precădere *„muntele", „pădurile foarte dese"* și *„mlaștinile",* atât pentru instalarea taberelor sale, în zone de așteptare strategică sau de pregătire a atacurilor, cât și pentru mascarea concentrărilor de populație neluptătoare și bunuri. Pustiind teritoriul pe direcțiile stabilite de înaintare ale invadatorilor, Vlad își asocia ca **aliați foamea și setea,** *„căci* - comentau martorii[4]* - *el își dusese de pe ogoare și din sate nu numai oamenii și vitele, ci chiar și toate cele trebuincioase traiului în adâncurile pădurilor înconjurate de mlaștini, astfel că armata turcilor trebuia să-și aducă din altă parte cele necesare pentru hrană**.* Rupând contactul cu inamicul după forțarea Dunării, oastea lui Vlad își făcea simțită prezența, în țara care părea *„goală și de oameni și de orice fel de vite***[9]*,* prin micile detașamente de călărime de 150 - 200 de luptători care executau **atacurile de noapte,** iar ziua, organizau **ambuscade** cercetării otomane, grupărilor plecate în căutare de hrană, luptătorilor izolați sau *„călăuzelor"* și *„iscoadelor"* lui Radu cel Frumos. Astfel, nota Ducas, *„Tiranul* (Mehmed II Fatih) *trecând Dunărea, a străbătut loc mai bine de* 7 *zile și n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal și nici ceva de mâncare sau de băut***[59]*.* **Românii -** nota Laonic Chalcocondil - *„se fineau prin păduri, pe urmele împăratului și*

*dacă vreunii se răzleţeau de armată erau nimiciţi îndată**',* îndeosebi spahiii, prea

încrezători în calităţile lor de luptători *„sufereau pierderi foarte grele, ori de câte ori se depărtau de tabără"*[61]. Tabloul descris de Nicolae Bocignoli este deosebit de relevant pentru strategia şi tactica războiului popular de hărţuire, care începea odată cu trecerea frontierei şi lua sfârşit abia atunci când, înfrânt şi urmărit sau epuizat, adversarul părăsea pământul Ţării: *„Dracul pregătindu-şi câţiva călăreţi, noaptea foarte adesea, ziua de cele mai multe ori, ieşea din păduri pe drumuri ocolite şi poteci cunoscute şi nimicea pe neaşteptate pe mulţi turci fie în căutarea hranei, fie depărtaţi mai mult de trupă; uneori ataca tot grosul lor pe când nu se aşteptau nicidecum la aceasta şi, după ce răpunea pe mulţi, până să se adune* (ceilalţi, de luptă - n.n.\ *fugea iarăşi în păduri şi nu-l lăsa pe duşman să dea lupta în condiţii egale"*[61]. Este o descriere identică celei făcute de Chalcocondil campaniei lui Mircea cel Bătrân din 1394[s3], fapt care confirmă îndelungata tradiţie a războiului de hărţuire pentru care optau românii în faţa unui adversar superior ca efective. Este însă identică, de asemenea, şi descrierii campaniei lui Ştefan cel Mare din vara anului 1476 făcută de cronicarul de curte al lui Mehmed II Fatih, Giovani Maria Angiolello[54], sau descrierii campaniei domnului Moldovei din 1467 făcută de el însuşi[55] într-un buletin al victoriei, fapt ce demonstrează transmiterea acestei tradiţii, prin Vlad Ţepeş, continuatorilor operei sale. Epoca lui Vlad Ţepeş nu a acţionat însă ca o simplă curea de transmisie, ci a revoluţionat strategia şi tactica războiului popular, de apărare, aducând, în scopul compensării decalajului nefavorabil de forţe, ca aliaţi, pe lângă teren, foame şi sete, lipsa de somn,

imaginea terifiantă, campania de zvonuri, utilizarea superstițiilor, elemente care, urmărind uzarea psihică, distrugerea moralului luptătorilor inamici, au mutat acest tip de război în sfera psihologicului.

VI. 3. Elemente de război psihologic

especificâ poporului român, popor prin excelență sedentar și producător de bunuri de consum, **arma teroarei** a fost cunoscută de timpuriu în spațiul românesc, utilizată fiind de populațiile migratoare, îndeosebi asiatice, în scopul descurajării **ab initio** a oricărei tentații a comunităților agro-pastorale daco-romane, apoi românești, de a le opune rezistență armată. Efectele ei au putut fi simțite în cursul încleștărilor cu sarmații, cu ocazia raidurilor slavo-avare sau maghiare, precedate de zvonurile alarmante despre înfricoșătoarele pedepse suferite de cei ce încercau să-și apere așezările și studiate îndeosebi în cadrul colaborării militare cu **tătarii*** în Transilvania anilor 1241 - 1242, când masacrele organizate la vedere, sub ziduri, erau menite să distrugă moralul apărătorilor cetăților. Localnicii au fost nevoiți să o utilizeze în secolul IV de exemplu, așa cum am văzut, în luptele cu argaraganții, când s-au dovedit *„egali în cruzime'**,* sau în secolele afirmării statale (sec. XIII - XV) împotriva tătarilor, ca pe singurul limbaj de comunicare înțeles de către aceștia. Turcii, mai întâi selgiukizii, apoi otomanii au utilizat-o cu rafinamentul marilor civilizații orientale, încercând să distrugă moralul advrsarilor creștini prin regizate imagini de coșmar. Semnificative au fost cele din 1339** ocazionate de expediția navală a emirului anatolian Bahaeddin Umur-bey de Aydin *„la Chilia, la hotarul* *** Cognomenul, devenit în timp /tomerr*, de** *Jătari'* **a fost dat mongolilor tocmai datorită actelor lor regizate de cruzime care i-au făcut pe creștini, catolici în primul rând, să-i considere oameni desprinși din** *.Tartai'* **(Infern).**

**** Asupra datării expediției navale a emirului de Aydin se poartă încă**

discuții, fiind propuși anii 1337,1338,1339 sau 1341.

Țării Românești", când au mimat scene de ... canibalism, prefacându-se că aruncă prizonierii în vasele mari în care se pregătea festinul victoriei.[57]

Cunoscută, așadar, în spațiul românesc, arma terorii a fost totuși puțin prezentă în practica militară medievală până la Vlad Țepeș, aceasta punând accentul pe epuizarea fizică a inamicului prin formele și mijloacele războiului de hărțuire. Bun cunoscător al mentalității colective, al naturii înclinate spre superstiții a războinicului anatolian, ca și a artei militare otomane, **Vlad Țepeș a fost primul voievod român care a atacat psihicul adversarului,** punând accent în egală măsură **pe** epuizarea fizică și **pe** cea nervoasă care decurgea firesc din aceasta, **stimulând până la paroxism frica,** urmărind prăbușirea moralului luptătorului inamic. A facut-o în scopul echilibrării raportului de forțe în condițiile campaniei sultanate din 1462 când agresarea psihologică a oastei de invazie a reieșit cu pregnanță în relief dar și anterior, deoarece acest mijloc de **descurajare** a adversarilor corespundea atât inteligenței și firii sate, cât și scopului declarat al domniei - acela de a ajunge *„un mare stăpânilor", „puternic și tare".* Ori, un astfel de stăpânitor, aspirant la gloria vechilor împărați ai Răsăritului, trebuia să fie, în primul rând **temut.** Deși termenul de *„război psihologic"* definit astăzi drept *„totalitatea acțiunilor întreprinse și mijloacelor utilizate in scopul zdruncinării moralului armatei și populației adverse "*[at], ar părea, la prima vedere prea modem pentru epoca lui Vlad Țepeș, o analiză oricât de sumară, pe baza izvoarelor, a actelor de justiție și faptelor de arme ale voievodului, ca și a declarațiilor sate programatice, demonstrează că principalele *„forme și mijloace"* de purtare a acestuia, *„propaganda",*

„zvonurile", „dezinformarea", „efectele psihologice (vizuale, sonore)"[59] etc., au fost cunoscute, înțelese și aplicate în scopuri și cu finalități care par contemporane.

Pentru a ajunge *„ temut",* deci, implicit, *„necontestat",* Vlad Țepeș a recurs la principala sa armă - **calitatea de judecător suprem** în teritoriul supus suveranității sau suzeranității sale, dovedindu-se în actul de justiție *„de o cruzime și de o dreptate nemaiauzită* Obiectiv, pedepsind doar după gradul de vină fără să țină cont de alte criterii (social, religios, sex, etnie etc.)[61], sentințele sale rămâneau definitive, neputând nimeni *„să se răscumpere de la moarte* "[62]. Pedepsele date erau cele obișnuite în epocă, pentru delictele grave - fierbinte în ulei, martelare, decapitare, ardere pe rug, jupuirea de viu, spânzurare, tragere în țeapă, atâta doar că el era *„neîndurător***[3]* și, după Kemal pașa-zade *„Pentru crime puține el aducea multe necazuri și pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare. Pentru puține păcate el dădea pedeapsă mare. Față de nimeni nu avea milă și îndurare****. Dacă pedepsele s-ar fi rezumat la hoți și înșelători, la oameni sărmani deci, nu ar fi impresionat pe nimeni. Dar el i-a tăiat pe marii boieri în frunte cu Albu, pentru trădare, și căpetenii ale oștirii pentru lașitate în luptă[65], ceea ce a provocat un val de plângeri la sultan și fuga multor foști dregători la Adrianopol unde au înflorit în asemenea măsură faptele sale, fără să înțeleagă că pot produce **spaimă** și **respect,** încât Laonic Chalcocondil exprima convingerea generală că *„ a ajuns să facă o mare ucidere de oameni. Căci ca să-și întărească domnia, să fi ucis în puțin timp la douăzeci de mii de bărbați, femei și copii "*[66]*.* I-a ars pe rug și tras în țeapă pentru acte de spionaj și diversiune, ca și pentru nerespectarea poruncilor sale pe negustorii sași, ori aceștia, tratați pentru prima dată

într-un astfel de mod, au fost atât **de înspăimântați, încât i-au pus în seamă cele mai înfricoșătoare povești ale folclorului occidental,** făcându-1 temut maselor de rând, în Ungaria și provinciile imperiului romano-german. Beneficiind de explicațiile pretendentului Dan cel Tânăr, ele au lansat prima teorie că numele de *„Dracula"*

semnifică *„Diavolul"* sau *„Dracul"* în limba română[67]. Identificarea cu Diavolul a produs o puternică impresie în masele a căror conduită era determinată de obscurantism, atât de puternică încât, prin intermediul creștinilor ortodocși intrați în slujba sultanului, ca, de exemplu, Critobul din Imbros[6]*, a cutremurat lumea otomană, care a tras concluzia că *„afurisitul acela a devenit îngâmfat și și-a închipuit că este satana"*[19]*.* Identificarea cu *satana* era pentru masele de musulmani mai mult decât plauzibilă, pentru că un simplu om nu putea să se împotrivească sultanului, să-i înfrângă armatele și să dea dreptcredincioșilor cea mai cumplită pedeapsă pentru orgoliul lor de războinici - **trasul în țeapă.** Pentru turcii înclinați spre superstiție, faptele au probat justețea zvonurilor, însuși sultanul, în pofida educației și inteligenței sale, fiind înclinat să creadă că Vlad era o **ființă supranaturală,** făcând fapte de neînțeles, *„mai presus de firea omenească"*[19]*.* Predilecția pentru tragerea în țeapă i-a atras apoi porecla de Țepeș, preluată rapid de otomani prin traducere, sub forma Kazîklî. Exprimând groaza pe care gândul la această pedeapsă o trezea în rândurile lor, Kemal-pașa-zade nota că *„Nenorocitul de stăpân al Țării Românești, care, în gura musulmanilor și ghiaurilor șezători sau in trecere devenise cunoscut sub numele de Kazîklî voievoda, având obiceiul de a trage în țeapă pe cei pe care îi osândea la moarte pe vremea sa, fusese de aceea poreclit Kazîklî"*[11]*.*

Ca aluzie la ororile săvârșite asupra unor nobili și oșteni

sau ale vârfurilor burgheziei săsești, neobișnuite să fie tratate astfel, cele două porecle ale lui Vlad - *„Dracul (Diavolul)"* și *„Țepeș"* demoralizau inamicul prin simpla lor pronunțare, trezind o spaimă superstițioasă. Chiar dacă nu există mențiuni, este cert că Vlad Țepeș a profitat în mod conștient de chiar imaginea răspândită de sași în Europa catolică și de boieri sau creștinii din Orient, în lumea musulmană, orice campanie a sa fiind precedată de o

campanie de zvonuri despre atrocități comise, iar faptele nu veneau decât să întărească **propaganda defetistă** făcută cu mijloacele epocii. Astfel fe pot explica incendierile, distrugerile complete de sate, torturările și execuțiile spectaculoase făcute în țările Făgărașului și Bârsei sau ordinul straniu dat în campania din iama 1461/1462, ca, pe locul caselor incendiate din așezările otomane, să fie lăsate, clădite în movile, capetele celor 23 889 adversari răpuși care au putut fi recuperate, după propriile-i spuse *„ afară de cei ce au ars prin case sau ale căror capete n-au putut fi înfățișate dregătorilor noștri*

Alături de spectaculozitatea și *„ cruzimea “* pedepselor sale, de aluzia la malefic și supranatural a cognomenelor sale, ambele valorificate de chiar exagerările făcute de sași în *„povestirile"* lor ulterior tipărite, ca și de zvonurile răspândite cu iuțeala fulgerului, datorită groazei, un mijloc predilect de agresare psihică folosit de voievod, l-a constituit, așadar, *„ imaginea ".* Imaginea ca spectacol construit în natură, a *„grădinilor"* și *„livezilor"* de trupuri trase în țeapă, de care vorbesc cronicile otomane[73], a pretendentului Dan săpându-și singur mormântul, cât și aceea, deosebit de concretă, a piramidelor construite din țestele ienicerilor și timarioților uciși.

O astfel de imagine explica atât **credibilitatea zvonurilor** cât și efectul înregistrat de simpla știre a intrării lui Kazîklî în campanie: turcoaicele își înfricoșau copiii neastâmpărați cu amenințarea că diavolul- Kazîklî îi va lua; de spaimă, *„Constantinopolul și Pera erau goale de turcii fugiți în părțile Anatoliei** și în general, în 1462 *„Se speriaseră într-atât mulțimile* (de musulmani colonizați în Rumelia - **n.n.)** *încât se putea socoti fericit cel ce putea trece dincolo, în Anatolia*^*.* Această spaimă generalizată a constituit, evident, atât cauza uriașului efort de mobilizare făcut pentru campania sultanală,

cât și a prudenței cu care otomanii vor înainta în Țara Românească,

îngropându-se la sfârșitul fiecărei seri *„în șanțuri".* Un conducător capabil de astfel de fapte, de *„o îndrăzneală atât de mare",* care, după devastarea tot nordului Peninsulei Balcanice *„s-a putut întoarce înapoi nepedepsit",* nu putea fi privit decât cu *„ consternare* " ca o ființă supranaturală[75]. Să adăugăm apoi câteva **procedee legate de păstrarea secretului acțiunilor militare și de realizarea surprinderii.** Astfel, despre soarta bey-ilor Yunus și Hamza și a corpului lor expeditionar, otomanii nu știu nimic până în vara lui 1462. Era clar că fuseseră înfrânți, dar vii sau morți dispăruseră, fiind duși în Țara Românească și trași în țeapă în fața Târgoviștei. Cum însă tabloul pădurii de țepi dominată de scheletele celor doi bey-i urma să joace un rol extrem de important în viitoarea campanie împotriva oastei sultanului, deja previzibilă, **secretul acțiunii** a fost păstrat cu strășnicie, otomanii fiind convinși că, dacă zvonurile despre existența unei *„grădini"* de țepi au o bază reală, nu putea fi vorba decât despre *„unguri, moldoveni și valahi"* executați[76]. în acest caz era vorba despre o **dezinformare** conștientă, menită să permită folosirea *„imaginii"* la momentul în care putea oferi maximum de rezultate. Alt procedeu menit să sporească groaza, credința că supranaturalul a intervenit, a fost **stratagema** îmbrăcării, în condițiile atacurilor pe timp de noapte, a luptătorilor români în uniforme turcești. Inamicul fiind astfel **lipsit de identitate,** dar acționând palpabil în propriul dispozitiv, otomanii au predat fără luptă Nicopolul și s-au măcelărit, datorită **diversiunii** create, reciproc, cu ocazia atacului din noaptea de 16/17 iunie. Și tot la supranatural a dus cu gândul modul în care s-a produs **ruperea totală a contactului direct,** la vedere, cu oastea

română, imediat după forțarea Dunării, când invadatorilor li s-a părut că dintr-o dată Vlad *„s-a făcut nevăzut"* și oastea sa parcă *„a intrat în pământ"*[11]. Un alt mijloc eficace de **descurajare** și agresare psihologică l-a constituit **frica prin**

contagiune. întreținute de negustorii sași, zvonurile despre atrocitățile lui Dracula, despre ucideri gratuite, despre faptul că și-ar fi vândut sufletul Diavolului și este robit divolului galben-aurul[7]* au pătruns și în lumea slavă, ortodoxă. Asociate actelor de justiție la care asistaseră ei înșiși, i-au făcut pe oștenii lui Vlad, fie munteni, fie lefegii din Transilvania, catolici sau români ortodocși sud-dunăreni ca, prinși de otomani să prefere moartea sub tortură, *„de frica aceluia"*[19]. *„Atât de temut era"*[9]*,* încât nu numai că nimeni nu era tentat să-și însușească acele cupe de aur pe care le-ar fi pus spre folosință publică la izvoarele din păduri, dar nici dușmanii săi de moarte, boierii, nu au avut curajul să răspundă invitațiilor secrete ale sultanului la trădare, decât după ce armata uriașă a acestuia a pătruns pe teritoriul Țării'[1]. Frica de pedeapsă, ca frică față de modalitatea aleasă pentru executarea ei, părea atât de mare la înșiși supușii domnului român, încât, în situația contactului direct, nu a făcut decât să sporească groaza otomanilor.

La toate acestea s-a adăugat modul original în care Vlad Țepeș a condus tradiționalul război de hărțuire, cu care otomanii erau obișnuiți încă din vremurile lui Mircea cel Bătrân, completând tactica *„pământului pârjolit"* cu forme și procedee noi care urmăreau **căderea psihică a inamicului,** înscriind-o în sfera războiului psihologic. Astfel, și el s-a sprijinit de *„natura locului",* așa cum am văzut, în alegerea locurilor de tabără, zonelor de așteptare strategică și în determinarea *„prin false călăuze* " și atacuri, a direcției de înaintare a oastei otomane. Dar a introdus, ca prim element menit să deprime prin sine însuși pe fiii spațiilor deschise - pădurile *„dese",* întunecoase și încâlcite". Față de primejdiile nebănuite pe care le-ar fi ascuns acestea, turcii păstrau o frică atavică, dovadă numele pe care l-au dat marii păduri sud-dunărene din zona Silistrei, cât și celei nord-dunărene,

{„Pădurea nebună"). Prin contrast, debușarea în câmpie - *„un șes dogorâtor peste măsură"* în care *„până la o depărtare de șase leghe"* la care ajunsese limita dinainte a cercetării, nu se găsea *„nici-o picătură de apă",* nu a făcut, după Tursun-bey'[3] decât să sporească deprimarea. Inamicul era invizibil, țara pustiită, arșița, **foamea** și **setea** au dus după numai *„trei zile"* de înaintare oastea otomană în pragul catastrofei. *„Pe veșmintele de zale ale ienicerilor se putea face chebap'**| relata același cronicar. *„înfometată"* - declara ca pentru confirmare un dezertor albanez ajuns la Modon*[5] - oastea imperială suferea de *„o enormă lipsă de alimente și de apă",* astfel că *„grosul cailor lor au crăpat de foame și de sete".* în total ea *„a străbătut loc de mai bine de* 7 *zile, dar nu a descoperit nimic, nici om, nici animal, nici de mâncat, nici de băut".* Otomanii erau epuizați nu numai fizic, dar și psihic, foamea și setea provocând, se știe, **halucinații, miraje,** în plus, luptătorii izolați sau detașamentele de cercetare dispăreau fără explicație, căzând în ambuscadele organizate de români, care aveau grijă să mascheze apoi urmele. Adevăratul coșmar începea însă noaptea, foamei, setei, oboselii, fricii permanente determinată de dispariții, Vlad Țepeș asociindu-le un nou aliat - **somnul.** Sau, mai bine zis, lipsa lui! După o zi epuizantă de marș, în care înaintaseră *„cu multă prudență și păzindu-se foarte de teama distrugerilor",* luptătorii sultanului trudeau până la lăsarea întunericului și fortificarea taberei cu *„șanțuri"*[6],* dar nu aveau parte de odihnă. Declanșând un adevărat **război al nervilor,** cu mici detașamente de până la 200 de călăreți, Kazîklî, *„în fiecare noapte, cu zgomot mare, îl vizita pe dușman",* nu pentru a-i provoca *„pagube",* **ci pentru a-1 împiedica să doarmă'[7].** Atacurile s-au succedat pentru obișnuirea inamicului, până când, **ca într-un scenariu a cărui tensiune crește gradat,** s-a declanșat marea *„tăiere"* din 16/17

iunie. După dezastru, cercetarea a anunțat supraviețuitorii că se află în apropierea Târgoviștei, care părea hotărâtă să reziste deoarece utilizase artileria la vederea

primilor călăreți otomani**. Speranța răzbunării a dat un ultim impuls oștenilor vlăguiți, dar marșul asupra Cetății de Scaun s-a frânt la numai 5 leghe de zidurile ei, în fața unei priveliști înfiorătoare. Imaginea-șoc pregătită cu migală și în mare taină de către Vlad Țepeș, menită să zdrobească ultima fărâmă de curaj - pădurea de țepi în care se legănau scheletele bey-ilor Hamza și Yunus și ale oștenilor lor uciși sau prinși în campania din iarnă și aduși tocmai din Dobrogea și sudul Dunării, aici. *„Iar când au ajuns într-un loc frumos ca o livadă* - nota Ducas - *a văzut mii de țepe purtând, în loc de fructe, cadavre și pe Hamza în mijloc, de care am pomenit mai înainte, cu îmbrăcămintea de in și de purpură pe care o purta, tras în țeapă. Când a văzut această amenințare tiranul s-a înspăimântat^. „Iar restul turcilor* - completa Chalcocondil - *văzând mulțimea de oameni trași în țeapă, au încremenit de groază***.*

Acesta a fost momentul în care, notau observatorii și analiștii contemporani, moralul trupelor sultanale s-a prăbușit definitiv, marcând *„căderea întregii sale armate într-o condiție proastă*™* și luarea de către Mehmed II Fatih a deciziei de retragere: *„Chiar și împăratul, cuprins de uimire spunea* - relatează Chalcocondil - *că nu poate să ia țara unui bărbat care face lucruri atât de mari și știe să domnească și să se poarte cu supușii lui într-un chip mai presus de firea omenească. Și spunea că acest bărbat care săvârșește asemenea isprăvi s-ar putea învrednici de mai mult*™.* Din acest moment, supusă atacurilor tot mai frecvente ale călărimii muntene, până la atingerea Brăilei, armata de invazie a trăit sub imperiul unui singur sentiment - *„frica'™*. Venită hotărâtă să zdrobească, prin număr și înzestrare, mica oaste română părăsită de aliații catolici, să ia în stăpânire câmpiile și orașele Țării Rămânești și să-l captureze pe rebelul *„Kazîklî",* ea a fost înfrântă într-un război purtat în forme și cu mijloace

neobișnuite, mai mult în sfera psihologicului decât în a concretului și care constituia o premieră absolută pentru epoca

marelui cuceritor al Constantinopolului. Mehmed II Fatih a pierdut războiul pentru că nu a găsit mijloacele de contracarare a neobișnuitei tactici și nici nu a reușit să păstreze inițiativa. A reușit, în schimb, protejatul său, Radu cel Frumos pentru că era român și tot un *„Dracula"* (așa cum își semnează de altfel documentele) prin naștere și educație, cunoștea țara, firea oamenilor, gândirea și practica militară, și, mai presus de toate, își cunoștea fratele! Astfel, el a fost în măsură să analizeze mecanismul gândirii lui Vlad Țepeș, să descifreze cauzele neobișnuitelor sale succese și să preia, în interes propriu, câteva din formele și mijloacele acestuia de acțiune, îmbogățind elementele de război psihlogic **cu unul nou - șantajul cu viața familiilor luptătorilor,** a căror ascunzătoare *„din pădure"* a luat-o prin trădare[94]. A adăugat **teroarea,** executată cu ajutorul bandelor de akîngii, **persuasiunea** solilor săi oficiali și **propaganda** discretă făcută în chiar tabăra lui Vlad de iscoadele sale, astfel încât *„și-a atins scopul dorit",* oștenii marelui domn acceptând să trădeze *„treptat pentru a-și salva familiile și avutul"* sau lăsându-se *„ ispitiți"* cu promisiuni[95].

în acest mod, **originalele soluții cu** care Vlad Țepeș a îmbogățit gândirea și practica militară românească și care, dincolo de orice opinie preconceptă, **se încadrează în sfera războiului psihologic,** nu au rămas numai un bun câștigat al românilor, ci, prin intermediul lui Radu cel Frumos au devenit un bun al gândirii și artei militare universale, fiind adoptate cu rapiditate de otomani, apoi de la aceștia de către Habsburgi, fapt ce va impune căutarea unor noi soluții și grele sacrificii viitorilor domni români ai independenței și unirii: **turcirea** în

1551 a Iui Iliaș Rareș, asasinarea sa și a fraților săi în anii 1552 - 1554, a lui Alexandru Lăpușneanu în 1569, **autosacrificiul** lui Ion Vodă la Roșcani **în** 1574, și al lui Mihai Viteazul în 1601, asasinarea lui Șerban Cantacuzino în 1688 și supremul sacrificiu al lui Constantin

Brâncoveanu la 15/26 august 1714. Mulți dintre aceștia au căpătat calificativul *„cumplit "* sau au fost priviți ca vânduți Satanei de către marii boieri cronicari, pentru că au căutat, prin zdrobirea anarhiei interne și cu sprijinul forței militare, să împlinească visul lui Vlad Țepeș. Și deși au beneficiat de numeroase și strălucite caracterizări, poate nici una nu ii se potrivește mai bine, fiecăruia în parte, decât aceea făcută de marele istoric A. D. Xenopol, înaintașului a cărui moștenire politică și militară au căutat să o dezvolte: Vlad Țepeș s-a arătat *„străin de milă și de închinare"* **pentru că și-a pus** *„cumplita lui fire în slujba țării sale și după ce o curăți de relele lăuntrice... el puse piept contra înjosirii în care căzuse"96.*

NOTE:

1 Vezi N. Iorga, Scrisori de boieri, scrisori de domni, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 165-166; DRH, D, București, 1977, p. 454.

2 FHDR, vd. IV, București, 1982, p. 511.

3 Monuments Hungariae Histories. Acta extern, vd. III, Budapest, 1875, p. 168.

4 Cronici turcești despre țările române. Extrase, vol. I, sec. XV-mIJlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M. A Mehmet, București, 1966, p. 185, 243-244.

5 Ibidem. Se pare că sultanul și-a dat învdrea după ce totul se consumase, deoarece, după cronicile anonime, Vlad era deja domn laTârgoviște, când Murad II s-a întors de la Kossovo la Adrianopd (Ibidem, p. 148).

6 DRH, D, vd. I, p. 461-462.

7 Hurmuzaki,XV/1, p. 47.

8 Ibidem, p. 48-49.

9 Referitor la efective, Cronica moldo-germană avansează cifra de 6 000, ceea ce raportat la efectivele *.curții muntene'* reprezenta într-adevăr *jnultă mulțime de oaste muntenească'* (Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 28; Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 31).

10 Vezi I. Bogdan, Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul

și Țara Ungurească în secolele XV șl XVI, București, 1902, p. 6.

11 Ibidem, p. 320.

12 Hunnuzaki, XV/1, p. 58.

13 Ajuns domn în toamna lui 1462, Radu cel Frumos le solicita continuarea plăților, reamintindu-le că *.pentru ceilalți v-ați fost legat să-i plătiți Intr-un an și In trei rânduri'* (I. Bogdan, op. cit, p. 307).

14 Critobul din Imbros, Din domnia lui Mahomed al ll-lea (1451-1467), ed. V. Grecu, București, 1963, p. 290.

15 Vezi Cronici turcești privind țările române, voi. cit., p. 316-317, 406, 455; Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 126; cf. A. Decei, Istoria Imperiului otoman până la 1656, București, 1978, p. 124 și, pe larg desiășurarea la M. Dogaru, Dracula. Mit șl realitate Istorică, București, 1994, p. 6-67.

16 Cronici turcești privind țările române, voi. cit., p. 93

17 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 126; cf. discuția privind localizarea la M. Dogaru, op. cit, p. 69-73.

18 Vezi desfășurarea la M. Dogaru, op. cit, p. 73-75.

19 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 126.

20 Vezi M. Dogaru, op. dt, p. 63.

21 Vezi Documents concerning Romanian History (1427-1601). Collected from British Archives, ed. E. D. Tappe, London, The Hague, 1964, p. 17-18; S.Dragcmir, Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul in secolele XV-XVI, in AIINC, IV, (1926-1927), p. 24-25; FHDR, vol. IV, p. 505; N.lorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. 111/1, București, 1987, p. 13-14.

22 Vezi FHDR, vol. IV, p. 505; Donado da Lezze, op. cit, p. 24-25.

23 Ibidem.

24 Donado da Lezze, op. cit, p. 25.

25 FHDR, vol. IV, p. 507; N. lorga, Scrisori de boieri. Scrisori de domni, ed. dt., p.166; Monumenta Hungariae Hlstorica, vol. IV, p. 168.

26 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127.

27 Idldem,

28 Ibidem.

29 Ibidem; cf. Donado da Lezze, op. cit, p. 26; FHDR, vol. IV, p. 507; N. lorga, Acte și fragmente cu privire la Istoria românilor..., vol. 111/1, p. 14; Columna lui Traian, N. S., an IV, p. 37-38.

30 . Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127; cf. Cronici turcești privind țările române, vd. I, p. 3,9,94.

31 FHDR, vol. IV, p. 507.
32 Cronici turcești privind țările române, vol. dt., p. 456-457; Donado da Lezze, op. cit, p. 25; N. lorga, op. cit, p. 13-14.
33 Vezi Istoria militară a poporului român, vol. II, București, 1986, p. 325-
34 331.
Vezi Cronici turcești privind țările române, voi. dt., p. 92-93, 126-127, 200-201, 317-318, 406, 455-456; Donado da Lezze, op. cit, p. 23; Călători
35 străini despre țările române, vol. I, p. 126.
36 Vezi Donado da Lezze, op. cit, p. 23; N. lorga, op. cit, p. 12.
Vezi Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de ion Bogdan, ed. P.P. Panaitescu, București, 1959, p. 213; cf. I. Stăvăruș, Povestiri
37 medievale despre Vlad Țepeș ■ Drăculea, București, 1978, p. 162.
38 A. Veress, Acta et epistolae relatlonum Transylvanlae Hungarique cum Moldavia et Valachla, vol. I, Budapest, 1914, p. 24-25.
39
40 Gr. Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, 1958, p. 69.
Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127.
41 Monumenta Hungariae Hlstorica, vol. IV, p. 176; Călători străini despre
42 țările române, vol. I, p. 176; Donado da Lezze, op. cit, p. 25; N. lorga, op. cit, p. 14.
Vezi M. Dogaru, op. cit, p. 92; cf. tn Anexe, Schema III/5.
Pentru sursele dtate In continuare, vezi Monumenta Hungariae
43 Hlstorica, vol. IV, p. 167-168; FHDR, vol. IV, p. 509, 585; S. Pppacostea,
44 op. dt, p. 165-166; Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127;
45 Cronici turcești privind țările române, vol. I, p. 42,71-72,94,126-127,206-
46 207,320.
Călători străini despre țările române, vol. I, p. 128.
47 FHDR, vol. IV, p. 514.
Ibidem, p. 513.
48 Ibidem, p. 513, 515; cf. Cronici turcești privind țările române, vol. I, p.
49 202-203, 318-319,456. Vezi pe larg derularea bătăliei la M. Dogaru, op.
50 cit, p. 96-97.
51 Apud S. Papacostea, Cu privire la geneza șl răspândirea poveștilor scrise
52 despre Vlad Țepeș, în R. L, XIII (1966), p. 165.
53 Ibidem.
Vezi Cronici turcești privind țările române, vol. I, p. 68; cf. p. 94, 319, 406;
Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127.
Ducas, Istoria turco-blzântlnă (1341*1462), București, 1958, p. 430.

FHDR, vol. IV, p. 509.

Călători străini despre țările române, vol. I, p. 176.

„Urmărea *șl* e/ (Mircea cel Bătrân - n.n.) *armata lui Baiazld prin pădurile țării, care sunt numeroase și de peste tot înconjoară țara, așa că nu e accesibilă vrăjmașilor și este anevoie de cuprins. Și urmărind armata, făcea fapte*

însemnate, luptându-se chiar dacă un detașament al inamicului, rupându-se de grosul armatei, mergea în vre-o parte a țării după hrană ori după prindere de vite. Pe când armata înainta, el o străm tora foarte rău și o primejduia și nu-i dădea răgaz, distrugând-o" **(Vezi L. Chalcocondil, Expuneri Istorice, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 64).**

54 ***„Ridicându-se apoi tabără, noi am intrat în țara*** **(Moldovei)** ***unde am găsit toate satele și așezările părăsite și ogoarele arse, deoarece contele Ștefan, dându-și seama că nu va putea ține piept sultanului, se gândise să izbândească în alt chip. Astfel, a pus pe locuitori să fugă în țara de dincolo de munți ... De asemenea a poruncit ca toate grănele să fie tăiate și până și papura din mlaștini și după ce s-au tăiat ierburile și grânele a pus să fie totul ars, astfel că sultanul a rămas păcălit deoarece crezuse că găsește în țara îmbelșugată în grăne și pășuni cum este ea într-adevăr și au găsit-o deșartă de oameni"*** **(Călători străini despre țările române, vol. I, p. 135-136).**

55 ***„Cu puține zile în urmă a venit asupra noastră regele Ungariei, Mateiaș, cu mare putere și cu diferite oști înarmate, cu mulți domni și a năvălit prin munți sau plaiuri la Trotuș. îndată ce am auzit aceasta, am adunat oștile și le-am ieșit în cale și i-am întâmpinat în apropiere de plaiuri și am luptat cu dânșii la câmp, la râuri și unde a fost cu putință, pentru că era oaste puternică. Și aceia îndată ce au intrat pe Trotuș, au înaintat în dreptul munților, prădând țara, nimicind și arzând cu cruzime, prefăcând în cenușă orașele și satele, ucigând copiii și necinstind bisericile și săvârșind multe nelegiuiri pe care nu se cuvine nu numai a le spune, dar nici a le gândi și pe care nu le-au făptuit în veci nici păgânii, nici turcii, nici tătarii. Și au ars Trotușul și Bacăul și Romanul și au trecut mai departe și noi după dânșii și am avut cu ei lupte zi și noapte fără încetare 40 de zile ..."*** **(Apud P. P. Panaitescu, Contribuții la Istoria Iul Ștefan cel Mare, în AARMSI, s.lll, t. XV, București, 1934, p. 6S86)'**

56 Ammianus Marcellinus, Rerum Gestarum. Llbri qul supersunt (ed. David Popescu, București, 1982), XVII, 12,19.

57 Vezi Cronici turcești despre țările române, vol. I, p. 36-37; cf. N lorga, Latins et Grecs d'Orient et l'etablissement des turcs en Europe (1342-1362), în B. Z. XL (1906), p. 179-222.

58 Lexicon militar, București, 1980, p. 572.

59 Ibidem.

■ 60 Călători străini despre țările române, vol. I, p. 506.

61 Vezi Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, ed. dt., p. 207-209.

62 Ibidem.

63 Cronici turcești despre țările române, vol. I, p. 67.

64 Ibidem, p. 198.
65 Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, ed. dt, p. 207-208; cf. A: Lewicki, Codex epistolaris saeculi deci ml qulnti, t. lll, 1392-1501, Cracoviae,
66 1834, p.15.
67 L. Chalcocondil, op. clt, p. 283.
Vezi I. Bogdan, op. clt, p. 325-326; Giacomo de Pietro Luccarri, Coploso
68 ristretto degll annall dl Raqusa, Veneția, 1605, cf. M. Dogaru, op. clt, p.
69 114.
70 Vezi FHDR, vol. IV, p. 533.
71 Cronici turcești despre țările române, vol. I, p. 199.
72 FHDR, vol. IV, p. 514.
Cronici turcești despre țările române, vol. I, p. 198.
73 Vezi A. Corbea, Cu privire la corespondenta lui Vlad Țepeș cu Matla
74 Corvin, In AIIAI, XVII (1980), p. 677.
Vezi Cronici turcești despre țările române, vol. I, p. 67-68,198-199,454-
75 455.
76 Donado da Lezze, op. clt, p. 25; N. lorga, Acte șl fragmente cu privire la
77 Istoria românilor..., vol. 111/1, p. 13.
78 Vezi FHDR, vol. IV, p. 505.
79 Vezi Cronici turcești despre țările române, vd. I, p. 68.
80 Ibidem, p. 94,318,406.
81 Vezi discuția și .vocile* respective la M. Dogaru, op. clt, p. 114-120,125.
82 Monumenta Hungariae Hlstorica, vol. IV, p. 168.
83 Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, ed. dt., p. 209.
84 Vezi FHDR, vol. IV, 507, 509.
85 Vezi S. Papacostea,, op. clt, p. 165; FHDR, voi. IV, p. 507.
86 Cronici turcești despre țările române, voi. cit, p. 68; cf. p. 94,319,406.
87 Ibidem, p. 69.
Apud .Columna lui Traian", N. S., an IV, București, 1883, p. 40.
88 Vezi Călători străini despre țările române, vol. I, p. 127.
89 Vezi Monumenta Hungariae Hlstorica, vol. IV, p. 168; Donado da Lezze,
90 op. cit,
91 p. 25; N. lorga, op. dt, p. 14
92 FHDR, vd. IV, p. 507; Monumenta Hungariae Hlstorica, vd. IV, p. 168.
93 FHDR, vd. IV, p. 435.
94 Ibidem, p. 513.
95 .Cdumna lui Traian", N.S., an IV, 1883, p. 39.
FHDR, vd. IV, p. 513.
96

Ibidem, p. 514.
Ibidem, p. 565; cf. N. lorga, op. clt, p. 14; Donado da Lezze, op. dt, p. 26;
Monumenta Hungariae HIstorica, vd. IV, p. 168.
Vezi Cronici turcești despre țările române, vd. I, p. 43,94,206.
A. D. Xenopol, istoria românilor, vd. V, lași, 1889, p. 293.

CONCLUZII

Analiza personalității lui Vlad Țepeș, singulară în șirul voievozilor români care s-au remarcat pe plan militar, a măsurilor luate de el pentru întărirea oștirii și statului, a inițiativelor diplomatice și faptelor sale de arme, relevă trăsături, procedee, mijloace și acțiuni puțin compatibile cu epoca în care a trăit, conturându-i, atât genialitatea, cât și vizionarismul și modernitatea în perspectiva istoriei.

înarmat prin educație cu întreg tezaurul experienței înaintașilor, dar și, prin contact direct, cu toate cunoștințele vremii în domeniul gândirii și practicii militare, el și-a asumat sie și poporului său, în contextul dispariției Bizanțului, ultimelor state balcanice și al declanșării ofensivei otomane spre inima continentului european, dezvoltând moștenirea lui Mircea cel Bătrân, un rol mesianic - acela de izbăvitor, catalizator al spiritualității și valorilor creștine, de stindard al libertății și apărător al civilizației europene în Răsărit. Transmisă urmașilor, calitatea de înlocuitor al împăratului creștin din Orient, a fost justificată de toți domnii români prin acte de lider polit co-militar și mecenat pentru popoarele ortodoxe supuse de Poartă, și pentru bisericile .lor, până în epoca lui Constantin Brâncoveănu când, reafirmându-și în calitate de competitori, titlul de *„caesar"* (țar) prin Petru I cel Mare (1696 - 1725) suveranii ruși își adjudecă primatul.

Vlad Țepeș a fost, așadar, mai mult decât ultimul mare

apărător al liniei Dunării Inferioare și maritime. A fost un purtător al vechii tradiții imperiale romane transmisă prin Asănești, al tradiției imperiale

creștin-ortodoxe transmisă prin Bizanț și, un model de principe renascentist care a sacrificat totul împlinirii țelurilor sale politice - refacerea unității României orientale prin realizarea mânu militari a unității politice românești, dirijarea eforturilor întregii creștinătăți europene spre alungarea musulmanilor dincolo de Strâmtori, refacerea și preluarea, în vidul de putere creștină creat de moartea lui Constantin XI (XII) Dragases (1449 - 1453) a moștenirii Imperiului de Răsărit, în calitate de dominus al lumii ortodoxe. Este motivul pentru care, purtându-se și acționând ca *„un mare stăpânitor"* autocrat în forma absolută, inclusiv în relațiile cu Matia Corvinul, regele Ungariei și Mehmed II Fatih cel mai important suveran al epocii, a fost numit de contemporani *„rex"* și *„imperator".*

Foița armată constituind principalul argument în victoriile pe câmpul de luptă și cel mai important *„certificat"* de proprietate asupra teritoriului în dreptul medieval, el a acordat o importanță deosebită organizării, dotării, instruirii și măririi capacității combative a oștirii, redând puterii de stat, într-o *„Țară"* constituită oricum din rațiuni militare obiective, de apărare, valențele militare din epoca imperială. A subordonat, astfel, toate instrumentele statului politicii militare. Hotărât să devină *„puternic și tare"* pentru a decide unilateral problemele păcii și ale războiului, deci pentru a deveni un mare suveran, necontestat, sprijinit de puterea armată, s-a preocupat intens de reforma organismului militar, intuind importanța armatei profesioniste, permanente, cu ostași plătiți în *„jold".* Fără a renunța la principiul doctrinar al datoriei tuturor de participare la lupta de apărare, la mobilizarea generală la *„oastea cea mare",* al cărui proces de constituire și cristalizare am simțit nevoia să-l analizăm datorită erorilor comise în istoriografia militară a ultimelor decenii, Vlad Țepeș a fost, așadar, primul domn român care a înțeles necesitatea modernizării ca dotare și profesionalizării unor structuri ale oastei, prin renunțarea la activitățile colaterale decurgând din *„miluire"* și înlocuirea acesteia cu plata în bani. Pentru aceasta a intensificat

exploatarea economică a teritoriului, a orientat economia spre producția de marfă, pentru comerțul internațional la mare distanță și a luat primele măsuri protecționiste pentru apărarea intereselor producătorilor și negustorilor

interni. Dacă termenul de **economie de război** pare deplasat pentru epoca sa, nu ne putem totuși împiedica să observăm că a orientat economia spre obținerea mijloacelor materiale și financiare necesare întreținerii și modernizării organismului militar, dotării și instruirii sale, ca și pregătirii teritoriului pentru apărare, inclusiv printr-o amplă și costisitoare operă de construcții militare, ca o consecință a acestei politici, declanșându-se primul război vamal (al *„iarmaroacelor de graniță"),* din istoria românilor. în același sens, dacă noțiunea de stat polițienesc pare, de asemenea, prematură, nu putem să nu observăm că stăvilirea anarhiei interne, *a„hicleniei"* boierilor, a actelor de spionaj și diversiune pornite din exterior, s-a făcut cu sprijinul unei structuri polițienești, informative și contrainformative nou create - **armășia** și prin utilizarea la maximum a prerogativelor domnului de judecător suprem. Nu duritatea pedepselor, larg răspândite în Europa vremii, ci alegerea lor în funcție de psihologia adversarului și scopurile urmărite i-au atras calificativul de tiran. Un calificativ nejustificat, deoarece Vlad Țepeș a urmărit să-și afirme dreptul legitim la exercitarea tuturor prerogativelor sale de *„dominus"* în domeniile executiv și legislativ, iar în actul de justiție să fie respectat **principiul** *egalităp'i în fața legii și responsabilității,* indiferent de criteriile sociale, etnice, religioase, de vârstă și sex. Situația fiind de excepție, pentru a se face *„temut"* și ascultat prin teroare psihică, a făcut însă rabat obiectivității, introducând în domeniul politic și militar principiul **responsabilității** colective, de veche tradiție romană (decimarea unităților ca pedeapsă pentru lașitate sau trădarea comandanților). Și iarăși, dacă termenul de justiție militară ar putea părea prematur utilizat, nu ne putem împiedica să nu observăm că actele sale de justiție au urmărit consolidarea statului și a puterii centrale, întărirea armatei, pedeapsa cu moartea, în formele cumplite de execuție cunoscute, vizând în primul rând actele **de trădare, lașitate în luptă, agresare a teritoriului și populației. Prin** însăși spectaculozitatea lor,

pedepsele au contribuit la întărirea coeziunii și disciplinei oștirii, iar prin efectele psihologice și obiectivitatea actului contrar, de răsplătire a loialității, la **sporirea abnegației și vitejiei individuale.**

Epoca lui Vlad Țepeș se caracterizează astfel prin obiectivitatea promovării în ierarhia militară, de la comanda cetelor și garnizoanelor cetăților, până în sfatul domnesc vechile cadre fiind înlocuite de *„oameni noi",* ridicați în dregătorii cu caracter mixt (militar și administrativ sau juridic) și slujbele exclusiv militare, pe criteriile competenței, vitejiei personale și fidelității față de domn și idealurile sale. Și, fapt semnificativ pentru mentalitatea lui Vlad Țepeș de domn al Țării tuturor românilor, acești *„oameni noi"* erau nu numai munteni, ci români provenind atât de la sud de Dunăre, cât și din Moldova și Transilvania și, de asemenea, sași, secui și unguri născuți pe pământ românesc.

Politica externă și actele diplomatice au fost, de asemenea, subsumate obiectivelor politico-militare urmărite de domn - încheierea interalianței românești, apoi a alianței româno-ungare ca bază a realizării coaliției creștine europene și realizarea, prin extensia teritorială a Țării Românești sau impunerea de conducători subordonați în țările surori, a unirii in integram a României, ca punct de plecare al ideii imperiale de refacere a unității politice și a independenței creștinătății orientale. Din această perspectivă, marea *„cruciadă"* (fenomen catolic prin excelență) proclamată de papa Pius al ll-lea (1458 - 1464) în Conciliul de la Mantova (26 septembrie 1459) s-a desfășurat în mod excepțional ca o *„cruciadă"* exclusiv ortodoxă și românească, având pentru prima și ultima dată în istorie la comanda unică un *„dominus"* român - Vlad Țepeș. De mare semnificație morală și de prestigiu, această caracteristică a fost însă catastrofală sub aspect militar, al raportului de forțe net favorabil otomanilor, implicând grele sacrificii materiale și umane și căutarea unor soluții sau forme și procedee noi de luptă în planul gândirii și practicii militare. Pornite de la obiectiva cunoaștere a propriilor forțe și posibilități, a potențialilor aliați și a adversarului, ca și a principiilor strategiei și a tacticii contemporane, soluțiile lui Vlad Țepeș, prin realismul și eficacitatea lor au îmbogățit tezaurul gândirii și artei militare românești și universale. Astfel, depășind faza

regională, dunâreano-balcanică moștenită, gândirea sa strategică, dezvoltând ideile lui Mircea cel Bătrân, a luat în calcul regiunile Mării Negre, Orientului Apropiat și Europei centrale.

opțiunile sale îndreptându-se spre războiul larg, de coaliție și spre ofensiva strategică drept principala formă a acțiunilor de luptă. Planurile sale de campanie, ofensive, s-au caracterizat prin realism și îndrăzneală, Vlad Țepeș reușind practic, în iama 1461/1462, prin răsturnarea de flanc a *„frontului"* otoman dunărean, nu numai să intercepteze liniile de comunicație terestre, să cucerească principalele cetăți și așezări fortificate, să-și adjudece controlul integral asupra Dunării Inferioare și maritime, ci să compromită într-un mod care, dacă ar fi fost susținut de aliații occidentali, s-ar fi putut dovedi definitiv, stăpânirea otomană la nord de Munții Balcani. Ofensivele sale s-au desfășurat în condiții deosebite de timp (iarnă geroasă) prin surprindere, îh ritm alert și pe direcții (linii) exterioare, cu mai multe grupări manevrând pe un front larg în vederea nimicirii unei singure grupări de forțe adverse, sau pe o singură direcție cu pătrundere mare în adâncimea teritoriului inamic (1475). Alături de spargerea frontală a *„frontului"* advers (atacarea simultană de pe malul românesc a cetăților dunărene otomane) pe fondul amenințării cu răsturnarea de flanc (ofensiva executată prin Dobrogea) a utilizat astfel în câmp strategic și dubla manevră de învăluire (dinspre Rahova și Silistra) reușind întoarcerea sa.

Funcție de scopurile proprii sau datele despre inamic, extrem de exacte întotdeauna grație unui serviciu de informație remarcabil și de formele principale de acțiune adoptate de către acesta, Vlad Țepeș a împărțit teritoriul Țării în zone strategice, de concentrare, în cazul declanșării de către el a ofensivei, sau de așteptare și acoperire strategică a frontierei, în cazul optării pentru defensiva strategică. Aceasta a determinat renunțarea, în cadrul campaniei din vara lui 1462, la manevra pe direcții (linii) interioare, folosită cu predilecție de

domnii români și adoptarea soluției împărțirii forțelor armate proprii în două oști sau corpuri de oaste independente. Preconizată a se declanșa în momentul echilibrării raportului de forțe prin sosirea pe teatrul de război a aliaților (din Moldova și Transilvania) contraofensiva nu s-a mai putut desfășura în campania amintită, ci doar în 1476, dar Vlad Țepeș a utilizat-o, trecând la ea din mers, în contextul urmăririi oastei, sensibil egală ca efective cu oastea Țării Românești a lui

Mahmud Pașa, în martie 1462. Tot datorită poziției puterilor creștine, **cooperarea cu** oștile ungare și transilvane a eșuat, iar aceea cu oastea Moldovei a trebuit să se desfășoare într-o formă inedită, cu păstrarea **secretului.** Din analiza desfășurării campaniilor ofensive sau defensive reiese astfel faptul că, pe lângă **surprindere** și **manevra strategică,** domnul român a aplicat toate **marile principii ale strategiei clasice;** ale economiei forțelor, acțiunii și reacțiunii, libertății de acțiune, concentrării forțelor și mijloacelor principale, subsumate legii concordanței forțelor cu mijloacele și obiectivele propuse.

În câmp tactic, Vlad Țepeș a adoptat toate procedeele războiului popular de apărare, conferindu-le însă o intensitate deosebită și valențe psihologice: *„pârjolirea pământului"* pe direcțiile de ofensivă ale inamicului, dezinformarea acestuia și atragerea pe direcții prestabilite de înaintare, în condițiile punerii la adăpost a întregii populații neluptătoare, mascării și realizării unei siguranțe depline pentru forțele proprii; utilizarea *„naturii locului",* prin impunerea unor condiții de teren (pădure deasă, mlaștină, șes arid) improprii nu numai deplasării și desfășurării inamicului, dar chiar și moralului său prin exploatarea tarelor mentalului colectiv, îndeosebi a fricii superstițioase a acestuia. **Urmărirea permanentă, diversiunile, stratagemele, atragerea în ambuscade, atacurfle frecvente, executate cu detașamentele de călărime, uzarea prin foame și sete au permis crearea cadrului aplicării unor procedee specifice războiului psihologic, vizând prăbușirea psihică a luptătorilor inamici pe fondul epuizării fizice,** între acestea s-au remarcat atacurile de noapte, urmărind prin **zgomot** și repetare, uzarea prin **lipsa somnului și** stress psihic și prin **stratagema utilizării uniformelor adversarului, inducerea sentimentului fricii față de supranatural, a groazei de necunoscut, datorate** invizibilității aparente a atacatorilor. Pe fondul unor astfel de diversiuni, dispariția inexplicabilă a luptătorilor izolați, chiar a unor detașamente de cercetare,

zvonurile alarmante despre atrocitățile comise de *„Kazîklî",* întreținute cu abilitate în chiar interiorul taberei adverse, erau menite să anihileze virtuțile războinice ale invadatorilor. Cu deosebită inteligență, chiar cu rafinament, domnul român a știut să-și utilizeze ca armă propriul renume, oglindit în cognomenul *„Țepeș"* și semnificația

de *„Diavol"* - *„Satana"* dată celui de *„Dracula",* justificând convingerile induse despre esența sa nonumană prin imagine. Imaginea șoc, imaginea-spectacol terifiant, compusă cu trupurile adversarilor uciși - pomi cu spânzurați, păduri de crucificați sau de țepe, movile de capete - i-a înspăimântat atât pe inamicii catolici, cât și, îndeosebi, pe cei musulmani, obscurantismul credincioșilor ambelor religii, producându-le, alături de grozăvia evidenței, adevărate traume psihice. Mai mult, imaginea singulară, cumplită prin formele de execuție, imaginea-șoc a fost utilizată într-un adevărat spectacol regizat al terorii gradate, intervenind ca gong final, în timpul campaniei din vara lui 1462, asupra unui adversar deja epuizat fizic și psihic, în chiar momentul în care, prin descoperirea Târgoviștei, acesta trăia speranța încetării coșmarului.

Neobișnuite pentru epoca sa, anticipând elemente de gândire și practică militară care vor prinde contur treptat, în secolele XVI - XX, pe măsura dezvoltării tehnicii militare și, în zilele noastre, a tehnicilor de manipulare colectivă, fiind definite astăzi drept componente ale războiului psihologic, formele și procedeele de luptă la care Vlad Țepeș a apelat și, în fond, întregul mecanism al gândirii sale politico-diplomatice și militare, au revoluționat știința militară. Ele au demonstrat că, dincolo de precaritatea, caracterul rudimentar sau, dimpotrivă, sofisticat în timp al mijloacelor, posibilitățile de analiză și reacțiune la stimuli identici ale creierului uman reprezintă constante istorice, diferența dintre un conducător sau altul, care și-au pus amprenta asupra unor epoci distincte, datorându-se gradului de inteligență al fiecăruia. Iar genialitatea sa și-a pus amprenta nu numai asupra gândirii și

artei militare românești, Ștefan cel Mare, Laiotă Basarab, Basarab Țepeluș, chiar Radu cel Frumos sau Ștefan Bathory, formându-se, putem spune, *„la școala sa"* și transmițându-i, potrivit propriului grad de inteligență și percepție, învățămintele, urmașilor, dar și asupra gândirii și practicii militare universale.

în acest sens, trebuie privită admirația pe care, marele său înfrânt, Mehmed II Fatih, considerat, ca învingător și cuceritor al Constantinopolului, cel mai puternic suveran și mai talentat războinic al epocii, i-a arătat-o consecvent, caracterizându-l drept *„unic în*

serdărie" sau în *„privința meșteșugului de a conduce oști", „un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor*[1]| demn de a fi dat drept exemplu tuturor suveranilor, laudele pe care i le-a adus și, în final, în fața pădurii de țepe de la Târgoviște, recunoașterea, cu noblețea unui mare caracter, a superiorității acestui bărbat care, dacă ar fi avut oropriile sale posibilități și mijloace s-ar fi putut *„învrednici de mai mult"*[4].

Pornind de la admirația contemporanilor față de calitățile, actele sale de autoritate și faptele de arme, pentru modul strălucit în care Vlad Țepeș a reușit să se impună în rândul marilor conducători de state europeni, în vidul de putere creat în lumea creștinătății orientale de dispariția împăraților bizantini, să preia creator tradițiile moștenite nu numai de români în domeniul științei militare, pentru originalitatea și creativitatea gândirii sale militare care au îmbogățit arta militară universală, în sfârșit, pentru universalitatea propriei peersonalități care și astăzi, pe toate meridianele lumii, stimulează actul de creație și imaginația umană, am considerat că perioada domniilor sale, chiar dacă acoperă sfârșitul carierei militare a lui lancu de Hunedoara și începutul celei a lui Ștefan cel Mare, *„elevul"* său, trebuie înscrisă în cronica devenirii românilor, ca un act necesar de dreptate istorică, drept *„epoca lui Vlad Țepeș".* Iar dacă am ales analizarea gândirii și practicii militare a acestei epoci de mari câștiguri pentru știința militară în ansamblu, ca direcție de cercetare am făcut-o atât din rațiunile explicate la început, cât și în semn de omagiu adus acestui temut ostaș român, condamnat de slujitorii marilor tradiții de pretenție universală, pentru vina de a fi învins, în ciuda precarității mijloacelor și a fi îndrăznit sâ încerce să redea românilor, destinul istoric și locul cuvenit în familia popoarelor europene.

NOTE:

1 Cronici turcești privind țările române. Extrase, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M.A. Mehmet, București,

1966, p. 199,455; cf. Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968, p. 176.

2 FHDR, vol. IV, București, 1982, p. 513.

ABREVIERI

AARMSI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice, București
Al	- Anale de istorie, București
AIIAI	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenolpol", Iași
AIINC	- Anuarul Institutului de Istorie Națională Cluj-Napoca
Arh. St. Buc.	- Arhivele Statului, București
BCIR	- Buletinul Comisiei Istorice a României, București
Bibi. Acad.	- Biblioteca Academiei Române, București
BMI	- Buletinul Monumentelor Istorice, București
Cerc. Arh. Buc.	- Cercetări arheologice. Muzeul de istorie al municipiului București
Cerc. 1st. Iași	- Cercetări istorice. Muzeul de istorie a Moldovei, Iași
CI	- Cercetări istorice, Iași
CI	- Convorbiri literare, Iași, București
DIR	- Documente privind istoria României, A. Țara Românească, C. Transilvania, București
DRH	- Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, B. Țara Românească, C. Transilvania, D. Relații între țările române, București
FHDR	- Fontes Historiae Daco-Romanae (Izvoarele României) (vol. II - IV)
Hurmuzaki	- Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, București

HR	- Izvoarele istoriei României (vol. 1), București
LIP	- Lupta întregului popor, București
MCA	- Materiale și cercetări arheologice, București
MI	- Magazin istoric, București
Rd. 1 (Studii)	- Revista de istorie, București
RESEE	- Revue des etudes sud-est europeennes, București
RI	- Revista istorică, Vălenii de Munte, Iași,
RIM	București
RIR	- Revista de Istorie Militară, București
RM	- Revista istorică română, București
Rsl	- Revista muzeelor, București
SCIV(SCIV A)	- Romanoslavica, București - Studii și Cercetări de Istorie Veche (Studii și
SMIM	- Studii și materiale de istorie medie, București
SMMIM	- Studii și materiale de muzeografie și istorie militară. București
SRH	- Scriptores Rerum Hungaricarum, vol. 1 - Hi, ed. 1. G. Schwandtner, Vmdobonae (1476); vol. I - II, ed. Emericus Szentpetery, Budapestini

BIBLIOGRAFIE

1. IZVOARE

* * * Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente, t.lV, București, 1903.

* * * Archiva istorică a României, ed. B. P. Hașdeu, 1.111/1, Bucuresci, 1867.

Beheim, N., Gedich uber der Wayvoden II Drakul, ed. G. Conduratu. București, 1908.

Bielski, Martin, Kronika Polska, ed. G. I. Năstase, în „CI", nr. 1/1925.

Bodea, Cornelia, 1848 la români. 0 istorie în date și mărturii, vol. I, București, 1982.

Bogdan, I., Cronice inedite atingătoare de istoria românilor, București, 1985.

Bogdan, I., Documentele lui Ștefan cel Mare, vol. I - II, București, 1913.

Bogdan, I., Documente moldovenești din sec. XV - XVI în arhivul Brașovului, în „CI", XXXIX/1905.

Bogdan, I., Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească, în sec. XV și XVI, I, București, 1905.

Bogdan, I., Documente și regește privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria, în sec. XV - XVI, București, 1902.

Bogdan, I., Inscripțiile de la Cetatea Albă, București, 1900.

Bonfini, A., Historica Panonnica sive Rerum Hungaricarum decades IV et dimidia libris XLV comprehensae, Coloniae Aggripinae, 1690, p. 317.

Bonfini, A., Rerum hungaricarum decades IV, Lipsiae, 1771.

Callimachus, Philippus, Ad Inocenttium VIII, de hello Turcis inferendo oratio, ed. I. Lichonska, T. Kowalski, Warsawa, 1964.

* * * - Călători străini despre țările române, vol. I, București, 1968.

* * * - Ce spun cronicarii străini despre Ștefan cel Mare, ed. N. Orghidan, Craiova, 1915.

Chalcocondil, L, Expuneri istorice, ed. V. Grecu, București, 1958.

* * * - „Columna lui Traian", NS, An IV, București, 1883.

Costăchescu, M., Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare, vol. II, Iași, 1932.

Costin, Miron, Opere, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958.

Critobul din Imbros, Din domnia lui Mahomed al II-lea (1451 - 1467), ed. V. Grecu, București, 1963.

* * * - Cronicari munteni, ed. M. Gregorian, vol. I - II, București, 1961.

* * * - Cronici turcești privind țările române. Extrase, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M. A. Mehmet, București, 1966.

* * * - Cronicile slavo-române din secolele XV - XVI publicate de loan Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, București, 1966.

* * * - Diplome maramureșene din sec. XIV și XV, adunate și comentate de loan Mihalyi, Maramureș-Sziget,

1900.
Dlugosz, J., Historia Polonica, I - II, Francofurti, 1711, Lipsiae, 1712.
* * * - Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, vol. I - II, București, 1975 - 1976; B. Țara Românească, vol. I - IV, București, 1966, 1972, 1975, 1981; C. Transilvania, vol. XI, XII, București, 1981, 1985; D. Relații între țările române, vol. I, București, 1977.

* * * - Documents concerning Romanian history (1427 - 1601), Collected from British Archives by E. D. Tappe, London, The Hague, 1964.
Dragomir, S., Documente nouă privind relațiile Țării Românești cu Sibiul în secolele XV - XVI, în AIINC, IV (1926 - 1927).
Dubravius, Johannes, Rearm Bohemicaarm antiqua scriptores aliquot insignes partem hactenus incognite, ed. M. Freherius, Hanovriae, 1958.
Ducas, Istoria turco-bizantină (1431 - 1463), ed. V. Grecu, București, 1958.
Dumitriu-Snagov, I., Țările Române în secolul al XIV-lea. Codex Latinus Parisinus - 7239, București, 1979.
Esarcu, C., Ștefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneției, București, 1874.
Feneșan, C., Documente medievale bănățene (1440 - 1653), Timișoara, 1981.
* * * - Fontes Historiae Daco-Romanae. Izvoarele istoriei României, vol. II - IV, București, 1970, 1975,1982.
* * * - Fontes Historiae Daco-Romanoarm (Izvoarele Istoriei Românilor), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. I - II, București, 1934; fasc. IV, București, 1935; fasc.

VII, București, 1935; fasc. XI, București, 1937.
Friedensburg, W., Nuntiaturberichte aus Duetschland, t. IV, Gotha, . 1899.
* * * - Gentis Sileziae Annales Contexti ex antiquitate sacra et scriptis recentioribus a Joachimo Cureo, Witten-Friestadiensi, Wittenbergae, 1571.
Heltai, Gaspar, Magyar Kronika, vol. I, Gydr, 1789.
Hurmuzaki, Eudoxiu de, Documente privitoare la istoria românilor, voi. • 1/1-2 - 11/1-4, București, 1830 - 1894; voi. VIII,

București, 1894; vol. XI, București, 1900; vol. XIV/1, București, 1915; vol. XV/1, București, 1911.
* * * - Inscripțiile medievale ale României, vol. I, Orașul București, 1395 - 1800, ed. Al. Elian, București, 1965.
Iorga, N., Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale apusului, vol. I - IV, București, 1895 - 1897.
Iorga, N., Cronica lui Wawrin și românii, în „BCIR", VI (1927).
Iorga, N., Inscripții din bisericile României, vol. I, București, 1905.
Iorga, N., Scrisori de boieri. Scrisori de domni, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932.
Ionașcu, I., Bărbulescu, P., Gheorghe, G., Tratate internaționale ale României, 1354- 1920, București, 1975.
* * * - Istoria Țării Românești (1290 - 1690). Letopisețul cantacuzinesc, ed. C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960.
* * * - Izvoarele istoriei României, (Fontes historiae Daco-romanae), vol. I, București, 1964.

* * * - învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, ed. Dan Zamfirescu, Florica Moisil, Gheorghe Mihăilă, București, 1971.
Kogălniceanu, M., Cronicele României sau letopisețele Moldovei și Valahiei, 1.1, București, 1872.
Lezze, Donado da, Historia turchesca, ed. I. Ursu, București, 1872.
Lewicki, A., Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. III, 1392 - 1501, Cracoviae, 1834.
* * * - Literatura română veche (1402 - 1657), ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, București, 1969.
Marcellinus, Ammianus, Rerum Gestamm Libri qui supersunt, ed. David Popescu, București, 1982.

* * * - Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și documente, București, 1928.
Mihailov, G., Inscriptiones Grecae in Bulgaria repertae, I, MCMLVI, Serdicae.
Minea, I., Informațiile românești ale cronicii lui Jan Dlugosz, Vălenii de Munte, 1932.
Mitilineu, M., Colecție de tratate și convențiile României cu puterile străine, de la anul 1368 până în zilele noastre, București, 1874.
* * * - Moldova în contextul relațiilor politice internaționale, 1387 - 1858. Tratate, Chișinău, 1992.
* * * - Monumenta Hungaricae Historica. Acta extera, vol. IV, Budapest, 1875.
Motogna, V., Articole și documente. Contribuții la istoria românilor din veacurile XII - XIV, Cluj, 1923.
Nandriș, Grigore, Documente românești în limba slavă din

mănăstirile muntelui Athos (1372 • 16580), București, 1937.
Neculce, I., Opere, ed. G. Strempel, București, 1982.
Pietro Luccari, Giacomo de ~ , Copioso ristretto degli annali de Ragusa, Veneția, 1605.
Popescu, Emilian, Inscripțiile grecești și latine din secolele IV ■ XIII descoperite în România, București, 1976.
Rusu, A. A., Pop, I. A., Drăgan, I., Izvoare privind evul mediu românesc. Țara Hațegului în secolul al XV-lea (1402 - 1473), Cluj-Napoca, 1989. •
* * * - Scriptores Rerum Hungaricarum, ed. J. G. Schwandtner, vol. I - III, Vindobonae, 1746; ed. Emericus Szentpetery, vol. I - II, Budapestini, 1937 - 1938.
Simocatta, Theophilact, Istorii, II, București, 1970.
Spterius, Georgius, Transilvania Celebris, Arh. St. Sibiu, A., 1 - 5, nr. 16, f. 196.

Sphrantzes, G., Memorii (1401 - 1477), ed. V. Grecu, București, 1966.
Thuroczi, loan, Cronica Hungarorum, ed. I. G. Schwandtner, t. I, Tymaviae, 1761.
* * * - Umanistul Nicolae Olahus (Nicolae Românul) (1493 - 1568). Texte alese, ed. I. S. Firu, C. Albu, București, 1968.
Ureche Grigore, Letopisețul Țării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958.
Veress, A., Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valahia, vol. I, Budapest, 1914.
Veress, A., Fontes re mm Transilvanicarum, vol. IV, Budapest, 1914.

II. LUCRĂRI GENERALE

Armbruster, Adolf, Romanitatea românilor. Istoria unei idei, București, 1972.

Babinger, F., Mahomed II le Conquerant et son temps (1432 - 1481). La grande peur du monde au toumant de l'histoire, Paris, 1954.

Bârzu, Ligia, Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii, București, 1980.

Botezan, Marcu, Apele în viața poporului român, București, 1984.

Brătianu, G. I., Origines et formation de l'unite roumaine, Bucarest, 1943.

Brătianu, G. I., Une enigme et un miracle historique. Le peuple Roumain, București, 1988.

Brezeanu, Stelian, 0 istorie a Imperiului bizantin, București, 1981.

Cernea, Emil, Molcuț, Emil, Istoria statului și dreptului românesc, ed. a lll-a. București, 1993.

Decei, Aurel, Istoria Imperiului otoman, București, 1978.

Decei, Aurel, Relații româno-orientale, București, 1978.

* * * - Din istoria Dobrogei, vol. I - III, București, 1965, 1968,1971.

Dogaru, Mircea, De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica și istoriografia ungaro-germană, București, 1993.

Firoiu, D. V., Istoria statului și dreptului românesc, București, 1976.

Gemil, Tahsin, Românii și otomanii în secolele XIV - XVI,

București, 1991.
Georgescu, Valentin, Al., Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea, București, 1980.
Grigoraș, N., Țara românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ștefan cel Mare, (1359 - 1457), Iași, 1978.
Gudea, N., Porolissum, București, 1986.
Hașdeu, Titus, N., Branul, poartă în Carpați, București, 1979.
Husar, Al„ Ideea europeană sau Noi și Europa (istorie, cultură, civilizație), Chișinău, 1993.
* * * - Imagini și permanențe în etnologia românească. Materialele primului simpozion național de etnologie, Chișinău, 1992.
Ioniță, Ion, Din istoria dacilor liberi. Dacii în spațiul de est carpatic în secolele II - IV e.n., Iași, 1982.
Iorga, N„ Bizanț după Bizanț, ed. Liliana Iorga-Pippidi, București, 1972.
Iorga, N., Chestiunea Dunării (Istorie a Europei răsăritene în legătură cu acaastă chestie). Vălenii de Munte, 1913.
Iorga, N., Istoria lui Ștefan cel Mare, ed. M. Berea, București, 1966.
Iorga, N., Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe, București, 1900. Iosipescu, Sergiu, Balica, Dobrotiță, Ioancu, București, 1985.
* * * - Istoria României, vol. II, București, 1962.
Maxim, Mihai, Țările române și înalta Poartă, București, 1993.
Maksutovici, Gelku, Istoria comunității albaneze din România, București, 1962.

Mehedinți, Simion, Opere complete, voi. 1/2, Geographies,

București, 1942.
Meteș, Șt., Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII - XX, ed. a ll-a, București, 1977.
Mureșan, Camil, Iancu de Hunedoara, București, 1968.
Mumu, George, Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre, ed. N. S. Tanașoca, București, 1983.
Neagoe, Manole, Problema centralizării statelor feudale românești Moldova și Țara Românească, Craiova, 1977.
Panaitescu, P. P., Introducere în istoria culturii românești, București, 1969. /
Papacostea, Șerban, România în secolul al XIII-lea. între cruciată și Imperiul mongol. București, 1993.
Pascu, Șt., Voievodatul Transilvaniei, vol. I - IV, Cluj, 1971,1979,1986, 1989.
Păcurariu, Mircea, Istoria bisericii ortodoxe române, vol. I, București, 1980.
Păcurariu, Francisc, Românii și maghiarii de-a lungul veacurilor. București, 1988.
Protase, D., Problema continuității în Dacia, în lumina arheologiei și numismaticii. București, 1966.
Russu, I. I., Elemente traco-getice în Imperiul roman și în Byzantium (veacurile III - VII). Contribuție la istoria și romanizarea tracilor, București, 1976.
Sanie, Silviu, Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. IIî.e.n. - III e.n.), Iași, 1981.
Spinei, Victor, Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele X - XIII. Români și turanici, Iași, 1985.
Stoicescu, N., Continuitatea românilor. Privire istoriografică, istoricul problemei, dovezile continuității.

București, 1980.

Stoicescu, N., Unitatea românilor în evul mediu, București, 1983.
Ștefănescu, Ștefan, Demografia, dimensiune a istoriei, Timișoara, 1974.
Ștefănescu, Ștefan, Țara Românească de la Basarab I „întemeietorul" până la Mihai Viteazul, București, 1971.
Teodor, Dan Gh., Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V- XI e. n., Iași, 1981.
Teodor, Dan Gh., Teritoriul est-carpatic în veacurile V - XI e. n. Contribuții arheologice și istorice la problema formării poporului român, Iași, 1978.
Tudor, D., Oltenia romană, ed. a IV-a, București, 1978.
Ursu, I., Ștefan cel Mare și turcii, București, 1914.
Ursu, I., Ștefan cel Mare, București, 1925.
Zaharia, E., Populația românească în Transilvania în secolele VII - VIII, București, 1977.
Zamfirescu, Dan, Ortodoxie și romano-catolicism în specificul existenței lor istorice. București, 1992.

III. LUCRĂRI SPECIALE

Anastasiu, 1.1., Oastea română de-a lungul veacurilor. București, 1933.
Andreescu, Ștefan, Vlad Țepeș (Dracula) între legendă și adevăr istoric, București, 1976.
Antip, Constantin, General-maior, Războiul popular în istoria universală. București, 1976.
Arădăvoaice Gh., General-maior, dr„ Comandantul (Șeful). Profil psiho-profesional, București, 1994.

* * * - Armata și societatea românească, București, 1970.
Arsenie, Valentin, General-maior (r) dr.. Sârbo, Comei, colonel, • Surprinderea în lupta armată, București, 1993.

* * • Atlas Narodna Republika Bălgaria, Sofia, 1973.
* * - Atlas pentru istoria României, București, 1983.
Bâlcescu, Nicolae, Scrieri militare alese, București, 1957.
Bogdan, I., Documentul Râzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în secolul al XIV-lea, București, 1908.
Bogdan, I., Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui (studiu critic cu mici portrete), București, 1986.
Brâtianu, C. I., General, însemnătatea istoriei naționale din punctul de vedere militar. București, 1905.
Cantacuzino, Gh. I., Cetăți medievale din Țara Românească, București, 1981.
Caracostea, D., Aspectul psihologic al războiului, București, 1922.
Căzan, Florentina, Cruciadele. Momente de confluență între două civilizații și culturi, București, 1990.
Câmpeanu, M., Dr., încercare de psicologie militară individuală și ♦ colectivă. Focșani, 1906.
Ciobanu, Maria, Moisescu, Nicolae, Ciobanu, Șt., Radu, Cetatea Poienari, București, 1984.
Ciobanu, R. Șt., Pe urmele lui Vlad Țepeș, București, 1979.
Crăiniceanu, Gr., General, Despre istoria armatei române. Discurs rostit la 29 mai 1912 în ședința solemnă sub președinția M. S. Regelui, în Academia Română, București, 1912.
* * * - Curs de istoria artei militare, vol. I. Arta militară

românească și universală în epoca veche și în epoca medie, București, 1989.
Diaconescu, C. Constantin, colonel, Geografia militară, ed. a II-a. Revăzută și completată, Sibiu, 1936.
Dogaru, Mircea, Dracula. Mit și realitate istorică, București, 1994.
Duby, Georges, Atlas Historique, Larousse, Paris, 1992.
* * * - Enciclopedia geografică a României, București, 1982.

Georgescu, 0. I., Istoria armatei române și a războaielor poporului românesc, București, 1928.
Girauolo, Gianfranco, Drabula. Contributti alia storia delle idee plitiche nell' Europa Orientale alia svolta del XV secolo, Venetia, 1972.
* * * , Influencia del pensamento militar sobre la guerra en los cinco ultimos siglos. El caso rumano, Impreso en Rumania, 1990.
Iorga, N., Istoria armatei românești, ed. N. Gheran și V. Iova, București, 1970.
Iosipescu, Sergiu, Viziunea românească asupra războiului de cruciadă (sfârșitul sec. al XIV-lea ■ începutul sec. al XVI-lea), în „Studii de istorie și teorie militară", București, 1980.
* * * - Istoria gândirii militare românești,București, 1974.
* * * - Istoria gândirii militare universale,vol. II, București, 1985.
* * * - Istoria militară a poporului român,vol. II, București, 1986.
* * * - Istoria militară a românilor. Culegere de lecții, vol. I, București,
1992.
Kogălniceanu, C., Tabloul genealogic și cronologic al

Basarabilor, domni ai Țării Românești, 1310 - 1659, București, 1912.
* * * - La guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains, Bucarest, 1991.
* * * - Lexicon militar, București, 1980.
Liddell-Hart, Basil, Strategia. Acțiunile indirecte, București, 1973.
* ădejde, V., Lt.col., Istoria armatei române, vol. I, Iași, 1930.
Pippidi, Andrei, Contribuții la studiul legilor războiului în evul mediu, București, 1974.
Pop, I. Aurel, Instituții medievale românești. Adunările cneziale și . nobiliare (boierești) în secolele XIV - XVI, Cluj-Napoca,
1991

Roman, Elena, Arme de foc portative, secolele XV - XVIII, Catalog, Sibiu, 1981.
Ronay Gabriel, The truth abo rt Dracula, New York, 1972.
* * * - Romanian Doctrinal s and Conceptions. A historical approach, Bucarest, 1390.
Romanescu, Gh., Oastea omână de-a lungul veacurilor, București, 1976.
Romanescu, Gh., Marile bătălii ale românilor, București, 1982.
Rosetti, Radu, General, Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veaculiui al XVII-lea, București, 1947.
Runciman, S., Căderea Constantinopolului. 1453, București, 1994.
Toderașcu, Ion, Alianța politico-militară dintre țările române în evul mediu. Idee și faptă, Iași, 1984.
Trofin, G. I., Istoria militară în cadrul istoriei universale, vol. I - IV, Arad,
1933- 1937.

Stahl, H. H., Studii de sociologie istorică, București, 1972.
Stahl, H. H., Teorii și ipoteze privind sociologia orânduirii tributale. București, 1980. *
Stăvăruș, I., Povestiri medievale despre Vlad Țepeș Drăculea, București, 1978.
Stoicescu, N., Bibliografia lucrărilor și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească, vol. I • II, Craiova, 1970.
Stoicescu, N., Vlad Țepeș, București, 1976.
Stoicescu, N., Dicționar al marilor dregători din țara Românească și Moldova (sec. XIV - XVII), București, 1971.
* * * - The Times Atlas of World History, ed. Geoffrey Barraclough, Hammond, New Jersey, 1978.
Tomescu, Mircea, Cpt., Știința militară și doctrina românească, București, 1937.

IV. STUDII ȘI ARTICOLE

Andreescu, Ștefan, En marge des rapports de Vlad l'Empereur avec l'Empire ottoman, în „RESEE", nr. 3/1976.
Baltag, Gh., Date pentru un studiu arheologic al zonei municipiului Sighișoara, în „Marisia", 9,1979.
Barițiu, G., loan Corvin de Hunedoara, originea, genealogia, faptele sale imortale, în „Transilvania", nr. 5/1873.
Baumann, Victor, H., Cercetările arheologice din terma romană de la Telița, în MCA, XIV, 1980, p. 307.
Bloșin, Cătălina, Considerații preliminare asupra necropolei birituale din sec. IV e. n. de la Lețcani-Iași, în Cerc. 1st. Iași, SN, 4, 1973.
Brătianu, Gh., L'expedition de Louis Ier de Hongrie contre le

prince de Valachie Radu Ier Basarab, en 1377, în „RHSEE", II, (1925).
Brânzeu, F., Vlad l'Empaleur dans la litterature turque, în „RIR", nr. 1/1946.
* * * - „Buletinul Comisiei istorice a României", București, II, (1916).
Câmpina, B.T., Victoria oștii lui Vlad Țepeș asupra sultanului Mehmed al II-lea, în „Studii", nr. 3/1962.
Chirică, H., Comentariu istorico-filologic asupra hrisovului din 20 septembrie 1459 (cuprinzând prima mențiune documentară despre orașul București), în „Rl", nr. 5/1959.
Cihodaru, C., Vulpe, R., Petre, R., Kiss, Șt., Cercetările arheologice de la Șuletea și Bâriălești (raion Murgeni), în „SCIV", 2, nr. 1,1951.
Corbea, A., Cu privire la corespondența lui Vlad Țepeș cu Matia Corvin, ‘ în „AIIAI", XVII (1980).

Dănilă, Șt., Așezări vechi descoperite în județul Bistrița-Năsăud, în „MCA", IX, București, 1970.
Decei, A., Luptele lui Vlad Țepeș cu turcii (1401-1402), în „AIIAI", nr. 15/1978.
Diaconu, Gh., Așezarea și necropola de la Gherăseni-Buzău (Noi dovezi despre continuitatea populației autohtone de la Dunărea de Jos), în „SCIV", 28, nr. 3,1977.
Dogaru, Mircea, Ltmaj., Ctitor și unificator de Țară, domn până la Marea cea Mare, în „LIP", 3(9 yi 986.
Dogaru, Mircea, Lt.maj., Mircea cel Mare - ctitor de Țară, strălucit
comandant de oaste, în „PAM", 4/1986.
Dogaru, Mircea, mr., Res Gestae regnum et voyevodarum (I - II),

în „Cetatea Bihariei", I, Nr. 2-3,1992.
Dogaru, Mircea, Senior-Lieutnant, Some Sequences from the Romanian People's Struggle for Independence and Unity în the Midle Age, în „The Entire People's Struggle - Special Issue", București, 1986.
Ghiață, Anca, Condițiile instaurării dominației otomane în Dobrogea, în „Studii istorice sud-est europene", vol. I, București, 1974.
Guboglu, M., Vlad Țepeș și Mehmed al ll-lea în lumina cronicilor turco-bizantine, în „Revista arhivelor", nr. 4/1976.
Giurescu, C. C., Viața lui Vlad Țepeș sau Dracula, în „Jurnal de călătorie", București, 1971.
Iancu. Anca, Știri despre români în izvoare istoriografice sârbești (sec. XV - XVII), în „Studii istorice sud-est europene", vol. I, București, 1974.
Iorga, N., La Romania danubienne et Ies barbares au Vie siecle, în „Revue beige de philologie et d'histoire", III, 1929.
Lemny, Ștefan, Iscoadele în activitatea de informare în evul mediu în

Moldova și Jara Românească, în „CI", IX - X, (1978 - 1979).
Maxim, Mihai, Din istoria relațiilor româno-otomane. „Capitulațiile", îh „Al", nr. 6/1982.
Năsturel, P. Șt., Vlad l'Empereur liberateur de Hârșova et de Ruse (1462) în „Studia Balcanica", nr. 1/1970.
Olteanu, Șt., Etapele de formare a statelor feudale românești, în „Rl", 30, nr. 2/1979.
Olteanu, Șt, Structuri teritorial-politice românești în spațiul carpato-danubiano-pontic, în secolele VIII-XI, în

„Rl", 32, nr. 2/1979.
Olteanu, Șt, Teodorescu, U., Neagu, N., Rezultatele cercetărilor arheologice de la Șima - Prahova, în „MCA", XIV, 1980.
Pali, Fr., Notes du pelerin Wiliam Wey â propos des operations militaires des Turcs en 1462, în „RHSEE", 1995
Panaitescu, P. P„ Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare, în „AARMSI", X III, t. XV, București, 1934.
Papacostea S., Cu privire la geneza și răspândirea poveștilor scrise despre Vlad Țepeș, în „Rl", XIII (1966).
Stoide, C.A., în legătură cu „scrisoarea" datată 11 februarie 1462. Contribuții la cunoașterea izvoarelor domniei lui Vlad Țepeș, în „AIIAI", t. XVIII, 1/1986.
Stoide, C.A., Legăturile dintre Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului XV, în „Studii și cercetări științifice", Iași, istorie, VII, 1956.
Sacerdoțeanu, A., Stema lui Dan al ll-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah, în „RM", V, (1968).
* * * - Studii cu privire la Ștefan cel Mare, București, 1956.
Szekely, Zoltan, Așezări din secolul IV - IX e.n. în sud-estul Transilvaniei, în „Aluta", 6-7/1975-1975.

Tudor, D,, Săpăturile lui Gr. C. Tocilescu în castrul roman de la Răcari (raion Filiași, reg. Oltenia), în „Apulum", 5,1964.

CUPRINS:

CUVÂNT CĂTRE CITITORI 7
CAPITOLUL 1: EVOLUȚIA FENOMENULUI MILITAR, CA PROCES SINCRON CRISTALIZĂRII ETN- ICE ROMÂNEȘTI 2
1.1. Spațiul etnogenetic, teritoriul național, teritoriul de stat și arealul românesc. încadrarea epocii lui Vlad Țepeș pe procesului Unirii n ***integrum*** 2
I.2. Armată și societate în epoca cristalizării român și a începutului organizării sale 3
1.3. Gândirea și practica militară în secolele lll-IX 4
CAPITOLUL II: .OASTEA CEA MARE" - ORGANISMUL MOȘTENIT DE VLAD ȚEPEȘ 5
II. 1. Constituirea .oastei celei mari" 5
11.2. Structura militară medievală, clasică, românească 6
11.3. Alarmarea, recrutarea, mobilizarea parțială generală 7
11.4. înzestrarea și instruirea 7
II. 5. Amenajarea teritoriului pentru apărare 8
CAPITOLUL III: DIN GÂNDIREA ȘI ARTA MILITARĂ A BASARABILOR ȘI MUȘATINILOR 8
111.1. Raportarea domniei și .țării" la fenomenul RĂZBOI. Războiul de coaliție 8
III.2. Strategia și tactica 9
III.3. Pregătirea politico-diplomatică și militară a Vlad Țepeș, ca viitor domn și comandant de 1
CAPITOLUL IV ASPECTE ORIGINALE ÎN GÂNDIREA

MILITARĂ A MARELUI VOIEVOD ȘI DOMN VLAD ȚEPEȘ 111
IV. Comandamentele pditico-militare ale epocii
IV.2 Concepțiile lui Vlad Țepeș despre domnie, „Țară" și misiunea conducătorului
IV.3 Justiția ca justiție militară în slujba domniei
IV.4 Originala abordare a problemelor organismului militar și ale pregătirii țării
IV.5 Diplomația în slujba efortului militar
CAPITOLUL NOI DIMENSIUNI ALE RĂZBOIULUI DE
V.I. Alianțele militare ca necesitate obiectivă în epoca lui Vlad Țepeș
V.2. Rolul și originala formă de realizare a alianței interromânești
V.3. Alianța politico-militară cu Ungaria * condiție sine qua non a transformării războiului româno- otoman, într-un război
V.4. Racordarea efortului militar românesc la planurile coaliției europene antiotomane
V.5. Tentativa de atragere în războiul de coaliție a adversarilor interni ai puterii
CAPITOLUL VI PERFECȚIONĂRI ȘI INOVAȚII ÎN PRACTICA MILITARĂ. ELEMENTE DE RĂZBOI PSIHOLOGIC ÎN CAMPANIILE LUI VLAD
VI.1 Strategia
VI.2 Tactica
VI.3 Elemente de război psihologic
CONCLUZII
ABREVIERI
BIBLIOGRA

DE ACELAȘI AUTOR

De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica și istoriografia ungaro-germană, SATEPT, Bucureștii, 1993

Dracula. Mit și realitate istorică, Editura Janus", nr. 7, SRL", București, 1994

Muntele și miracolul românesc. File din cronica persistenței noastre (275-1785), Editura Globus, București, 1995.

*** Dreptul cutumiar românesc încă subzistă în Transilvania secolului XIX. Atrăgându-i lui Lajos Kossuth atenția asupra programului politic românesc de unificare In Integram a României, magnatul Wesselânyi Miklos era de părere că implicarea ungurilor în revoluția europeană (de la 1848) va avea consecințe tragice pentru viitorul nobilimii ungurești deoarece, treziți la viață, *„românii se vor ridica ți ai la luptă pentru a constitui to națiune ți o țară»“.* lar *„pretențiile lor se întind, de asemenea, ți asupra Transilvaniei ți a părților* (Partium n.n.) *din Ungaria, unde trăiesc valahi. Aceste pretenții ei ți le bazează pe drepturile lor asupra pământului, de odinioară, ale proprietății originare - niciodată pierdute, ci numai limitate ți restrânse prin agresiune ți uzurpare • ți pe multe alte lucruri de acest gen“.* (Apud Cornelia Bodea, 1848 la români. 0 Istorie în date șl mărturii, vol. I, București, 1982, p. 241,243)**

**** întreg efortul propagandei Jiungariste* ** actuale de a .demonstra' nonautohtonia și inexistența românilor ca popor în Ardeal, înainte de secolul... XVIII se bazează pe confuzia, ușor de făcut de către profani și cu abilitate întreținută, între sensul medieval al termenului națio (națiune politică, dasă privilegiată, castă conducătoare) și cel modem de națiune în sens etnic, teritorial și cultural.**

*** Ordin cavaleresc înființat în 1408, având ca scop apărarea**

catolicismului și alungarea prin cruciadă a turcilor din Europa. Datorită blazonului înfățișând un dragon doborât de pe cruce (popular balaur, drac), tatăl său va primi poreda .Dracul*, iar fiii născuți după 1431, pe aceea de .Dracula' (Drăculea) cu sensul de .fiul Dragonului* sau „Dracului*. îndeosebi în corespondența în limba latină, Țepeș va utiliza supranumele semnând ca Wladislaus Dragwlya* (Vezi M. Dogaru, Dracula. Mit și realitate Istorică, Anexe, doc. 24-26, p. 245-246).